

پیناس کتیب:

تیو پهرتوک: کوردستان له ئاوینهی میژوودا

نووسینی: ئەلی ئەحمەد رۆشەنی (هەلۆه دای له یلاخی)

نۆه ندی بلاوکردنەوه: قوروو - کتیب فروشی له یلاخ

هەزار: ۲۰۰۰ جلد

نۆرەتی چاپ: ۱۳۷۷

پیت چینی: مرساد قوروو - تەلەفون ۵۹۲۰

چاپەمەنی: ئادر

قیمەت: ۱۴۰۰ تومان

- ۱ - سوپاسنامه ۹
- ۲ - بابه تی له باره یی ئەم کتییەو ۱۲
- ۳ - بەشی میژوو ۱۷
- ۴ - پەرچەم ۱۰۷
- ۵ - جیاوازی ۱۱۲
- ۶ - دەردی وا بە دست خومان دەرمان ئەبێت ۱۲۶
- ۷ - سەرنجی گشتی بو کوردستان ۱۴۶
- ۸ - شۆرشە کانی کورد بۆچی سەر نه کهوتن ۱۵۰
- ۹ - کۆماری کوردستان ۱۸۶
- ۱۰ - زمان و ئەدەبی کوردی ۲۰۷
- ۱۱ - چاو خشانندی بۆ بار و دوخی کوردستان ۲۱۵
- ۱۲ - یادداشتە کان ۲۲۵
- ۱۳ - فولکلۆر ۲۴۸
- ۱۴ - بەشی داب و نەریت ۲۴۹
- ۱۵ - ئاھەنگی زەماوەندوو هەڵپەرکی ۲۶۲
- ۱۶ - بەشی شیوەن و چەمەری و سەرەخووشی لە کوردستاندا ۲۷۳
- ۱۷ - بەشی دلداری و ئەو قین ۲۷۸
- ۱۸ - گورانی ۲۸۵
- ۱۹ - گالته و گەپ ۲۹۰
- ۲۰ - سەرنج ۲۹۹
- ۲۱ - سەرچاوە کان ۳۰۶

«مه‌ژی بو مه‌ردن بمره بو ژيان»

وینه‌که‌م هه‌ل بگرن با بمینێ بو یادگار

خوێ به‌ر پێ ئه‌و که‌سه‌م دلسوزه بو کوردی هه‌ژار

«له بیره‌وه‌ریه‌کانی ماموستا دوکتور سۆران سنه‌ی»

به نام خدا

ضمن تقدیم درود خالصانه به روح پرفتوح بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران امام خمینی کبیر (ره) و تقدیم سلام به رئیس جمهور محبوب جناب آقای دکتر خاتمی و همچنین عرض ادب به حضور اهل اندیشه و قلم (جناب آقای دکتر مهاجرانی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی) که با قبول این وظیفه خطیر بی شک جان تازه‌ای به روح قلم و اندیشه دمید.

کتابی که هم اکنون در دست است تاریخ و فرهنگ ملتی است که با تاریخ و فرهنگ و تمدن ایران زمین پیوند ناگسستنی دارد. چون هر گاه سخن از تاریخ و فرهنگ و تمدن ایران به میان می آید بی شک از اقوام دیرین مانند لولوبی ها و کاسی ها و همچنین مادها که در دوران خود نقش به سزایی در سرنوشت ایران داشته و جانفشانی و از خودگذشتگی فراوان کردند. وقتی که جناب آقای خاتمی در دوران انتخابات ریاست

جمهوری از قوم کُرد سخن گفتند، فرمودند: همین قوم کُرد بود که حکومت آشوریه‌ها را از پای درآورد. و باعث خوشحالی حاضرین شد که چنین فردی با بینش و تفکر وسیعی دور از هرگونه تعصب به اظهار وقایع تاریخی ایران کهن می‌پردازند. حال ما کُردها هیچ وقت خود را از ایرانی بودن بیگانه ندانسته و همیشه افتخار می‌کنیم که ایرانی اصیل هستیم و خون اجداد دیرین ما برای یکپارچگی ایران به این سرزمین ریخته شده است و جانفشانی و از خود گذشتگی اقوام دیرین شاهد این مدعاست. و ایران ما را از خود بیگانه ندانسته و همیشه سرنوشت گره‌خورده‌ای با هم داشته‌ایم و همیشه ملت عزیز ایران اثبات کرده‌اند که دلسوزتر از بیگانگان هستند در حالی که در آوارگی کُردهای عراق ایران بیشترین خدمت و مهمان‌نوازی کرد و این را هرگز کُردهای زیر سلطه عراق فراموش نخواهند کرد و زبانزد خاص و عام شد و تازه هر سال یادمان و یادواره شهدای حلبچه را گرامی می‌دارند و باعث دلگرمی بیشتر و خدمت صادقانه به این مرز و بوم و تلاش برای سازندگی ایرانی آباد و آزاد در سایه جمهوری اسلامی همه با هم به سوی سازندگی برویم.

والسلام - علی احمد روشنی

چەن زەمانە ئەخوینم تا کوو خووم کرد بە پەن

بیرو هۆشم لانه مابوو فیداکاری وەتەن

«ماموستا قانع»

زوانی خووت بگرە دەخیلە لەو وشانە واحەقە

چونکە مەشهوورە کە حەق لای بی تەمیزان تال و رەقە

چاوی زانابە نەزنان خوینی ئەریژئی و مەوله قە

«نەجمەدین مەلا»

هینده ته‌حقیقی هه‌قم کرد تا‌کو نانی خووم ب‌ری
 زه‌نگی به‌ دناویم له‌ ناو ئەم کۆمه‌له‌ کورده‌دا ز‌پ‌ری
 چونکه‌ ت‌ی ک‌وشاوم تا‌ په‌رده‌ی نه‌زانیم د‌پ‌ری
 سووک و ر‌یسوا بووم له‌م ناوا گ‌یروده‌ی ئاخر شه‌ری
 به‌س به‌ مایه‌ی خویندم ب‌یری ن‌یشتمانم ک‌ر‌پ‌ری

«ماموستا قانع»

ئه‌ی وه‌ته‌ن ک‌وا ئه‌رده‌شیر و رووسته‌می ب‌ی ترسو ب‌یم
 ش‌یره‌ کانت مردن و ب‌یکاره‌ کان ساغ و سلیم

«ماموستا قانع»

دېرکي چاوی ته وکسانه بووم وادایم بؤکوځورنه وهی سهرهوت و مال و تاريف پوډ

و پاره دهرهینان نه کهن و جگه له و قسانه هیچی تر له جانتایاندا نیه و کات و ساتی چه په لیان هه ر دنیا په رهستیه، کاتی من نه بینن سنگی لوتیان نه درئ. من دژی سهروهت و پول و پاره نیم، به لام له پالی مالی دنیا بیروباورمان بیت، تیگه یشته و زانا بین له رووداوه کان، بی لایه نه بین. من پابه نندی بیرو باوه ری خوم بوم نه گینا ئیستا باری ژیانم پر له هه ژاری نه بو که تیروتانه ی که سانی بژنه فم وا خویان له ژیانی ناموبارکیان ته نیا وه ک گیاخوره کان بو خویان ژیاون و هیچ ره ولئ کیان له کومه ل دا نه بوه.

جگه له فیتنه و فساد و گوئ ته قه ی بو چونیه تی ژیانی که سوکاریان و دراوسیه کانیان و یان بو کوکر دنه وه ی مالی دنیا به هه ر شیوه یه ک بیت.

نه و جوړه که سانه نه وه نده خویرین که مروښ به ده وله مهندي مالی دنیا نه ناسن چون خویان سه ره سرین.

منداله کانم ته نیا به وه شانازی بکه ن که نانی دووپه نگی و چاپلوسی و خائنی و مل شوړیم نه داوه ته خواردیان و نانی که سیشم نه بریوه نه گهرچی جار و ابوه له گه ل منداله کانم شه ویش به نانه ره ق روزمان کردوه ته وه.

نه وانه وایستویانه به سهروهت و سامانه وه خویان به پیاو چاکه و ماقول بزائن هه ر له لای نه و چینه وا وه ک خویان بی بارن قه بولیان نه کهن.

به لام نه گهر نه وانه ی وا به مالی دنیا که سایه تی (شه خسیهت) کازب و درو بو خویان دروست نه کهن، نه گهر مالی دنیا یان نه بیت هه ر وه ک ریوی به هار پیستیان په له په له نه بیته وه و به م جوړه دیارن. خوش به حالی نه و که سانه و له خویان که سایه تی و سام و

هه‌یه‌تی کومه‌لاتیان هه‌یه.

زۆر که‌سان به‌ شیوه‌ی شه‌م سوتاون به‌لام بوون به‌ روناکی بو چه‌وساوه‌کان، هه‌ر ئه‌و ده‌وله‌مه‌ندانه‌ ئایا جاریکیش بیریان له‌وه‌ کردوه‌ته‌وه‌ ئه‌گه‌ر چینی زاناکان دژی چه‌وسینه‌ران هه‌لوێستیان نه‌کردبایا ئیستاش هه‌ر به‌رده‌ و نوکه‌ری مالک و ئاغاكان و سه‌رمایه‌داره‌کان بوین.

به‌سوپاسیکی زۆره‌وه‌ له‌ مامۆستای به‌ریزو خوشه‌ویست کاک سه‌ید مه‌سعوودی حوسینی نوینه‌ری ده‌وری چواره‌می خه‌لکی قوروه‌ و دی‌گولان له‌ راویژگه‌ی کۆماری ئیسلامی که‌ ئه‌مجاره‌ بوونه‌ هۆی خزمه‌تیکی فره‌هنگی وباری مالی ئه‌م کتێبه‌یان به‌ئه‌ستوگرت و له‌ ئاستی فره‌هنگ و میژووی و لاته‌که‌مان هه‌ستیان به‌ به‌رپر سایه‌تی کرد. هیوا دارین نمونه‌ و وینه‌ی کاک سه‌ید مه‌سعوودی حوسینی مان زۆر تر بیت تا وه‌کو بینه‌ هۆی بوژانه‌وه‌ی فره‌هنگ و میژووی نه‌ته‌وه‌که‌مان. له‌ کۆتاییدا له‌ یه‌زدانی گه‌وره‌ داوای ته‌مه‌نیکی دوور و درێژ و پر به‌ره‌کته‌ بوئهم براهه‌مان ده‌که‌م.

سوپاس و ریز بۆ کاک ئارف نادری و موهه‌ندس کاک ناسری شوکری، کاک هوشه‌نگ ته‌ماسبی، کاک ئه‌لی ره‌زا حیشمه‌تی، کاک مه‌حمودی ئه‌لی په‌نا وه‌ کاک مه‌سعود ئیزه‌دی (ته‌روال).

ئهم کتێبه‌ پێشکه‌ش به‌وانه‌ی وا بۆ زانیین و روناکی تی ده‌کوشن

میژوو ٩١٢٦ کورد

خزمه‌تکاری فره‌هنگ و میژووی کورد
ئه‌لی ئه‌حمه‌دی ره‌وشه‌نی (هه‌له‌وه‌دا له‌ یلاخی)

بابهتی له باره‌ی ئەم کتێبه‌وه

خۆشه‌ویسته‌کان، خۆینده‌وارانی به‌رێز، به‌ر له‌ ئه‌وه‌ی وا ئیوه‌ ده‌ست به‌ خۆیندن ئەم کتێبه‌ بکه‌ن سه‌رنجی ئەم باب‌ه‌ته‌ بده‌ن:

ئەم کتێبه‌ دڵنابن بۆ ڕوون کردنه‌وه‌ی ئیوه‌ نیه‌ تا له‌ میژو و... بزائن. ئەم کتێبه‌ ده‌ردی دڵ بوه‌ و بۆتان روون نه‌یته‌وه‌ که‌ من له‌و پهری ساده‌یی و بی‌کینه‌ له‌ گه‌ڵ برا قه‌ڵه‌م به‌ده‌سته‌ کورده‌کان، ئەم کتێبه‌م نویسه‌. به‌راستی هه‌ر کوردی وا خوا گوشه‌ی ڕه‌حمی کردبێته‌ لایه‌وه‌ و بیرومیشکی تایه‌تی پێ داوه‌ نابێ خۆی به‌زل بنوینێ.

هێشتا بۆ کورد ره‌خنه‌ی فهره‌نگی زووه‌. به‌لکو فێر کردن و ده‌رد دڵ کردن و هه‌روه‌ها سکا‌لا نووسین بۆ چاره‌ ڕه‌شی کورد یه‌ک ڕه‌نگ بوونی، که‌ ئه‌رکی گه‌وره‌ی قه‌ڵه‌م به‌ ده‌ستانه‌ بزانی. تازه‌ ئه‌وانه‌ی وا هه‌نگاوێ بۆ میللەت هه‌ڵ ئه‌گرن خویان ئیتر بۆ خویان نابێ بژین هه‌ر له‌ جه‌سته‌ تا مال و گیانیان هی میللەته‌ که‌ یانه‌ و به‌س.

بۆتان روون ئه‌بیته‌وه من چه‌نده‌ سه‌ره‌تم له‌ دڵ دا‌یه و ئه‌لبه‌ت به‌ حه‌قی خۆمی
ئه‌زانم و شانازی پێ ئه‌که‌م، که‌ له‌ چینی بێ خه‌به‌ران نیم. با روژی چه‌ن جار ئه‌مرم
خۆزگه‌ ئه‌خوازم به‌و که‌سه‌نه‌ ته‌نیا جارێ ئه‌مرن ئه‌گه‌ر کوردی ناکورد ئه‌بینم و له‌ کراسی
کوردیدا ئا‌برو و شه‌ره‌ف کورد خا‌لدار ئه‌کات من هه‌ناسه‌ی سه‌ردم له‌ گه‌ل ئاخ‌ی
ده‌روونم کێوان ئه‌سو‌تینی، یان کوردی وا به‌ کزی و هه‌ژاری ئاواره و ده‌ربه‌ده‌ری
هیچی‌تر، گیان له‌ جینگایکه‌ ده‌ر ناچی.

من زۆر جار له‌ به‌ر بێ پۆلی و ده‌ست کورتی نیش و ته‌شه‌ر و تانه‌ی ناکه‌سانم بیستوه‌.
به‌لام کوردمان هه‌بووه و هه‌یه‌ که‌ به‌ پاره‌ چی ناکات، له‌ ده‌وله‌ته‌ داگیرکه‌ره‌ که‌ره‌کان
خراپ‌تر بۆ کورد زه‌ره‌ریان هه‌یه‌، جا ئه‌گه‌ر ئیمه‌ ده‌ستی ئه‌وانه‌ بخوینین زووتر به‌
ئامانجه‌مان ئه‌گه‌ین. خۆشه‌ویستان ئیوه‌ له‌ داها‌تو‌دا نه‌لین کتێبه‌که‌ی له‌ دڵسوزی بۆ کورد
نووسیوه‌ من هه‌موویانم یان له‌ کتێبه‌کان - که‌ ناو و نیشانیانم داوه‌ و ئاشیره‌تم بۆ
سه‌رچاوه‌کان کردووه‌ - ده‌ره‌یناوه‌ یان به‌ چاوو تیگه‌یشتوی روون و ئاشکرایه‌.

من ئه‌وکاته‌ وا هاو‌ریه‌کانم چ له‌ لادی‌ چ له‌ شار خه‌ریکی‌ فیر بوونی‌ پێشه‌یک‌ بون‌ یان
ژیانی‌ خو‌یان‌ له‌ری‌ کار و کاسبی‌ ئه‌بوارد من له‌ شوینی‌ خویندن و نووسین و فیر بوونی
زمانی‌ کوردی‌ بووم.

وا ئیستا‌ بۆ‌ نان ئه‌چم‌ دو‌م‌ نیه‌ یان ئه‌گه‌ر چی ئیستا‌ ژیانم‌ پ‌ره‌ له‌ هه‌ژاری و نه‌بوونی‌.
به‌لام ئه‌وه‌ ئه‌زانم‌ که‌ خه‌لاتی‌ هه‌ر کوردی‌ وا هه‌نگاوی‌ بۆ سه‌ر به‌رزی‌ و لاته‌که‌ی‌ هه‌ل
گرت‌بی‌ هه‌ژاری و نه‌داری‌ نه‌بوونی‌ و چه‌رمه‌ سه‌ری‌ و سه‌ره‌ سو‌ریه‌ و له‌ ئه‌م‌ رو‌ژگا‌ره‌دا به‌

غهریبی ژین ده‌کا.

ئه‌وه‌ش ئه‌زانم که تا زیندوو بم ههر بێ ریز و بێ حورمه‌تم به‌لام جا چۆن ئیمه‌ له چالی نه‌داری و نه‌بوونی دا بژین مه‌گه‌ر ئه‌و کوردانه‌ی وا به‌ پاره ئه‌توانن ئیمه‌ بکرن، ئه‌وانه‌ کورد نین؟ بۆنی کوردا به‌تی له‌ میشکیان نه‌یداوه؟ جا ئه‌گه‌ر ئه‌وانیش ته‌نیا به‌قه‌د په‌ره‌ کایک دلیان بو‌گه‌ل و نیشتمان خۆیان بسووتی نایه‌لن که‌ قه‌له‌م به‌ده‌ستانی کورد له‌به‌ر ده‌ست‌کورتی و هه‌ژاری نه‌توانن فهره‌نگه‌که‌یان وا به‌ نا‌ره‌وا زیندوو به‌چال کراوه دیسانه‌وه زیاتر بفه‌وتی ئه‌ویش له‌به‌ر ده‌ست‌کورتی چینه‌ زانا‌کانی کورد.

جا له‌ ناخ‌ری ئه‌م باسه‌ پتو‌یسته‌ سه‌رنج‌تان بۆ ئه‌وه‌ش راب‌کیشم که‌ ئه‌وانه‌ وا مایه‌نی نه‌نگی کوردن پ‌نیان ده‌لێن سه‌رسه‌ری ههر ده‌وله‌مه‌نه‌کانی کوردن وا جار‌یکیش لایان له‌ کورد بونی خۆیان نه‌کر‌دوه‌ته‌وه‌.

کوردمان هه‌یه‌ که‌ ملو‌ینه‌ها تمه‌ن پاره و ئیمکاناتی هه‌یه‌ که‌چی پ‌نی خۆشه‌ کورد دانه‌ی هه‌زار تمه‌ن بفروشی تا‌گیرفانی پ‌ر‌تر ب‌یت و یان حیسابی بانگی زۆر‌تر بیت با ئیتر له‌ هه‌له‌ب‌جه‌ ۵ هه‌زار کورد به‌ چ‌زلیک ب‌کر‌یت ئاه‌یشی بو‌ نا‌ک‌یشن تا چ‌ ب‌گات به‌وانه‌ بل‌نی ئه‌مانه‌ برا و خۆیشکی منن بو‌یه‌ ده‌لێم کوردی نامه‌ ح‌ره‌م وایان به‌ سه‌ر‌گه‌لی کورد هاورد. ههر که‌س به‌ زمانی کوردی بدو‌ی پ‌نی نا‌ل‌ین کورد ئه‌ ب‌نی لانی‌که‌م دا‌یم خه‌می چاره‌نووسی کوردی له‌ د‌ل ب‌یت و فرم‌یس‌ک له‌ چاوی ب‌یته‌ خوار بو‌ ب‌نی که‌سی کورد، و خوی نه‌ب‌نی به‌ د‌ژی کورد و من دوا‌که‌وتنی کورد به‌شی زۆری ههر با‌ئ‌یسی ئه‌م نا‌کوردانه ئه‌زانم وا ده‌وله‌مه‌ندن و پاره‌دارن به‌ تاییه‌ت ب‌ر‌یک له‌ شار‌ن‌شینه‌کان چۆن به‌ لای خۆیا‌نه‌وه‌

پیشکەوتوون و خواوەنی تەمەدونن که چی له هیچ، هیچ ترن.

ئەم له خۆ بێ خەبەرانە ئەگەر کورد بێتە پارە خوشیان ئەوێت چون زیاتر دەوله‌مەند ئەبن.

خوێنەرانی بەرێز له هەله‌کانم ئیراد مەگرن چون هەروەها که نووسیومه هەژاری و دەست کورتی بالی شکاندوم و پێم خوش نیه که له ئازایەتی و قارەمانەتی میلله‌تیک وابه درێژایی میژوو جگه له چاکى شتى تریان بو مرووف نه‌بووه خوم گیل بکه‌م و نزیک به نو هەزار ساله ئەم قەومە چەرخى له چەمەر برپوه و روژگارانی تى‌پەر کردوه به سەر که‌ندوکۆسپه‌کانی روژگارددا سەر که‌وتو بووه. نه بت پەرست بوون، نه زالم. کاتی حکومه‌ت‌یان کردوه گهلانی دیکه و دراوسیه‌کانی بى‌خوف و ترس له پالیاندا ژیاون. گه‌لی کورد خواوەنی تەمەدون و فەهه‌نگ بووه که زۆربه‌یان له گه‌ل چەرخى بیستمدا یه‌ک ئەگر نه‌وه. جا لی‌ره‌دا ئەوه‌مان بو روون ئەبێت‌وه که چون ئەم قەومە میژوویه له نو هەزار سال پیشدا ئاوا تەمەدونیکى بێت که هیشتا له‌م چەرخه‌دا په‌سه‌ند و به‌که‌لک بێت. جا حەیف ئەوه نیه که پشتی لى‌ بکه‌ین که فەرهه‌نگى په‌سه‌ن بکه‌ین که له تیدا جگه له چه‌ورزبانى و دوورەنگى و ... نیه.

ئەمن پێم خوشه‌ ئەوانه‌ واه‌ میژوودا یان له‌ فەرهه‌نگى کوردیدا و به‌گشتى له‌ ره‌وولی کومه‌لایه‌ تیدا شاره‌زاییان هیه به‌ تاییه‌ت چینی زانا‌کان لیم ببورن چون ده‌زانم ئەم کتیبه‌ که‌م و کوپى تیدا یه. به‌لام ئەوه‌ش بلیم که ئەوانه‌ی وانیوی خویانیش به‌ کوردی نازانن تا چ بگات به‌وه‌ی خواوەنی بیر و باوه‌ر بن لایه‌ق به‌وه‌ بن که ره‌خنه‌ بگرن یان به‌ ره‌شقه‌ نه‌وه

باسی ئەم کتییە بکەن. ئەو جوړه کهسانه ره‌خنه‌شیان هەر بێ ئەرزش و بایه‌خه به‌لایی منه‌وه، چوون تا دوینی و هەر ئەمروژ هەر قسه‌ی له‌وق و پوچەل له‌ ده‌میان داکه‌وتوه و ئەم ده‌م‌شپانه په‌خنه له‌ ئاسمان ئەگرن تا چ بگات به‌ منی هه‌ژار، شوکر بو خوا ته‌نیا کهسانی هەر وه‌ک خو‌یان ژیاون لیان ئەبیسن و خه‌رابی وتن ئەوان بو من خه‌لاته، ئەو کهسانه هەر وه‌ک کرمی چوون له‌ ناوگه‌نکاو ژین ده‌کات ئەگه‌ر ئەوگه‌نکاو و چه‌په‌لیه‌ لی بیری و له‌ ناو شوشه‌دا په‌روه‌رده بکری ئەتۆپیت. ئەو تاقمه‌ هەر وا بار هاتوون و ته‌نیا پیا‌ن خو‌شه به‌ گه‌نده‌لایی ژین بکەن، به‌ لای روناکی‌دا نه‌چوون. بۆیه هەر که‌سی بیه‌وی ژینی چاکه‌ بکات پیا‌ن ناخو‌شه. ئەم جوړه کهسانه ژینی چاکه به‌ زو‌ر خو‌اردن و خو‌ش خو‌ری و تیر بوونی زکیان په‌رچ ئەده‌نه‌وه، هەر وه‌ک حه‌یوان زیانه‌خو‌روون. ئیتر هەر که‌سی هه‌رچی بی‌ت بابیت، و ئەگه‌ر چی جاروبار بو سه‌رگه‌رمی خو‌یان له‌ فه‌ره‌نگ و زانی‌ن ناوی ده‌بن. و ئەگه‌ر وانی‌ن بو چی سه‌رشو‌رن و ئەم هه‌موو چینه‌کومه‌لاتیه‌ چیه‌.

ئەلی ئەحمه‌دی روشه‌نی (هه‌لوه‌دا له‌یلاخی)

به شی میژوو

هەر ئەم ئاده میزاده به واتای ئەمڕۆ پاشان خۆی ئەبێ به میژوو. له لایه کی تره وه
 ئەوهش بڵین که وا هەر کهسی ههولی نووسین میژوو بدات به میژوو نووس ناژمیریت
 چونکه میژوونووس نابێ چی پێ خوشه بینووسی بو خۆی یان بهشان و شکۆی
 میلله ته که ی خۆی بینوسی.

ئەبێ له نیوی ده ریای بی بنی میژوودا مه له وانیککی چاک بیت تا له بنی ئەم ده ریایه دا
 دورر و مەرجان بدۆزیته وه و هیچ راستی ییک نه شاریته وه و یان قهومی خۆی پێ
 ناخوش بیت و یان ده رخستنی ناوو نیشان بیت تا بگاته پلهی میژوو نووسی
 راسته قینهی میژووی پاش خۆی.

زۆری له میژوو نووسان پاش سه‌رنجی خویندنی کتێبه‌که‌ی جگه سه‌رلی شیوان شتی تری خوینەر دهستی ناکه‌وی وه‌ک ئه‌وانه‌ی وا خویان به‌ قه‌لم به‌ دهستی میلله‌تی داده‌ن که چی ئه‌م تاقمه‌ نووسه‌ره ئه‌گه‌ر راستیش بنوسن خه‌لک متمانه‌یان پێ ناکات که وا بوو به‌ر له‌وه‌ی وا قه‌لم به‌ دهسته‌وه بگرن و یژدان و دووارۆژ له‌ به‌ر چاو بگرن.

به‌ په‌سه‌ن و په‌یجوی میژوو نووسان تا سه‌رده‌می دامه‌رزاندنی حکومه‌تی هه‌خامه‌نشیه‌کان زیاتر له‌ چواره‌ حکومه‌ت به‌ ماوه‌ی ۸ هه‌زار ساڵ له‌ ئێران حاکم بوون و هه‌موویان قه‌ومه‌ پیشویه‌کانی کورد بوون وه‌ک ئانزان - سوباری - مانانای - گوتی - میتانی - میدیه‌کان - لولوئی - کاسیه‌کان - هوری - نایری - کاردوخی - ئاکاد و ماده‌کان. به‌ بیروپای زۆربه‌ی میژوونووسه‌کان، سومری و ئوراتویه‌کان هه‌ر هۆزه‌کانی کورد بوون. له‌ به‌ر به‌یانی میژووه‌ هه‌ر له‌ ئێران حوکومه‌تیان کردووه‌ و ئێران شوین و ماوای کۆنی کورده‌کانی ئیستایه‌ و قه‌ومی پارس که‌ لقی له‌ قه‌ومه‌کانی کوردن و زوانی پارسی که‌ بێ که‌لک وه‌رگرتن له‌ وشه‌ کوردیه‌کان ناقس و کزه‌، و پارسه‌کان هه‌ر له‌ ژێر سیبه‌ری ئه‌م حوکومه‌تانه‌ که‌ له‌ پیشدا باس کرا ژیاون. فارسه‌کان له‌ هه‌موو ته‌نگوو چه‌له‌مه‌یه‌ کدا پشتیوانی کورد بوون و خویان به‌ جیا نه‌زانیه‌ و له‌ هه‌ر ده‌ور و رۆژگاری خویان له‌ کورده‌کان جیا نه‌کردوته‌وه‌. تا سه‌رده‌می بناغه‌ی حکومه‌تی هه‌خامه‌نیشیه‌کان ئێران به‌ دوو پارچه‌ ناو نه‌را که‌ ئێران پارس و ئێران ماد بو.

له‌ باستان شناسی (کۆنینه‌ناسی) ماده‌کان دا لاپه‌ره‌ی ۱۳ به‌م جوړه‌ هاتوه‌ که به‌راستی جینگه‌ی باوه‌ر بووه‌ له‌ لایه‌ن پشپۆره‌کانه‌وه‌ به‌لگه‌ی میژووی به‌دهسته‌وه‌ هه‌یه‌ که

قهومه‌کانی ئورارتوی و مانایی و گوتیه‌کان و ماده‌کان و لولوبیه‌کانیش هه‌موویان له بنچینه‌دا یه‌کێ بوون و بنه‌چه و ریشه‌ی ژایانیان هه‌ر له زه‌نجیره‌ کێوه‌کانی زاگروس‌دا ژیاون و میژووی ئێران و کورد به‌ جووری پێکه‌وه‌ گری‌ دراوان که‌ جیا‌کردنه‌وه‌ یان سه‌خت و دژواره‌.

گه‌لی کورد نابێ هه‌رچێ وا نه‌ته‌وه‌ که‌ی پێی ناخۆشه‌ بېشارینه‌وه‌ به‌ تایبه‌ت چینی قه‌لم به‌ده‌ست و ئه‌وانه‌ی له‌ میژووی کورددا هه‌وول و ته‌قه‌لا ئه‌ده‌ن و یان هه‌ر سه‌رچاوه‌یک له‌ به‌رده‌ستیدا بی‌ت متمانه‌ و باوه‌ر پێی کراو بی‌ت. به‌لام ئه‌من بو‌خۆم ئه‌وه‌م بو‌روون بو‌ه‌ته‌وه‌ که‌ گه‌لی کورد تا هاتنی دا‌پێژرانی بناغه‌ی حوکومه‌تی هه‌خامه‌نشی له‌ ئێران هه‌موو پادشا و حوکومه‌ته‌کانی ئێرانی هۆزه‌ پێشویه‌کانی کورد بو‌ون و پێته‌خته‌کانیان هه‌ر له‌ خۆرنشین یان کوردستاناتی ئیستا بووه‌ و ولاتی پارسیش حوکومه‌ته‌ کورده‌کان حاکمیان بو‌ناردووه‌.

ئیمپراتوریه‌تی ئێران زۆر پان و به‌رین بووه‌، بو‌نموونه‌ به‌رزایه‌کانی گولان که‌ ئیستا رژیمی ئیسرائیل و سووریه‌ له‌ سه‌ری شه‌ریانه‌ ئه‌م ناوچه‌ سه‌رزه‌وینی ئیمپراتوریه‌تی ئێران بووه‌ له‌ سه‌رده‌می دامه‌زراندنی حوکومه‌تی گوتیه‌کان ئه‌و ناوچه‌ ئاوه‌دان کراوه‌ته‌وه‌ و چونکا ئه‌ره‌به‌کان له‌ جیاتیی «گ»، «ج» به‌کار ئه‌به‌ن ده‌لێن به‌رزایه‌کانی جولان. (بو‌ ئاشنایی زۆرتر ب‌روانن به‌ جوگرافیای ئێران باستان - نووسینی دوکتور مه‌شکور) ئه‌و سه‌رده‌مه‌ ئیمپراتوریه‌تی ئێران له‌ ژێر ده‌سه‌لاتی گوتیه‌کان بووه‌ و پاناترین سه‌رزه‌وی

به‌ده‌ستی گوتیه‌کان له‌ خاوه‌ری ناوه‌راست^۱ حوکومه‌ت‌داری و ده‌سه‌لات‌داریان بووه. ئهم قه‌ومه له هۆزه‌کانی به‌شی ئاراراتن و له چیاکانی زاگروس و ناوچه‌ی که‌رکوک فه‌رمانه‌رواییان کردووه و له ۳۷۰۰ ساڵ پێش زاین هیرشیان برده‌ سه‌ر ولاتی بابل و داگیریان کرد.

کاردوشیا، کوردوخ، کارداک، کورتی: ئه‌مانه له‌ بنه‌ره‌تدا ئه‌چنه‌وه سه‌ر هۆزی گوتی و گوتیه‌کان به‌ده‌ست ئورارتویه‌کان شکسته‌یان خوارد.

لولو یان لولوبی: ئهم هۆزه‌ش له ئاراراته‌وه^(۱) ده‌ستیان به دامه‌رزاندنی حکومه‌ت کردووه و له سلیمانی و شاره‌زور و هه‌لواندا پێته‌خته‌کانیان جی به‌ جی کردووه و ئانۆبانی‌نی فه‌رمانه‌ره‌وای گه‌وره‌ی ناسراوتر له نارامسین کۆری سارگون یه‌که‌مدا بووه. میژوو نووسه‌کان زیاتر له‌م باره‌ی یه‌وه باسیان کردووه ده‌وله‌تی ئاشوور چوار جار هیرشی ئه‌کاته سه‌ر ولاتی لولوی ناکام ئه‌مینێ له ئه‌نجامدا ئاشوور هیرشی درێندانه ئه‌کاته سه‌ر و لولوبیه‌کان شکسته‌ ئه‌خوه‌ن پێته‌خته‌که‌یان داگیر ئه‌کات که‌ زه‌یمه‌ری ناوی په‌یته‌خت یان بوه.

میژووی کورد و کوردستان ئایه‌تو‌للا مه‌ردوخ ده‌لی زیاتر له‌ سی شاری ولاتی ماد و پارس له ژێر چاوه‌دێری ئهم حکومه‌ته‌بووه که ئاساری میژووی له شاره‌کانی ئێران

۱- پۆژه‌ه‌لاتی ناوه‌راست.

۱- ئارارات ئیستا تورکیا به‌ خاکی خۆی ده‌زانێ به‌لام تا هاتنی سه‌فه‌ویه‌کان هه‌ر سه‌ره‌زه‌وینی ئێران بوه.

شاهییدی ئەم ئیده ئایه یه که چەن دانە شار و قەڵا له سەر ده می لولوبیه کان له ولاتی پارسی
 ئاوه دان کراوه ته وه و له گەڵ گو تیه کان به هۆی نزیکایه تی زمان و پە گەزه وه تیکه ل بۆن.
 پادشای ئاشوور گە لێ له پێشه سازیه کانی لولوبی برد بۆ ولاتی ئاشوور - تاله ده ست و
 نه خش و نگاری قهومی و ئاشوور له پێشه سازی دا له دیله لولوبیه کان فیر بن.

کاسو یا کاسی یه کان: ئەم هۆزه ش هەر ئە چنه وه سەر هۆزه ئاراراتیه کان و زاگروس
 نشینه کان له ناوچه ی کرماشان به ده سه لات داری حکومه تیان کردوه و له ئەم ناوچه
 په یتەخت خۆیان دامه رزاندوه. به هۆی گه وریه یی هیژ و شکۆ و ده سه لات داری ئەم هۆزه
 ئە که دیه کان پیا و توه کاکو یا کاکه، که رهنگه کاکه وه ندیه کان له م ناوه وه وه رگیرا بیّت.
 له ناوچه یی له یلاخ به ین کرماشان و کولیا ی دو ئاوی هیه که «کاکۆ» یان پی ئە لێن و
 شۆینه واری میژووی (ئاسار باستانی) تیدا هیه که قه ده غه کراوه. به داخه وه پاش
 ماوه یه ک به ده ستی نامه حره مه کان به کورد و کوردستان و دژی فره هنگ و میلله ت
 فروش، کپوه که یان دابووه وه رهنگه ده فینه و گه نجی زۆریان ده س که وتبی ئە وه ی وا
 به سه لمینی که حکومه تی و په یتەختی کاسیه کان له وه یی بووه به ده سه ته وه نیه.

هوری یا سو باری: ئەم ناوه که له سه ده کانی پیش زایین ناوی لێ براوه هەر چەند ئەم
 هۆزه خاوه نی ولاتیکی زۆر گه وریه و به ربلا و پان و به رین بووه و حامورابی ئەم ناوچه یی
 به ناوچه یه کی سەر به خۆی ناو بردوه و «ته گلات پالازاری» پادشای ئاشوور ئابلقه ی
 ئەو ناوچه ئەدات و هیژه کانی سەر به سو باری یا هوری هه موویان یه ک ئە گرن و ئەو
 ئابلقه ئە شکین و پاش ئەم شکسته ورده ورده هۆزی سو باری ناوی «نایری» به خۆیه وه

ئه‌گه‌ری و په‌یته‌خته‌که‌یان له‌ ناوچه‌ی شه‌مزیان دانه‌مه‌رزین. پاش ماوه‌یه‌ک ورده‌ ورده‌ حکومه‌تی نایری تیکه‌ل به‌ میتانی ئه‌بێت و ناوی میتانی به‌ خۆیه‌وه‌ ئه‌گریت. دوکتور جه‌مال ره‌شید هوریه‌کان هه‌ر به‌ سومریه‌کان ده‌زانێ و ئیستا به‌ سوباری ناویان ده‌به‌ن. لێره‌دا ئه‌وه‌مان بو ده‌ر ئه‌که‌وێت که‌ ئه‌م حکومه‌ته‌ هه‌موویان له‌ یه‌ک ره‌گه‌ز و هۆز بوون. حکومه‌تی میتانی: له‌ سه‌ردمی ده‌سه‌لات داری خۆیدا وه‌ک حکومه‌ته‌ گه‌وره‌کانی جیهان ناوبانگ ده‌رئه‌کات و په‌یته‌خته‌که‌ی ده‌وله‌تی میتانی «واشوگانی» ناوی بوه‌ و له‌ گه‌ل فه‌رائنه‌کانی میسر په‌یوه‌ندی په‌یدا ئه‌کات که‌ له‌ لایه‌ن «توشراتای» فه‌رمانه‌وای میتانی‌یه‌وه‌ نامه‌که‌ی بو فه‌رائنه‌ی میسر نووسراوه‌ و میژووناسه‌کان پێته‌کان و نووسینه‌که‌ی به‌ شیوه‌ی کوردی قه‌قازی ناوی ئه‌به‌ن که‌ له‌و سه‌رده‌مه‌دا زمانی ئه‌که‌دی شیوه‌ زمانی ره‌سمی بووه‌ و له‌ شاری که‌رکوک پاشماوه‌ی حکومه‌ته‌که‌یان به‌ جێ ماوه‌. جورنسۆ روژه‌لات ناس ئه‌لێت: ناو و نیشانی میتانی ته‌نها به‌ خیزانی فه‌رمانه‌وای میتانی وتراوه‌، به‌لام ئه‌سلێ ده‌وله‌ته‌که‌ سوباری بووه‌،^(۱) به‌ داخه‌وه‌ هه‌ر نووسه‌ریک به‌ جورینگ ناوی قه‌ومه‌ دێرینه‌کانی کوردی بردوه‌ و هاوردویه‌ته‌ سه‌ر کاغه‌ز.

ته‌نیا خۆینه‌رانی کورد ئه‌بێ به‌ر له‌ هه‌مووشتی میژووی خۆیان، خۆیان لێی شاره‌زا بن نه‌ چاوه‌پوانی بینگانه‌ بن و له‌ قه‌ولێ ئه‌وان میژوو بگێرینه‌وه‌. زۆربه‌ی میژوونوسه‌کان کورد ئه‌که‌ن به‌چه‌ن به‌شه‌وه‌ وه‌ک: کوردی روژ ئاوا و کوردی روژه‌لات و یان باکور و

۱ - به‌ واتای برینگ له‌ میژوونوسه‌کان زیاتر له‌ سه‌ر ئه‌و باوه‌ره‌ن که‌ هۆزی سوباری هه‌مان سومری بوه‌ به‌لام برینگ به‌ هه‌له‌ ره‌گه‌زی سومری به‌ نژادی سامی ده‌زانن.

باشور. ئەمانە رەنگە لە بەر بەربلاوی نەتەوێ کورد بێت چونکا گەلی کورد لە سەر دەمی خۆیدا دەسەلات داری بە سەر زۆربە ی ناوچه کانی ئێران بوو و هەم بەیت و باوی و فولکلۆری و زمانیش بە هۆی دەولەمەندی زاراوی لقو پۆی دا بێتەو و دراوسیه کانی له هەر بابە تیکەوێ که لکیان لێ وەر گرت بێت. لێرەدا له کتێبه که ی ئایه تووللا مەردوخ - که به میژوونوسی بێ لایەن ناسراوه - ئەبێ که لک وەر بگرین که بهم جوړه فرمویه تی: کورده کان له بەر بەیانی میژوو هەر له ئێرانی کۆنەوێ سەریان هەل داوه ئەگەر چی جار وای بێت کوچیان کرد بێت. بەلام بنه بڕ نه بوون کهم و زۆر هەر ماون تابۆ هەتا هەتا یه نیشته جیی ئێران بوون.

له پاشماوه دیرینه کان بۆمان دەر ئەکهوێت که لولوبیه کان و گوتیه کان هۆزه بنچینه کانی کورد بوون. و له گەل سومر و ئەکه ددا هاوسی بوون و تەنانەت بڕیک کوردی باشور و کوردی باکور یان جیاوازی زاراوه کوردیه کان لێیان به جیاواز ناو ئەبەن. ئەم چینه وای دیاره شاره زای میژوو نه بن و رەنگه لایشیان له میژووی کورد نه کرد بێتەو. بەلام دوکتور رهشید جهمال له کتێبه میژوویه که ی خۆیدا ده لێ که سومریه کان هەر کورده کانی ئەم پرۆژن و ئەو رایه ی به تال کردوێ تەوێ که سومریه کان سامی نژادن چون له کتێبه کانیان سومریه کان هۆزی سوباری بوون.

ورده ورده روژ هەلاتی به جی هیشتوه تا ئەم پرۆژ که له خۆرنشین ئێرانەوێ جی گیر بوون و ئێران به ولاتی مادی بچۆک و کوردستان به ناوی مادی گه وړه ناسراوه که میژوونوسه کان به چەند جوړ بیرو رایان دەر خستوه.

به‌شی یه‌که‌می کورد ناو ئه‌نیین « کوردی پۆژ ئاوا » به‌شی دوهم ناو ئه‌نیین « کوردی پۆژ هه‌لات ». (لیره‌دا ئی‌ران به‌مادی گه‌وره و مادی بچوک مه‌به‌ست ئاریایه‌کان بووه‌که به کورد پۆژ هه‌لات و پۆژ ئاوا میژوونووسه‌کان به‌م جوهره‌ ناویان لی بردوه).

ئه‌گه‌ر چۆ میژووی کورد هه‌یشتا به‌ ته‌واوی روون نه‌بووه‌ته‌وه ته‌نیا ئه‌شو زه‌رتوشت ئه‌ه‌ول به‌ خویندنه‌وه‌ی کتییی ئاقیستا که‌ خه‌لاتی زه‌رتوشت بووه له‌باره‌ی نزیکایه‌تی فره‌هنگ و ئه‌ده‌ب و زمانه‌وانی بۆمان ده‌رئه‌خات که‌ میژووی کورد ئه‌گه‌ر یته‌وه بۆ چه‌ند هه‌زار ساڵ پێش زاین.

به‌لام ۳۶۰۰ ساڵ پێش زاین ناوی هۆزه‌کانی کۆنی کورد هاتوه و دیاره هه‌ر له سه‌ره‌تای میژووه تا ئه‌مڕۆ ئه‌م قه‌ومه به‌ ناوه‌کانی جۆرواجۆر له‌ روی پۆژگادا هه‌ر بونی خۆی له هه‌ر ده‌ور و پۆژگاریدا نشیان داوه و ناوی له هه‌یج ده‌ور و زه‌مانیکدا که‌م په‌هنگ نه‌بووه‌ته‌وه وه‌ک گوتی، کوسی یا کاسی، سوباری، لولوبی، کاردوخ، ئاریان و ئی‌ران.

بۆ نمونه له سه‌رده‌می حکومه‌تی که‌ یقویادی کورد له سه‌رده‌می کیانیه‌کانه‌وه ورده ورده ناوی کورد روون و ئاشکرا ئه‌بێته‌وه. پارسه‌کان به‌شینک بوون له مادی گه‌وره. له ۸ هه‌زار و هه‌شت سه‌د و په‌نجاه و سی ساڵ پێش کورده‌کان په‌ره‌یان دا به‌ ئی‌رانی گه‌وره و له گه‌ل تیره بچوکه‌کانی ئی‌رانی وه‌ک پارس و پارت پێکه‌وه ئه‌ژیان و له سالی پانسه‌دو په‌نجای پێش زاین له ولاتی ئی‌ران بچران و ئی‌ران بو به دو به‌شه‌وه. ئی‌رانی ماد و ئی‌رانی پارس^(۱) - له‌م

۱- ته‌نیا له کاتی هه‌خامه‌نیشه‌کان ئی‌ران به‌ ماد و پارس ناو براوه بۆ ماوه‌یک کورت. له کاتی

کاته‌دا کورد جار جارێ فرمانه‌یه‌وایی ته‌واوی ئێرانی گرتوته‌ ده‌ست.

برێک جارێش ژێرده‌ستی حکومه‌تی پارسی له‌ کاتی داهینانی هه‌خامه‌نشی تاکوتایی پێ هاتن ئه‌و حکومه‌ته‌، ده‌سه‌لاتی به‌ سه‌ر کورددا بووه‌. برێک جار حکومه‌تی پارسی مادیان پێ وتوو. ئه‌گه‌ر چی هه‌یشتا ده‌رحه‌ق به‌ میژووی کورد له‌ لایه‌ن هه‌ر کورده‌کانه‌وه‌ که‌م ته‌رخه‌میکی زۆر کراوه‌ و نووسه‌ره‌ رۆژ هه‌لات ناسه‌کان خۆیان به‌ پێ خواست دلی خۆیانه‌وه‌ چیان پێ خوش بووه‌ وایان نووسیوو. ئیستا ئه‌گه‌ر چی برێک له‌ برایانی قه‌له‌م به‌ده‌ستی کورد تازه‌ لایان له‌ میژوو کردوته‌وه‌ به‌داخه‌وه‌ ئه‌م چینه‌ قه‌له‌م به‌ ده‌سته‌ قه‌د به‌ خۆیان زه‌حمه‌تیان نه‌داوه‌ وه‌ه‌ر له‌ روی کتێبه‌ میژوویه‌کانه‌وه‌ رونووسی کراون. وه‌ک خوالیخۆش بۆ ئه‌میر شه‌ره‌فخان بتلیسی که‌ له‌ روی کتێبه‌که‌ی (مروج‌الذهب) نووسینی مه‌سعودی. مسعودی کتێبه‌که‌ی له‌باره‌ی قه‌ومی کورده‌وه‌ نووسیوه‌ ده‌لی ئه‌مانه‌ (هۆزی کورد) له‌ نه‌ته‌وه‌ی دیوه‌کانی هه‌زرتی سلیمان که‌نیزه‌کانی ده‌رباری له‌ گه‌ل دیوه‌کان تیکه‌ل ئه‌بن و ئه‌ولادیان لێ په‌یدا ئه‌بن و هه‌زرتی سلیمان ئه‌و زازووی یانه‌ ده‌ر ته‌کات و ئیستا کورده‌کان پاشماوه‌ی ئه‌و جن و دیوانه‌ن و سلیمان په‌یغمبه‌ر ده‌ریانی کردوو و هه‌له‌وه‌ای کێو و شاخ و داخ بوون.^(۱)

نازیزان به‌داخه‌وه‌ ئیستاش برێک هه‌ر ئه‌و تریشته‌ له‌ ریشه‌ی میژووی پر له‌ بنه‌چه‌ی

حکومه‌تی کورش و لاتنی لیدی و لودییه‌ چاویان بۆ و لاتنی ئێران خایه‌ن ده‌بیته‌ ئینجا کورش له‌ترسی ئه‌و دو و لاتنه‌ حکومه‌ته‌که‌ی به‌ ناوی حکومه‌تی مادی - پارسی ناو ناوه‌.

۲- ئه‌میر شه‌ره‌فخان خۆی له‌ کتێبه‌که‌ی دا نووسیوه‌ که‌ له‌ قه‌ولێ مه‌سعودی و تراوه‌ و ئیتیر به‌تالی نه‌ کردوه‌ته‌وه‌ و له‌ سه‌ری نه‌رۆیشتوه‌.

ئاوینهی میژووی کورد ئه‌ده‌ن به پێچه‌وانه ئه‌بێ میژوونووسانی کورد خۆیان قۆلی هیمه‌تی لێ هه‌ل ماله‌ن ماندوو نه‌ناس بن و به‌رو گوند له شوین هه‌ر شاخ و داخی بچن. چونکا میژووی کوردستان هه‌ر ئیستاش له سینگێ کورده به سالاچووه‌کاندا ماوه و زۆربه‌ی ئاواپی و که‌ژ و کینه‌کان و شوینه‌واره‌کۆنه‌کان هه‌ر پاشماوه‌ی نه‌ته‌وه‌ دیرینه‌کانی کوردن و هه‌ر ناوی بریک له ئاواپی و کینه‌کان به یادی ئه‌و قه‌ومه‌وه یان پادشا و فه‌رمانه‌ره‌واکانی کورده‌کان بوون، ماون.

یان به داخه‌وه بریک له باغه‌ل خۆیانه‌وه میژوو دروست ئه‌که‌ن و به میژووی گه‌لی کوردی دانه‌ن. بۆ نمونه ده‌لێن که حه‌زهره‌تی موحه‌مه‌د - دروودی خوا‌ی لێ بیت - کوردیکی دیوه فه‌رموو به له خودا ته‌له‌ب ئه‌که‌م که ئیوه له هه‌یج رۆژگارێکدا خاوه‌نی هه‌یزو قودره‌ت نه‌بن.

جا ئایا ریه‌ری ته‌واوی موسلمانان و په‌یام هه‌نهری ئیسلام و قورئان هه‌یج مرو‌فی خاوه‌ن نه‌قل و میشک باوه‌ر نه‌کات که شتی وای به‌سه‌ر زاری داها‌تبی؟ به داخه‌وه ئیستا بریک له قه‌له‌م به‌ده‌ستانی کورد هه‌یشتا له نیو کتێبه‌کانی خۆیان نه‌ینووسن.

میژوونووسانی وه‌ک نه‌مر ته‌مین زه‌کی به‌گ که به‌راستی بێ لایه‌ن کتیبی کورد و کوردستانی نووسیوه و بو خۆینه‌رانی میژووزان به‌لگه‌یه‌کی چاکه و هه‌روه‌ها حه‌زهره‌تی ئایه‌توللای مه‌ردوخ و دوکتور ره‌شید جه‌مال - که به بیروپرای من تا ئیستا کورد که‌سیکی تری میژوونووس وای به‌خۆیه‌وه نه‌دیوه - وه هه‌ر وه‌ها ئیحسان نوری ته‌وانین بێن که ده‌ریای میژووی کوردی له ناو گۆزه‌ی زانین کتێبه‌که‌ی دا نووسیوه و مامۆستا

ئه لانه دین سه جادی و چند دانه تر که ناویان لیڤه دا ناگونجی. یان ماموستای نه مری شائیری کورد ماموستا قانع که میژووی له چوار چیوهی شیعردا داتاشیوه و به راستی میژووی له ناو شیعردا گونجاندوه. شائیری راسته قینهی هه ماسی کورد که له ناو دیوانه که ی دا خوینهر بۆی روون نه بیته وه که ئه م شائیره دل سوتاوه چهنده ئاواتی سه ر که وتنی گه له که ی له دل دا بووه. یان چون باسی ته فره و نیفاق و جیاوازی گه له که ی کردووه و هوێ دوا که وتنی گه له که ی چی بووه. هیوا دارم له هه ر مالی کورد په روه ردا له سه ر تا قچه ی کتیب خانه که ی دا دیوانی ماموستای خوشه ویست قانعی نه مری بیت. یان نه حمه دی خانی چون نه ویش له په رتوکی مه م وزین دا باسی نیفاق و جیاوازی گه له ی کوردی له ۳۵۰ سال پیش دا کردوه. چون ده ردی کوردی زانیوه و چهنده هه سه رت له دل یا بووه. بۆ نمونه شیعریک که ئه م باسه برا زینیه وه.

هه ر دو ته ره فان قه بیلێ کورمانج

بو تیری قه زاکرینه ئامانج

«نه حمه دی خانی»

له لاپه ره ی ۶۹ کورد و کوردستانی ئه مین زه کی به گ دا هاتوه که کورده کان له ئه سل و ریشه دا له یه ک تیره نین. ره نگه ئه م باسه له سه ر چاوه کانی نووسه ره بینگانه کان که لکی وه رگر تبی له م باره وه نووسیویه بۆ نمونه شیوه ی ئاخاوتن سلیمانی و ناوچه ی بادینان که به ئاسانی له زمانی یه کتر حاالی نابن. ئه گه ر به راستی وایه نابن ئه مه ش به ئاسانی له م باسه خو منانی لینی ده ر بکه ی ن. ئه بی به ره ولی ئیلمی ئه م باسه لی په یجوی بکری چون له

دریژهی باسه که ی خۆی بویه ک خستنی ره گه زی کورد بووی نه چووه. ئه وهی نه هاوردوه که بۆ نموونه بادینه کان پاشماوهی هوریه کانن و پاشماوهی سوباری شیوه ئاخاوتن میتانیه کانن که ئهم دو هۆزه له بنه چه دا یه ک ئه گرنه وه به لام لهو سه رده مه دا به شیوهی جیاواز حکومه تیان کردوه. هه وه ها که متر په یوه ندیان پینکه وه بوه. له بهر ئه وه شیوهی ئاخاوتنیا جیاواز بوه بۆ ههر شتی وشه ی تاییه تیان بۆ خویان دا ئه نا. وه ک: من. ئه ز، ویم، خۆم

شیوه زبانی ئیستا سورانیه کان پێ ئه دوین و یان لانی که م ئهم زاراوه و جیاوازی له ق و پۆ و ده وه مند ی زمانی کوردیه، به لام ئه مه نایه ته هۆی ئه وه که کورد بۆ خۆی جیا جیا یه و ههر ناوچه و مه له به ندی له تیره و ره گه ز جیاواز بون. به بیرو رای من هۆی به ربلاو بونی نه ته وه ی کورد له سه رده مه دا بوه.

گه لی کورد ههر له میژه وه پاسه وانی ئایین و ره وشت و داب و نه ریتی خۆی بووه و داگیر که ران هه یج به زه یی ک و دلی کیان بۆ کورد نه سو تاندوه به و هه مو ره فتاره نامرۆقانه که دوژمنانی کورد به م میلله ته پاک و بی گه رده کردویانه، نه یان توانیوه به ئاواتی نامرۆقانه ی خویان بگه ن ته نیا سه رشوری نه بیت شتی تریان ده ست نه که وتوه و بویه کورد له ههر ناوچه یه ک یان مه له به ندی به ههر شیوه یه ک که پی و ترا بیت یان ئاکاری و ره وشتی باب و با پیرانی خویان ون نه کردوه. بویه له ۹۱۲۵ سال پیش دا به «من» له ئایستا و تراوه «ئه ز»، له بادین ئیستا ههر به «من» ده لین «ئه ز». یان سورانیه کان چۆن نزیک تر به سومه ریه کانن و هۆزیک ی گه و ره ن له بنه چه ی کورد و ئه و گه له ههر به ناوچه ی

سوران دا بـلاو بـونه‌ته‌وه و چـۆن سوـباری یا سوـمری داھـینه‌ری خـه‌ت و زـیـر بوون، سورانیـه‌کان هـه‌ر به «ته‌لا» ده‌لـێن «زـیـر» و سوـمـریش پـێـی وتـوه «زه‌ری» و سوـران زـیـری که‌مه‌وادی ته‌لایه به که‌لک‌تر له ئاسن ناسیوه و له ئاسن جیای کردوه‌ته‌وه و زـیـریان پـێـی وتـوه. ئه‌مانه هه‌مووی ئه‌چنه سه‌ر ئه‌وه که گه‌لی کورد زمان و نه‌ته‌وه‌یه‌کی دیرینه‌ی سه‌ره‌تای ژیا‌نی ئاده‌میزادی به خۆیه‌وه دیوه و رۆژگارانی تی‌په‌ر کردوو و چه‌رخ‌ی له چه‌مه‌ر بـریـوه و ئه‌سپی میژووی له مه‌یدانی سه‌خت و دژواردا غار داوه. بۆهیچ سه‌ردی و سو‌لی رۆژگار نه‌یه‌شتوه فه‌ره‌ه‌نگ و داب و نه‌ریت گه‌لی کورد له میژوودا تا ئه‌م‌رۆ بـه‌هـوتـی و زۆر گه‌لانی دراوسێی هاورده ژیر ده‌سه‌لاتی خۆی و تیکه‌ل به کورد بوون و پاش ماوه‌یه‌ک هه‌موویانی ئازاد کردوو و دیسان له ژیر ئالای کورد به ئاسای و ئاسایش ژیاون. پارسه‌کان به هۆی نزیکایه‌تی په‌گه‌ز و نژاده‌وه به په‌زامه‌ندی خۆیان هاتنه ژیر ئالای کورده‌کانه‌وه و له ڕکـیفـی لودیه‌کان خۆیان ڕزگار کرد. ئه‌مانه‌ی هه‌مووی به‌پـێـی تی‌په‌ر بونی زه‌مان و ده‌ورانه‌وه گه‌لی کورد هـیـشتا هه‌ر له‌م گۆڤا‌و‌گۆڤـی رۆژگارانه‌وه هه‌ر نه‌ریت و نه‌ته‌وه‌ی خۆی پاراستوه.

ئوستاد پورداد که یه‌کێ له زمانه‌وانه‌کانی ئێـراـنیه و یه‌کێ له وه‌رگێره‌کانی ئافـیـستا‌یه و به ئایینی زه‌رتوشت و به فه‌ره‌ه‌نگ و میژووی ئێـراـن خـزـمه‌تی زۆری کردوو و پان‌فارسیسم ته‌واو مانا بووه ده‌لی: کورد له هه‌ر ولات و شوێنیکدا بـێـت هه‌ر ئێـرا‌نی په‌سه‌نه. به‌لام ئه‌وه‌ی نه‌تـوـوه که فارس له نژاد و په‌گه‌زی کورده‌کانن. له‌و باره‌وه ته‌فره چوو.

ئێرانیش زۆر جار به هیمهت و توانای کوردهوه له چنگ بیگانه رزگار بووه و یه کێ له مهترسیه کانی دوزمنانی ئێران له بهر ئهوه بووه که کورد ئه بێت به رهقیبی ئهوان و چاره یان نه بووه ناچار له سه ر جینگه ی خۆیان دانیشتون.

بێ شک زوانی کوردی له فارسی کوئتره و هه شتاد له سه دی وشه کوردیه کان به تایهت زاراوه ی هه ورامی له نیو کتیی ئاسمانی ئاقیستا که خه لات ی ئه شو زه رتوشت بووه په یدا ئه بێت.

زۆربه ی وشه فارسیه کان ئه گه ریته وه بو سه ر شیوه زمانی کوردی و له بنه چه دا کوردی بووه ئه گه ر زوبانی کوردی نه بوایه ئیستا زوانیک به ناوی فارسیمان نه بو. ئایا ئه گه ر بهتو ی بلیت که وایه ئیستا بو چی کورد له سه ر به خویی خاکی خوی بیوه ریه یان بو چی مافی ناده نی یان تو سه ر به خویی ته واوی کوردو ستانت له گه ل ئێران قه بو له و لامی ئو ستاد پور داود و فارسه کان چ ده بو؟

دوکتور مه شکور نوسه ری کتیی «جوغرافیای ئێران باستان» وتاره میژوویه کانی زۆر پسپۆرانه له کاتی حکومه تی لولویه کان - کاسیه کان - گو تیه کان - ئورارتوی یه کان و ههروه ها مانای - میتانی و... باسی لیان کردووه و له برینک جیگادا ناوچه کانی ئێران که له ژیر ده سه لات ی ئه و حکومه تانه بوه باسی کردووه. برینک له میژوونووسه کانی ئێرانی بێ کینه و ده غه ل کورد به ئێرانی ره سه ن دانه ن یان له کاتی روو به روو بوون له گه لیان ده لێن ئێران یانی کورد و ئیمه ی پارسی به کورد زۆر قه رزدارین و به راستی شانازی ئه که ی ن. به داخه وه ئێرانیه کان وا سیاسین له و حه قایقه چاوپۆشی ئه که ن یان خۆیانی لی گیل

ئه‌که‌ن. جا له ئێرانی کورد له به‌ر ئه‌وه‌ی له گه‌ڵ پا‌رس دا له مه‌زه‌ب جیاوازن هه‌ر ئه‌وه‌ش وای کردووه چونکا کورده‌کان جگه له تا‌ق‌می کوردی ناوچه‌ی له‌یلاخ و گه‌پووسی و شاری کرماشان و سونقر و که‌نگاوهر ته‌واوی کوردستان سونی مه‌زه‌بن ئه‌مه‌ش بوه‌ته که‌ندوکۆسپی گه‌وره و زیاتر، ئه‌م جیاوازی مه‌زه‌بیه بوه‌ته ناکۆکی و ته‌فرقه له گه‌ڵ ئێرانیه‌کان و دوژمنانی کوردیش له به‌ر ئه‌وه‌ کورد و پا‌رس یه‌ک‌یه‌تیان نه‌بیت تۆمی نی‌ف‌اقیان وه‌شاند و توانیان به‌شی گه‌وره‌ی له خاکی ئێران دا‌پ‌ر بکه‌ن ئه‌ویش کورده‌کان که خۆیان ئێرانیان ئاوه‌دان کردووه‌ته‌وه.

لێره‌دا ئێمه با‌سم‌ان زیاتر له‌وه‌یه‌که ئه‌بێ دێر یا زوو پا‌رسه‌کان بینه‌ سه‌رگه‌لی کورد و به‌ر له ئه‌و حکومه‌ته داگیرکه‌ره‌نه وه‌ک تورکیا و ئێراق و سو‌ریه و به‌شی له ئێره‌وان^(۱)، ئه‌بێ ئێران هافی په‌وای سه‌ر به خۆیی فه‌ره‌ه‌نگی کورد به‌ شیوه‌ی په‌سمی بنا‌سی و به‌ دراوسیه‌کان که له مافی کورد چاوپۆشی ئه‌که‌ن ئه‌وانیش به ئه‌و کاره تی بگه‌ینی و یارمه‌تی کورد بدات و به‌ پشتیوانی گه‌لی کورد فارسه‌کان ناو ده‌ر بکه‌ن. چۆن ئه‌مه‌ می‌ژوو رونی کردووه‌ته‌وه که ئێران تا هاتنی هه‌خامه‌نه‌یش فه‌رمانه‌ره‌واکانی کورد بۆن و پاش روخاندنی ماده‌کان زۆربه‌ی خاکی ئێران که‌وته ده‌ست وڵاته دراوسیه‌کانی ئێران.

زیاتر له سه‌رده‌می ماده‌کان هه‌ر له خۆرنشین تا خۆر هه‌لات و له باشور تا با‌کوری ئێران شاره‌کانی که نزیک به بیست شاره له‌و ده‌وره‌انه‌دا ئاوه‌دان بووته‌وه. به‌ داخه‌وه هیندیکیان یا ئاسه‌واری نه‌ماوه یان که‌وته‌ته ژێر ده‌سه‌لاتی دراوسیه‌کانی ئێران، به‌لام

باس له سهر ئه‌وه‌یه که ئه‌و شارانه ماده‌کان ئاوه‌دانیان کردوته‌وه و به‌ر له مادیش قه‌ومه پیشوه‌کانی کورد شاره‌کانی تری ئێرانیان ئاوه‌دان کردوته‌وه یانی ئێرانی که به‌گیانبازی کورده‌وه خۆی به‌حکومه‌ت گه‌یاند. به‌لام دێر یا زوو هه‌مووی روشنایه‌کان له‌که‌ل سهر ده‌ر ئه‌هینی و تاریکی له‌دلان و په‌رده‌ی نه‌زانی له‌چاوان لایه‌بات. ئیستا شاره‌کانی ده‌ورانی حکومه‌تی ماد که له‌وه‌سهرده‌مه حاکمه‌کانی کورد تیدا بوون و سهر به‌ ئیمپراتوری ماد بوون یان هۆزه پیشوه‌کانی ئێرانی که به‌شیوه‌ی سهر به‌خۆیی و ژیر چاوه‌دێری ماده‌کان و نه‌ته‌وه پیشوه‌کانی کورد ئاماژه‌ی کورتی پێ ئه‌کریت. جا چۆن وشه‌ی ماد له‌زوبانی ئاشوریه‌کان به‌«مادای» یا «ئامادای» بووه و زۆرتر له‌«به‌رده نووسراوه‌کانی ئاشور» ناوی ئه‌و شارانه هاتوه جیاوازی له‌گه‌ڵ ناوی ئیستای زوانی مادی دا هه‌یه به‌لام ئه‌مه نابێته‌هۆی ئه‌وه که شک و گومان په‌یدا بکات چونکا ئه‌مه به‌یه‌ک گرنتی چهن خاوه‌ن بیروپرای میژوووزانی متمانه پێ کراو داها‌توه ناوی شاره‌کانی ماد ئه‌مانن:

خودی ماده‌کان ولاتی خۆیان به‌«ئامادای» ناو ئاوه‌پێ ته‌خته‌که‌یان «هه‌گمادانا» که «هێ» له‌کوردی ئه‌م‌روژدا به‌مانای «خاون» که له‌وه ئه‌چنی خاک و زیدو نیشتمانی ماده‌کان بێت.

«ئاریزانت» که بریک له‌نووسه‌ره میژوووزانه‌کان به‌ئێرانزو ناویان بردوه ئه‌م شاره هه‌شتا به‌ته‌واوی ئاسه‌واره‌که‌ی و یان جینگای ئیستای نه‌زانراوه به‌لام له‌ناوچه‌ی له‌یلاخ گوندیک که شوینه‌واری شاره‌کونه به‌ناوی ئاره‌زه‌ن هه‌یه که شوینه‌واری کۆنه. هه‌لبه‌ت له‌

ناوچه‌ی کوردوستاندا چهن گوند به ناوی ئاره‌زه‌ن هه‌یه. ره‌نگه‌ هه‌ر له‌و سه‌رده‌مه‌ ئاوهدان کرابی‌ت و ناوی ئه‌و هه‌زه‌یان له‌ سه‌ری دانا‌بی‌ت.

شاری‌تر له‌ ئی‌ران ماد که‌ ئاوهدان کراوه‌ته‌وه‌ ناوی «زیگرتو» بووه‌ که‌ له‌ ئازهربا‌ی‌جان به‌ره‌و و ناوچه‌ی سه‌لماس له‌ لای با‌کوره‌وه‌ ئه‌ویش شو‌ینه‌واری کۆنه‌ که‌ ئی‌ستا له‌ لایه‌ن میراتی فه‌ره‌هه‌نگی کۆنه‌ناسی قه‌ده‌غه‌ کراوه‌.

شاره‌کانی‌ تر «نیک‌سامما»، «بی‌ت سا‌گبان»، «شورگاریا»، «کی‌شه‌سو»، «بی‌ت خیرما»، «بی‌ت ئووما‌رگی»، «خارخار»، «کی‌لامبانی»، «ئارمانگو» و «ما‌زگا» که‌ ئه‌م شارانه‌ هه‌ر له‌ شاری که‌ره‌جه‌وه‌ تا نزیک کی‌وه‌کانی خۆرئا‌وای ئی‌ران پینجویی ئه‌ کریت. ئه‌گه‌رچی‌ برینک له‌ شاره‌کانی به‌ ته‌واوی له‌ کاتی هیرشی دپ‌نده‌نی ئاشوریه‌کان و دوا‌ی ئه‌سکه‌نده‌ری مه‌لعون و پاشان ئه‌ره‌ب و مه‌غول له‌ گه‌ل خا‌ک‌دا یه‌ کسان کران. له‌ به‌رده‌ نو‌سرا‌وه‌کانی ئاشوور یا ئاشورپانی‌پا‌ل به‌ یادگاری شومی خۆی جی‌ هی‌شته‌ که‌ نو‌وسرا‌وه‌ «من ولاتی ماده‌کانم داگیر کرد و خاکی شاره‌کانی ماد به‌ فه‌رمانی من به‌ تووره‌ که‌^(١) بر‌دی‌ان و له‌ دوره‌وه‌ ئاوم ها‌ورده‌ سه‌ری ئه‌و شو‌ینه‌ تا ئا‌ژله‌ و قامیش تیدا سه‌وز بی‌ت و بی‌ته‌ جی‌گای جان‌ه‌وه‌ران تا ئاساری له‌ بان پاساره‌وه‌ نه‌می‌نی» به‌لام پاش شکستی ئاشور که‌ به‌ هیرشی هو‌خشته‌ر شای ماد ئه‌ویش کۆتایی به‌ ئومری ئاشوور هی‌نا، دی‌سان ماده‌کان بو‌ سازکردنی ئه‌و شو‌ینه‌واره‌ یان له‌ نزیکي ئاوهدانییان کردوه‌ته‌وه‌ که‌ ئاوهدانی دی‌سان له‌و ناوچه‌انه‌دا بی‌ته‌وه‌ سه‌ر بساتی رۆژگار.

«شارناته»، «ئارانزشو»، «ساپاردا»، «سیگریس»، «ئوشکایا»، «تاروتی»، «بیت‌سان»، «کارالما»، «ئیزیرتا»، «زیکا»، «ئورمیا ته»، «شودیرا» و «تارماکیس» ئهم شارانه‌یش له گه‌ل ئهو شارانه‌ی و له‌ سه‌ره‌وه‌ باس‌مان کرد هه‌موویان له‌ سه‌رده‌می ماده‌کان ئاوه‌دان بونه‌ته‌وه‌ به‌لام ئهو شارانه‌ی که‌ له‌ پێشدا ناومان برد زۆربه‌یان به‌ که‌می گۆراون بری له‌ شاره‌کان ئیستا ماون وه‌ک «تارماکیس» که‌ ته‌بری‌زی ته‌م‌رۆژه‌ و ئه‌بێ له‌ «قه‌ره‌سو» ی کرماشان هه‌تا ورمی، له‌م به‌ینابن.

له‌ کتییی ماده‌کان بناغه‌ دانه‌ری ئه‌وه‌لێن حکومه‌تی شاهنشایی له‌ غه‌رب ئێران و جوگرافیای ئێران باستان نه‌خشه‌ی واده‌یناوه‌ که‌ له‌ به‌ین تارماکیس یانی ته‌بری‌زی ته‌م‌رۆ و سونقور کولیای له‌و به‌ینادا به‌ره‌ و ته‌بری‌ز ناوی «زی‌یقا» ی هیناوه‌ که‌ زیوویه‌ی ته‌م‌رۆیه‌ له‌ سه‌ره‌وه‌ین ئیستای کوردستان.^(١)

له‌ کتیه‌کان ئاشوور ناوی قه‌ومه‌کانی پیشوی ماد هاتوه‌، زیاتر له‌ گوته‌کان و لولوبیه‌کان و هوری و ئورارتوی ناو براوه‌ و ئیستا ئه‌وه‌ گه‌وره‌ترین سه‌رچاوه‌یه‌ که‌ به‌ ده‌سته‌وه‌یه‌ بو ئه‌و ئیده‌ئای نه‌ته‌وه‌ پیشویه‌کان که‌ له‌ ئێران حکومه‌تیان کردوه‌ کورد بوون. له‌ لیواری ده‌ریای خه‌زه‌ر که‌ له‌ میژوودا پێیان «کاسپی» و ته‌وه‌ قه‌وم‌گه‌لی دیکه‌ وه‌ک ئاندیا و کادوسیان ژیاوون که‌ میژوونووسه‌کان وه‌ک: هیرودوت و ویل دورانت و گریشمه‌ن له‌ سه‌ر ئه‌و باوه‌ر به‌ بوون که‌ ئهم هۆزانه‌ له‌ نه‌ژادی هوریه‌کان و ئورارتویه‌کان

١- له‌م باره‌وه‌ بیرورای جیاوازه‌یه‌ که‌ ده‌لێن ماده‌کان بناغه‌ی حکومه‌تیان له‌ زینفه‌ (زنفا) دامه‌زاندوه‌.

بوون.

له کاتی دهسه‌لات‌داری ماده‌کان و فرمان‌به‌وایی هه‌خشته‌ره که گه‌وره‌ترین ئیمپراتوریه‌تی مادی پێک هێنا هۆزی کاسپی که له له‌یلاخ ناوچه‌یه‌ک هه‌یه‌ زه‌نگه‌ ئه‌مه هه‌مان کاسپی بێت - ئیستا «کازین» ی پێ ده‌لێن ته‌واوی هۆزه‌ بچوکه‌کانی مادی به‌یه‌ک کرد و به‌ره‌و ئاشوور هێرشی برد و ته‌ختی ئاشوری ژێروزه‌وه‌ر کرد. له‌ گه‌ل شای بابل به‌ ناو «بنوپولاسی‌سار» به‌ ناشتی و دۆستی له‌ گه‌ل ئه‌و حکومه‌ته‌ موئامله‌ی بازرگانی کردوه هه‌موو ولاتی مادی به‌یه‌ک کرد و له ژێر یه‌ک حکومه‌ت یه‌کگرتو به‌ سه‌رکرده‌یه‌تی خۆی «هه‌خشته‌ره» به‌ هه‌یترین حکومه‌تی له‌ ناو حکومه‌ته‌ دراوسیه‌کان دامه‌زراند. دۆسایه‌تی بابل و ماد به‌ چه‌شنێ بوه‌ که ولاتی ئاشوور له‌ نیوان ماد و بابل به‌شی ئه‌گریت. چۆن بابل یه‌کێ له‌ دۆسته‌ نزیکه‌کانی ولاتی ماد بوو شای بابل به‌ چاکی له‌ شاکانی ماد ناوی بردوه. وا دیاره‌ که ماد و بابل له‌ ماوه‌ی درێژای حوکومه‌تیان له‌ گه‌ل یه‌ک شه‌ریان نه‌کردوه لێره‌دا مه‌به‌ست له‌ حکومه‌تی ماده‌کان له‌ دیاکو - ئازدی هاک بوه‌ (جوگرافای ئێرانی باستان ل ۱۳۶۵) له ۷۰۰ سال پیش زاین‌دا زوانی ماده‌کان به‌ شیوه‌ی په‌سمی له‌ ته‌واو ئێران په‌ره‌ ئه‌ستینی و بووه‌ زوبانی په‌سمی گشتی دانیشتیوانی ئێران. له‌ هه‌مان لاپه‌ره‌دا (۱۳۶) دوکتور جه‌واد مه‌شکور په‌نگه‌ خۆی لی گیل کرد بێ چۆن له‌ لاپه‌ره‌کانی پیشودا (۱۳۳) په‌یوه‌ندی زه‌گه‌زی و به‌نه‌چه‌ی نیوان کو‌تیه‌کان و لولوبیه‌کان له‌ ماده‌کان خۆی دانی پیا ناوه‌ که چی له‌ ل ۱۳۶ دا ده‌لێن زوبانی ماده‌کان له‌ لولوبیه‌کان و گو‌تیه‌کان وه‌رگیراوه‌ و زوانی ئێرانی نه‌بوه‌ ته‌نیا نازه‌ربایجان و کوردستان پنی دواون، به‌لام شه‌رق

ولاتی ماد زوانی ئێرانی داگرتوه وهک ئه‌سه‌په‌هان و به‌گشتی ولاتی ماد له‌ خوره‌ه‌لاته‌وه له‌وه‌سهرده‌مه‌ به‌لقی له‌ شیوه‌ زمانه‌کانی مادی پێی ئاخافتن چون زاراوه‌کانی مادی به‌هوی ده‌وله‌مندی فهره‌نگ زمانه‌وه‌ نیه‌ و لق و پۆی زۆری داوه‌ته‌وه‌ که‌ یه‌کێ له‌ ولق و پۆیه‌ گرتنی شیوه‌ زمانیک بوو که‌ ئیستا «فارسی» پێی ده‌لێن، و فارسی له‌ تان و پۆی کوردی کۆن پینک هاته‌وه‌. دیسان جه‌نابی دوکتور مه‌شکور به‌ شک و گومانه‌وه‌ له‌ ل ۱۳۹ ده‌لی ولاتی پارسی باج‌ده‌ری ولاتی ماد بووه‌ و له‌م باره‌وه‌ ته‌فره‌ چوه‌. له‌ کاتی‌که‌دا له‌وه‌سهرده‌مه‌ هه‌موو کتێبه‌ میژوویه‌کان ناوی ماد و حکومه‌تی ماد و شه‌ر و شه‌ر و شه‌ر لیدی و لودی و ناشوور هه‌مووی له‌ گه‌ل ماد بووه‌ و ناویک له‌ پارسی نه‌بووه‌. ولاتی پارسی یه‌کێ له‌ ناوچه‌کانی ماد بووه‌ له‌ ژێر چاوه‌دیری ماددا ژیاوه‌ و حکومه‌تی نه‌بووه‌ که‌ ناوی حکومه‌تی له‌ سه‌ردا بێت که‌ باج‌ده‌ری مادی بوبیت تا پینک‌هاتنی هه‌خامه‌نیش. له‌ لاپه‌ره‌ی ۱۴۵ جوگرافیای ئێرانی باستان - دوکتور موحه‌مه‌د جه‌واد مه‌شکور به‌ متمانه‌ و به‌ لاینگری له‌ پارسه‌کانه‌وه نووسیویه‌ و نه‌یویستوه‌ فه‌زلی میژووی کوردی ئیستا سه‌ر بکه‌وێت نووسیویه‌ که‌ هه‌له‌یه زه‌رتوشت له‌ غه‌ربی ئێران یان به‌ قومی ماد بزانت چونکه‌ ته‌سه‌ور و باور یان کردوه‌ چون ئاگرکه‌ده‌ی نازه‌رگوشسب له‌ نازه‌ربایجان بووه‌ پێیان وا بووه‌ که‌ زه‌رتوشت بانی ئه‌و ئاگرکه‌ده‌ بووه‌ و له‌ خه‌لکی ماد بووه‌. دوا‌ی به‌ توپه‌ی ده‌لێن ئه‌م بیرورایه‌ به‌ ته‌واوی خه‌تاو دور له‌ حه‌قیقه‌ته‌. ته‌نیا له‌ ولامی ئه‌م نووسه‌ره‌ ئه‌بێ ئه‌وه‌ بلێن که‌ خوی له‌ بزیک جیگادا ده‌غه‌ل و ته‌ئه‌سوب له‌ بیری چووه‌ چون ده‌لێن درۆزن که‌م بیروه‌ه‌وشه‌ لێره‌دا ئه‌وه‌ل چون ده‌لێن باسی زه‌رتوشت هێنده‌گران و دژواره‌ که‌ خودی زه‌رتوشتیه‌کان بیرورای جیاوازیان

هه‌یه‌ له‌ سه‌ر ئه‌وه‌ که‌ زه‌رتوشت ٩١٢٥ ساڵ پێش هاتوه‌ و پاش بریک تریان ده‌لێن له‌ شه‌ش هه‌زار ساڵ پێش له‌ دایک بووه‌ و ئه‌م نووسه‌ره‌ له‌ سه‌ر چاوه‌ی کتێبه‌کانی «کسانتوس» «پتازونی» و «نیبرگ» که‌لکی وه‌ر گرتوه‌ و ئه‌وانه‌ی دوپات کردووه‌، که‌ چی له‌ سه‌رچاوه‌کانی تریش شاره‌زایی بوه‌ به‌لام نه‌یویستوه‌ میژووی تاریکی زه‌رتوشت ده‌ربخات. چونکا ئه‌گه‌ر له‌وانه‌ی تر باسی بکړدایه‌ ناچار به‌ کورد بونی زه‌رتوشت دانی نه‌نا. سه‌ر چاوه‌کانی وه‌ک «ئه‌یه‌ کسوس» «ه‌رتسفلد» و رای زۆربه‌ی میژوونووسه‌کان هه‌ر شه‌ش هه‌زار ساڵ بووه‌. لێره‌دا باس له‌ سه‌ر رق و کینه‌ی دوکتورجه‌واد مه‌شکوره‌ که‌ ئه‌وه‌ی میژووی کورد به‌ میژووی له‌ دایک بوونی زه‌رتوشت گری‌ خواردوه‌ و له‌ هه‌ر جینگانیک که‌ باس له‌ میژوو و نائین زه‌رتوشت بکری‌ بێ گومان ناوی کوردیش یتته‌ مه‌یدانی میژوو. که‌ وا بوو له‌مه‌ زیاتر له‌م باسه‌ نه‌دوین، به‌جینه‌ سه‌ر باسی میژووی حکومه‌ته‌کانی نه‌ته‌وه‌ پێشویه‌کانی کورد. به‌ جوړیک میژوو شوینه‌واری ئه‌و هۆزانه‌ نیشان ئه‌دا په‌یته‌خت ئه‌وان «مان‌ناکان» بووه‌ که‌ هه‌مان ماده‌کان بوون پاش لولوبیه‌کان و گوتیه‌کان له‌ ناوچه‌ی زاموئا له‌ باکوری ده‌ریاچه‌ی ورمی نیشته‌جی بوون و خۆیان داساکاند و ده‌وله‌تی گه‌وره‌یان پینک هیناوه‌ له‌ ٩٠٠ ساڵ پێش زاین. په‌یته‌ختی ئه‌و قه‌ومه‌ «ئیزیرتو» که‌ ره‌نگه‌ زیویه‌ی سه‌قز بی‌ت و له‌ ٨٠٠ ساڵ پێش زاین له‌ گه‌ل ئورارتویه‌کان به‌ هۆی هاو‌به‌گه‌ز و هاو‌زمانی، بوون به‌ حکومه‌تی به‌هیز وه‌ له‌ ٧٠٠ ساڵ پێش زاین توانیان سه‌کاییه‌کان بۆدایم له‌ ئێران راو‌ بنین و ئه‌م هۆزه‌ له‌ کاری هونه‌ری‌دا ده‌ستی بالاییان هه‌بوه‌ که‌ پسروری میژووناسی له‌ زیویه‌ی سه‌قز بریک له‌و ئاسه‌واره‌یان په‌یدا

کردوو. له هه‌ل‌که‌ندن ئاسن به‌ شیوه‌ی نه‌قش و نیگاری د‌ل‌رفین له‌ فهره‌نگ و ته‌مه‌دونی
 ئهم ه‌وزه کورده‌ هه‌کایه‌ت نه‌کات. میژووی روناکی کورد هه‌ر برینک له‌م لاینگره
 خومالیه‌یانه‌وه و نه‌ربه‌ داخ له‌ د‌له‌کان و بیگانه‌ شه‌رق ناسه‌کان که له‌ گیرفان خ‌ویان
 میژووی کوردیان هه‌ل‌ داوه‌ توشی شه‌رزه‌ی ز‌ور بوون. پ‌ن‌ویستی به‌ ش‌وراییکی میژووزان
 و شاره‌زایانی میژووناسی کورد هه‌یه‌ چونکا ز‌ور له‌ کورده‌ میژوونوسه‌کان ئه‌و ج‌وره
 شیایوی کورده‌ و ئه‌و ج‌وره‌ که میژووی راسته‌قینه‌یه‌ نه‌یان‌توانیوه‌ رونی بکه‌نه‌وه. ئیستا به
 شیوه‌ی ب‌ی‌ سه‌روبن میژوو فهره‌نگ و به‌یت‌باو به‌ گشتی به‌ سه‌رهاتی کورد هه‌ر یه‌ک به
 بیروپای خ‌وی ده‌نووسی. گه‌وره‌ترین سه‌رچاوه‌ ب‌ۆ روون ب‌ونه‌وه‌ی میژووی کورد هه‌ر
 خاک و ناوچه و ش‌وینه‌ ک‌ونه‌کانی کورد‌د‌وستانه‌ و هه‌روه‌ها ریشه‌ی ناوی د‌ژ و قه‌لا و
 ک‌یوه‌کان و ئاسه‌واره‌کانی ژ‌یر زه‌وین که کوردی د‌لسوز و حکومه‌تی د‌لسوزی ئه‌و‌یت.
 کاتی که له‌ به‌رده‌ نووسراوه‌کانی ئاشور (ئاسور) ده‌رئه‌که‌و‌یت - که «شه‌مسی‌داد» ک‌ور
 شالمانازار به‌ یادگاری شومی خ‌وی ج‌یی ه‌یشتوه‌ - له‌و به‌ردانه‌ نووسراوه‌ که ز‌ۆربه‌ی
 شاره‌کانی و‌لاتی مادی کاول و خاپ‌ور کردوو. ل‌یره‌دا ده‌ر ئه‌که‌و‌یت که کوردستان له
 ک‌ونه‌وه‌ ئاوه‌دان بووه‌. به‌ داخه‌وه‌ ز‌ۆربه‌یان به‌ ه‌یرشی ده‌ر‌ندانه‌ی ئاشوریه‌کان و
 مه‌غولیه‌کان و سکایه‌کان کاول ب‌ون و ئاسه‌واری نه‌ماون. گه‌لی کورد هه‌وه‌ل‌ین قه‌ومی ب‌وکه
 پاش ب‌چ‌ربوونی مقدونیه‌کان هه‌لمه‌تی کردوووه‌ته‌ سه‌ر سلوکیه‌کان به‌روه‌ پارس
 راویان‌ناوه‌. هه‌روه‌ها له‌و سه‌رده‌مه‌ دیسان گه‌لی کورد ناوی هاته‌وه‌ سه‌ر زمانی نه‌ته‌وه
 ز‌یندوکان، و ئه‌شکانیه‌کان له‌ گه‌ل کورده‌کان به‌ ئاشتی ژ‌یاون و شان به‌ شانی ئه‌شکانیه‌کان

بو نهستاندوهی خاکی ئیران خهباتیان کردوه.

قهومی کورد له بهرهوام بوونی ئەشکانیهکان دهستیکی بالای ههبووه له بواری دهراهمدی دهولههندی دا یارمهتی ئیرانی داوه. ئەشکانیهکانیش قههیری بهژیر رکیف دههاوردنی کوردستانیان نهکردوهه با کوردستان له ژیر چاوه‌دیری ئیران بووه بهلام شیوهی سه‌ربه‌خویی بووه به ناشتی لهو نه‌سه‌ردها ژیاون.

پارچه‌کانی کوردستان فهرمانه‌ه‌واکانیان کورد بوون بهلام مادی بچوک و مادی گه‌وره زیاتر وێردی سه‌رزوانه‌کان که‌وتوه. له سه‌ر پارچه‌ی هه‌مه‌دان، سنه و کرماشان و ورمی و ناوچه‌ی نه‌رده‌لان و به‌شیک له خاکی موکریان و قه‌زوین و زه‌نگان به مادی بچوک ناسراون و له گۆمی وان تا شاره‌زور، که‌رکوک، بوتان، دیاربه‌کر، بتلیس، هه‌ولێر، مه‌هاباد سه‌رده‌شت و بانه به مادی گه‌وره ناسراون. له چه‌رخ‌ی سناسانه‌کان زیاتر په‌ره‌ی دراوه به حکومه‌تی مادی گه‌وره و شاره‌کانی تری ئیران به «مادی پارس» ناویان بردوه.

حوسه‌ن حوزنی موکریانی له کتیی «ئاتروپاته‌کان» لاپه‌ره‌ی ۶۱ وتویه که شای ماده‌کان له گه‌ل ۲۲ نه‌فه‌ر چونه‌ته پابوسی پادشای ئاشوور و سۆیندیان بوو شای ئاشوور خواردوه که باج و مالیات سا‌لانه وه هه‌ر سا‌ل به زیاده‌ترین ئەندازه باج بو شای ئاشوور بنێرن ئەم نوسه‌ره بو هیچ سه‌ر چاوه‌ی لهو باب‌ه‌ته‌وه ئاماژی نه‌کردوه.

قهومی کورد به چهن جۆر له ته‌ورات دا باسی کراوه وه‌ک (چوومه‌ر) گوتی کاردوخ^(۱) ته‌نیا گه‌لی کورد له ده‌وری ماده‌کان و حکومه‌تی ئازده‌هاک (ئازی دیهاک) توشی

روخاندن بووه ئه‌ویش به‌ پیلان و فیل ئه‌گینا تا ئه‌و سه‌رده‌مه‌ هه‌ر حکومه‌تی هاتبێته‌ سه‌ر کار له‌ ئێران فه‌رمانه‌ه‌واکانی کورد بوون. هه‌ر چه‌ند گه‌لێک جار ئاسور و سه‌کایه‌کان ئه‌سبی خۆیان له‌ خاکی ئێران تاو داوه‌ به‌لام نه‌یان توانیوه‌ ولاتی ئێران و کورد به‌ حکومه‌تی خۆیان دا بنێن. به‌یه‌ک گرتنی هۆزه‌کانی کورد توانیان له‌ ماوه‌ی چه‌ند ساڵێک ئه‌و دو‌قه‌ومه‌ (سه‌کای و ئاشور) تالان که‌ر و چه‌پاو گه‌ره‌ له‌ ناوبه‌رن. لێره‌دا برێک له‌ میژوونوو سه‌کان ده‌لێن تیره‌ ئاریا به‌کان به‌ سه‌رکردایه‌تی هه‌وخشته‌ره‌ حکومه‌تی ئاسوریان له‌ ناو بردوه‌ ئه‌گه‌رچی سه‌کایه‌کان که‌ له‌ پشت کینوی قه‌فازه‌وه‌ به‌ره‌و بوونته‌وه‌ ئه‌وانیش به‌ ماوه‌ی ۲۸ ساڵ له‌ خاکی ئێران ژیاون ته‌نیا ژیاوی خۆیان له‌ رینگای تالان و دزیه‌وه‌ ئه‌برده‌ سه‌ر. برێک له‌ میژوونوو سه‌کان ده‌لێن حکومه‌تی جیا یان له‌ ناو خاکی ماد پێک هێناوه‌ به‌لام هه‌یج به‌لگه‌ی میژووی به‌ ده‌سته‌وه‌ نه‌یه‌.

برێک تر له‌و میژوونوو سه‌کان به‌ «سیسه‌کان» ناویان ئه‌به‌ن که‌ ئه‌مه‌ به‌ بیرو پرای زۆربه‌ی میژوونوو سه‌کانی تر به‌ هه‌له‌ی ئه‌زانن. له‌ سه‌رده‌می حکومه‌تی فرورتیش که‌ له‌ ساڵی ۶۵۵ تا ۶۳۳ فه‌رمانه‌ه‌وای پارسی و مادی کردووه‌ ده‌لێن له‌ شه‌ر له‌ گه‌ل ئاشوریه‌کان کوژراوه‌ و شوین و مه‌یدانی ئه‌و جه‌نگه‌ به‌ هه‌ولێر ناو ئه‌به‌ن.

کوڤه‌که‌ی^۱ فروتیش له‌ کوشتنی باوکیه‌وه‌ ده‌رسی گرت ئه‌م جاره‌ ئه‌و به‌ شیوه‌ی پارتی زانی په‌خنه‌ی کرده‌ ناو قه‌لای ئاشوریه‌کان. فه‌رمانه‌ه‌وایی ماد (فرورتیش) له‌و سه‌رده‌مه‌دا ته‌واوی کوردوستانی ئه‌مرو و ولاتی پارس و به‌شی له‌ ئێراقی ئه‌مرو و تا

چۆمی هالیس و ده‌ریاری خه‌زه‌ر و خوزستان بووه. ولاته دراوسیه‌کانیش زۆر لێی نه‌ترسان. نه‌گه‌رچی ماوه‌ی حکومه‌تی ماد زیاتر له ۶۰ سال نه‌بوه به‌لام له‌م ماوه‌ کورته‌دا ئێران تا‌را‌ده‌یه‌ک پێشکه‌وتوو بووه له‌ باره‌ی په‌ره‌ی دان به‌ که‌شاوهرزی و مه‌ر و مالات و په‌واجی سکه‌ی ماد و هه‌روه‌ها که‌شفی نه‌وت له‌ ولاته دراوسیه‌کان. به‌ نه‌وتیان و توه‌ قیری مادی. له‌م ماوه‌دا ئێران له‌ ده‌وله‌مندی ناوبانگی ده‌رکرد که‌ پاش روخاندنی نه‌و حکومه‌ته تا ئیستا ئیتر ئێران قه‌د حکومه‌تی وای به‌ خۆیه‌وه نه‌دیوه.

به‌داخه‌وه بپێک له‌ میژوونووسان تاوانی روخاندنی نه‌و حکومه‌ته نه‌خه‌نه که‌مه‌ته‌رخه‌می و ته‌مه‌ل بوونی جه‌نگه‌ریه‌کانی ماد که‌ ماده‌کان پاش سه‌رکه‌وتنی به‌ سه‌ر ئاشوور و لیدییه ئیتر شه‌ریان نه‌کرد. به‌لام سه‌رچاوه متمانه‌کان ئه‌لێن به‌ هو‌ی خه‌یانه‌تی وه‌زیره‌که‌ی ئازی‌ده‌اک، به‌ ناوی هارک‌پاک بووه و ده‌ستی چه‌په‌لی بپێک له‌ کاربه‌ده‌ستانی له‌ ناو نه‌و حکومه‌ته بووه‌ته هو‌ی روخاندن و به‌و جو‌ره له‌ پێشدا باس کرا نیه^۱. پارسه‌کان تا پاش زال بوونیان به‌ سه‌ر ماده‌کان تا ئه‌وساته پادشایان نه‌بووه. جل و به‌رگی شای ماده‌کانیان له‌ به‌ر کردوو و هه‌روه‌ها چۆنییه‌تی حکومه‌ت‌داری که‌ چۆن ئایینی و یاسای له‌و ولاته به‌ ده‌ره‌وه بجیت و دوای روخاندنی ده‌وله‌تی ماد تا نیوقه‌پن هه‌ر حکومه‌تی پارسیان به‌ ناو ماده‌کانه‌وه ئه‌ناسی و پاش نه‌و روخاندنه ئیتر تیره‌کانی ماد هه‌ر یه‌کێ له‌ پارچه‌ مولکی خۆی به‌ شیوه‌ی سه‌ربه‌خۆ ئه‌ژیان و که‌مه‌تر چونه‌ته ژێر رکیفی پارسه‌کانه‌وه و له‌ گه‌ل پارسه‌کان شه‌رپشیان نه‌کرد تا داریوش گه‌وره له‌شکری

به‌ره‌و دامرکانی ولاتی ماد که به شیوه‌ی جیاجیا نه‌ژیان هه‌مووی به یه‌ک کرد و حاکمه‌کانی له پارسه‌کان دانا. به‌لام دیسان زۆری نه‌خایاند که سه‌ریان به شوێش هه‌ل دا و تا هاتنه سه‌ر کار خه‌شایارشا درێژه‌ی بووه و هیچ کاتێ ده‌وله‌تی پارسی نه‌یتوانی قودره‌ت و ده‌سه‌لاتی خۆی له خۆرئاوای ئێرانی گه‌وره سه‌قام‌گیر بکات.

له ده‌وره‌ی ساسانیه‌کانیش کورد له ته‌سریکی باش دا بووه و به شیوه‌ی فه‌رمانه‌وه‌ایی ژیاوه چون په‌یته‌ختی ساسانیه‌کان له «قرقرمیسین» (کرماشان) بووه و بیروپرای برێک له میژوونووسان وایه که ساسانیه‌کان کورد بوون و زۆر به راستیشه‌وه نزیکه.

برێک‌تر له میژوونووسه ئێرانیه‌کان به پارت، پارسیان دایان ناوه و له سه‌ر چاوه نه‌جنه‌بیه‌کان که‌لکیان وه‌رگرتووه. به‌لام نووسه‌ره‌ کورده‌کان به‌ کورد ته‌م حکومه‌ته‌یان ناو بردووه و به‌ه‌رام‌چوبین - که ئیتر هیچ شه‌ک و گومانیک بۆ کورد بوونی نامی‌نێته‌وه - ته‌م پادشا کورده ره‌نگه په‌یته‌خته‌که‌ی گواستبێته‌وه بۆ ئازه‌ربایگان و زۆر ئازا و دلیر و جوامیر بووه و ناو بانگی له‌و سه‌رده‌مه‌ ده‌رکردووه. له ئێران و ولاته‌ دراوسیه‌کانی ئێران و برێک له پادشا‌کانی تری ئێرانی هه‌ر له سه‌ر پێاده‌کردنی یاسای حکومه‌تی ته‌و پادشا رو‌یشتوون و ته‌م شازاده یانی به‌ه‌رام‌چوبین له گه‌ل خان‌تورک دا به شه‌ر هاتوه و خان‌تورک شکستی خواردووه و به‌دیل‌گیراوه. ته‌و سه‌رکه‌وته‌ بووه هۆی ناو بانگی له ده‌ور و به‌ری دراوسیه‌کان. ترس که‌وته‌ گیانی روومیه‌کان چونکا که‌ل و په‌لی جه‌نگی زۆر له‌و شه‌ره به ده‌ستی سوپای به‌ه‌رام که‌وت که به‌ه‌رام برێکی به‌خشی به هورموز کوپی نوشیروان شای به ناو بانگ که له دادپه‌روه‌ریدا به نه‌نه‌وشیره‌وان دادگه‌ر به ناو بانگه. به

داخه وه برێک له نوسهره مه زه به به کانی ئێران به برێک قسه ی ده ست هه ل به ست نه و داد په وریانه ی نوشیروانیانیشیان که م ره نگ کردووه ته وه.

ئه گهر چی هورموز کور نوشیروان له به هرام زور ته ترسا ناردی بو شه ری رووم و له و شه ره شکا، به لام هورموز له بهر ئه وه ی که ته واوی ئێران سه ر به به هرام چوین نه بن. ئه و کاره ی کردووه یانی هورموز بو خالدار کردنی ناو بانگی به هرام برێک شه خلی ژنانه ی بو به هرام ناردبو، که تو ئه م شکسته بو ته هوی ئه وه ئیتر خۆت بگۆری و جلی ژنانه له بهر بکه ی.

به هرام و له شکری به هرام زور له و کاره ی هورموز دلگیر بوون و بو به هوی هه ل کردنی شه ره له نیوان به هرام و هورموز. چون هورموز زانی کاره که ی ناشایسته له روی کینه و حه سوودی بووه و ده رکه وت که هورموز به هرامی تایه تی بو ئه و شه ره هه ناردووه که له وی بکوژریت. له شکری به هرام به ره و تیسفون و قرقرمیسین (کرماشان) ئه مرۆ که وته پێ و هورموز که خه به ری پێ گه یشت زانی که پیلانه کان و کاره ناباره که ی سزای زۆره هه لات و به ده ستی ده رباریه کان که خه یانه تی زوریان لی دیو قۆل به ست کراو بهر له وه ی به هرام به تیسفون بگات هه ر ئه و ده رباریانه کوشتیان و به هرام له سه ر ته ختی شای ته واوی ئێران دانیش.

خه سه ره په روێز په نای برده رۆم و به له شکری رۆمی به ره و ئازه ربایگان که وته پێ و ئاژاوله ی خسته ناوچه ی ئازه ربایگان و بلیسه ی شه ره ته واوی ئێرانی گرت. به تایهت کوردستان. و شه ره که وته نیو ئێران و رۆم له م شه ره دا هه یج کام له و دو به ره به سه ر یه کدا

زال نه بوون و ئاخري په يمانى سولخ و ناشتى يان مور كرد.

له كوتاي دا به جوړي ميژووي ده هه زار سالي ئيران باس نه كات له كاتي شكاردا له
 زق ئاوېك به هرام نوقمه سار نه بيت. هيشتا جياوازي مه رگي به هرام له نيوان
 ميژوونو وساندا هه به. ههركاميان بير ورايان به جوړيك ده برپوه كه يه ك ناگرېته وه.

له هېچ ده وريكي روژگاري ئيراندا كورد تا سالي ۲۲۶ - ۶۳۲ زاييني له كاتي
 حكومه تي ساسانيه كان له گه ل روم داروبه رو شهريان نه كردووه و زور جار سه ر نه كه وتن
 و جار جار يكي ش ژير نه كه وتن و زور جار يش ئازاد و سه ر به خو بوون تا هاتني ئيسلام، له
 كاتي هاتني ئيسلام شه ر نيوان ئيران ئاهورايي و ئيسلام ده ركه وت كه كورد به شي زوري
 له شكري ساساني پېك هينا بوو. ساسانيه كان له پشتيواني گهرم و گوړي كورددا قايم
 بوون و چونكا ديني ئيسلام له خوړنيشني ئيرانه وه سوپاي به ره و ئيران رويان هاورد له و
 نه سه رده كورد ره ولي بي وينه ي له خو ي نيشاندا. تا كورده كان ديني ئيسلاميان قه بول
 نه كرد سوپاي ئيسلام تووشي گير وگرفتي زور بوو و كو سپيكي گه و ره ي له به ردا بوو. به
 قه بول كردني ديني ئيسلام، ئيتر گر تني ئيران بو سوپاي ئيسلام زور هاسان بوو به لام
 شه ري نيوان كورد و سوپاي ئيسلام به كوشتو كوشتاري زوره وه له هه ردو لايان ته واو بوو
 به جوړيك هه شت جار له ئيران نيوان سوپاي ئيسلام و گشتي ئيران شه ري دژوار روي
 داوه. بو جاري ئاخو خه لكی ئيران كه ئيسلام هير شي هاورد و به سه ركر دايه تي ئومه ر
 پاش كوشتاريكي زور و سووتان دني كتي به ئاينه كانی ئيران و هه روه هاكتي به ميژوويه كان
 و كتي بي نه ستيره ناسي كه له و سه رده مه له ئيلمی نه ستيره شناسي و نجوم و ته لسم و

گرینکترین سهر چاوه‌کانی ئێرانی سوتاون و جابخی فه‌ره‌ه‌نگی ئێرانی یانی دره‌وش کاوه‌یه‌کان که‌یه‌کی له‌ شانازییه‌کانی شاهیدی میژووی ئێران بو‌سووتینراکه‌ به‌و کاره‌ساته‌ و جابخی رووشنی ئێرانیان کو‌یر کرده‌وه‌.

که‌ چی له‌و سه‌رده‌مه‌دا ئه‌ره‌ب دینی ئیسلامیان قه‌بو‌ل کردبوو ه‌یشتا ئاسه‌واری بتخانه‌کانیان مابوووه‌ و به‌ میراتی خو‌یان ده‌زانی به‌لام ئاگرکه‌ده‌کانی ئێران که‌ به‌ میعماری سهر سو‌ره‌ینه‌ر دروست کرابوون سو‌پای ئه‌ره‌ب هه‌مووی رو‌خاند به‌س نه‌بو، بو‌چی ئه‌هرامی سه‌لاسه‌ی میسرین نه‌رو‌خاند.

سو‌پای ئه‌ره‌ب له‌ گه‌نج و خه‌زینه‌ی ئێران توانیان برسیه‌تی خو‌یان و خه‌زانیان که‌ تیریان به‌ خو‌یانه‌وه‌ نه‌دیو تیرین و جل و به‌رگی تازه‌ش بی‌وشن چو‌ن له‌ جه‌نگی ئه‌ره‌ب زه‌سم وابوووه‌ که‌ له‌ شه‌رپدا هه‌رکه‌سه‌ی هه‌رچی ده‌سی بکه‌وی ه‌ی خو‌یه‌تی بو‌یه ئه‌ره‌به‌کان له‌ ئێران د‌یر رو‌یشتن دل‌یا ناته‌بون لی‌ره‌دا ته‌نیا ئاماژه‌ بو‌ ناوی هه‌شت شه‌ر له‌ نیوان ئه‌ره‌ب و ئێران نه‌که‌ین.

۱- شه‌ری «دوقار»: له‌ سالی ۶۰۴ تا ۶۱۰ ز. له‌ ده‌وره‌ی په‌رویز شای ئێرانداری داوه‌.

۲- شه‌ری «زه‌نجیر»: له‌ سالی ۶۳۲ ز. خالیدبن‌وه‌لید له‌ کووه‌یته‌وه‌ به‌ره‌و ئێران

له‌شکری ک‌یشاوه‌.

۳- شه‌ری «پرد»: له‌ سالی ۶۳۲ ز. یه‌زگرد له‌شکری قورسی پ‌ینک ه‌ینا و به‌ره‌و شه‌ر له‌

گه‌ل سو‌پای ئیسلام ه‌یرشی کرد. ناوی فه‌رمانده‌ی له‌شکری ئێران فه‌روخ هورمزد بووه‌

که‌ په‌نگه‌ له‌م شه‌رپدا ئێرانیه‌کان سه‌رکه‌وتو بوون چونکه‌ ئه‌سپ و وشتری ئه‌ره‌ب به‌

دیتنی فیل سلیان کردوه و ثوبه یده فرماندهی له شکری ئیسلام که وتوته ژیر پئی یه کئی لهو فیلانه و بریندار بووه و سوپای ئیسلام ناچار پاشه کشیی کردوه.

۴ - شه‌ری «بووه‌یب»: له‌م شه‌ره‌دا سوپای ئیسلام به‌رێک و پێکی و هیزیکی تازه‌وه به‌گژ ئیرانیه‌کاندا چوه و قهره‌بوی شه‌ری پردیان کردوه‌ته‌وه.

۵ - شه‌ری «قادسیه»: له‌م شه‌ره‌ سه‌رکرده‌ی به‌ ناو بانگی سوپای ئیسلام به‌ ناو «سه‌ند ئبن وه‌قاس» بوه، به‌ره‌و خاکی ئیران ها‌ته‌پیشه‌وه و رۆسته‌م فره‌وخ هورموز به‌ ۱۲۰ هه‌زار که‌س شه‌رکه‌ری ئازاوه‌ چووه‌ به‌رامبه‌ری سوپای ئیسلام. له‌و شه‌ره‌دا ئیران شکست نه‌خوات که‌ له‌ میژودا ئه‌م شه‌ره‌ به‌ نه‌هاتی ئیرانیه‌کان له‌ لایه‌ن پان‌ئیرانیه‌کانه‌وه‌ ناو نه‌بری.

(لوره‌ئێ سه‌گ) له‌و ئه‌سه‌رده‌دا باوی بوه‌ که‌ ئه‌گه‌ر سه‌گ بلورنێ (نوزه) بکات نیشانی نه‌هاتی و قاتی و قری و کوشتا‌ر خه‌به‌ری داوه‌ یان روو‌ته‌دات. له‌و شه‌ره‌دا رۆسته‌م خوی هاو‌یژته‌ چۆمی فوراته‌وه‌ و یه‌کێ له‌ سه‌حابه‌کان به‌ دوا‌یدا چوو‌و پاش‌ گرتنی رۆسته‌می کوشت و که‌لله‌که‌ی به‌ شمشیره‌که‌ی خوی جیا‌کرده‌وه‌ و چو‌ له‌ سه‌ر ته‌ختی رۆسته‌م دانیش‌ت. ئه‌م سه‌حابه‌ ناوی «حه‌للال ئه‌بن ئه‌لقمه» بووه‌. له‌و شه‌ره‌ سه‌روه‌ت و سامانی ئیران به‌ تالان و چه‌پاو‌ بریلو‌ له‌و شه‌ره‌ سوپای ئیسلام به‌ره‌و «تیسپون» که‌وته‌ن پێشه‌وه‌ که‌ په‌یته‌ختی ساسانیه‌کان بوو. به‌ هه‌والی پێ‌گه‌یشتن یه‌زدگورد هه‌لات. ئه‌وه‌ش له‌ بیرنه‌چی که‌ تا ئه‌و رۆژه‌ ئه‌ره‌به‌کان زیریان نه‌دیوو و نه‌یان ده‌ناسی و میژوونووسان له‌ تالانی خه‌زانه‌ی ئیران ئاجزن.

۶ - شه‌ری «جلولا»: له‌ سالی ۶۳۷ ز. که‌ یه‌زدگورد به‌ ته‌مای هاتنه‌وه‌ دوباره‌ی له‌ سه‌رته‌ختی شایی له‌ کاتی هه‌لاتن ده‌رچوه‌ «حه‌لوان» که‌ شارێکی به‌ ناو بانگی کوردستانه‌. به‌خه‌به‌ری گه‌یشینی یه‌زدگورد، سوپای ئیسلام به‌ره‌و حه‌لوان که‌وته‌ پێ. له‌م شه‌په‌دا کورد زۆری لێ کوژرا. ئه‌ره‌به‌کان نزیک به‌ سه‌د هه‌زار ئه‌سپیان برد که‌ مه‌شه‌وور به‌ ئه‌سپی مادی بوون و بای زۆری بوو. میژووی ئێران باستان له‌م باره‌وه‌ به‌ وردی باسی کردووه‌ که‌ کورده‌کان تی‌گه‌یشتن ئیسلام دینی نه‌جاته‌ له‌ گومرایی ته‌سلیم بوون ئه‌گینا قه‌د ئه‌ره‌ب قادر به‌ شکست کورد نه‌بووه‌.

۷ - شه‌ری «ئه‌ه‌واز»: له‌ سالی ۶۴۰ ز. فه‌رمانه‌ه‌وایی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ی پارچه‌ی له‌ ئێران له‌ ده‌ست هورموز بوو. له‌ کورده‌کان داوای یارمه‌تی کرد چون‌ تا ئه‌وکاته‌ هه‌شتا ته‌واوی ئێران به‌ ده‌ستی ئه‌ره‌ب شکستی نه‌خواردبو له‌شکری گه‌وره‌ی پێک هه‌نا که‌ زۆربه‌یان کورده‌کانی ناوچه‌ی کرماشان و هه‌مه‌دان و سنه‌ بوون و دیسان شه‌ر له‌ نیوان ئێران و ئه‌ره‌ب داگیرسا و دیسان کوشتاڕیکی زۆر له‌ هه‌ردو لا کرا که‌ شاهنامه‌ی فیرده‌وسی باسی په‌وڵ و نه‌قشی کورد له‌و شه‌ره‌ ئه‌کات. ئه‌و شه‌ره‌ به‌ گوێره‌ی نوسینی ئێران باستان و میژووی ئیسلام نزیک به‌ هه‌ژده‌ مانگ درێژه‌ی بووه‌ و ئاخ‌ری ئیسلام سه‌رکه‌وتوه‌ و هورمزان به‌ ده‌ستی ئه‌بووحه‌فزه‌ کوپی ئومه‌ر کوژراوه‌.

۸ - شه‌ری «نه‌هاوه‌ند»: له‌ سالی ۶۴۲ ز. روی داوه‌. دیسان کورد په‌وڵیکی زۆری بووه‌ که‌ یه‌زدگورد خۆی هانای بردووه‌ بۆ کورده‌کان. فه‌رمانده‌ی له‌شکهری ئێران نه‌فه‌ری کورد به‌ ناوی «فیرووزان» به‌ ده‌ستیه‌وه‌ بووه‌. فه‌رمانده‌ی سوپای ئه‌ره‌ب ناوی «نعمان»

بووه که فرمانده‌ری سوپای ئیسلام لهو شه‌ره‌دا نه‌کوژریت و خدیفه له جیی نعمان
سهرداری سوپاکه نه‌گریته نه‌ستۆ. لهو شه‌ره‌دا گه‌لێک له کورد له ناو خویندا تلیاونه‌ته‌وه و
یه‌زدگورد خۆی دیسان هه‌لات و له ئاخریش دا کوژراوه.

نه‌ره‌به‌کان بۆیان زۆر بایه‌خی بوو که کورده‌کان ببن به ئیسلام چون گرتنی ئێران
هاسانتر نه‌بیت و به سه‌ختی توانیان دینی خۆیان به سهر کورده‌کان دا بسه‌پنن و پاش
ئه‌وه‌ی که ولاتی کوردیان داگیر نه‌کرت پاش ماوه‌یه‌ک دیسان له دینی ئیسلام حاشایان
کرد و نه‌چوونه‌وه سهر ئایینی کوونی خۆیان که مه‌زدا په‌ره‌ست بوون.

له‌م باره‌وه‌ لهو سهرده‌مه‌ یه‌کێ له شائیره‌کانی کورد چه‌نده پارچه‌ شیعرێ نووسیوه که
هاوردنی له ناو ئه‌م کتێبه‌ بێ سود نازانم تا باشتەر له میژووی کورد بزانی له باره‌ی
روداوی نه‌ره‌ب و ئێران.

که‌ده‌یه‌ش:

هورمزگان	رمان	ئاگران	کژان
هوشان	شارده‌وه،	گه‌ثره	گه‌ثره‌کان
زۆر	کار	نه‌ره‌ب	کردنه
	خاپور		
ژن	و	که‌نیکان	وه‌دیل
		به‌شینا	
مهرد	نازاتلینی ژ	روی	هه‌وی
		نا	

رهوشتی زهزتوشت مایهوه بئی کهس

بهزیکانیکا هورموز و هیچ کهس

نه گهر چی پاش نهو هه موو شهپر و کوشتاره گهلی کورد به مهیلی دهروونی خویان
 ئایینی ئیسلامیان قهبول کرد و به ئیختیار دینی ناو بانگی ده رکرد ئه گینا قهده رهه
 نهیده توانی نهو ناوهنده که کوردی تیدا ئه ژیت داگیری بکات چون میژووی ئیسلام زور
 پوونه و له کتێبه کانی ئیسلامی دا زور له جهنگ و کوشتاری ئه رهه و ههروه ها شهپر
 قورس نیوان ئه رهه و کورد باس کراوه و زور جار کورده کان له له شکری ئیسلام تهنگیان
 ههله چنیوه و سوپای ئیسلام شکهستی نزیک بووه له کوردستاندا.

په وایهت ههیه که ئومهر له خوتبهی نویژی ههینی به دهنگی بهرز هاواری کردوه که
 «هه ی شاریهی کورپی زینم بوکیوی ساریه کیو».

پهنگه لهو شهپه دا شاریه گوئی لی ده بی له بهر نهوه پشتی داوه ته کیوه کهوه و
 کورده کانی شکاندوه که چی ئیستا نهو باسه بووه ته گوچانی دهستی دووئا نووسه کان
 و له غهیه وه باس ده کهن و دووئا که یان جگه له درۆ هیچی تر نه. (۱)

له کوتای دا نه بی بلێن که تا کورده کان پاش نزیک به ههشت جار شهپر قورس له گهله
 سوپای ئیسلام دینی ئیسلامیان قهبول کرد و له خۆرنشین ئیرانه وه تا نه هاوهند که

۱- له قورئانی پیرۆزدا هاتوه که هیچ کهس غهیب نازانی جگه له خوای گهوره نه ییت. ههروه ها
 له کاتی تهنگانه و یارمهتی دا ته نیا له خوا یارمهتی بخوازن به لام ئیستاش بریک هه ره له شیخ و...
 هاوار نه کهن.

کوردی تیدا بوو به دژواری و کوشتیاریکی زۆر سوپای ئه ره ب توانی ئیران بگری. به لام له مهرزی هه مه دان تا ئه وسهری ئیران سوپای ئه ره ب به ئه ندازه ی شه ڕیکی بچووک که له گه ل کوردا کردی له گه ل فارسه کاندا نه ی کردوو و له ته واوی سه رتاسه ری ولاتی فارس نیوو ی شه ڕی و کورده کان له گه ل ئه ره به کان له ده شتی نه هاوهند کردویانه به ره به ره کاننیا ن نه بوو ئه ویش هه رچی له ئیران بو بردیا ن فارسه کان هه یج ته گه ره یه ک بو ئه ره ب نه بوون. نه ک ئه وه ی که له ئیسلام تیگه یشتوبون به لکو له بهر هیزی ئه ره ب و ترسنوکی فارسه کان بوو.

له په ڕه ی ۸ فتوح البلدان به شی تاییه ت به ئیران ها تو ه که له شکری ئیسلام ها ت و خا لید له کا تی گردنی ولاتی پارسه کان، له خویانه وه به ره به ره کاننیا ن نیشا ن نه دا وه. ئه گه ر پارسه کان وه ک کورده کان له خویانه وه هه ل ویستیا ن نیشا ن بدا یه ت مه حا ل بوو که تازی ه کا ن ئا وا به سوک و ها سا نی ئیران بگرن و له شکری پارسه کان به بی شه ڕ هه ل ها تن. لی ره دا باش وایه ئا ما ژه یی بو قه لای «هه مه دان» بکری ت. له زا ری تازی ه کا ن ۱۳۵۰ سا ل پیش به قه لا کا نی ئیرا نیا ن و تو وه «ما زه را ن» که مه به ست له قه لا که ی ما ده کا ن بوو. به دا خه وه ئی ستا بر ینک میژو و نو و س ده لێ ن که په ی ته ختی هه وه لێ ن ما ده کا ن زینویه ی «زیفا» سه قز بوو له کا تی کدا ئه م با وه ڕه به تا له چو ن هه رو ه ها له و سه رده مه له زبا نی ئه ره به کا ن و ترا وه «قه لای ما زه را ن ما ده کا ن» که وا بو له میژو وه ره هه مه دان (هگمه تا ن) قه لای به نه چه ی ما ده کا ن مه شه و ور بوو. من له سه ر ئه وه نیم که گه لی کو رد له ئایینی ئیسلام کینه و ڕق تو ڕه یان بوو به لام تا ئه و کا ته ئایینی ئیسلامیا ن نه نا سی بوو به را نه ری وه ستا ن.

هر که ناشنايه تيان به ئيسلام په یدا کرد خوځيان دهسته دهسته دينی په گانه و راسته قينه يان قه بول کرد. ته نانه ت به «ئختیاره دينی» گه لی کورد ناويان دهر کرد. په کي تر له و باوه پانه که کورد به دينی ئيسلام ئيمانی هينا له بهر زور و زولمی خه سره وپه رويز بوو و ههروه ها په زگورد که ماوهی حوت سال پينج که سيان له شاگان ساسانی هه ر په ک به جوریک له ناو چوون. ثم گوربانکاری و روځاندنی حکومه ته کانی ساسانی له بهر نه وه بوه که توانای سه روکايه تيان نه بوه ته نيا له بير که يف و خوځی خوځيان بوون.

ليره دا مه به ست له وه په که قهومی کورد به بي هيچ هويه ک هيچ قه بول ناکه ن و دين نامو قه بول ناکه ن. له بهرام بهر به حق و حه قانيه ت زوو ته تسليم نه بن و دير به زوره ملی حق قه بول نه که ن به زوره ملی به گه لی کورد هيچ شتي داناسه پينري مه گه ر به نه رمی مه سه له که قه بوول بکه ن و دينی ئيسلاميان به مه یلی خوځيان ناخري قه بوول کردوه. له هيرشی ويرانی و تالانی نهره به کان له خوځيان هه لويستان نيشان داوه به لام به حه قيقه تی دينی ئيسلام په ی يان بردوه.

نهره به کانش بويان دهر کهوت که به زور و زهبر له گه ل کورد دا بو داسه پاندنی دينی ئيسلام کاری به پيشه وه ناچنی جگه له خوین رژن نه بیت و کوشتاری دوولایه نه و ته سلیمی ئيران به نه زم و مه یلی کورده وه په يوه ندي بو چون هه ر کورده کان به ئاينی ئيسلام باوه ر و ئيمانيان هاورد و په یتا په یتا له شاره کانی ئيرانه وه به ره وپیری دينی ئيسلام نه هاتن. له زوره ملی نهره به کان نا بی که س شک بکات من قهستی خه راپ کردنی سه حابه کانی سه دری ئيسلام نيه و هیوا دارم خوینه ره کان به و گومانه بير نه که نه وه،

به‌لام ئه‌ره‌به‌كان له به‌ر سۆزی هه‌ستی‌وا به ئیسلام بویان رایان وابوو كه هه‌ركه‌ند و كۆسپێ له به‌ر په‌ره‌پێ‌دان دینی ئیسلام هه‌یه نابوودی بکه‌ن و وایشیان کرد. وێران کردنی ناگرکه‌ده‌كان و كاخ و بارگاكان كه ئیستا ته‌نیا ئاسه‌واره‌که‌یان ماوه شاهیدی ئهم ئیده‌نایه‌یه. ئیتر کتیب سووتاندنی نه‌ی‌شاپوور به جینگه‌ی‌خۆی.

کاتی که گه‌لی کورد دینی ئیسلامی به‌ دڵ و گیان قه‌بوڵ کردوه یان په‌نگه‌ سه‌دان ئه‌ولیا و ئوله‌مای ئایینی به‌ ناوبانگی له‌ ناو کورددا هه‌ل که‌وتوو و دواچار بۆ به‌پێ‌وه به‌ردنی فه‌رزه‌کانی ئیسلام و سونه‌ته‌کانی ئیسلام گه‌لی له‌ خۆبوردنیان له‌ خۆیان نیشان داوه. ئه‌وه‌ی که ده‌ستوری خودای گه‌وره‌ بێت به‌جێ‌ان هێناوه و هه‌ک ئه‌وه ئیسلام مه‌رزی دیاری کرای نیه و کوردی به‌و مه‌رجه‌ی که ئیسلام دای نابو به‌جێ‌ی هێنا که چی هه‌ر ئه‌وانه‌ی وا خۆیان به ئیسلام دانا له‌ گه‌ل ئایینی ئیسلام درۆیان کرد.

له‌ نێوان ئه‌ره‌به‌کاندا هه‌ر دوو یا چه‌ند ملوێن که‌سی بۆ خۆی حکومه‌تی سه‌ربه‌خۆی داناوه که‌چی کوردستان به‌ ئه‌ندازه‌ی چه‌ند ولاتی ئه‌ره‌ب سه‌رزه‌وینی هه‌یه به‌لام بێ حکومه‌ت و بێ سنووره و ئوسمانیه‌کان که له‌و سه‌رده‌مه‌دا به‌ ناوی درێژه‌ پێ‌ ده‌ری خه‌لافه‌ت بوون، نیه‌ی کوردستانیان دا به‌ ده‌م سه‌رزه‌وینی خۆیانه‌وه. هه‌روه‌ها ئه‌ره‌به‌کانیش خاکی کوردستانیان خه‌سب کرد و له‌ ئێرانیان دا‌برکرد. ئایا ئه‌گه‌ر کورد یه‌کێ وه‌ک سه‌لاحه‌دینی لێ هه‌لکه‌وت نه‌یده‌توانی ئه‌و هه‌مووی ولاته‌ی وا داگیری کرد بیکات به‌ جوگرافیای کوردستان و حکومه‌تی کوردی لێ دروست بکات؟

لێ‌هه‌دا من مه‌به‌ستم له‌ چاره‌ی ئێرانه‌ که تا ئه‌وکاته‌ وا له‌ پاش هاتنی ئایینی ئیسلامیش

چۆن گریى به چارهى كوردەوه خواردهووه و كورد و میژو و ئێران ئهبنى له میژووی كوردستانهوه بزانری و روون بیتهوه. چۆن مادهكان له شەرقى ئێرانەوه (قهقاز) هاتوون و ورده ورده بهرو روژئاواى ئێران هاتوون بهرو شىوین و ماواى قهوم و نژادى خوێان یانى كهژ و كیوى و شار و دیهاتی ئێران. هیشتا هەر ناوه كوردیه كهى ماوه بو نموونه كیوى به ناو بانگی ئێران «ئەلبورز» (البرز) هەر كیوى «به‌رز» كه ئه‌ربه‌كان له كاتى ده‌سه‌لات داریان «ئەل» یان پى زیاد كردووه بوته ئەلبورز كه ئیستا به هزی ساده بونیوه بوته «البرز» و «ئاوه‌ج» كه دیسان ئه‌ربه‌كان «ج» یان پى زیاد كردووه كه «ئاوه» بووه. «كه‌ره‌ج» كه ئه‌ویش «ج» ی پى زیاد بووه، «كازپین» «قه‌زوین» و «ما‌زن‌ده‌ران» «ماد‌زاده‌كان» بووه وه «خۆر‌ئا‌واسان» مه‌به‌ست له «خۆر‌ئا‌واس». چۆن خۆر له‌ مش‌رق ئێران‌ه‌وه دێته‌ ده‌ر «خۆر‌ئا‌واس» بووه‌ته «خۆراسان». بائیسى جیاوازی ئێران له كوردستان تا سه‌رده‌مى حكومه‌تى «كواك‌سار» باوه‌گه‌وه‌رى كۆرشى پارسی كه به جاسووسى هارپاك وه‌زیری كواك‌سار و له‌ولاوه به‌هان‌دانى پارسه‌كان كۆرش كه له‌زبى شای ماده‌كانه‌وه نامه‌یكى نووسى كه من ئه‌مه‌وى پارسی بوو دايم نه‌مینی و په‌رت و په‌لابن. به‌م حيله‌ كۆرش توانی له‌ ساده‌یى سه‌رو كه‌ پارسه‌كان كه‌لك وه‌ر بگ‌ریت و سوپای پارسی پینك هینا و له‌ژیره‌وه له‌گه‌ل هارپاك ده‌ستى به‌یه‌ك كرد و توانی حكومه‌تى ماد له ناو به‌رى،⁽¹⁾ به‌لام له‌ پاشى روخانى حكومه‌تى ماد كۆرش له‌ ترسى یونانیه‌كان و

١- تا ئه‌و سه‌رده‌مه هەر ناوى له‌ پارس و پارت و ماد نه‌بوه و ته‌نیا به‌ ئاریان (ئێران) ناوبراوه. ره‌نگه‌ ئه‌و هۆزانه‌ بۆ جیاوازی هات‌بێته‌ ناو ئێرانیه‌كان. تا ئه‌وساته هەر ئێرانى گه‌وره ناوى ب‌وه

لودیه کان ناوی حکومه ته که ی نا به پارسی و مادی تا به بیستنی ماد یونانیه کان و ولاته ده رهاوسیه کان بترسن و چاویان بوو ئیран شور نه که نه وه و زۆربه ی فرمانده ره کانی له شکری پارسی مادی بوون و فرمانره وای ولاتی ماد ههر له خویان (ماد) بوون. ئیран باستان لهم باره وه که فرمانده ره کانی ماد له شه ره کانی کورش چ گیانبازی و قاره مانه تیکیان له خویان نیشان داوه و باسی کردوه و کورش بهرگی شای ماده کانی پۆشی، چون تا نه و سهرده مه پارسه کان نه پادشایکیان بووه و نه جل و بهرگی جوان که شیای پادشا بیت. کورش ههر ره سم و یاسای حکومه تی ماده کانی کرده سهرمه شقی حکومه تی خوئی و له زۆربه ی گیروگرفت په نای ته برده بهر پیاوه ده رباریه کان که ماد بوون و نه وان چاره یان بوو ته دۆزیه وه.

جا نه گهر پارسه کان و پارتیه کان لا له میژوو بکه نه وه و په رده ی غوروری خویان بدرین بویان روون و ناشکرایه که گه لی کورد بوو نه جاتی ئیран چ له باره ی فرههنگی و چ له باره ی سیاسیه وه چ لی بوردنیککی له خوئی نیشان داوه و بویان ده رنه که ویت که میژووی ئیран نه بی له ناو میژووی کورد روون بیته وه.

به راستی نه گهر کورد نه بویه ئیستا ئیرانیکیش نه بوو، و ئیран بی کورد هیچ مانایه ک نادات. چهن جار ئاشوریه کان ویستیان خاکی ئیран به سهرزه وینی خویان پال بده نه وه که به دهستی توانای ماده کان هیزی ئاشوریه کان به ئاواتی شومی خویان نه گه ین. نه سه کهندهر که داخی زۆری له دلا بوو کاتی حکومهت و ده سه لات به دهستی

پارسه‌کانه‌وه بووه به هه‌لی زانی تا قه‌ره‌بوی شکسته پێشویه‌کانی رۆم بکاته‌وه که وایشی کرد و ئاخ‌ریش هه‌ر کورده‌کان چون سولوکیه‌کانیان راونا به‌شپ‌رزه‌یه‌وه هه‌لاتن و غیره‌ت و هیمه‌تی کورده‌کان له ده‌روونی ئێرانیه‌کان جوول‌اوه‌ته‌وه. پاش ماوه‌یه تالانی سه‌کایه‌کان له ئێران، ده‌رکردنی ئه‌و قه‌ومه وه‌حشیه‌به‌ده‌ستی توانای کورده‌کانه‌وه بنه‌بر بوو و ته‌فره و تونا بوون و هه‌روه‌ها به‌بۆنه‌ی ئازایه‌تی توانای ماد دامرکانه‌وه. سام و هیبه‌تی ئه‌و قه‌ومه نه‌به‌زه له‌ دڵ بێگانه‌کان بو^۱، و قه‌د خه‌وی ر‌احه‌ت له‌ به‌ر ترسی کورد چاوی دوژمنه‌ داخ له‌ دله‌کانی نه‌چوه. زۆر جار ئه‌وانه‌ی وا خاکی پاکی ئێرانی کۆن و کانی دین و ئاینیان نه‌کرده‌ جیگای ره‌تان‌بازی و پێشیل‌کردنی ئه‌م خاکه و سروشته جوانه، گه‌لی کورد دیسان نه‌که‌وته‌ گیانیان و به‌ په‌له‌قاژه‌ داگیرکه‌رانی خاکی ئێران هه‌ل نه‌هاتن. یان فه‌رماند‌ره‌ داگیر که‌ره‌کان که تا ئه‌وساته‌وا قول به‌ست ئه‌کریان به‌زه‌بیان به ئێران نه‌ئه‌هات جگه له‌ کوشت و برۆو تالان و مال وێرانی هه‌چی تریان نه‌ئه‌پرژاند. ئه‌وانه کورده‌کانیان به‌هه‌وساری ئه‌سپه‌که‌ی خۆیا‌نه‌وه له‌ سه‌ر ئاخو‌ر ئه‌به‌سته‌وه تا سزای ئه‌و تاوانه‌ بده‌نه‌وه.

هه‌نگاو به‌هه‌نگاو خاک و که‌ژ و کێوی ئێران خوینی کوردی پێدا تکاوه‌ بۆیه کورد ئیستا به‌ چاوی براهه‌تی به‌ برا ئێرانیه‌کان ئه‌روانن و له‌ کاتی ته‌نگانه‌دا په‌نایان ئێرانه، که نه‌گه‌ر تورکیا به‌جاری بیست و پینج هه‌زار کورد شه‌هید ئه‌کات ده‌لێی بێگانه‌ هه‌ر بێگانه‌یه و یان ئیراق له‌ ماوه‌ی ده‌ چرۆکه ۵ هه‌زار کورد ئه‌کات به‌ چزلیک، ده‌لێی دوژمن هه‌ر

دوژمه‌نه. به‌لام ته‌گه‌ر له‌ ئێران به‌ جوړیك ناكۆكی كه‌ وێته‌ نیوان كورد و پارس، كورد ده‌لێ قه‌وم گوشت بخوات ئیسقان ناشكینی و له‌ ئێران چاوه‌ نواریان زووتره‌ و خاكی پارس به‌ مالی هه‌وه‌لی خویان ده‌زانن. ئیمه‌ ته‌گه‌ر له‌ هه‌ر ده‌وروو روژگارێك كه‌ نیوان پارس كوشت و كوشتاریش روی داویت و كوردیان فروشتوو به‌ بیگانه‌كان به‌ حیسابی پارسه‌كان داینانین چون‌ حاكمه‌كانی ئێران زوڕه‌یان خه‌لكی نه‌بوون و به‌ شیوه‌ی دیکتاتۆر بوون ته‌گینه‌ ته‌گه‌ر پارسه‌كان ته‌وانه‌ی وا ده‌زانن كورد و پارسی له‌ پیشه‌دا یه‌كن و گیانبازیه‌كانی كوردیان له‌ میژوودا بو‌ ئازاد كردنی ئێران وا كردویانه‌ قه‌د دلی ته‌وه‌یان نایت كه‌ كورد بفروشن به‌ ولاتی بیگانه‌كان و هیچ‌كات به‌ تانك و توپ و گولله‌ی مه‌تره‌لۆز ولامی مافی په‌وای كورد ناده‌نه‌وه‌ و داخوایه‌كانی كورد ته‌نینه‌ سه‌ر چاویان كه‌ ته‌ویش ته‌نیا براهه‌تییه‌ كه‌ له‌ گه‌ل ئێراندا.

له‌ كتیبی فهره‌هنگی ئێران باستان نووسینی ئوستاد پوورداد له‌ لاپه‌ره‌ی ۴۲ دا هاتوه‌ كه‌ مه‌هاباد په‌نگه‌ به‌ «هوشه‌نگ ئازهر» بێت.

له‌ ده‌ساتیردا - كه‌ كتیبی كۆنی ئایینی ئێرانیه‌ - دیسان ئوستاد پوورداد لی دواوه‌ له‌ و سه‌ر ته‌م باوه‌ره‌ بووه‌ كه‌ مه‌هاباد په‌یغمبه‌ر بووه‌ و خوای گه‌وره‌ی په‌رستش كردوو و له‌ خوای گه‌وره‌ی پرسپوه‌ كه‌ هوێ چیه‌ وا شاكان و مه‌ردم تووشی ره‌نج نه‌بن.

مه‌زدا فره‌مویه‌ كه‌ ته‌وانه‌ له‌ دنیای ئاخردا پۆحه‌كانیان ته‌چێته‌ لاشه‌ی جانه‌وه‌رانه‌وه‌ وه‌ك سه‌گ (سپۆل‌وه‌ت) و كه‌رو ریوی و گورگ و... ته‌و حه‌یوانه‌ باركێشانه‌ مه‌ردمانیكن كه‌ سزای كرده‌وه‌كانی خراپه‌ی دنیای رو‌شن خویان ته‌ده‌نه‌ ده‌س.

ئهم باسه لێره‌دا زۆر به راستیه‌وه نزیکه چون ئیستا هه‌ر ئایینی ته‌هلی حق ئهم باوه‌په‌یان هه‌یه‌که ته‌گه‌ر مرو‌فی له‌م دنیا بو‌خه‌لک زه‌ره‌ر و زیانی بی‌ت و هه‌روه‌ها زو‌لم و زۆرکات، رو‌حی ته‌چینه‌ لاشه‌ی جانه‌وه‌رانه‌وه تا سزای ته‌و کرده‌وه خرابانه‌ی بداته‌وه و هه‌روه‌ها پیاوه چاکانیش دیسان رو‌حیان ته‌چینه‌ لاشه‌ی مرو‌ف. ئهم باوه‌په له‌ کتیی «ارتباط با ارواح» نووسینی «آلان کاردک» پێ ئاماژه‌ کراوه.

پنویسته ته‌وه‌مان له‌ بیر نه‌چیت که «مه‌لا‌فیروز» زه‌نگه‌نه له‌ سه‌ر ئهم باوه‌په‌ بوو و خو‌یشی مه‌لا‌فیروز ئایینی ته‌هلی حق بوو بو‌یه ته‌توانین بلێن بی‌شک کوردستان لانکی ته‌مه‌دون و فه‌ره‌هنگ و کانی ئائین و دین بووه‌ که‌چی به‌ پێی تی‌په‌پو‌نی زه‌مان و رو‌ژگاره‌وه‌ گورپانکاری به‌ سه‌ر ئهم ناوچه‌ هاتووه‌. به‌لام ته‌و باوه‌په‌ ناسه‌لمینی که‌ به‌رله‌وه ئاریاه‌کان بێن قه‌ومه‌کانی تروه‌ک گو‌تیه‌کان و کاسیه‌کان و لولویه‌کان له‌ کوردستان بوون. بیروپایه‌کی جیاواز له‌باره‌ی په‌گه‌ز و زوانی کوردیه‌وه هه‌یه‌ برێک به‌ کوپرکو‌یرانه هاتوون کوردیان له‌ چه‌ند په‌گه‌زی جیاواز زانیوه‌ و برێک تر هه‌ر ته‌و بیروپایان به‌بی‌ هو‌ی ئیلمی هه‌ر ته‌وانه‌یان هاوردوه‌ نیو کتیه‌کانی خو‌یان و خو‌یانیش به‌ قه‌له‌م به‌ده‌ست و میژووناس زانیوه‌ به‌لام هیندی به‌ تو‌ره‌یی ته‌وانه‌یان به‌تال کردووه‌ته‌وه و به‌ ده‌لیل و بورهان گه‌لی کوردیان به‌یه‌ک په‌گه‌ز و نه‌ژارد زانیوه‌.

زانایانی کورد رایان له‌ سه‌ر ته‌وه‌ بووه‌ که‌ زمانی کوردی به‌پێی ته‌وه‌ که‌ له‌ سه‌ره‌تای هاتنی زوان پێ‌ دواندن کورد له‌ ناوچه‌کانی کو‌یستان ژیاون و له‌ به‌ر ته‌وه‌ به‌ هه‌ر شیوه‌یه‌ک له‌ سه‌ر هه‌ر شتی یان هه‌ر بابه‌تی له‌ به‌ریانی ئاده‌میزاده‌وه‌ که‌م یا زۆر هه‌ر بووه‌، هینستا

پاراستوویانه و به هۆی ده‌وله‌مندی زمانی کوردی و لق و پۆی ئه‌و زمانه‌ که ب‌رێک له ولاته‌ دراوسیه‌ کان کورد له وشه‌ کوردیه‌ کان که‌لکیان وه‌رگرتوه‌ و ده‌یان پیت واژه‌یان له ئه‌وان هاوردوه‌ که له ریشه‌دا کوردین.

هه‌روه‌ها به هۆی ئه‌وه‌ی که زمانی کوردی هه‌ر ئه‌و زمانه‌یه‌ که ئافێستا پێی نووسراوه‌ ته‌وه‌ و به هۆی ئه‌وه‌ش گه‌لانی ئێران وای ئایینی زه‌رتوشتیان قه‌بول کردوه‌ و پاش ئه‌و دینه‌ به‌رو هینده‌ پوی کردوه‌ که به‌ شیوه‌ی کوردی کۆن بۆ فێر کردن چووه‌ ناو زمانی دراوسیه‌ کان به‌لام ب‌رێک نووسه‌ر بۆ ژیرخستنی فه‌ره‌نگ و میژووی کورد له‌م جیاوازیه‌ ب‌رێک له‌ زاراوه‌کانی کوردی به‌ شیوه‌یه‌ک بێ خو‌گه‌وره‌یان کردوه‌ تا به‌ شیوه‌ی نیوان کورد نیفاق بێ. به‌لام هه‌روه‌ها که‌ روون و ئاشکرایه‌ زاراوه‌ی کوردی له‌یه‌ک خێزان و بنه‌ماله‌یه‌و هه‌ر له‌ سه‌ر تا سه‌ری کوردستان هه‌موو خه‌لکه‌ که‌ی یه‌کیکن له‌ کاتی ئاخافتن به‌ تۆزی بێر کردنه‌وه‌ له‌ کاتی دواندن تی ده‌گه‌ن و کوردی فارسی نه‌زان قه‌د به‌ فارسی ئاخاوتن تی ناگات، به‌لام به‌ هه‌ر شیوه‌یه‌ کوردی قسه‌ کردن تی نه‌گات....!؟

بنه‌و بنه‌چه‌ی کورد له‌ ۸۵۰۰ سال پێش له‌ کێوه‌کانی زاگرو‌س هه‌روها به‌ینولنه‌هرین نه‌وه‌ ئه‌میش هه‌ر قه‌ومه‌کانی پێشوی کوردن و گوتی، کاسی و هوری مانای ئه‌مانه‌ هه‌ر کورده‌کانی ئه‌م‌پوژن و له‌ ئه‌م خاکه‌ چیا‌ی زاگرو‌سه‌، له‌ بنه‌ره‌تدا هه‌ر باپه‌ره‌کانی کورد تێدا ژیاون و ئه‌م قه‌ومانه‌ له‌ هه‌ر ناوچه‌یه‌ کدا بۆ خو‌یان سه‌روک و ته‌خت و هیزو و ده‌وله‌تیا‌ن پێک هیناوه‌ و له‌ به‌رامبه‌ریشیا‌ن حکومه‌تی تر بووه‌. له‌و سه‌رده‌مه‌ یانی ۸۵۰۰ سال تا ۵۰۰۰ سال پێش که‌مه‌تر میله‌لتان و حکومه‌تان به‌ ئاشتی نه‌ژیا‌ن و دا‌یم

توشی گیره‌ وکیشه‌ بوون. بۆ نموونه‌ قه‌ومی ته‌که‌د ولاتی سومر داگیر ته‌کات، سومر یه‌ کان خه‌ت نووسین که‌ داهینه‌ری بوون ته‌که‌دیه‌ کان که‌ لکی لی‌وه‌ر ته‌گرن. (سارگون پادشای ته‌که‌د بووه‌) و قه‌ومی گوتی ولاتی سومر له‌ ده‌ستی ته‌که‌د دیسان ته‌ستینی و ته‌که‌دیه‌ کانیش ته‌خاته‌ ژیر رکیفی خویانه‌وه‌. قه‌ومی گوتی له‌ کیوه‌کانی زاگرووس ژیاون. بابل که‌ شاری گه‌وره‌ په‌یته‌ختی بابلیه‌ کان بووه‌ و شاکه‌ی هامورابی که‌ قانون ئینسانی بۆ یه‌که‌م جار دانه‌نی و به‌ قه‌ولی میژوونووسان کۆنترین ده‌ست نووس و یه‌که‌م قانونزان هامورابی شای بابل بووه‌. قه‌ومی کاسی که‌ له‌ کیوه‌کانی زاگرووس ژیاون به‌ره‌ به‌ره‌ بابل داگیر ته‌که‌ن تا که‌ قه‌ومی به‌ نیو میتانی بابل له‌ ده‌ست کاسیه‌ کان ته‌ستین و قه‌ومیک به‌ ناو ناشوور ولاتی بابل و سومر به‌ یه‌ک ته‌کات و حکومه‌تی به‌ هیز پینک دینن و هه‌ر پادشای ناشووریه‌ کان به‌ «ره‌ب‌لنوع» یانی خوای خویان زانیوه‌ و ناوی ناشوورپانی پال بووه‌ و ته‌م حکومه‌ته‌ به‌ هیزه‌ پاش چه‌ندسه‌د سال حکومه‌ت و تالان و داگیر کردنی ولاته‌کانی میسر و لیدیه‌ و لودییه‌ و ئیران و تالان و ... سه‌رشای بابل به‌ زیندوی برین و پینست که‌ندن و پر له‌ کا کردن بۆ چاوترسین خه‌لک و ... ته‌م حکومه‌ته‌ زالمه‌ له‌ ناخردا به‌ ده‌ستی هوخشته‌ره‌ شای ماد تیا‌ه‌چیت و زیاتر به‌و بۆنه‌وه‌ قه‌ومی ماد له‌ سه‌ره‌تای میژووی ئیرانه‌وه‌ ناوی ده‌ر ته‌چیت. هوزه‌کانی کورد له‌ خۆر هه‌لات تا خۆرنشین خاوه‌نی بورج و قه‌لا و ته‌ماره‌ت بووه‌ و لاپه‌په‌ی تاریکی میژووی ئیران به‌ بریقه‌ی شه‌مشیری کورد روون بووه‌ ته‌وه‌ و هه‌رله‌ ناوی ئاوايه‌ کان (گونه‌د کان) بگه‌ر تاکیوه‌ کان و ناوچه‌کانی که‌ له‌ هه‌ر ده‌وره‌ و رۆژگاریدا نه‌و شوینه‌ مه‌کۆی ته‌خت و به‌خت یان ئاگرگا و شوینه‌واری رووداو

بووه شاهیدی ئەم ئێده‌نایه‌یه‌.

لولوبیه‌کان که کورده‌کانی ئەم‌پ‌وژن^١ و زۆربه‌یان له لورستان، ئەمانه‌ له کاتی خۆیاندایه‌ حکومه‌تی به‌ هیژ بوون. له‌ جینگای خۆی باس‌سی لێ ئەکه‌ین.

به‌ ناو بانگ‌ترین شای بابلیه‌کان که به‌خت‌ن‌ه‌سر بووه‌ و هیژشی بابل دژی ئاشوور به‌رپی ئەخات و له‌و شه‌ره‌دا بابل سه‌خت شکست ئەخوات.

حکومه‌تی ئاشووریه‌کان به‌ سێ ده‌سته‌ به‌ش ئەبن: ١ - پێشوویه‌کان ٢ - ناوه‌راست ٣ - تازه. وه‌ نزیک به‌ پێنج سه‌ده‌ به‌ ده‌سه‌لاتداری حکومه‌تیان کرد.

هه‌وه‌لێن شاکه‌ی به‌ نیوی ئاشوورپانی پال‌بووه‌. دوه‌هم نیوی شالمانزار و سیه‌می تیکلات‌پلاس. جاری حکومه‌تی به‌ ناو ئورارتویان ئارارات ته‌نگ له‌ ئاشووریه‌کان هه‌ل‌ئه‌چنی به‌لام شکست ناخوات و له‌ کاتی هیژشی ئاشور به‌رو ئێران فه‌رمانده‌ره‌ تا نه‌هاوه‌ند دیت. پاشان ده‌چیت ده‌ماوه‌ند و ئەگه‌رپته‌وه‌ به‌ خۆشحالی. ده‌لی که ئاخ‌ری دنیا‌مان گرتوه‌ و ئاخ‌ری دنیا‌مان به‌ چه‌نگ هینا. حکومه‌تی ئاشوور تا راده‌یک زالم بووه‌ که ئاشوورپانی پال له‌ کتێبه‌که‌ی داوتوویه‌ من خاکی ئیلام به‌تووره‌که‌ (توله‌که‌) کیشاله‌ موسیقی و نه‌غمه‌ بی‌به‌ش بوون و له‌ چه‌شم مه‌رو مالات گزگم به‌ جینگای داو، به‌ مار و جانه‌وهر و ده‌ره‌نده‌کان و به‌ ده‌ستوری من به‌رده‌کان بیان به‌ن له‌و بیابانه‌ به‌ره‌هوته‌ بژین. ئاشووریه‌کان له‌ میسریه‌کان، بابلیه‌کان، سومریه‌کان و که‌لدانیه‌کان باجیان سه‌ندوه‌ و هیچ کام له‌و حکومه‌تانه‌ برۆی ئاسوده‌یان له‌ ده‌ستی ئاشووریه‌کان نه‌دیوه‌. دايم له‌ به‌ر

تالان و پامالی ئاشووریه کان بوون و ئهسپی قودرهت و هیزیان به توندی و تیژی رانیوه به
سهر ئهم حوکومه تانه به لام به دهستی به هیزی مادی و زهبری سیاسی تهخت و بهختی
ئاشوور ئهشیوی.

له کتییی ئافیس تا ده رنه که ویت که به فرمانی ئه هورامه زدا ههشت شوین ئاوه دان
ئه کرینه وه و بریتین له:

۱- گاو: به زمانی ئافیس تا = دهشت ۲- بهلخ ۳- ئور ۴- ئه ورنج ۵- ئاریاواچ
۶- سه ئیدیا ۷- زهنگاو ۸- یارنه

میژوو نووسه کان تا ئیس تا شوینی ۴ جینگایان زانیوه. یه کیکیان بهلخ که له کاتی
هیرشی مه غولیه کاندای تیک چوو و له گه ل خاک یه کسان بووه.
گاو: رهنگه گاوهر و و بیته.

سه ئیدیا: ئور ئانج و... میژوو نووسه کان بیرو باوهریان جیاوازه بو ئه و شوینه واران
زور ته و فیریان ههیه، ئه مانه لیکۆلینه وه ی زوری ئه ویت هیشتا میژوونووس ئه و
شوینه واران ه ی دیکه ی هه ر نه زانیوه و ئهنگوستی بریاری له سه ر نه ناوه ئه بی له کاسه و
کۆزه شکاوه کان که لک وه ر بگرن. له میژووی ده هه زار ساله ی ئیران له باره ی گوته کانه وه
ده لی ئهم قه ومه ژنه کانیان فرماند ره ی جهنگی و به هیزو بلیمهت بوون و شان به شانی
میرده کانیان له گه ل دوژمن شهریان کردووه.

دارمستر فه رانسه وی له سه ر ئهم باوه ره سوور بووه که زوانی ئافیس تایی هه مان زوانی
ماده کانه، که کورده کانی ئه مرۆژن و پینی ئه دوین. له زیویه ی سه قز خه تی هیر و گلیف په یدا

بووه که نوسکی له خهت ماده کان بووه و سه رچاوه که ی له ماده وه هاتووه. هه مان کتیب میژووی دهه زار ساله باس نه کات که کشت و کال و نه چیر له ماده کانه وه دهستی پی کراوه و هه مان سه رچاوه ده لی کوورش له دایکه وه ماد بووه و کوپی که موبجیه ده سه لاتنداری پارسی بووه و به هاودهستی به کی له نه میره ماده کان هیرش نه کاته سهر ولاتی ماد.

سه ره کرده ی سه ربازه کانی ماد خوی ته سلیمی کورش کرد و ناستیاک ناخرین پادشای مادی قول به ست کرد. به جوړیک تر ده لێن که سه روکی ماده کان کوپه که ی هارپاکیان سهر بریوه و گوشتی کوپه که ی خوی به خواری هارپاک نه دات، چون له جیاتی نه وه له بیابانی به ره هوتدا به ره لای کات نه یسپیرته ده ست شوانی. پاش گه و ره بوونی دایکی خوی په یدا نه کات و دایکی کچی ناستیاک بووه. یانی کوورش کچه زای ناستیاک بوه.

به متمانه په که ناستیاک به هارپاکی بوه هه ر هارپاک نه کاته سه ره ده سته ی سپای جهنگ له گه ل کورش، وه نه ویش خوی و له شکره که ی ته سلیم نه بن. ناستیاک ده لی بریا نه م کارهت بو خوت که ماد بویت بکرتبایه یان دانه ی گه و ره پیاوی ماد ت بکردایه ته جیگری من. چون من تاوانبار بوم حکومهت و قهومی ماد سوچیان نه بو به لام تو کاریکت کرد که قهومی مادت خسته ژیر دهستی پارس و بو هه تاهه تایه قهومی مادت فروشت.

نه گه رچی کورش خوی به گویری نووسینی هیروودت به بۆنه ی خوازیینی له

تومیرسی مهله که ی ماساژت که له ئەولای سه یحون ژیاون داوای خوازیینی و هاوسه‌ری
 ئەکات و ئەویش به ره‌شقه‌نه‌وه جوابه‌که‌ی ئەنیری تەوه و له سه‌ر ئەو مه‌سله ئاگری شه‌ر
 شه‌ماله‌ی به‌رز ئەبێته‌وه. کورش خۆی له‌و جه‌نگه‌دا ئەکوژریت و سه‌ری ئەبرن و سه‌ری له
 ناو خوینه‌که‌ی خۆی ئەبێت. تومیرسی ده‌لی خوینی خۆت به‌ ده‌رخواردی خۆت ئەده‌م
 به‌لام دیسان میژوو نووسه‌کان له‌م باره‌یه‌وه بیر و رایان زۆره‌ چۆن له‌ سه‌رزه‌وین ئیترانی
 کۆن گۆرپانکاری زۆر بووه‌ و ئاریایه‌کان له‌ ده‌وره‌ و رۆژگاری خویاندا برێک جار هینده‌ له
 سه‌ره‌تای میژوودا به‌ گه‌لی جو‌ر ناویان هاتوه‌ و تیکه‌ل به‌ یه‌ک له‌ به‌سه‌ره‌اته‌کانیان وه‌ یان
 ئائینی یان که‌ جیا کردنه‌وه‌ی هه‌ر کامیان دژواره‌. بۆ نمونه‌ مردوو له‌ ناو مأل نیان و دیسان
 چه‌ند سه‌د میتر دوورتر پاشان له‌ سه‌ر لووتکه‌ی کێوی به‌رز تا به‌ خوراکی مه‌ل و بالدار
 بێت تا دیسان هه‌ر زیندووین و نمونه‌ی بێت. به‌لام له‌ جسته‌ی تردا یان زیوه‌رئالات
 وه‌ک زه‌ر و زیو، و به‌ش کردنی مأل و سامانی مردوو و سه‌روتیان تا بازو به‌ند شمشیر و
 قه‌ل‌خان و ... هتد له‌ کنی مردوو که‌ دایان ناوه‌ ناو گۆره‌ که‌. ئەم باوه‌ره‌ ره‌وشته‌ برێک له
 نوسه‌ره‌کان به‌ سه‌رده‌می هه‌خامه‌نش دای ئەنی هه‌ر چه‌ن ئەو جو‌ره‌ مردن ناشته‌ زۆر
 پێشوتر له‌ سه‌رده‌می هه‌خامه‌نش بێت و ئەگه‌ریته‌وه‌ بۆ ده‌ورانی پێش دادیه‌کان.

کێوه‌کان زاگرو‌س به‌ نه‌په‌ت هۆزه‌ پێشویه‌کانی کوردن و زۆر کاسه‌ و کووزه‌ و شت له
 لای ته‌رمی مردوو که‌ که‌ووتوه‌ ده‌ره‌وه‌ که‌ له‌ ده‌ورانی ئائینی رۆژپه‌ره‌ستی دا بوه‌. دوا‌جار
 به‌ هاتنی ئاریایه‌کان پاشان به‌ سی ده‌سته‌وه‌ ئەبن به‌ شیکیان بۆ دايم له‌ کوردستان

ئه مینتته وه. ^(۱) بهر له ئاریایه کان بریک له هۆزه کانی پئشو له ئیرانی گه ورده دا باوه پریان و ابووه ئه گهر له شه ره کانیان توشی شکست بووایه ن، گرتن بته کان یان قۆل به ست کردنی شای ئه و ولاته به مانای ته سلیم بوونی ئه و خوایه که په ره ستویانه بووه و له شه ره کان زۆر بایه خیان به ئه وه بووه و کړنۆش بردن ئه و شا له شای دیکه به مانای خوا ی ده سته ی به هیز تر له ده سته ی دیکه بووه. ئه م باوه ره له فنیقیه کانه وه ها توه ته ولاتی گو تیه کان. فنیقیه که ئه مړۆ سه رزه وین لوبانه نه ژادی سامی بۆون و له نزیک یی ده ریای مه دیته رانه ژیاون. قهومی سومر: ئه م قهومه که نزیک به ۲ سال پئش زاین له خۆرئاوای ئیراندا ژیاون و داهینه ری خه ت نو سین بوون. ^۲ پئش که وتوتر له دراو سیکیانیان بوون و ههروه ها زیر په کی له پئشه گرینگه کانیان بووه و له ره گه زی هوریه کانه به لام هیندی ده لئین سامی بوون و دوکتور جه مال ره شید له م باره وه به روونی باسی کرده و ده لئ: سومریه کان نه بوون نه سامی و له کتیه کانیان خویان به سو باری و هوری ناو برده. له ناو هۆزی مانایه کان و ئورار تویه کان دا تواونه ته وه.

لودیه: هه زار سال پئش زاین ژیاون و نیوی حکومه ته که ش لودیه بووه و سینه د سال حوکومه تیان کردوه، ناوی شای لودیه «ئالیات» بووه. ده وله مه ند و ده سه لات دار بوون و ته لا و سکه یان داهینا که سازینی پئشه ی لودیه کانه بووه و شاری سارد پسته خه تی ئه وان

۱- به بیرو رای من ئاریایه کان هه ر یه ک ده سته بوون به لام شتیه زمانیان تۆزی جیاوازی بوه و ماد و پارس و پارت هه ر یه کیکن و ده سته ی جیا جیا نه بوون. وشه ی ئاریای کوردیه = ئاریا - ئاریان = ئیران

۲ - دوکتور جه مال ره شید له سه ر ئه و باوه ره بوه که سومریه کان داهینه ری خه ت نو سین بوون.

بووه. به لām حکومتی هه خامه نشی چاوی پی خاین ته بیت و کورش دهوله تی لودیه ژیره و ژور نه کات.

هیتیه کان: له هه زار و هه شتسه د سال پیش زاین ژیاون و قهومی ثورپی و هیندی بۆون فن ناسن سازیان داهیناوه و له میسری و سومریه کان قایمیان کردوه. و پیتیه خی هیتیه کان «هاتوسا» بووه و له پله ی به رزی هیژوده سه لاتیاندا حکومتی میتانی ته شکینن و نهوان کوتایی به حکومتی میتانی دینن. حکومتی هیتیه کان خوی به دهست ثورارتو که حکومتی به هیژتر بووه له به ین ته چیت.

ثورارتو: دهوله تی به هیژ و خاوهن دهسه لات بووه له قهراغی ده ریاچه ی وان حوکومه تیان پینک هیناوه و شاری «توروشپا» پیتیه ختیان بووه و نه و شاره یه که مین قه لای ناسنین ته بیت و ژور دژی سهخت و دژواری بووه. به لām هینده دریزه ی نابنی و به هیرشی ماد له ناو ته چیت و ماد تیکه ل به سه رزه وین خوی نه کات.

نهرمه نیه کان: نهرمنستان ته مرۆژه که له ده ورو بهر ده ریاچه ی ورمی ژیاون له گه ل ماد به یه کئی نه بن، ههروه ها له جغازه مبیل له خوزستان تا ناسه واری کون له ئیلامیه کان په یدا بووه و ئیستا هیشتا هه ر ماوه. هه موو نه و هوزانه که باسما ن کرد میژوو یان له ۵۵۰۰ سال پیش ژور ناچی.

به‌ بیرورای زه‌رتوشیه‌ کان یه‌ که‌مینه‌ شای ئێران که‌ یومه‌رس بووه‌ به‌ پای برێک تر یه‌ کێ له‌ پیغه‌مبه‌ره‌ کانه‌.

پاشان جه‌مشید شای هه‌وه‌ل ئێران و هی‌ند بووه‌. نه‌گه‌ر چی له‌ ئێران هه‌زه‌ کانی تروه‌ک لولوبی، گوتی، کاسی، مانایی، هوری و میدی له‌ خورئاوای ئێران که‌م و زۆر له‌ ئێران حکومه‌تیان کردووه‌ به‌لام له‌ کاتی هاتنی ئاریاییه‌ کان به‌ره‌و ئێران ته‌وانیش به‌ سێ به‌شه‌وه‌ نه‌بن که‌ ماده‌کان دیسان دینه‌وه‌ شوینی هه‌زه‌ پیشویه‌کانی باپیرانی خویان. هه‌زه‌ ئاریایه‌ کان بریتین له‌: ۱- ماده‌کان ۲- پارسه‌کان ۳- پارتیه‌کان. که‌ هه‌ر سێیان یه‌کێ بوون.^۲ وه‌ قه‌ومی بچووک له‌ پالیان ژیاون به‌لام ته‌وانیش به‌ پهی تی پهبوونی زه‌مانه‌وه‌ تیکه‌ل به‌م سێ قه‌ومه‌ نه‌بن له‌ به‌ر شه‌ر و شوپی قه‌ومی ناشوور و که‌لدانی و ئیلامی، لیدی و لودییه‌، ئاریایه‌ کان جه‌نگی پارتی زانی و سواره‌کاری و شه‌مشیربازی فێر نه‌بن و ژنانی ئاریای بۆ جه‌نگ له‌ گه‌ل لیدییه‌ کان بۆ یه‌ که‌م جار له‌ و سه‌رده‌مه‌ له‌ گه‌ل پیاوه‌کانیان له‌ یه‌ک ده‌سته‌دا له‌ گه‌ل دوژمندا شه‌ریان کردوه‌ چوون میژوو باسی ته‌کات.

دیسان له‌ میژووی ده‌ هه‌زار ساله‌ی ئێران بۆمان ده‌رته‌که‌وێت که‌ قه‌ومی ته‌که‌د و بابلیه‌ کان و ئیلامیه‌ کان و که‌لدانییه‌ کان هه‌موویان له‌ گه‌ل گوئییه‌ کان و کاسیه‌ کان و هوری و ماد هه‌رکام له‌ ده‌وره‌ی خۆیدا بۆ ماوه‌ی درێژ به‌ ناشتی ژیاون و برێک له‌ حکومه‌ته‌کان

۲- به‌ داخه‌وه‌ سه‌رچاوه‌ کتێبه‌ میژویه‌کانی ئێرانیش هه‌ر له‌ بیگانه‌وه‌ که‌لکیان وه‌رگه‌ردوه‌ و مه‌به‌ست له‌ جیاکردنی ئاریایه‌ کان ره‌نگه‌ ده‌ست هه‌لبه‌ست بێت و سێ ده‌سته‌ نه‌بوون، یه‌ک پارچه‌ بوون. ره‌نگه‌ بۆنیفاق وایان نویسیبێ.

وه‌ک ناشور و بابل و ئیلام به‌ ده‌ستی ه‌وزه‌ پێشوه‌ کانی ئێران له‌ به‌ین چوون و شاری «ئور» له‌ «به‌ین‌النهرین» پێته‌ختی حکومه‌تی مادی گه‌وره‌ بووه‌. کوردی ئه‌م‌ڕۆ شیرێ میژوو ناوی لی‌نراوه‌. نه‌ له‌ سه‌ر سفره‌ی دووروویی‌دا نان و نمه‌کی خواردووه‌، نه‌ به‌ مل شۆپی نانی په‌یدا کردووه‌.

به‌ شیرێ پاکی کوردی گۆچ کرابین

له‌ خاکی پاکی کورددا ڕواوبین

له‌ باره‌ی «توس‌نه‌وزه‌» یان «توش‌نه‌وزه‌» سنه‌وه‌، که‌ جه‌نگنی له‌ لایه‌ن ئێران و تورانه‌ و ڕوو ئه‌دات، نه‌وزه‌ر په‌کی له‌ جه‌نگاوه‌ره‌ ناوداره‌ کانی ئێران بووه‌ و توس‌ هه‌وه‌ڵ جار له‌ گه‌ڵ ئه‌فراسیاو به‌ جه‌نگ دیت به‌ باوه‌ڕێک ده‌توانین له‌ کێوه‌ کانی نزیک سنه‌ که‌ به‌ ناوی توس‌نه‌وزه‌ر بووه‌ و گرسیوز که‌ پیاوی فیتنه‌ و به‌خیل بووه‌ و برای ئه‌فراسیاو بووه‌ و له‌ شه‌ڕی که‌ له‌ قه‌راخی ده‌ریاچه‌ی چی‌چێست یا ده‌ریاچه‌ی ورمی به‌ ده‌ستی که‌ئ‌خه‌سه‌ره‌ ئه‌کوژریت و ئه‌و کاره‌ساته‌ قه‌د له‌ بیر ئێرانیه‌کان نه‌چوو که‌ خوینی سیاوه‌ش ئیستاش ئه‌گه‌ر کاری ده‌نگ بداته‌وه‌ ده‌لێن بووه‌ هه‌کایه‌ت خوینه‌که‌ی سیاوه‌حشه‌وه‌. برای تری ئه‌فراسیاو که‌ زۆر دڵ نه‌رم و به‌ ره‌حم و به‌زه‌ی بووه‌ ناوی «ئه‌غه‌زه‌پیس» بووه‌ و ئێرانیه‌کانی به‌ په‌نامه‌کی ئازاد کرده‌وه‌. به‌داخه‌وه‌ ئه‌م‌ پیاوه‌ دڵ نه‌رمه‌ دوو کوپی بووه‌ و کاتی که‌ ئه‌فراسیاو به‌ کاره‌ په‌نامه‌کی ئه‌غه‌زه‌پیس ئه‌زانێ ئه‌ی‌کوژیت. ئه‌فراسیاو و ئه‌غه‌زه‌پیس و گرسیوز هه‌ر سێ‌یان کوپ په‌شنگ کوپ تور بوون که‌ تور کوپ

فه‌ریدون بووه‌.

له‌ ناوچه‌ی به‌ختیارى شوینه‌وارىكى ده‌هه‌زار ساله‌ به‌رچاو نه‌كه‌وێت له‌ غارى پیده‌ و ساییلى كه‌ل و په‌لى پینوستى كارى رۆژانه‌ى خۆيان وه‌ك ته‌وه‌ر و خه‌نجه‌ر و ... دروستیان كردووه‌. قه‌ومى كاسیه‌كانیش له‌ كێوه‌كانى كوردستانى ئیستا ژیاون كه‌ وادیاره‌ كوردستان كۆنترین شوینی ژيانى ئێرانیه‌كان بووه‌ و كۆنترین نه‌ته‌وه‌ی ئاریایی پاش پینكه‌هاتنى حكومه‌تى ماده‌. ئه‌م كوردستانه‌ له‌ پێشدا پێته‌ختى چه‌ندین حكومه‌تى تر وه‌ك لولویه‌كان، گوته‌كان، كاسیه‌كان، كاكه‌وه‌ندیه‌كان و ساسانیه‌كان و هه‌روه‌ها ئورارتویه‌كان و... ماد كه‌ به‌ هێزترین حكومه‌ت بوون.

ئاریه‌كان دوژمنانى خۆیان دیو زانیوه‌ به‌ جوړپێك كه‌ له‌ گه‌ل دیووه‌كان شكست تیان نه‌خواردووه‌ یان توشى ده‌ردى سه‌ركێشه‌ بوایه‌ن به‌ كارى دیوه‌كانیان زانیوه‌.

هه‌روه‌ها كه‌ له‌ پێشدا باسمان كرد له‌ پێش ماده‌كان قه‌ومه‌كانى دیکه‌ وه‌ك گوته‌ی و لولوبی و كاسی ژیاون و ئه‌م قه‌ومانه‌ له‌ گه‌ل یه‌ كدا تێكه‌ل ئه‌بن و جارىش وابوه‌ جه‌نگ و هێرشیان بردووه‌ ته‌ سه‌ر یه‌ك تر. وه‌ك هوریه‌كان، نه‌كه‌دیه‌كان و سومریه‌كان كه‌ له‌ بین‌النهرین دا ژیاون وه‌ك كۆچرى و كه‌م له‌ شوینه‌وارىك دا ژیاوریاو كردووه‌ و ده‌سه‌لاتى به‌ هێزى لولوبیه‌كان له‌ كێوه‌ گه‌ردنه‌ كه‌شه‌كانى باكوورى دیا له‌ بگه‌ره‌ تا ده‌ریاچه‌ی ورمى به‌ر بلاوى بووه‌. ره‌نگه‌ ئه‌م قه‌ومه‌ له‌ هوریه‌كان جیا بویته‌وه‌. نارامیس كوربه‌زای سارگون له‌ شاكانى نه‌كه‌د له‌ كه‌تیه‌كه‌ى خۆى له‌ لولوبیه‌كان باسى كردوه‌.

گوته‌كان له‌ كوردستانى ئه‌مرو ژیاون و له‌ باستان شناسى (كۆنه‌ناسى) لا په‌رهى ۱۳

بەم جۆرە باسی دەکا و دەلێ: بەلگەی میژووی بەدەستەووە هەیە کە قەومەکانی ئورارتوئی و مانای و گوتیەکان و مادەکان و لولوبیەکان هەموویان لە بنەڕەتدا یەک ڕەگەز بوون و هەر لە رشتە کێوەکانی زاگرووسدا ژیاون. کاسی، گوتی، لولوبیەکان، مانای و ئورارتوئی ئەمانە لە ڕێشەدا یەکێ بۆن و ڕەنگە ئورارتو هەووەرتووی لە ناوچەی دیواندرە بێت. مادەکان لە ناوچەی هەمەداندا حوکومەتیان کردووە و لولوبیەکان ناوچەی کرماشان حوکومەتی ئەوان بووە لە زەهاب (یانێ سەرپێل) شوینەواری بە دەست کەوتوووە کە بە شوینەواری لولوبیەکانی دەزانن. گوتیەکان لە ناوچەی گورمانج حوکومەتیان کردووە بە ناوبانگترین شای گوتیەکان «ئانری دابی زیر» ناوی بووە ئەمانە لە یەک دەوران ژیاون یان جیا جیا ژیاویان کردووە. بەلام بنچینەیان لە یەک ڕەگەز و نەژاد بوون و لە رشتە کێوەکانی زاگرووسەووە هاتوون کە کوردستانی گەورەییە و ئەمڕۆ کوردی تێدا ئەژیت. چونکە ئەم قەومە بە جووتیاری و مەڕو مالاتداری خەریک بوون کە هەر پاش ماوێ کوتیەکان و کاسیەکان و لولوبیەکان و مانای و ماد خاوەن دەسەلات و هینزی گەورە بوون. قەومی ئاشوور و ئەکەد و لیدیە و بابل و ئیلام باج دەری ھۆزە پیشووەکانی دانیشتوانی ئێرانی گەورە بوون.

بۆ ئەوەلێن جار هێرشی دڕندانەیی ئەسکەندەر بەگەر و ئاگر و سووتاندنی تەختی جەمشید بوو کە لەم بارەووە چون سوپای ئەسکەندەری ماوێ ۷۰ سال^۱ جگە لە

۱- لەم بارەووە بیروپرای جیاواز هەیە و ئێستا دەلێن ئەسکەندر رۆمی (یونانی) نەبووە و یەکێ لە شاکانی ئەشکانی بە ناوی ئەلەک شاندار هەمان کەس بووە کە بە ئەسکەندەری رۆمی دانەن.

تالان و وێرانی له کوردستان و ئێران شتی تریان نه کرد و شوینه‌واری ئێران زهره‌ر و زیانی زوری به خۆیه‌وه دی. له‌م باره‌ میژوون و نووسان باسی سووتاندنی کتیبه‌ ده‌ست نووسه‌کان و شوینه‌واره‌ میژووی یه‌کان ئێران نه‌که‌ن که‌ مرو‌ف به‌زه‌یی به‌ ئێران دی. چون به‌ هێرشێ ته‌سکه‌نده‌ری درنده‌ ته‌گه‌ر شتی بۆیان جێ به‌ جێ نه‌بوایه‌ت شریان ته‌کرد و له‌ ناو ئاویان ته‌برد. ته‌وانه‌ له‌ بیره‌وه‌ری شا‌کان و به‌سه‌ره‌اتیان به‌و جو‌زه‌ بوه‌ و یان کرده‌وه‌ی و سه‌ر و نیزامی ته‌و ده‌وره‌انه‌ بووه‌ هه‌موویان له‌ ناو برد ده‌توانین بڵێن که‌ ته‌سکه‌نده‌ر و جاجی ئێرانیان کو‌یر کرده‌وه‌ ته‌وه‌ پاش ته‌وه‌ دووه‌مه‌ین زهره‌ر و زیان تالان له‌ لایه‌ن تازیه‌کانه‌وه‌ که‌ به‌پاستی سۆز و قرچه‌ له‌ دڵ و ده‌رونی مرو‌ف هه‌ل ته‌ستینیت رووی داوه‌. تازیه‌کان که‌ ته‌ربه‌کانی ته‌مه‌روژن تا پاده‌یه‌ک زو‌لم و سه‌تم‌یان کرده‌وه‌ هه‌ر له‌ بیر ناچیتته‌وه‌، ته‌مه‌ قه‌ومه‌ هێرش‌ییان ها‌ورده‌ سه‌ر ئێران و چه‌ند هه‌زار ئێرانیان کوشت و بر کرده‌وه‌ ته‌وه‌ی به‌رده‌ستیان که‌وت بر‌دیان بێ به‌زیانه‌. ژنه‌کان و ئافه‌رته‌کان بۆ به‌رده‌یی (گزی‌ری) برده‌وه‌. ته‌گه‌ر به‌پاستی له‌ کرده‌وه‌ی ته‌مانه‌ ئیمه‌ باس بکه‌ین گریان دڵ هه‌ر که‌سی پر ته‌کات و چه‌نده‌ ئێران توش چه‌رمه‌سه‌ری بووه‌ چونکه‌ ته‌وان له‌ پێش‌دا‌بت پرست بوون و ئێران ئاه‌ورامه‌زدای په‌ره‌ست بووه‌ و ئێران بو‌ مافی گه‌لانی دیکه‌ ریزی ناوه‌. به‌لام پاداش به‌ چه‌پاول ئاگر به‌ردان له‌ ته‌خت و به‌خت هورموزه‌کان بووه‌ که‌سی وا‌بت پرست بیت چاوه‌نواری چاکه‌ له‌ ته‌و هه‌له‌یه‌، پینغمبه‌ری ئیسلام (د.خ) ده‌فه‌رموی کاتی ئێرانیه‌کان دینی ئیسلام قه‌بو‌ول نه‌که‌ن ته‌وان ئازار و ته‌زیه‌ت مه‌که‌ن به‌لام به‌داخه‌وه‌ له‌م دوا‌یه‌ش ته‌ربه‌کان (تازیه‌کان) یان تاتیه‌کان له‌ بیریان برده‌وه‌ له‌ هیچ تالان و کوشت و برێ درێغ

ناکهن و نايینی زهړتوشت که مړه ننگی به خو په وه نه گړیت و به واتای نه مړو ته و وشک پټکه وه نه سوتینن. په کڼی له داب و نه ریته کانی ئیران جیژنی سهرکه وتنی کاوه به سهر زوحاک و باقی داب و نه ریته کونه کان دریغ و لومه ی نه کهن؟! به لام ئیستا بته کان و ا بهر له نايینی پیروزی ئیسلام له ولاته نه ره به کان بووه به میراتی کونی خوایان نه ژمیرن و به ته مه دون و فهره ننگی میژوی خوایان شانازی نه کهن.

۳ له لاپه به ی ۴ کتیبی «ماد بناغه دانه ری شاهه نشایی له ئیران» ده لئ: که په که مین شاهنشای له ئیران پټک هات له غه ربی ولاتی ئیران قهومی ماد بووه.

قهومی ماد زور بویه کگرتو و ژیانی راسته قینه هه ولیان داوه بومه زدا په رسته تی و په ک پیرو باورپی ته قه لای زوریان داوه و به راستی نازا و جوامیر بوون و دوژمنی سهرسه ختی ناشوریه کان بوون و ناشورپانی پال خو ی به خوی ته وای ولاته کانی تر به قه لم داوه و حکومه ته کانی وه ک نیلام و بابل قه بولیان کردووه به لام ئیران سهری به نه م په رسته تنه دانه نواندوه و جهنگ و ناکوکی له نیوانیان دهر نه که ویت. ده وله تی تازه پی گه یشتی ماد که هیشتا به به ی حکومه ته که ی ته وای ولاتی مادی دانه گرتبو نه که ویت به هر هیرشی درنده ی ناشور و چای شور نه کات و به ورو ولاتی ماد هیرش نه کات. که چی له نه نجام دا پاش داگیر کردنی ولاتی ماد هیشتا ناتوانی میلله تی ماد بخاته ژیر ږکیفی خو ی به لام هر ږوژی کیش ناشور ږوی ناسوده له ولاتی ماد به خو په وه نه دی و ناشور و پادشای ناشور به دهستی هیری ماد له بهین نه چن. له حه یقا که سه لمان نازاری خو ی بنه ماله که ی و دارایی و سهره تو سامانی له ناو قه لاکه ناگری لینی بهر نه دات و هه موویان

و بنه ماله کەى له ناو ئەو ئاگرە ئەسوتن. ئەم شۆرپشە هۆخستەرە پادشای ماد ئەیکات. و سە کایە کان کە ۲۸ سأل له ولاتی ماد تالان و جەردەى ئە کەن کە له کینوی قەققازەوه دین. سە کاکانیش هەر بە سیاسەت بە دەستى توانای حکومەتى ماد له بەین ئەچن و بە ئازادى و سەربەخووى لە دەورى خۆیاندا ژیاون و ئیستا ئە گەر ولاتی یان قەومیک سەربەخو بیت له سایەى سیپەرى مادە کانەوه هاتوو و زۆر قەومى دیکەى رزگار کردوو له دەستى ئاشوریە کان. ولاتە رزگار کرواتە کان جەواھیر و زەر زۆریان بۆ ماد بە دیارى هەناردو بەلام هەموویانی داوئەوه پێان و ئەوانیش زۆر دلیان خوش بوو بى دلەلەرزە بۆ خۆیان ئەژیان.^(۱) له کیشەى بەین حکومەتە کان پەنایان بە دەولەتى ماد ئەهینا و شیوہ بە کى نوێ و تازە و گورپانکاری له ژيانى میللەتى ئەو سەردەمە پێک هینا. قەومى کورد له جوامیرى و ئازایەتى له هەر دەورە و رۆژگارێک دا دەرسى ئاموزگارى بە میللەتانی سەردەمى خۆى داو. له لاپەرەى ۱۴۷ پادشای ماد باسى زۆربەى شۆینەوارە کانى لورستان و کوردستانی ئیستا ئەکات وە ک پێشەسازى تەلا، زین و جلگ و... شۆینگەى دیکە یادگارى بیرەورى زۆریان بە جى هیشتو. له کاتى هاتو چوى ئیلامیە کان بە سەر ولاتى ماد کە ئیلامیە کان پادشای بە ناو بانگیان بوو ناوى شوشیناک براى کویتەر ناخونته بوو، ولاتى ئیلام و بابل و کاسى بە یە ک ئەکات و تارپادە یە ک ئاشوور ئەخاتە ژیر دەسە لاتى خۆى و بەرە و تەختى جەمشید له شکەرە کەى ئەخاتە پى و ولاتى پارس داگیر ئەکات.

بین النهرین کە دەجلە و فورات نیوان هەر دوو دانەیان پى دەلین «بین النهرین» کە هیزە

پيشوه کاني ټاريایي و ميژوويي ترين قهومي کورد له وي دا ژياون هاتونه سهرزه وين
ټيران. له م باره وه مهجه له ی فَرَوَهَر منوچهر موباره که ده لي: قهومي ټاشوور و بابل
مهديوني مهردماني پيش نه وه ی له سهرزه وين «بين النهرين» دا و سهوز بووه پيش له م
سهرزه وينه ژياون نه ټاريای بوون نه سامی نه سومری و له نه وه لين دانيشتواني هم
ناوچه (بين النهرين) شاری نور بووه و حه زره تي ټيبراهيم له شاری نور به دنيا هاتوه و
ده لين ټيبراهيم له نه ژادی کورد بووه.

نه رجاست: شای تورانيه کان بووه و بو به رگری له ټائين نه شو زه رتوشت که چو ن
ټيرانيه کان ټاهورايی بوون و نه رجاست خو ی زالم و بي ټائين بووه زور کارشکيني
کردوه و هيرش نه کاته سهر ټيران و گشتاسب له به لخد (باختري نه مروی کابل
نه فغانستان و سيستان^۱ به لخد يان پي وتوه). گشتاسب له و شه ربه نه کوژريت تورانيه کان
نه گه رچی له به سه ندا له گه ل ټيران يه کي بوون و له ټيره چ جيا بووه ته وه و له تورکور
فهره يدون بوون و به توران ناويان ده رکردوه چون فهره يدون سي کوپي بووه به ناو
سرمان. ټيره چ وه تور (سرمان و تور) دايکيان يه کي بووه. (هيشتا به لخد ی سهرده می
زه رتوشت نه زانراوه له کوبه) ټيراندوخت کچی زوحاک ژن فهره يدون بووه که کوپيکی
لي بووه به ناو ټيره چ^۲ له کچی زوحاک بووه.

۱- هم بير و باوه ربه که م تر له لايه ن خاوه ن پای ميژووناسانه وه قه بول نه کريت و بيرو پای
جياواز هه يه.

۲- «ټيره چ» ی پي نه لين.

ئەرجاسب ئاخوێن دوژمنی شەهەریار ئێرانیە کانه کچی گشتاسب شای ئێران ئەسیر ئەکات بەلام روۆستم سیستانی نەجاتی ئەدات.

ئەسفەند ئاباد یا ئەسپەن ئاوا. ئەسپەن ئاوا یا ئەمشاسپیندان یا پاکان کە زەرەدەشت لە بنەمالەى «سپینمان» بوو ئەوەندە لى کۆلێنەووە زیادە بەلام هیوا دارم لە داهاوو چینی قەلەم بەدەست کورد واداماو نەبن تا باشتر شوینەوارە کان بناسین لە کوردستان و بەگشتی ئێران. لە ناوچەى لەیلاخ (خۆرهلەلات کوردستانی) گەورە ناوچەیک بە ناوی ئەسپەن ئاوا هەیه. لە ئایینی زەرەدەشتدا سپنت مینوو ئەنگرمینو هەیه کە سپنت بە مانای فریشتە یان نیروی کە بۆ چاکى باش مرووف بە یاری دبت، فریشتەى خەیر ویری زوانی پیرەژنان و پیرەپیاوان بوە. هەر ماوێ ئەمە بۆ پەنجوی گرینگ و بایەخدارە چونکە کورد بەراستی سینەیان کتیبی میژووێه بۆ نمونە ئەم باسە کە وەک فریشتەى خەیر هات لە باوهری ئایینی زەرەدەشت بوو کە سپنت مینو یانئى فریشتەى خەیر و ئەنگرمینو یانئى فریشتەى شەپ.

گەلى کورد بەراستی دەتوانین بلین گەرچی کورد لە بەر هیرشى دهرەندى رومیه کان و تەیمورى شەل و تائەوکاتە شا خوێریه خوینمژە کان کە خەلاتیان بۆ کورد تەنیا تالان و دەرەدەرى بوو فەرەهنگ گەلى کوردیان پى شیل کرد سەرۆت و سامانی ئەم خاکە و ولاتە بە تاراج و باج بردووە. لە مندالی ناو لانک رەحم و بەزەبیان نەهاتووە، بەلام ئەوێ کە ئەوان نیستاش ئەترسن بیر و باوهر و ئامانجى و کەللەى و سینگی گەلى کوردە کە پرە لە بەسەرھاتی بابو باپیرە کانمان زوربەى میژوونوو سەکانى ئێران لە کوردەو کتیبیان

نووسیوه که چی بریکیان کوردیان به دیوزاده به قهله م داوه و کوردی وه حشی ناویان لی بردوه. ئیمه خوومان له م کاره ساته بی بهش نین گوی نه دان به قسه و باسی دلسوزانی کورد بی بایه خ بوون به خوومان یه کئی له و کاره ساته دل ته زینه یه که وا بو کرم دارخور له کورده واری زورتره.

کاتی وا سولتان سه لیم یاوه روه له گه ل شائیسما ئیل سه فه وی کوردستانیان به دو به شه وه کرد که چی ره فتاری ناپاکی شائیسما ئیل ده رحه ق به کورد زور بی به زه بی زالمانه و درندانه بو، و سولتان سه لیم ئوسمانی پادشای تورکیا به شی له کوردی دابرکان و شائیسما ئیل به شیک به ره و ئیران که وا بو کورد هه ر له و سه رده مه له ت و په ت کرا که چی هه ر له و سه رده مه دا سه رکه رده ی کورد خان و ئه شیره ت بوو قه د بایه خی سیاسی یان نه بووه له و کاته ئه وان له شوینی تالان مال و سه روه تی برا کورده کانیان بوون. له کتییی خه بات له رینگه ی کوردستاندا (ن. خ) هاتوه که برپه ک له کورده کان که له دهستی ئه ره به کانه وه به ته نگ هاتوون له بهر ئه وه که ده ست رهنجی خو یان به دوو نیوه بگره زیاتر دوا ی ته زیه ت و ئازار به هه زاران زو لم و جه وری تر له تر سا کوردستانیان به جی هیشت و په ریوه ی شاره کانی ئیران تورکیا - ئیراق ئه بۆون به فارس یان تورک یان ئه ره ب ده رته هاتن؟!

مایوپی: که فرمانده ری ئینگلیزی یانی رۆلینسون، سه رکه ده ی سوپای شاهنشای ئیران بووه ده لی: تورکه کان و فارسه کان دا یم بو ئه وه یه کتر بتر سینن له گه ل کورده کان روخو ش ئه بۆون و به م جو ره ش له یه کتر سبه قه تیان ئه گرد. چونکه کورده کان له جه نگدا له

دوو به‌رامبه‌ر له سه‌ربازه‌کانی تر جه‌نگاوه‌ر و هیمه‌ت‌دارتر بۆن و له کاتی شه‌ر
 هه‌رکامیان کوردی چه‌کداریان زۆرتر بوو سه‌رکه‌وتووتر بۆن لێره‌دا کورد به‌لاوه‌گه‌رین
 دوژمنی خۆی بووه. ئهم فه‌رمانه‌ره ده‌لی: کورده‌کان هه‌ر له منداڵیه‌وه‌ فیری جه‌نگاوه‌ری
 و ئه‌سپ سواری قه‌روڵ‌دان و یان خاوه‌ن‌داری و مال‌داری ته‌بۆن که له کاتی ته‌نگانه‌دا به
 کار بی‌ت له منداڵیه‌وه‌ فیریان ئه‌کن و زۆربه‌ی یان هه‌ر له ده‌ ساڵیه‌وه‌ جه‌نگاوه‌ری به
 هیمه‌ت و چالاک و نه‌ترسن.

تیه‌ر: کونسولگه‌ری قه‌راڵ ئینگلیز که له تورکیا بووه ده‌لی - تیکه‌ل بوونی قه‌ومی به
 ناو کورد دايم بووه‌ته‌ ئاژاوه و ناکوکی ئهم دوو ولاته (ئێراق و تورکیه) چونکه دوو به‌ش
 بوه و ئه‌وان (کورده‌کان) له به‌ین خۆیان سنوور ناپرسن و خۆیان به‌یه‌ک خوین جه‌سته
 ته‌زانن کاتی لێان ئه‌پرسی کورده‌کان ده‌لێن ئیمه‌ یه‌ک رۆحین له چه‌ند جه‌سته‌دا گوێ به
 سنووربه‌ندی ناده‌ین و کۆچه‌ریه‌کان هه‌ر لایه‌کیان بێ خوش بی‌ت له کوردستان کۆچ
 ئه‌که‌ن و هه‌ر دوو لایان کوردستانی گه‌وره‌ به‌مالی خۆیان ته‌زانن و ئهم دیوئه‌و دیو بۆیان
 فه‌رق و جیاوازی نیه. سنوور له به‌ین کورد شتی بێ مانایه‌ ئه‌بێ بشیوێته‌وه‌ و وێمه‌ سنوور
 له به‌ین ب‌رای خۆمان نابینین ئه‌گه‌ریش خوینمان به‌ده‌م تیری ناپاکانه‌وه‌ برژی له کاتی که
 داگیرکه‌ره‌کان له جینگای پێلانو فیل ئاژاوه‌ بۆ کورد ئه‌بێ به‌فکری چاره‌ی ده‌ردی له مافی
 سه‌ر به‌خۆیی بن نه‌ک ته‌له‌که و پێلان.

تیه‌ر ده‌لی: کورده‌کان له پێشه‌ی، مس و زیوه‌ر و ئاسن. زۆر شاره‌زان و شاخه‌کانی

کوردستان زۆر ده‌وله‌مه‌نده‌ له کانی فلزهی، به‌رد، ئاسن، مس و کروم زیوهره‌...

ديسان دهلی: به داخه وه كورده كان بو سه ربه خوئی له میشك یان كه لك وه ناگرن له هیزو توانایان بو شه پر كردن لیان كه لك و سودیان وه گرگرتوه و دهوله ته داگیر كه ره كان كار و باری رامیاری (سیاسی) و ئهركی ناوخوئی پی یان ناسپێرن. كه چی پیاوانی لایهق و ئازاد و لیها تو و كارزان یان زۆره به لام به داخه وه یان بی كارن یان كاری باو دلیان پی نه سپێراوه كورد له باری كۆمه لایه تی و ئابوری هه ل سوكه وتی زۆره كه چی وایان لی نه كه ن تا ناچار له بهر نان ده رهاوردن به باوی بیگانه رهفتار بكه ن. ئه م كاره ساته ئه وه مان بو ده رنه خات كه ده وله ته داگیر كه ره كان چه نده ئه یانه ویت كورد له كاری پیشه سازی و ده سه لات داری وه تده ... بی به ش بكه ن ئه میش كاریكه له ناو میوانداری سه ركه رده توركه كان و ئه ره ب له كاتی ئه یش و نووش خه و بو كورد ئه بیئن. چون ته نیا كورده خه وئ راحه تی له چاویان سه ندوه و بو ساتینكیش بی ترس له كورد نه حه ساونه ته وه. گه لی كورد تا كه ی له خه و بیت په رده ی نه زانی چاو و میشكمان پز كاته وه وه به قه ولی ماموستا هه ژار ره حمه تی سوارمان ده بن غارمان نه بن بارمان ده بن. كورده به من چی نه نگه.

به رپرسی كۆن سولی ده لی: ئیران و تورکیا نه یانه یشتوه كورده كان له باره ی ئابوری ژیا نی باش په ره بستین به هه موو جوړیک ته گه ره یان خسته ری پیشكه وتنی باری ئابوری كۆمه لایه تی سیاسی و ویزه ری كورد به م چه شنه سیاسه تی زد و دژو ناپاکی تورکیا و ئیراق و سووریا بۆمان ده رنه كه ویت و باشت ده ستی ناپاکیان روو ئه بیت كۆن سولگه ری رووسی ناوی «یاکیمانسکی» بووه ئه م باسه ی نویسه.

. هه لبه ت ئه وه بۆمان ئه یانه چ پئوست به به یانه، هه ر كوردی له هه ر ولاتی له و چوار

ده‌وله‌ ته‌ نه‌ ژیت ره‌فتار دوژمنان کورد بوی روونه‌ ده‌زانن بانی و دوو هه‌وایه‌ له‌ به‌ر ته‌وه‌ ته‌نیا ئاتاج و موحتاجی، بانیس ته‌بی به‌ مووسای بلی به‌ ریش مه‌ردانگی تو‌قه‌سه‌م. برا کوژی له‌ ناو کوردا یه‌کی له‌ پیلانه‌ کانی ته‌و شه‌یتانه‌ گه‌وره‌یه‌ یانی - ئینگلیز و روس و سیاسه‌تی حکومه‌ته‌زالمه‌کان نه‌ ته‌نیا له‌ لایه‌ن خۆیانه‌وه‌ دیسان له‌ ناو کورده‌کاندا دووبه‌ره‌کی و نیفایان ته‌خست و کوردیان له‌ یه‌ک دوور ته‌کردو و به‌گژی به‌کدا ته‌چوون و به‌ یارمه‌تی دانی ده‌سته‌یه‌ک بوگیانی ده‌سته‌ی تر، له‌م برا کوژی به‌ زۆر به‌ قازانجی حاکمه‌ ده‌سه‌لات‌داره‌کان بوو، هیشتا ته‌م سیاسه‌ته‌ به‌ کار دینن هه‌ر جاری به‌ شیوه‌یه‌ک، چۆن ده‌زانن ته‌گه‌ر کورد خۆی له‌ به‌ین نه‌وات هیچ هیزی نای به‌زینی بو نمونه‌ به‌لگه‌ی ره‌سمی بالوێزخانه‌ی فه‌رانسه‌ سه‌ری ئیرانی له‌ ده‌وری پادشایه‌تی دا فاش کردووه‌ ده‌لی حاکمه‌ کانی ئیران به‌ سه‌رکرده‌ کورده‌ ده‌ره‌به‌گیه‌کان چه‌کی داوه‌ بو تالانی ئاوايه‌کان له‌ مه‌ر و مالات هه‌ر وه‌ها باج و بێگاری مالیک و ئاغای کورد به‌ ده‌ست به‌ یه‌ک کردن پیاوه‌ ژاندارمه‌کان و حکومه‌تیه‌کان.

میژووی ماده‌کان لاپه‌ره‌ی ۵۰ نووسیویه‌تی که‌ له‌ هه‌ر شوینی له‌وه‌رگه‌ی مه‌ر و مالات و بریک کاسه‌ و کووزه‌یان له‌و شوینه‌واره‌ به‌ جی ماوه‌له‌و شوینه‌دا قه‌لا و دژیان دروست کردووه‌ و دروست کردنی قه‌لا هه‌ر له‌ خشتی ته‌هه‌کی دروست کراوه‌ کاسه‌ و کووزه‌یان له‌و ده‌وره‌ باو بووه‌ و ته‌گه‌ر ئیستا هه‌ر له‌ شوینی کاسی و کووزه‌ و خشت په‌یدا بووینت به‌ مانای قه‌لای حکومه‌ت بووه‌ و خواي ئیرانیه‌کان پێش ئایینی زه‌رده‌شت «میترا» ناویان بردووه‌. و ئیرانیه‌کان که‌ له‌ ۹ هه‌راز سال پێش دا و جابخی مالیان ناگر بووه‌ و گه‌وره‌ی

تایفه ئی خۆیان بهر پرسی زانیوه و له کار و باری روژگاردانگه و ره پیاوانی بنه تایفه خۆیان رووی ده میان لی کردوه، تاگه یشتووه به حکومه تی گوتی، کاسی، لولویی و ماد، ئاو و خاکیان که به خوین سهندووه و خۆیان به خاوه نی ئه و ئاو و خاکه زانیوه، بهر پرسی سه روکی قهومی خۆیان «کوئی» یا «کیانی» ناو بردوه که ئیستا به کوردی ده لێن کویخوا وێردی ئه و ده ورانه یه، به چه شنی (که ی خه سرو) که ی قوباد - وه یان له ده ورانی - که ی یانیه کان و گوشتاسپ ناوی یه کئی له شاکانی ده ورانی په یغه مبه ری زه رتوشت بووه و که ی قوباد که به ده ورانی پشتا و پشت کیانیه کان مه شهو و باوه.

ئه گه ر چی به تیپه ر بوونی زه مان گۆران کاری زۆر به سه ر میژووی ئیران دا هاتوه و ئایینی زه رتوشت توش که م په نگی ئه بیته به لام له سه رده می ده سه لات داری ماده کان له ئیران دیسان موغ و موبه ده کان ئایینی زه رتوشت ئه درکینن و ره نگ و بوئی تازه به خۆیه وه ئه گریت دیسان ئه م ئایینه ئه بیته یاسای ره سمی و ئایینی ئیرانی و ئیرانیه کان. له هه مو مه زه ب و ئایینی جیهاندا هه ر یه کئی به شیوه ئی دینی خۆی چاکتر له دینی تر زانیوه. به لام له ئایینی ئه شو زه رتوشت دا هه موی به سنی وشه کو کردوه ته وه. وه ک: کو ده وه ی چاکه، وێژه ی چاکه، بیر کرد نه وه ی چاکه. که سنی پینچ سه روین کوردی و به ستنی شال به شیوه ی قوفل و به ند (گرئی) یادگاری پهیره وانی ئه شو زه رتوشته له ده ورانه دا هه ر که س پهیره و ی ئاین زه رتوشت بوایه به و شیوه ئه ناسرا و دیاره که هه ر ئه شو زه رتوشت خۆی کورد بووه و به شیوه ی خه لک به رگی پۆشاوه و ئافیستا به زوانی کوردی نو سراوه.

«سه‌رنجی بو زمان و شیوه‌ی نویسی کورد»

زمانی کوردی و خه‌ت کوردی به‌ چۆنیه‌تی زمان و نویسی ئافیس‌تاوه‌ گری دراوه‌ و نه‌بی
 بو په‌یجوی هه‌ر له‌ تائینی پێشوی ئێرانیه‌کانه‌وه‌ دست پی بکری، چون زیاتر بو
 توژینه‌وه‌ بیه‌و بنچه‌ی زمان و شیوه‌ی نویسی کوردی و داها‌تنی غه‌یر له‌ روون بونه‌وه
 شیوه‌ نویسی ئافیس‌تا و ئاخاوتنی شیوه‌ زمانی ده‌ورانی زه‌رتوشت به‌ جوړیک‌تر
 په‌یجوی دژوار و توژینه‌ر به‌ هه‌له‌ دا نه‌ چیت. و سومریه‌کان که‌ ته‌مه‌دونیکی به‌ ناوبانگیان
 له‌ میژودا هه‌یه‌ به‌ یه‌که‌م جار شیوه‌ی نویسن و خویندن دا‌ه‌ریژا. نه‌ گه‌رچی سومریه‌کان
 خه‌تیان په‌یدا کرد و نیشانه‌ بووه‌. بو هه‌رکاری، خه‌تی تاییه‌تی بووه‌ وه‌ له‌ وینه‌ کیشانه‌وه
 تیکۆشان و سومریه‌کان روون بووه‌ ته‌وه‌ له‌ قه‌ومی پێشوی کورده‌کانی نه‌مرۆژن. خه‌تی
 نه‌لف و بی له‌ فینیقیه‌کان دا به‌ شیوه‌ی تاییه‌تی خویان دا‌ه‌ینه‌ری نه‌بن به‌لام خه‌تی کوردی

ئه‌و سه‌رده‌مه‌هه‌مان خه‌ت و زمانه‌ی زه‌رتوشت و زوانی کوردی هه‌ر ئه‌و زوانی ئافیه‌ستایه‌. چون کتیبی زه‌رتوشت ئافیه‌ستا بوه‌ به‌ هۆی ئه‌وه‌ که‌ لێ توژینه‌وه‌ کانی هینه‌دی و یونانی ئیرانی له‌ سه‌ر ئه‌و باوه‌ڕه‌ن که‌ زوانی ئافیه‌ستا کوردی ئه‌مپوژه‌ و هه‌موو کرده‌وه‌ کانی زه‌رتوشت له‌ ناو کورده‌کان له‌ جل و به‌رگی کوردی تا شوینه‌واره‌ ئایینه‌کان دیاره‌ زه‌رتوشت کورد بووه‌. و ئه‌گه‌ر چی زه‌رتوشت به‌ ده‌ست ئه‌رچاسپ تورانی له‌ ئاگرکه‌ده‌ی داگوژرا و گشتاسب شای ئیران ئایینی زه‌رتوشت مه‌زدا په‌ره‌ستی بووه‌ بیر له‌ چاک کرده‌وه‌ «سپنامینو» و خه‌راپه‌ بیر له‌ کرده‌وه‌ی خه‌راپه‌ «ئه‌نگه‌رمینو» ناویان برده‌وه‌. و کاری خه‌راپه‌ی به‌ په‌ویه‌ی دیوی زانیوه‌ و کتیب و نه‌دیده‌ که‌ به‌شی له‌ ئافیه‌ستایه‌ قانونی دژی دیوه‌کان. موبده‌کان به‌ر پرسی ئایینی و به‌رپو به‌ری ئه‌م ئایینه‌ بوون، ره‌سم و یاسای دینی زه‌رتوشت له‌ ئاگرگابووه‌ چون وه‌ها که‌ باسمان کرد و جاخ روشنی یانی ئه‌و شوینه‌ نه‌ کوژیه‌وه‌ و له‌ ئایینی مه‌زده‌یه‌ سناکه‌ زه‌رتوشت فره‌موویه‌تی که‌ به‌ مه‌زدا په‌ره‌ستی روو بکه‌نه‌وه‌ و بریک له‌ نووسه‌ری خاوان رای ده‌لی سه‌رده‌شت کوردستان. له‌ وشه‌ی زه‌رده‌شت په‌یغه‌مبه‌ر بووه‌ ئه‌شو زه‌رتوشت له‌ سه‌رده‌شت به‌ دنیا هاتوه‌.

شه‌یدا که‌ ئه‌م باسه‌ له‌ به‌ر درێژی باسه‌ که‌ له‌ سه‌ری نارۆین به‌لام شه‌ید = نوور = شه‌یدا = نوور ئه‌لا نووره‌ = که‌ کینوی شه‌یدا له‌ لای نیاز = بان نیات بووه‌ که‌ باسی دیکه‌ی کورد بوونی زه‌رتوشت جل و به‌رگی ئه‌وه‌ که‌ له‌ ناو کورده‌کان کرده‌وه‌ی چاکه‌ = بیرکرنه‌وه‌ی چاکه‌ قسه‌ی چاکه‌ که‌ له‌ شال به‌ستن له‌ ناو کورد قوفل به‌ندی له‌ ناو یه‌کتر ئه‌و نیشانه‌ی سێ کرده‌وه‌یه‌ گه‌وره‌ترین شانازی کوردستان به‌ دنیا هاتنی ئه‌شو زه‌رده‌شت له‌ خاک و

زێد کوردستان و له خۆدی کورد زکماکه که نزیکه به ۹ ههزار سال پیش که قهراغی ده‌ریاچه‌ی ورمی به دنیا هاتوو و نه‌مشاسپندان (یانی) فریشته‌کان نه‌مرو یام په‌یام هاوه‌رانی پارسا و پاک داوین که نه‌یرپوسنگ یه‌کی له نه‌وانه‌که له ئافیس‌تا به ناوی په‌یک‌یان په‌یام نه‌یری ئاه‌ورامه‌زدا ناوی لینی براوه‌.

(سو) که له ئافیس‌تادایانی ئاره‌زو (کام) ئاوات که له کوردی نه‌مرۆژدا وه‌ک دایم و (سۆم) بۆ فلان شت یان سۆم کرد بۆ دووری براکه‌م هه‌روه‌هاکه له پیش‌دا‌باسمان کرد. که هاتنی له ئایینی مه‌زده‌یه‌سنا بووه‌یانی قانونی دیو که زه‌رده‌شت به هاوردنی (مه‌زده‌یه‌سنا) و داهینه‌ری نه‌م یاسا نه‌هورا مه‌زدایه - دیویه‌سنا ی به‌هه‌له‌زانی دژی نه‌م دیو په‌رسته‌یه‌انه به‌هه‌لو‌یست راو‌یستا تا‌کو جادو‌گه‌ره یونانیه‌کان به دژی زه‌رده‌شت به هان دانی نه‌رجاسپ شای تورانیه‌کان له ئاگر که‌ده‌ی به‌لخ کوژرا به‌لام بیرو‌رای بری له نووسه‌ره‌کان وایه که زه‌رتوشت له خاکی کوردستان به‌رو ولاتی پارت نه‌چوو و نه‌و شوینانه که ئوستاد پورداود بو کوشتنی زه‌رتوشت ناوی لینی بردوه و هه‌ر ئیستاش له کوردستان ناویان ماوه و ده‌لین گۆری زه‌رتوشت له کوردستاندا‌یه.

نه‌گه‌ر چی تا ئیستا هینشتا خه‌تی ماده‌کان روون نه‌بووه‌ته‌وه که به‌ر له ماده‌کان به هه‌ناردنی وه‌ک په‌ری که‌وتر، سه‌گ، مار و چه‌قو یه‌ک‌تریان له کاره په‌نامه‌کیه‌کان تی‌گه‌یان‌دوه. بۆ نمونه هه‌ناردنی په‌ر یانی وه‌خته‌بۆت په‌ر ده‌رکه‌م، یان هه‌ناردنی وینه‌ی مار یانی دوژمن ئه‌گه‌ر ده‌رفه‌تی بو ریکه‌وی په‌لامارت نه‌دات وه‌ یان هه‌ناردنی شمشیر یانی مین پشتیوانی تۆم. به‌لام نه‌مه به‌ر له ده‌ورانی ماد بووه و خه‌تی ماد هه‌مان خه‌تی

ئاقیستایی بو و تازه روون بووه ته‌وه که شیوه نویسنی ماده‌کان هه‌مان شیوه نویسنی بوه که له ئاقیستادا نوسراوه.

له کتییی بناغه‌ی حکومت شاهنشای ئیران ل ۱۸۰ هاتوووه که جیگه‌و شوینی ماده‌کان هه‌ر له سانگی بوتو - مه‌رهند و خوی - قوتور ئازهر بایجان (ئاتروپاته‌کان) و ولاتی نه‌مری یه له ئیران باستان لاپه‌ره‌ی ۱۶۹ داهاتوووه. نه‌مری - کوردستان - ی ئه‌مرو بووه و خارخار - خارخاریان هارهار که ره‌نگه کرماشان ئه‌مروژ بیت - سمپاش که شوینه‌واری کۆنی ماده‌کانه - ه - ناوچه‌ی به‌ختیاری زانیوه - و زاموئای به‌ورمی زانیوه. دیاکونف له ته‌حقیقه‌که‌ی خۆیدا شاری زه‌هاو و یان سه‌نه‌ن‌دژ و سلیمانیه، بانه و میانداو به‌مانای ته‌واوی زاموئا یا لولونیشیان کراوه و (پارسوئاش) که به‌باکوور خوزستانی زانیوه. سویا کیشاسو به‌شاره‌زۆری ئه‌مرو نووسه‌ره‌کان ناویان لی بردوه. و ئیستا برێک له شوینه‌واره حکومته‌کانی ماد و گوتی - کاسی - مانانایی - هوری - ماد گه‌وره له ئه‌م شوینه‌وارانه‌ن.

موسو - یامسی که دیاره زهرینه‌روودی ئیستایه.

مانانا - یا مانامنی که لای خواری ده‌ریاچه‌ی ورمیه.

نیسانی - یا نیسایه که فره‌ی له میژوونووسه‌کان خواری کرماشان یان زانیوه که ماهیدشت ئه‌مرویه.

مه‌دکوتو - یا پتوش ئارا یا سواد کوه یا سمنان - کوک‌کوم. فومنه‌ ئه‌مر = گیلزان = ده‌ریاچه‌ی ورمی.

کاسپین = له ناوچهی له یلاخ کازین هه یه و ئاسه واری هوزی کاسیه کانه (یا قه راغی ده ریاچهی کاسپین که رهنگه هه مان شوینی کاسیه کان بیٚت). و ئایه توللای مهردوخ نهو ناوچهی به هوزی گوته کان ناو بردوه

زیکرتو = شاری ئیستای میانه و ئه رده بیل ه

ئه ونیش دیشن = شایه دمه راغی ئه مرۆ بیٚت.

بیٚت همبان = شایه د کامیاران بیٚت

گیزیل بوندا = قه زوین یان زه نجان.

ساپاردا = هاله لای خواری زه نجان به ره و کوردستان.

بیٚت کاری = ناوچهی هه مه دان یان مه نزل گای کاسیه کان.

ئه رانچا = که رکوک یان ئه لوه ندی ئه مرۆ له نزیکه ئی هه مه دان.

ئه نه یا = سپی رووخانه چه می سپی.

سیپارا = سیبورا = نزیکه ی زه نجان.

ئاندر پاتیانو = نزیکه ئی قه زونیه.

کو خارس = مه رزی پارسوایه.

ئه یزیرتا = سه قزی ئه مرۆژه.

ئوزیا = یا (زی یه) هه ر ئه م زیویه ی ئه مرۆژه.

ئارازیاش = نزیک به هه مه دان یان قوروه یان ئاره زانت.

تیلاشوری = دژی گه وره و سه خت بووه نزیک به سنه ئه مرۆیه.

کیلمان = کولمان - خارخار یان شوینه واری له ناوچه ی له یلاخ که نزدیک به شووراوی قورو په یجوی بکری.

شوبریا = نارما - نزدیک به تارانه وه.

له میژووی ژودا ماده کان له قیر که لکیان وهر گرت و و له ثور و پادا به نهوت ره و غه نی مادی پیان وتوه. نه گهر چی هه موو هم ناوانه به شاره کانی نه مړ و ناوی لی براوه به لام چون نه مانه توژینه وه په کی له کورپی زانیاری نه مړ و یان لیکوله نه و به ته حقیق گه یشته هیشتا جینگه ی باوهر و متمانه نییه. له باره ی ناوچه ی میژووی له یلاخه وه چندانه بابهت میژووی تروال = یا (ته نه ورلی) = له لاپه ره پی ۲۱۶ ماده کان بناغی ته وه لی حکومت شاهنشای له ئیران ده لی = بویه کیه تی و په کگردویی قه ومه کانی ماد له ترسی هیرشی ثورارتویی و ناشوری سه کایه کان. ماده کان که چهند تایفه بون و هم تایفه مادی هه موو ده ست په کگرتوی و په یوهندی پیشویان تازه نه که نه وه و نه بنه حکومتی گه و ره و خاوهن هیزو ده سالات و ماننایان - ته ورلی - مس دالی - سوبنی - کوموردی - نه مانه هه موویان ماد بون به لام له بهر نه وه که چاوی ناشور خاین بون به په کی و له ژیر نالایه ک به ناوی ماد گه و ره ژیان. به لام ئیستا باسی توژینه وه ی تروال یان ته نه ورلی که له ناوچه ی له یلاخ له لاپه ره ۲۱۶ ماده کان و شاهنشای کورته باسی کراوه له م باره ی تور تودال له ناوچه ی له یلاخ که ئیستا میراتی میلی قه ده غه ی کردووه گوندیک به ناوی تروال هه په که له شوینه واره که ی و له کاسیه کان و خشته کان وادیاره هه مان ته نه ورلی بیت چونکه زوان کوردی له یلاخ توشی گوران کاری زور بووه و به نزدیک بون به قورو

چوارده‌ولێ تۆش نه‌خۆشی فه‌ره‌ه‌نگیش بووه و که‌متر بایه‌خی بۆ پاراستن فه‌ره‌ه‌نگ و میژووی دانه‌نن جا ئێستا ته‌روال هه‌مان تور تودال - ی میژووی پته‌خت یه‌کێ له هۆزه‌کانی ماد بووه. ئاره‌زه‌ن - یان ئاریزانت که‌ ئێو یه‌کی له‌ شا‌کانی ماد بووه و ماوه‌ی ۲۰۰ سال حکومه‌تی کردووه (ئاریزانت) له‌ لاپه‌ره‌ی ۲۵۴ ماد بناغه‌ شاهنشای له‌ ئێران له‌ قه‌ولی ئوستاد ره‌شید یاسمی ده‌لێ که‌ زۆر سه‌یر و هاتوو چووی هێرشی ئاشوور بۆ سه‌ر ماده‌کان له‌ کوردستان، له‌ سلیمانیه و سنه له‌ یلاخ بووه بۆ هه‌مه‌دان هێرشیان بردوه و له‌ سه‌ر ریگای ئاشوریه‌کان ته‌گه‌ر قه‌لا یان دژی بوییت خاپور و کاویان کردووه و ئاساریان له‌ سه‌ر پاسار نه‌هێشتوه که‌ ته‌م‌رۆ ته‌گه‌ر هه‌ر شتی بۆی کاوی و وێرانی بدات نابێ ئیمه‌ خۆمان لێ بێ قه‌یران که‌ین و ته‌بێ ته‌و شوینه به‌ بیره‌وه‌ری شه‌ڕۆ شو‌ری خوین ریژان فرمی‌سک و ناله و رۆڤۆ بزانی و ئاسه‌وه‌اره نه‌خشینه‌کان هه‌موویان له‌ موزه‌ خانه‌کانی کوردستان دابن تا باشتر می‌لله‌ ته‌که‌ی خۆمان بناسین و به‌ ده‌نگی دلێر بلین خاوه‌نی ته‌مه‌دون و حکومه‌ت قه‌لا و دژ ده‌سه‌لات بووین و ناکورده‌کان شه‌رمه‌سار بکه‌ین و دیسان چۆن له‌ له‌ یلاخ ناوچه‌ی راست و پان و به‌رین بووه جینگه‌ی ره‌تان بازی ته‌سپ و فێر کردن سواره‌ جه‌نگی بووه ناوی ته‌سپ مادی له‌و سه‌رده‌مه له‌ راده‌ به‌ده‌ر بووه و ته‌سپیان له‌ جینگه‌ی باج و خه‌راج هه‌ل گرده‌وه له‌ لاپه‌ره‌ی ماد بناغه‌ی شاهنشای ئێران ۲۴۴ هاتوو پاش پانسد و بیست سال ده‌سه‌لات به‌ سه‌ر ئاسیای بچۆک هه‌موو ته‌و ولاتانه‌ و دراوسێی ماد بووه له‌ ژێر رکیفی ماد بۆون و ماده‌کان هه‌ر له‌ سه‌ره‌تا تا دوا‌یی حوکومه‌تیان باج‌گیر و زالم له‌ درێژای حکومه‌ته‌کانیان نه‌بووه ته‌نیا بۆ ئازادی رزگاری

ګه لاند ته قه لایان داوه قه د هیرش بهر نه بوون تا هیرشیان به سهریان نه کرد بیت و به گیان و دل مال و نامووس و زید و نیشتمان خویان پاراستویانه . قه ومه کانی دیکه بو رزګاری زید و نیشتمانیان له چنگ بیګانه کان چاویان له ماد برپوه بو سهر به خویی له باره ی و تاري ماد لاپره ی ۲۲۳ که نووسیوه تی مردمی نامکا له تاو ترس ناشووریه کان له کوستان په نایان برده ګونده کان نه مر - نامارو - پارسینه و نه ی ریتو - سورتیودیه ویرانه کان که و ته بهر غار هت و تالان ناشووریه کان و سه کایه کان و زور یا له بی ده سه لاتی و پیره ژنان و پیره پیاوان منالان له ژیر نه شکنجه کوشتیان و له کاتی هاتنی ناشوور و سه کایی ګه لی کورد زور توش چه رمه سهری روژره شی بو ن به لام دیسان روژګارانیان تی په ر کردووه و چه رخیان له چه مهر برپوه و هر خویان به مه زلوم ه ژار نیشان نه داوه و چاوی دوژمنه کانیان کویر کردوه ته وه . هر له و سهرده مه دیسان ناشوور هیرشی نه باته سهرداګار که له نزیکه یی سنه یی نه مړویه و به ګومانی زور ده ور بهری شاری سنه نندژ بیت.

وداګار په کنی له قه لای ماده کان بووه به لام له کاتی هیرشی حاکمه که ی نه کوژن و شاره کش ناګری لی بهر نه دهن و تالانی سهره و ت و سامانی نه که ن و قه لاکه ش نه رووخینن لاپره ۴۳۲ ماد بناغه دانه ری شاهنشای له تیران هاتوه به م هموو کوشت بره که ناشوور له کاتی شهردا له ولاتی ماد نه نکات سه کایه کانش له کاتی وا ماد له ګه ل ناشوور له کاتی شهردا بووه قه ومی به ناو سه کایی له پشت کینوی قه فغاز هیرش نه که نه سهر ولاتی ماد به لام ته دبیر و زه کاوه تی هوخشته ره شاد ماد کاری نه کات که کوتایی

به ده ست دريژي نومي ناشوور و سه کايه کان دينيت به فرماندهري خوي ته چيته ناو
 قه لاي ناشوور که له پيش دا باس کراوه و فرماندره کاني سه کايه کان مه ست ته کات و
 هموويان کوشت و بر ته کات. پاش ماوه يک سه رکړده ي سه کايه کان به ره و ليديه هل
 دين و ده وله تي ماد له ولاتي ليديه داخوازي سه کايه کان ته کات به لام ليديه به گالته وه
 ولا مه که ي ته نيړيته وه و له م جوابه هوخشته رک تازه له شهړ ناشوور و سه کايه کان نه جاتي
 بووه و هيشتا ميلله تي ماد توزي ته مي نه و به سه ر هاته لانه چوو بوو له شکري به ره و
 خاک ليديه رازانده وه به ره و شهړ ريکوت ليره دا دوو دانه سه رچاوه ي جياوازي هه يه.
 تيران باستان نووسين موشيره ته لدوله ده لي پاش هشت سال شهړ يه کجار خوړ له
 خوړنشين به سوري ته واو هلات و ته وانيش له سه ر نه وه باوهړه که هم جهنگه
 دنيا ناخري و خوړنري مانايه تي شهړيان ويستان به لام هيړدوت ده لي: ماد سه رزه ويڼي
 ليديه به دم خاكي ماده وه نه دات و کچي شاي ليديه ته خوازي ت و تا ته گاته حکومت
 فره ور تيش کوړ هوخشته ر.

هيړدوت، ناوي شش تايفه ي مادي به م جوړه ناو بر دوه و بر يتين له هم ناوانه:

۱ - بوزه کان ۲ - پار تکن ۳ - نه سترو خاته کان ۴ - ناريزانته کان ۵ - بودين يه کان ۶ -

ماژيکه کان (ماژه) له ده وري حکومت ي ماده کان چوارده که س حوکومه تيان کردووه و
 هوه لين ناري باکسي و ناخري ناستياز يا ناستياک و چوار که سيان له هگمه تانه ناو
 براون و په يته ختي دياکو - فرو تيش يان و هوخشته ر - کواکسار - نارباکسي يا ناستياک که
 حکومت ي ناشووريه کان يان به واته ي تر ناسوريه کان به ده ست ي نارباکس روخواوه

ئارباکسی به‌ر له هه‌وخته‌ر له ده‌وری میدیه‌کان که ماد - ی دوا روژ بوون چونکه - میدی - گوئی - کوداک - کاردوخ - کاسای - خالیدی - لولوبی - نایری - کوسی - ماننایی هه‌موویان پشتاوپشت دین تا نه‌گاته ماده‌کان ئارباکس یان ئارباس حکومه‌تی زیندوه‌ کاته‌وه هه‌لبه‌ت ئه‌م ئارباس - ئه‌گه‌ر هه‌مان دیاکو بی‌ت چون میژووی هیشتا روون نه‌بووه‌ته‌وه.

له کوردستانی گه‌وره ده‌یان شار و میرو سالاری لی هه‌ل که‌وتوه و ئه‌م کورده چون ته‌نیا به‌ جه‌نگ و دین نه‌بی ئیستعماری کۆن و پیر نه‌یه‌شته‌و سیاسه‌ت و رامیاری کورد فیر بی‌ت. بۆیه‌ وای میژوو که‌له‌پور داب و نه‌ریت به‌یت - و باوی کورد له‌ کونه‌چاله‌کان که‌وتوه ژیر لچه‌وه.

له‌ لاپه‌ره‌ی ۵۶ میژووی کورد و کوردستان ئایه‌توللای مه‌ردوخ ده‌لی: ده‌وله‌تی سومرو ئه‌و کاته به‌ پی پاشماوه‌ دیرینه‌کان له‌ میژووی که‌لدان و ئاشوور - پیش‌دادی کونتره. چونکه‌ هه‌روه‌ها که‌ دیاره‌ ماده‌کان پاش ماوه‌ی لولوبیه‌کان و گو‌تیه‌کان، کاسی‌یه‌کان و هوریه‌کان مانایه‌کان و وای دیاره‌ وای له‌ شوینه‌واری کاسیه‌کان و نه‌خشی کۆنه‌کان له‌ ئاسه‌واره‌ کۆنه‌کاندا له‌ ده‌وری ماده‌کان ئه‌دۆزریته‌وه له‌ هۆنه‌ری ئه‌و قه‌ومه نه‌قش و نگاری پیشه‌یان که‌لکیان وه‌ر گرتوه‌ و ئه‌توانین ماده‌کان له‌ قه‌ومه‌ دیرینه‌کان خۆیان که‌ ناویانمان بردون فیر بۆن لیره‌دا دوو دوو شتمان بوو روون ئه‌بیته‌وه یه‌ک دیاره‌ماده‌کان هه‌ر قه‌ومه‌کانی دانیشتووی کیوه‌کانی زاگرووس که‌ به‌ په‌ی‌تی په‌ر بوونی زه‌مانه‌وه و وشه‌ی ماد - یان له‌ سه‌ر ناوه. دوهم ماده‌کان له‌ باره‌ی جه‌نگ و ره‌زمی

به ربه ره کانی و به یتو باوی گوتیه کان زیاتر به یه که وه نزیکن.

ماده کان شا کانی خویان به ریزو حورمه ته وه دهفن ئه کرد و به شیوه یه ک ئه گه رکه سی بیه وهی بو سهر گۆری بچیت ئه بیت خوی چوکۆله کاته وه بوو دالانی ناو ئه و قه بره له و کینه ئه یان تاشی.

ماده کان له باره ی چونه تی جل و به رگه وه، له م باره وه بو پرس و جو کردن جل و به رگی و به یتو باویان زورشت روون ده بیته وه ماده کان به ره واته دا دیاره له په سه ک و کلاو گوله نگدار و کلاو کوزه له ی و به ستنی شال که سی دانه گری هیه به مانای کرده وه کانی زه رتوشت که ئاموزگاری بووه و لفکه و گوره وی به پوزه وانه ئه مانه یان له بهریان ئه کرد - گزنفون نووسه ری به ناو بانگی یونان ده لی کوورش به وه زیره کان سهرداره کان کاتی خه لاتی پینان دا و جل و به رگی مادی بووه یانی هه رکه سی شایسته ی ئه و جل و به رگه نه بووه له به ری بکات.

ئومستد: له کتییی خوی که له کتییی باستانشناسی ماد ل ۱۲۶ هاتووه له قه ولی ئه و ده لی: له ته ختی جه مشید له نه خش و نیگاره کانی ماده کان له ناو سهر بازه کان دیارن و له هه موو سهر بازه کانی تر جوانتر و جوامیر تر نه خش و نیگاریان کیشاوه ئه مهش نیشانه ی نازایه تی ئه وان بووه. سپری سایکس ده لی: جلی ئه رغه وانی شای پارس هه ر ئه و پارچه ی زور جوان و که سایه تی خه لکی ماد بووه و تاج - ه ریشو وداره که ی به شیوه ی کلاوی ماد دروست یان کرد بوو کوورش و له سهری نا (باستانشناسی ماد پارس ل ۱۲۷ ئیستاش هیشتا له پاش چه ن هه زار سال ئال و گۆر به سه راهاتن هیشتا جل و به رگی مادی

دیمه‌ندارترین جل و به‌رگی سه‌رزه‌وینی جیهانه به داخه‌وه برێک چۆن شان و شه‌وه‌که‌تی
ئه‌ویان نیه‌ نای پوشتن که چی نازانی ئه‌و جل و به‌رگه‌ پیاو ئه‌کات به شیر چۆن خۆی
ریوی یه به خۆی نازانی.

ئه‌م‌ری که کوردستانی ئه‌م‌ڕۆیه له ده‌وری حکومه‌ته‌کان پێش ماد بۆون و ئه‌م ناوه‌ش
چۆن دانێشتوانی کوردستان ئازاو نه‌به‌ز بۆون «ئه‌م‌ری» پێیان وتوه. خارخاریان
هاریاره‌نگه‌ کرماشان ئه‌م‌ڕۆ بیت - دیاکونف نووسه‌ری کتێب (ماد) هاریاره‌ - ی - به
هه‌مه‌دان ئه‌م‌ڕۆ زانیوه. و سمیاسی که شوێنه‌واری کۆنی ماده‌کان بووه به حیساری زانیوه
و زاموئای به ورمیه ئه‌م‌ڕۆ ناوی ئه‌به‌ن میژوونووسه‌کان له کتێبی میژووی ماد شاره‌کانی
زه‌هاو، سنه، سلیمانی، بانه و میانه‌داو و به ته‌واوی ولاتی زاموئا لولونیشان کراوه و
پاسوئاش که به باکووری خوزستانی زانیوه کیشه یا کیشاسو شاری شاره‌زۆر ئه‌م‌ڕۆه.
موسو یا مسی که وادیاره زهرینه‌روود ئێستایه.^۱

ماننا یا مانامنی که به‌شی خواره‌وه‌ی ده‌ریاچه‌ی ورمیه.

نیسانی یا نیسایه که فره‌ی له میژوونووسان به خواری کرماشان که ماهیدشت زانیوه.
گلیزان: ده‌ریاچه‌ی ورمی.

مددکوئو یا خوئارا یا بتوشی ئارا یا سوادکو یا سمنان ئه‌م‌ڕۆه به بیرورای
دیاکونوف.

کوک‌کوما یا فومن ئه‌م‌ری یا زیکرتو شاری ئێستا میانه و ئه‌رده‌بیل.

نه ویش دشین: شاید مه راغه بیت.

بیت همبان: کامیاران.

ساپاردا: هارهار خواری زه نجان (زه نگان یان نه رزه نجان).

بیت کاری: ناوچه ی همه دان یان مه نزل گای کاسیه کان.

نه راپخا: که رکوک یان نه لوه ند.

نه ندیا: سپی روود یان چومی سپی.

سیبارا: یا سیوارو نزیکی زه نجان.

ئاندر پاتیانو: نزیکی قه زوینه.

کوه خارس مهرزی پارسوایه سوروخوخت - یان سراوقات قوروه یا سوره جو.

نه یزیزتا: سه قزی نه مرویه.

ئوزیا: یا زی بیه یا هه رزنیویه نه مرویه.

ئارازا یاش: نزیک به همه دانه.

تیلاشوری: دژی گه وره بووه له نزیک سنه.

کیلمان: کولمان خارخار نیستایه.

شوبریا: یا ئارما دژی له لای تارانه وه.

ماده کان له قیر که لکیان وه رگرد و له ئوروپادا به نهوت وتویانه (روغن مادی).

له لاپه رهنی ۲۱۶ ماده کان بناغه دانه ری یه که م حکومت له غهرب ئیران. له باره نی

یه کی له حکومت ه ماده کان به م جوړه باس ده کات ماده کان له ترس هیرش

نورارتوی په کان بو خاک ماد بوو همو و قه و مه کانی ماد یانی: تورد و دل - ناریزانت - ماژ -
 - ټوسټروخان مانایی دهستیان به یه ک گرت هر ثم ټیته حاد و یه ک یه تیه مه ترسی خسته
 دل ده ولته تی ناشور. تایفه ماده کان بوون همو ویان دهستی یه ک گرتوی برایه تییان داو
 و حکومتی به هیژ تریان دورست کرد و له هر باریکه وه به هیژ توانا بوون و ریکخرای
 هم حکومت به هیژه له شاری ته اورلی یان ته نورلی بووه. له ناوچه ئی له یلاخ ټاوايه
 کونئی یان شاره کونئی هه یه به ناوی ته رواال که ټیستا هم شوینه له ژیر چاوه دیری بووه به
 تایهت ناوچه ئی له یلاخ چوونکه به قورو و هه مه دان (هگمه تان) نزیکه که متر
 پاراستویانه و زوبانی فارسی و تورکی کاری له سهر زارو زبان کردوو و ته تورلی
 (ته رواال) زور نزیکه له هه مان کتیب ناو براو له قهول ئی ټوستاد خوالیخوش بوو ره شید
 یاسمی ده ئی: خه تی یانی ریگه ی هاتو و چووی هیژشی ناشور بو هه مه دان که
 په ټیته ختی ماده کان بووه «توئورال» بووه و هر قه لاو دژی له سهر ریگیان بووه
 خاپوریان کردوو و ناساریان له بانی پاسار نه هیشتوه. و ناشوریه کان پانسه دو بیست
 سال له سهریه ک یان بچر بچر له ناسیای ناوه راست بوون و ته واوی قه و مه هاوسیه کان
 باج ده ری ناشور بوون. ته نیا ماده کان هر له سهره تاوه تا ناخر سهر به شوړشی داوه و
 یاخی بوون باجیان به ناشور نه داوه هر بو نازادی ولات ټیکوشان و خه وی راحه تیان
 له چاوی ناشور حهرام کرد و هر کاتی هه لی کیان به ده ست که وتبایه په لاماری
 ناشوریان نه دا و ناخریش به فهرمانده ری و چالاکی هوخشته ره له حکومتی ناشور له
 ناو چو و کوتایی به نه و حکومت ته زالمه هات.

وللاته دراوسیه کان ماد خه لاتى زوریان بو حکومه تی نارد له جیاتی دهست خوشانه و ماد له راستی دا بوو به رچه شکینی ئازادی سهر به خوی بوو حکومه ته کانی دیکه چاویان له ماد بری و بو ئازادی خویان مهرگیان باشتەر له ترس و لهرز ژیان کردن زانی. له و کاته وا ماده کان کیوه کانیان گرتە بهر و شارە کانیان چۆل کرد و په نایان برده کیوه گهردهن که شه کان ئاشوریه کان وه حشیانه و درندانه په لاماری شارە کانی مادیان داو کازوین - ئامارو - پارسینه - ئه ی ریت - مس - ته ئورو الی که وته بهر چه پاو ئاشوریه کان و ئه وانه ئی وا تووانای که ژ و کیویان نه بووه وهک پیره ژن ، پیره پیاو بی دهسه لات ئاشوریه کان به ئه سپه کانیان نه وه هه موویان کرده ژیره. (1)

له م هیرشی ئاشوریه کان قه لای سهخت و دژواری ماده کان که ناوی (داگار) بووه و به گومانی دیاکونف نزیک شاری سنه یه یان له بهین هه مه دان و سنه بووه. ئه م قه لا ئه روخینن و حاکمه که ی ئه کوژن و شاره کهش ئه سوتینن.

له کتیبی ئیران باستان نووسینی پیرنا (مشیرالدوله) هاتوه که دهشتی له یلاخ مه یدانی فیرگه ی ئه سپ و جهنگاوه ری بووه ئه گهرچی ماد کوتایی به ئومری ئاشووریان هاورد. سه کایه کان هیناوه ژیر رکیفی خوی به لام سه کایه کانی قین له دل به هوی ده رکه وتنی خه یانهت ده رچونه ولاتی لیدییه (تورکیه ی ئه مرۆ) و له سهر ئه وی که ولاتی لیدییه خه تابه ره که ی نه داوه ته وه جهنگی به ماوه ی ههشت سال له بهین ماد و لیدییه رووی داووه، خوه رگیرا له ماوه ی ئه م جهنگدا وایان زانیوه که ئه مه نیشانه ی خوین رژیانه و دنیا

ئاخریه و هیچکامیان سه‌ر نه‌ که‌ وتن ئاخری به‌ ناوجی شای بابل به‌ ناوی به‌خت نه‌ له‌ سه‌ر کوتایی به‌ شه‌ر هینا و شای لیدی کچی خوی دا به‌ کواکسار کۆری شای ماد و به‌م چه‌شنه‌ ناشتیان بووه‌.^۱

پاش ئه‌وه‌ که‌ حکومه‌تی ماد به‌ جاسوسی وه‌زیر کواکسار که‌ نامه‌ بو‌ کورش شای هه‌ خامه‌نشی نارد و کوروش به‌ره‌ و ولاتی ماد به‌ له‌شکه‌ره‌وه‌ به‌رپی که‌وت و کوروش که‌ باوکی دایکی خوی (کیاکسار) قۆل به‌ست کرا و کیاکسار به‌ هارپاک وه‌زیره‌ که‌ی وت که‌ تو له‌ من داخت و کینه‌ بوو قه‌ومی ماد که‌ خویان خاوه‌ن ده‌سه‌لات و به‌ هیژن تاوانیان چی بوو تو نه‌بوایه‌ نه‌بوایه‌ یه‌کی له‌ پیاوه‌کانی ماد به‌ سه‌رکه‌رده‌ی حکومه‌ته‌که‌ بکردات و خوینی بکوشتایه‌ با ئیمه‌نی ماد تا نه‌مرۆ پارس له‌ ژیر رکیفی ماد بوون ئینسته‌ تو ولات و قه‌ومی ماد ت فروشت حه‌یفت کرد ئه‌م قه‌ومه‌ نرخی گران بوو بو‌ چی به‌ هه‌رزان فروشت. و خۆمت زیندوو به‌ چال بکردایه‌ به‌م جو‌ره‌ ماد نه‌که‌وتبایه‌ ژیر ده‌ستی - ژیر ده‌ستی خوی. و له‌ پاش ئه‌و روخاندنه‌ حکومه‌تی ماد ئه‌گه‌ر چی سه‌دان و هه‌زاران حکومه‌ت قه‌لا و ته‌ختی له‌ کوردستان بووه‌ و سه‌رکه‌رده‌ی کورد بووه‌ به‌لام کورد قه‌د رووی ئاسوده‌ به‌ خویه‌وه‌ نه‌دیوه‌ هه‌ر به‌شیان ئاژاوه‌ و خۆین رشتن و مال و یرانی و چه‌رمه‌سه‌ری و ده‌ربه‌دری بووه‌، و رۆ رۆ دایکان و چه‌مانی پشتی باوکانی کورد شاهیدی ئه‌م باسه‌یه‌ و ئیتر کورد له‌ت له‌ت و له‌ ناو خویاندا براکوژی و ... هه‌زاران تر به‌

۱ - له‌م باره‌وه‌ بیرورای جیاوازه‌یه‌. بریک میژوونوس ده‌لی به‌هاوکاری بابل وه‌ ده‌ست یه‌کی کردن ماده‌کان و بابلیه‌کان و شه‌ر کردن ماد و بابل له‌ گه‌ل ئاشوور بوه‌.

سه‌ریا هاتوو به‌لام به‌ویش هیشتا چه‌رخیان له چه‌رمه‌ برپوه روژگاریان تی په‌کردوو و وێردی سه‌ر زوانی ته‌واوی گهلانی جیهان له قاره‌مانه‌ی ئازایه‌تی ئالا هه‌ل گرێ جوامیری روژگاران بوو دوژمن به‌ بیستن ناوی کورد له‌رز له‌گیانی نه‌که‌وێت نه‌گه‌رچی له پاش رووخاندنی حکومه‌تی ماد هیشتا کۆرش هه‌موو سه‌رداره‌کانی مادی کرد به ده‌سه‌لات‌داری حکومه‌تی خۆی و له‌ هه‌ر لایه‌که‌وه‌ هێرشیان به‌ سه‌ر ولاتی ئێران نه‌کرد. سه‌ربازه‌ماده‌کان فه‌رمانده‌ره‌کانی ماد به‌ره‌و نه‌و جه‌نگه‌ی نه‌نارد و نه‌و شوێشه‌ و هێرشه به‌زه‌بری شمشیر ماد نه‌کوژایه‌وه‌ و راستیه‌که‌ی نه‌وه‌یه‌ له‌ و رووخاندنه‌ به‌ره‌و نه‌ولا ماد بوو به‌ به‌لاوه‌گه‌رین پارس و ئێران تاکوو ئیستا ده‌یان شه‌پی قورس واکورش و داریوش له‌ گه‌ل بابل و ئیلام و لیدییه‌ و ... به‌رپا بوو هه‌موو سه‌رداره‌ شه‌پکه‌ره‌کانی فه‌رمانه‌ره‌وای ماد بوون بۆ نه‌وه‌ی باشت‌ر روون بێته‌وه‌ سه‌ره‌نجی میژووی ده‌هه‌زار ساله‌ی ئێران و ئێران باستان بده‌ن تورک و ئه‌ره‌ب نه‌گه‌ر بون، بون به‌ قروبانی نه‌و قه‌ومه‌ خۆیان کردیان به‌ خۆیان بویه‌ ده‌لی خۆم به‌ خۆم کرد.

هه‌روه‌ها که‌ باس‌مان کرد پاش رووخاندنی ده‌وله‌تی ماد ئیتر کورد حکومه‌تی یه‌ک‌گرتووی نه‌بووه‌ به‌لام له‌ هه‌ر ناوچه‌و دورگه‌ی بو‌خوێ حکومه‌تی نیمه‌ سه‌ر به‌ خوێ له‌ ژێر چاو دیرێ ده‌وله‌تی مه‌رکه‌زی بووه‌ به‌لام یان که‌م ده‌وام یان تووشی شه‌رو براکوژی بوون و برپیک له‌ شا‌کان بۆ سیاسه‌تی خۆیان هه‌ر له‌ کورده‌کانیان به‌ حا‌کمی ناوچه‌ کورده‌کان کردوو تا خۆیان ئاگری شه‌پی حه‌ق‌خوازی بکوژینه‌وه‌ به‌لام زۆریشیان زۆر وریا له‌ کاره‌ساته‌که‌ تی‌گه‌یشتن کوو نه‌بوونه‌وه‌ و نه‌گه‌ر چی له‌ لایه‌ن شا‌کانه‌وه‌ به‌

فرمانپه‌وای دانه‌نران و ده‌ست نیشان بۆن پاش ماویه‌ک سه‌ریان به‌ دژی شاكان هه‌ل نه‌دا.

بری له‌ نووسه‌ره‌ بورژوازه‌كان كوردیان به‌ چه‌ته‌ و تالانگه‌ر ناوبردوه‌، به‌لام به‌ لگه‌ی مۆركراومان هه‌یه‌ كه‌ تورك بۆ له‌ برچاوخستن كورد، كورده‌كانی مه‌جبوور كردوه‌ و لات هه‌راوسیه‌كانی تالان و تاراج بكات. هه‌روه‌ها بۆ براكوژی كورد، فارسه‌كان چه‌كیان به‌ ده‌ربه‌گه‌كان داوه‌ بۆ تالانی خودی كورده‌كان و ئیستاش تالان و تاراجی مه‌نمی و گه‌لواخی بۆ ناوچه‌ی له‌یلاخ، باوكه‌ پیر و دایكه‌ پیره‌كان دوباره‌ی نه‌كه‌نه‌وه‌ و شه‌ریف‌ده‌وله‌ سه‌ركه‌رده‌كانیان به‌ بنه‌ره‌ت باشگاهی سه‌نه‌دژی نه‌مرۆی دانا...

كتیبه‌ی خه‌بات له‌ ریگه‌ی كوردستاندا (ن خه‌لفین) له‌ زوانی كۆرزون نه‌لی: كورده‌كان به‌ بی به‌زه‌ی و فیلبازی و بی یاسایی له‌ میژودا ناویان لی بردوه‌. كوردۆلۆك نه‌لیت هه‌ر كه‌سێك تۆزێك خه‌ریکی خزمه‌ت به‌ كورد بیت هه‌چ كه‌س هه‌چی بۆ نه‌نجام نادات تاسزای كوردبوونی به‌جیژیت. تورك و نه‌ره‌ب پێان خۆش نیه‌ ناوی له‌ كورد بیریت.

كوردستان له‌ سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی نۆزده‌هه‌مدا له‌ نیوانی ئیمپراتۆریه‌تی ئوسمانی و ئێراندا به‌ش کرا. به‌ له‌بن گوی خۆیندن پیر كه‌فتار ئینگلیز نه‌م پیلانه‌ کریا و له‌ سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی شانزده‌هه‌م ده‌ستی دیپلوماسی له‌ كار بووه‌ یانی سینه‌د سال پێش ده‌ستی بۆ له‌ ناو بردن فه‌ره‌هنگ و میژوو و میشك كورد له‌ به‌ینا بوه‌. به‌ شه‌ر كردن و تالان ئاو و خاك ده‌ستی له‌ كار بووه‌ تا له‌ نیوان ئێران و كورد جیاوازی بیت. وه‌ ئێرانی بونی، كورد بێگانه‌ بێته‌وه‌.

له راستیدا هه موو شاكان و دهوله ته كان كوردیان به ره ولای خویان نه کیشا چون کورد ته نیا
 بو شه ر له ناو هیزی سوپای خویان گه ره ک بوو گه رچی نه بو مسلم خوراسانی کورد بوو
 خزمه تی زۆری به ئیران و خه لیفه ی ئیسلام کرد یان ¹ سه لاحه دین نه یوبی که لا په ره کتیه
 ئیسلامیه کان به قاره مانى سه لاحه دین نه یوبی رازاوه ته وه به لام له سه ر به خوی خاکی
 حکومه تی به ناوی کوردستان خه به ری نه یان له کاتی هیرش ئیسلام که له کورد چ
 کوشت و کوشتاری کراوه هه ر له و سه رده مه تا کو شه ری شائیسما ئیل سه فه وی که ره فتار
 له حه قی کورد چه نده زالمانه بووه و ده ر به ده ر کردنی کورده کان به ره و خوراسان و له
 برسا له ناو ریگه مردن نه خو شه کان مندا ل له بار چوو ی ژن دوو گیانه کان و ... و په کیک که
 کورده به دیل گیراوه کانی وا هه لامه تی کوشتنی شانه باسی نه دات، و پار تی زانی کورده کان
 بو چاو تر سین مه نو چه رخان و سپه سالار، و هه روه ها شه ری نادرشا به کرده وه ی
 در بندانه وه، و ره ولی کورده کان له شکست دانی نه فغانیه کان له نه سپه هان و ده ر کردنی
 تور که کان ئوسمانی له ئیران، و به شداریان له گر تنی هه رات، و حه ماسه ی هه ل
 خو ل قان دانی کورد له گر تنی هندوستان، و به شداری کورد له جه نگه کانی ئیران و توران به
 به شداری پیاوه جه نگیه نه به زه کانی کورد له ناو له شکری نادرشا، شکست دانی سوپای
 رۆم له کورده کانی خوراسان، کوژرانی نادرشا له قوچان، ره ولی کورده کان له کوشتنی
 نادرشا، و به ره ره کانی له گه ل کوپی نادرشا، وه سلّت کردنی خزمایه تی فه تالی شا له
 گه ل کورده کان، فه رمان ره وای کورد له مه شه د و سه ره ل دانی کورد دژی سه فه ویه کان،

ره‌وێی گرینگێ کورد له شه‌ری ئێران و رووس و تورکیا و ئه‌ره‌ب و رووس، پارانه‌وه
ئه‌باس می‌رزا له سه‌فیری ئینگلیز بۆ سه‌رکۆت کردنی کورد، جه‌نگی ته‌ن‌وته‌ن کورد له
گه‌ڵ داگیرکه‌ران، په‌یوه‌ندی شاه‌ ئه‌باس له گه‌ڵ ئه‌رده‌لانیه‌کان، خویشک شاه‌ ئه‌باس بۆ
سلیمان خان ئه‌رده‌لان و ...

ئه‌مانه‌ هه‌مووی ئیشاره‌ کورت و کۆل له‌باره‌ی ره‌وێی کورده‌وه له ئێران و لا‌ته
ده‌راوسیه‌کان که ئه‌گه‌ر له‌باره‌ی هه‌ر کامیان لێ بکۆڵێته‌وه په‌کی له‌و به‌سه‌رهاته‌کتیی
چه‌ند سه‌د لاپه‌ره‌ی باس ئه‌وه‌ی ئه‌ویش له ئاخ‌ری که‌ بێ ئه‌وه قه‌ڵه‌م به‌ره‌ولای د‌لسوزی
بۆ کورد به‌چه‌رخینی د‌یته‌ سه‌ر ئه‌وه که له راستیدا هه‌ر به‌ده‌ست و ه‌یزی توانای کورد
کاره‌ساته‌که‌ کوتای پ‌ی هاتووه به‌لام چۆن کورده‌کان بیریان له‌ د‌واروژ نه‌کرده‌ته‌وه !!؟ و
ئه‌م کوردانه‌ بوونه‌ته‌ تیری ئامانج بۆ بلا‌گه‌ردانی ئه‌وانه‌ی و به‌ ده‌ستی ئه‌و حکومه‌ته‌مال و
خ‌یزان و تالان سه‌رگه‌ردانیان به‌ سه‌ر هاتووه که چی خ‌ویان له‌م کاره‌ ساته‌ ب‌ی به‌ش نین
ل‌یه‌دا سه‌ره‌نجتان بۆ بی‌روپ‌ای چه‌ن خاوه‌ن قه‌ڵه‌م راده‌ک‌یشم.

وه‌ک گزنفون ده‌لی: «کورده‌کان له‌ د‌ل گه‌وره‌ی ب‌ی باکی له‌ سه‌رزه‌وین ب‌ی و‌ینه‌».
یان شم‌یم ده‌لی: «ئه‌بی دان به‌وه‌دا بن‌یین که کورده‌کان باشت‌ر و فره‌تر له‌ قه‌ومه
ئ‌یرانیه‌کان داب‌ نه‌ریتی و ... خ‌ویان پاراستوه و ت‌یکه‌ڵ به‌ ب‌یگانه‌ نه‌بۆن».
ده‌رک‌کنیان ده‌لی: «کورد له‌ هه‌ر ج‌ینگایه‌ک ب‌یت خ‌وی کوردانه‌ی خ‌وی نیشان ئه‌دات و
قه‌د سه‌ر شو‌ری ناکه‌ن و دايم بۆ شه‌ر ئاماده‌ن و یان کات‌ی که ئ‌یمه لاپه‌په‌کانی می‌ژووی
ئ‌یران ئه‌ده‌ینه‌وه پاش چه‌ن هه‌زار سا‌ل پ‌یش هه‌ر کورد چه‌رخ‌ی ئ‌یرانی چه‌رخاندوه وه‌ک

له ئێران که کاوهی ئاسنگەر چاره نووسی ئێرانی به تهواوی گوپی و زوحاکی مار له شان که چ به سه رهاتی کی به سهر ئێران هاوردوه کوردیک به پیکی ئاسنگه ری، زوحاک نه کوژیت و یه کئی ههر له کورده کان به سهر تهخت دا نه نی که ناوی باوکی ئاپتین بووه و فره یدون که له کیوی نه لوه ند خوی شاردوه ته وه به سهر تهختی دانه نیت و ته هه موورس که له نه ته وه کانی خه سه ره ون و فره یدون یه که م پادشای بووه که بناغه دانه ری سلسله کیانیه کان بووه هه خامه نیش یه کان و ساسانیه کان له سه رکوت کردنی کورده کان دهستی کی بالایان هه بووه. ئه رده شیر ساسانی که خوی کورد بووه کینه ی فره ی له کورده کانی له دلایا بووه و له قات و قری کورده کان له هیچ ته قه لای رانه وستاوه نه گه رچی برینک جار له کورد شکستی خواردوه و ههر له هه خامه نیش - ه کان تا حکومه ت شاهنشایه کان هینچ کام به زئی یان به کورد دانه ها ته وه و له هه موو فن و فیلی بو له ناو بردنیان که لکیان وه ر گرتوه که چی کوردی هه ژار بووه ته تیری قهزا و قه ده ری نه و زالمانه و نه مانه هه موو نه وه روون نه کاته وه که کورد پێشه ی له ریشه ی سه ری ته سلیم دانانه وینی. میژووی کۆنی کورد سه راسه ر پژه له شانازی و شه ره ف نه گه ر چی نه سه کهنه ر تهواوی ئێرانی گرت، قهومی تر وه کو کورد له بهریان هه لوێستی نه کرد ته نیا توانی جینگه ی له شکه ره که ی خوی بکاته وه وه نه یان توانی له شکه ره که یان له کوردستان بلاق بینه وه. تا یه کی له سه ربازه نه سه کهنه ریه کان لیان جیا نه بوو ده ست به جی گوپه گوپیان نه کرد تا ده رس ئه رته بو دوا یه که یان بیت.

سه رزه وین کورده کان هه میشه مه یدانی جهنگ و قه تل و گوشت و گوشتار بووه و تالان

و جهرده‌ی له‌ خه‌لات حکومه‌ته‌ زالمه‌کان بۆ کورد شه‌پێ ئێران و رووم و ئه‌ره‌ب هه‌موو له‌ خاکی کوردستان رووی داوه‌ شوێرش بابه‌ک خوێه‌م‌دین له‌ گه‌ڵ ئه‌باسیه‌کان و ئه‌بو مسلم خوراسانی و مه‌روان و هه‌مار بلیسه‌ شه‌پێ له‌ سه‌ر پێل‌زه‌هاو بووه‌ و روخاندنی ده‌وله‌تی ئومه‌وی له‌ جه‌نگ زاب شه‌پێ کرد پاش ئه‌وه‌ کوردستان له‌ ناو جه‌رگه‌ی شه‌پێ تورکانی سه‌لجوق، مه‌غولیه‌کان و ته‌یمووریه‌کان کانگای توندترین شه‌پێ چاره‌نووسی بووه‌ و ئه‌م شه‌ره‌ چه‌ن مآل وێرانی ده‌ربه‌ده‌ری بووه‌ لێره‌ ئێمه‌ نه‌گه‌ر بیر له‌ رابردووه‌ بکه‌ینه‌وه‌ ناموژگاری ئێمه‌یه‌ که‌ چه‌ن خۆیان (کورده‌کان) ماون و یان بو‌چی شه‌پ ئه‌بی هه‌ر له‌ ناو خاکی کورد روو بدات. ئه‌گه‌ر چی له‌ میژووی کونه‌وه‌ تا کوو ئه‌م‌رۆ قه‌ومی کورد له‌ خزمه‌ت و یارمه‌تی دانی حاکمانی باش و به‌ ئینساف خۆی قوسوری نه‌کردووه‌ هه‌ر میللته‌تی و یان حاکمی که‌وا دانی به‌ مافی کوردانا پێت و به‌ لایه‌نگری یه‌که‌ره‌نگی له‌ گه‌ڵی هاتبێته‌ پێشه‌وه‌ دايم‌ خه‌یری له‌ کورد دیوه‌ و له‌ قابیلیه‌ت و جه‌ساره‌تی شو‌جائه‌تی کورد که‌لکی باشی وه‌رگرتوه‌ و له‌ خنکاندنێ ئه‌و حکومه‌ته‌ به‌ یارمه‌تی کورد نه‌جاتی بووه‌ و ئه‌گه‌ر قه‌ومی حاکمه‌ که‌ وێستویه‌ زو‌لمی لێ بکات و ته‌جاووزی به‌ مافی ره‌وا‌ی و شه‌ره‌فی بکات به‌ پێچه‌وانه‌ زه‌ره‌ریکی زۆری پێ گه‌یشتووه‌. حوکومدارانی ئاشوری که‌ دايم‌ له‌ گه‌ڵ کورد کینه‌یان بوو ئاقیبه‌ت هه‌ر به‌ زه‌بری کاری ده‌ری کورد له‌ به‌ین چه‌وون و له‌ ده‌ورانی حکومه‌ته‌کانی (پارت) ئه‌شکانی و ساسانی و ئه‌مپراتوریه‌تی رووم‌دا مه‌یدانی شه‌پ له‌ کوردستان بوو زیاتری کورد له‌ هه‌ر لایه‌یک بوایه‌ ئه‌و ده‌سته‌ سه‌رکه‌وتوو بوون له‌ ده‌وه‌ری ئیسلامیدا ده‌رحقه‌ به‌ حکومه‌تی ئێران وه‌فا و راستی راسته‌قینه‌دا خۆیان به‌ جێ

هیناوه و له گه‌ڵ له‌شکری ئیسلامدا به‌ربه‌ره‌کانییان کرد. قه‌ومی کورد، له‌ ته‌شکیلی خه‌لافه‌تی نه‌بایسیدا خه‌زه‌تیکی زۆری کرد و له‌ ئورودوی نه‌بوموسلمدا ئونسریکی تیکوشه‌روه‌ول‌دار بوون.

والی کوردستان و ئازه‌ربایجان هیزشی ئوردوی روومی به‌ یارمه‌تی نه‌شایری کورده‌وه‌ تینک شکاند.

مه‌لکشای سه‌لجوقی به‌ به‌رگری قاوورت، و سو‌لتان مودودبو فه‌ت‌ح‌ی موس‌ل و سو‌لتان موحه‌مه‌د کورپی مه‌لکشاکه‌لکی زۆریان له‌ هیزی کورد کرد.

قه‌ومی کورد بو‌خه‌لافه‌تی ئیسلامیه‌ت زۆر خه‌زه‌ت و وه‌فاداری له‌ خۆبوردنیان له‌ خویان نیشان داوه‌.

لافاوینکی تورک (غەز) که‌ روومی کرده‌بوو ولاتی ئیسلام له‌ کوردستاندا و به‌ هیمه‌ت و توانای نه‌شائری کورد و ته‌دبیری ئومه‌رای حکومه‌تی موروانی به‌ربه‌ست بوو.

لایه‌نگری راسته‌قینه‌ی کورد و کوردستان و یارمه‌تی به‌ نرخی کورد له‌ زه‌فه‌ری¹ سو‌لتان سه‌لیمدا جینگ و په‌له‌ی به‌رزی له‌ میژوودا هه‌یه‌ شائیسمائیل سه‌فه‌وی هه‌ر له‌ هیزی کورد به‌ په‌له‌ی قودره‌ت و بنه‌ و بارگای خۆی توند کرده‌وه‌ که‌ چی دوا‌جار بوو به‌ پشيله‌ و سه‌پله‌ بو‌گیانی کورد.

ئوردوی موکری کورد شاه‌نه‌باس مه‌شه‌ور بووه‌ له‌ شه‌ر و شو‌پی ئیران سه‌ر زوبانی خه‌لک بووه‌. والیه‌کان ئوسمانی بو‌دژی ئیران له‌ کورد نه‌پارانه‌وه‌ له‌ ناو له‌شکه‌ره‌که‌یان بن

تا ئێران بترسینی. کورد میژووی پرە له حەماسە ئازایەتی، حاکمەکان هەموویان کوردیان بۆ روژی هیمەت و یستوو بەلام له کاتی هیمناوەتی و خوشیان کوردیان لێی بێوەری کردوو له شەڕی ئوسمانی و رووس و ئێران کورد تۆش زەرر و زیانی زۆر بۆ حکومەتی رووس زۆر بە وردی ئەحوالی کوردی شوین ئەگەر و کارێکی کرد که کوردەکانی قەفقازی هینا بە ژێر رکێفی خۆی بۆ روژگاری تەنگانە تا ولاتە دەرواسیەکان لێی بترسن و لەم دوایەدا لەشکری جیاوازی له کوردەکانی قەفقازی پێک هینا.

حکومەتی ئوسمانی ئەگەر ئونسری کوردی نەبو و دايم کزو لاواز بوو ئەویش سیاسەتی رووسی و ئێرانی کردە پێش له کورد لەشکری رازاندەو و ئێران کاتی که زانی له دەستی رووسی و ئوسمانی حالی شەڕ کوردەکانی بە برای میژووی خۆی زانی ئەویش له کوردەکانی هەلخپاندووە ئەمانە هۆی چی بوو ئایا ئەم کوردە بو خۆی له سەر ئاو خاکی خۆی شەڕی بکردایە و بو خۆی حکومەتی پێک بهینا چاکتر نەبو تا تیری قەزای دوژمنانی خۆیان بن. باشتر نەبوو بیر لەو بەکەنەو مەگەر نە لەم بۆون و ئەگەر یەکی وەک شیخ ئوبەیدللا یان ئیبراهیم پاشا یان بەدرخانەکان و قازی و میرموحه مەمەد ئەم بیرەیی کردی تەو کەسانی دیکە وەک مەلا خەتی ئەوانەیی وازەرری خۆیان که خەیریان له شەڕ و دوو بەرەکی له ناو کورددا دیو نەیان هینشت ئەگەرچی که خۆیان رویشتن بەلام هەرکەسێ وا حەزی له براکوژی و دوو بەرەکی و نانی خویریەتی و دوو رەنگی و ئاگری حەق خوازی کوردی دامرکاندوی روژ بە روژ له میژووی کورددا رسوا دەبوون و ئەوانەیی وا بۆ سەر بەخۆی کورد ژین و ژیاانی خۆیان تەرخان دابی و لۆمەیی کەس و

ناكەس يان بيسىتى هەر به ئەو تەكلىفى خۆيان زانى بىت هەمويان ناويان هەر زىندووە جا
 ئەگەر ئىمە هەموو يەك دڵ و يەك رەنگ بىن ويان بوئەوێ خۆمان، خۆمان نەخوين
 كەسى تر چاوى بۆمان خاين نابى و ميژووى خۆمان بناسين ئيتىر وامان بەسەر نەدەهات
 له ميژووى ئيراني گەورەمان لەت لەت نەئەبو و كورديش واى بەسەر نەئەهات.
 قەومى كورد ئەوندە شانازى هەيە كە بپرێك له بېگانه كان ئينسافيان له دەس نەداوە
 باسيان كردووە بەلام ئەوەشيان وتوو كە بى سياسەتن و خۆيان له بەين ئەبن هەر ئەمەش
 بوو تەهۆى دووا كەوتنيان.

به داخهوه لهم دووايه بۆ ئهوهی که فهزلی کورد ده رنه که ویت بریک له نوسه ره کان له درگای فه نه وه ده ره اتوون و ده لین که حکومه تی زوحاک له ته مه دونیک ی والا به شدار بوه ئایا هه ره حکومه تی وابی هۆی ئه وه یه که زالم خوین رژینه؟ هه ره له چه رخه دا به چاوی خۆمان دیومه نه که زۆربه ی ئه وه حکومه تانه وا به لای خۆیا نه وه پیشکه وتن و مو ته مه دنن خوینی هه ژاران نه مژن و چینی کومه لایه تی له ناو ولاته هاوار دار نه کات و تازه کومه لی به رده داری له ناویان دا به جوړیکه که خۆیا ن بوی وشه ی ئورویای دانه نن زیندو بوه ته وه ئایا هه ره حکومه تی که به لای خۆیه وه پیشکه وتو بیت ته بیته هۆی ئه وه که زلم و زۆری تیدانیه؟. ئیستا نه گه ره زوحاک ته مه دونیک ی پیشه سازی بیت

ته بیته هۆی ئه وه که نابه رابه ری زلمی تیدانه بوه، ره نگه ته مه بوو ژیر کردنه وه گه وره ی کاوه ی ئاسنگه ره تازه ی دایان هینا بیت ،

«پەڕچە»

له باره‌ى په‌رچه‌مه‌وه ئالاكانى حكومه‌تى هۆى روخانى ته‌خت و به‌ختى به‌ ده‌ستى كاوه‌ى ئاسنگه‌ر له‌وكاته‌وه‌چه‌رمى كاوه‌ به‌نیشانه‌ى ئا ولات دا هاتوه‌ ، زوحاكى شان زام داركه‌ زوحاك ته‌وه‌نده‌ زولم ته‌كات بۆ تيمارى زامى شانە‌كانى سه‌رى لاوه‌كان ته‌برى و ميشكيان له‌ ناو ته‌و زامه‌ ته‌نن تا ته‌و زام سه‌ر شانیه‌ ئوقره‌ (سره‌فت) بگري‌ت ته‌م كاره‌ساته‌ ماوه‌یه‌ك دريژه‌ى ته‌بى و هه‌ر رۆژى كه‌سینگ سه‌ر ته‌بړن له‌و ولاته‌ خه‌لك به‌ ته‌نگ دین و نيوه‌ى ته‌و ولاته‌ به‌م چه‌شنه‌ له‌ ناو ته‌چن و كاوه‌ى ئاسنگه‌ر كه‌ كورد ره‌سه‌ن ته‌بیت دوو دانه‌ كو‌پى كه‌ ناويان قارون و قوباد بووه‌ زوحاك فه‌رمانى سه‌ر بړنيان ته‌دات تا ميشكان بۆ تيمارى زامى شانى زوحاك بېرن و كاتى كه‌ كاوه‌ى ئاسنگه‌ر ته‌وه‌ ته‌بیسى چه‌رمه‌ كه‌ى له‌ پيس گابووه‌ به‌ سه‌ر چيو‌يك ته‌كات و ته‌و چه‌رمه‌ به‌ سه‌ر داره‌ كه‌وه‌ خول

ئه‌دات و هاوار ئه‌کات و خه‌لک به‌ ده‌وری خۆیا کۆ ئه‌کاته‌وه‌ و به‌م چه‌شنه‌ ئه‌سبابی
 روخاندن حکومه‌تی زوحاک پێک‌دێت. به‌م جوړه‌ چه‌رم مانای ئه‌مرۆژی په‌رچه‌مه‌که
 به‌ده‌ره‌فشی کاویه‌یان (ده‌ره‌وش کاویه‌کان) ناوی ماوه‌، کاویه‌کان له‌مه‌ودوا به‌ چه‌رمه‌که
 به‌ ده‌ره‌فشی کاویان ناویان نیاوه‌، سه‌ری و له‌ کاتی حکومه‌تی فه‌ریدون زۆر ریزیان بۆ
 داناوه‌ و به‌ نیشانه‌ی ئالای رزگاری ریزیان لی‌ گ‌ردووه‌. نیشانه‌ی ئارمانی (ئالا) ئه‌و
 میله‌له‌ته‌ بووه‌ هه‌ر له‌ وکاته‌ تا‌کوو ئه‌مرۆ په‌رچه‌م نیشانه‌ی ره‌سمی بوونی ئه‌و میله‌له‌ته‌یه‌ و
 به‌ میله‌له‌تی سه‌ربه‌خۆ ده‌ناسری. به‌م جوړه‌ ده‌ره‌که‌وێت که‌ ئالایان په‌رچه‌م کاویه‌ی
 ئاسنگه‌ر بناغه‌دانه‌ری بووه‌ و ئیستا هه‌ر ولاتو بزوتنه‌وه‌ی بۆ خۆی په‌رچه‌می
 جو‌راو‌جو‌ر به‌ نیشانه‌ی ئالای خۆی هه‌یه‌.

پاشی تیپه‌ر بونی چه‌ند هه‌زار سا‌ل ئه‌گه‌ر که‌سه‌ی زۆر بی‌ره‌حم و به‌زه‌ی بی‌ت پێی ده‌لێن
 ئه‌وه‌ زوحاکێ که‌ بۆ خۆی وگه‌لی کورد هه‌ر روداوێکی میژووی چ‌ خوش و ناخوش له‌
 سینگی خۆیدا پاراستویه‌ و زلم و جه‌وری زوحاک ئه‌گه‌ر چی‌ به‌ شیوه‌ی داستان
 ده‌ره‌اتوه‌ به‌لام وێردی زوانی هه‌ر که‌سیکه‌ یان مه‌سه‌له‌ ده‌لێن چه‌ن قه‌رن بگوری تا
 کاویه‌ی

تر

هه‌لکه‌وێ.

«کوردستان»

کوردستان به مانای شوینیکه وا کوردی تیدا نه‌ژیت و زۆربه‌ی کورد له رینگه‌ی
 ئاژه‌ل‌داریه‌وه و کشت و کال ژیا‌نیان نه‌به‌نه سه‌ر و ئیستا له لایه‌ن ئوسمانی، له کاتی
 ئوسمان پاشا حاکمی ئیمپراتوری ئوسمانی بۆوه ئیمپراتوری ئێران له کاتی
 نه‌فشاریه‌کان‌دا به‌ش کرا.^(۱) کاتی وا نه‌مرۆ ته‌واوی نه‌م شوینه‌واریه‌ واکوردی تیدا نه‌ژیت
 هه‌موویان به‌کورد و خاکیان به‌کوردستان هه‌سێب نه‌کریت و تا بگاته‌لورستان به‌مولکی
 کورده‌واری نه‌ژمیریت و لوره‌کان که‌ لقینکی گه‌وره‌ له‌ کورده‌کانن که‌ تۆوش شه‌ر و
 شورینکی زور بوون.

دوای روخاندنی (نینوا) له ۶۱۲ پینش زاین یانی نه‌و ده‌مه‌ وا ماده‌کان حکومه‌تی
 ئاشوریان رووخاند، تا نه‌و ده‌مه‌ کوردستان و ئێران یه‌که‌پارچه‌ بو تا شه‌ری چالداران له

۱- له‌وکاته‌ به‌دواوه‌ ئیتر بۆ دايم کوردوستان ناوی گرته‌ خزیه‌وه‌ له‌ ناو حکومه‌ته‌کاندا.

سال ۱۵۱۴ زاینی به گشتی کوردستان له م جهنگه کرا به دوو له ته وه و پاشان به چهند به شه وه قهومی کورد توشی کیشه ئی زور بووه، له تالان و داگیرکردنیان له دهستی بینگانه کان زور تهنگانه و چهرمه سهریان به خوځانه وه دیوه، هم قهومه هیرشی سلوکیه کان - نهرمه نیه کان - رومیه کان - بیزانسی - نهره ب - تورک و سه لجوق و مه غول و له گشت به دبختی تر خه یانته دهست چه پهلئی خو مالیه کان به خوځیه وه دیوه هیشتا له مافی چاوی نه پووشینه به ده یان سال سنوور له به ین دانان ولاته داگیر که ره کان قه د سنوورویان له به ین خوځیان نه ناسیوه.

له لاپره ۳۸۷ میژووی ماد ته رجومه ئی که ریم که شاهه رز هاتووه که هارپاک که له ناستیاک (ناژدی هاک) دل ره نجا بوو حکومتی ماد فروشت به کورش و ته نیا ناستیاک نه وه ی به هارپاک گوت بی حه یا خوو فروش تو لانی که م به یه کی له ماده کان تاج و تهخت ولاتی ماد بفروشتا حه یفت کرد و زور هم قهومه نرخه گران بوو بو به هه رزان فروشت و کاری تو (هارپاک) کردت له جیگه ئی ناوی چاکه جیگه له ناوی ننگ و نفرینت بو خوت به جی نه هیشت من له حقی تو شاید خرابیم کرده بی نه ویش خوت بانیس بویت که به قهولی منت نه کرد نه وه ته ناخری کورش کچه زای من کاری خو ی کرد و ولاتی ماد و مه ردمی ماد سوچیان چیه له ژیر دهستی قهومی وه ک پارس بژیت که خوځیان له ژیر کیفی ما دن بوون. چون له و سه رده مه پارسه کان له گه ل ماده کان یه کی بوون و هارپاک نه و جیاوازیه ی خسته نیوان.

جیاوازی

بۆیه‌که‌م جار له‌ سالی ۱۹۲۵ له‌ لایه‌ن ئیمپریالیسمی پیره‌وه (ئینگلیز) به‌ هان دانی تورکیا دابه‌ش کراوه و به‌شی زوری به‌ تورکیا داوه‌ له‌و ساوه‌ تاكو ئیستا کورد رۆوی ئاسایشی و به‌خته‌وه‌ری به‌ خۆی‌یه‌وه‌ نه‌دیوه و له‌ هه‌ر ده‌وله‌تی دابه‌ش کراو خه‌لاتی جگه‌له‌ کوشتن و مال‌وێرانی ده‌ربه‌ده‌ری پێ نه‌دراوه و لاتانی دیکه‌ هیچی‌تر نه‌بووه‌و مروف سهری سوڤ نه‌مینی که‌ به‌م هه‌موو کاره‌ساته‌ دل‌ته‌زینه‌وه‌ چۆن هه‌شتا زمان و نه‌ده‌ب و به‌یتوبای هه‌روا ماوه‌که‌ بێ نه‌وه‌ی دلسوزیک به‌زه‌یی به‌ حالی ئه‌م قه‌ومه‌ نه‌به‌زه‌ بێت به‌لام چاره‌ ره‌شی کورد له‌ سه‌ر نه‌به‌زی و دلیری بوه‌.

ئه‌وه‌ له‌ پێشه‌کی کتییی که‌ نه‌دال عصمت ته‌رجومه‌ دوکتور یونسی له‌ کتییی (کورده‌کان) ده‌لێ: که‌س نیه‌ بلی که‌ چۆن سه‌دام ده‌یان هه‌زار کورد که‌باب و قاورمه‌ نه‌کات بۆ چی حوقوق‌زانا نالین بۆ چی ...

به‌لام کووه‌یت چی هاواری داگیرکردنی به‌ ده‌ست هه‌ر ئه‌ره‌ب دنیای خسته‌ مه‌ترسی جه‌نگی سینه‌مه‌ی جیهانی‌یه‌وه‌ به‌لام کورد. تورک و ئه‌ره‌ب و روس داگیری نه‌کات که‌س

نیه بلی ئه مانهش هه به ناو مروف حیساب بکړین. نه گهرچی کوردیش نه وتی
 که رکوکێ هه یه یان خۆدی کورده کان بۆ چی به گیانی یه ک که وتوون بۆ ئه وه یه که خوتان
 له بهر تاقه پیاوێه که به ههزار کرده وه بیر ناکه نه وه و نابێ به ئاوینهی ئییرهت مه گهر ئه
 هه موو بزوتنه وه له کوردستان رووی دا بۆچی سه ری نه گرد کورده کانیش خۆیان له
 شکه ست دانی بزوتنه وه کاندای بۆ سه ره خۆیی بی تاوان نه بۆون دووبه ره کی و برا کوژی له
 بزوتنه وه و نه وانی وال هه رکات و سات دا به قه وڵی خۆیان کوپانن و هه ره خه ریک گیران
 پرکردن و سه رباری هه موو ده زانن و بگره له سیخوران و خووفروشان خراپ ترن
 چونکه به هه ر لای بای بیته شه ن نه که ن خۆیری و بی بارن بۆ برا و نیشتمان و گه ل و
 هۆزیان دل سۆزین و به هه ست و تینی هه ره هلی بۆیان که ویت قازانجی خۆیان ئیستا
 نه بینن نه ته نیا کوردستان با دنیا ئاوی بی با دلیان بۆ برای خۆیان دانا چه له کنی با به م جوهره
 کورد نیم گۆل نه برژاوانه به پاستی ناکورد و ناکه س خۆیری و نه نگترین پیاوان و
 سته م کارترین پیاوه کانی میژووی گه لی کوردن بزوتنه وه کانی کورد زۆر بۆون هه ره له کاتی
 شیخ سه ئید پیران - سولتان سه لیم - نه میر به درخان و شیخ بارزان و شیخ مه حمود - قازی
 موحه ممه د (پیشه وای) سمکو و ورده شه ره کانی ئارارات و ...

هۆی چی بوو که یه کیان نه گرده بوچی تیک شکاوه بۆچی و هۆی چی بوو. نه بی
 نه وانه وای هۆی شکاندن و دوا که وتنی بۆ بیته ئاوینهی ئییرهت.

مینورسکی ده لێ: کورد ئازا و دلیر و نه به زه و قه د سه ر شوپی قه بوول ناکات که چی
 لاپه ره کانی میژوو ئیران به بریقه ئی شمشیری کورد روونه، به لام سیاسه تیان نیه بی

سیاسه‌تن و له‌باره‌ی سیاسیه‌وه کزن وایه به‌راستی نه‌گه‌ر گه‌لی کورد ئاوێنه‌ی به‌ره‌و دوا‌بکه‌تینه‌وه زۆربه‌یان له‌ بێ‌سیاسه‌تیه‌ یا شکاون و فریوێ فەن و فێلی بآل‌ویزخانه‌کان خارجی تاکو حکومه‌ت مه‌رکه‌زیه‌کان که له‌باره‌ی شه‌په‌وه نه‌یاتوانیوه به‌رامبه‌ر به‌ کورد راوستن که چی به‌ سیاسه‌ت بزوتنه‌وه که‌یان چه‌ک و په‌ک کردوه بۆ نمونه زۆربه‌ی بآل‌ویزخانه‌کان جاسوسی حکومه‌ته‌داگیرکه‌ره‌کانن به‌ قه‌وڵ و بریاردان تا خۆیان دیسان گورج نه‌کنه‌وه بۆ گیانی کوردی هه‌زار و دڵ‌ساف له‌ تورکیا و ئیراق.

که‌ مآل ئاتاتورک رووی هیتلر و... جه‌نایه‌ت کارانی میژووی سپی کرد و لا‌په‌ره‌ی واه میژوودا بو حکومه‌ته‌وه حه‌شیه‌کان ته‌رخان‌دراوه‌ بوه‌ته‌ خه‌لاتی که‌ مآل ئاتاتورک بۆ کورد نه‌وه‌یه‌ که‌ له‌ چله‌ی زستاندا کورده‌کانی ته‌فره‌ و توونا کرد و به‌ فرۆکه‌ی بومب هاوێژ دێها‌ته‌کان کورده‌کانی کاول کرد که‌ ژن و کچ و مندال ده‌ربه‌ده‌ر بۆن و به‌سه‌ر نامووسیان ده‌ست درێژیان کرد و مآل‌ویزانی و ده‌ربه‌ده‌ری پیره‌پیاو پیره‌ژنان کو‌رو کچی کوردی بێچاره‌ کران به‌ په‌تی‌داری سێداره‌ و که‌ نه‌مانه‌ له‌ ترسا هه‌لاتون له‌ کناری گومی وان ده‌س‌گیر کران و سه‌ریان بریوه‌ و سه‌ره‌کانیان لی‌ جیا کردونه‌وه‌ و لاشه‌یان نه‌نجن نه‌نجن‌یان کرد (له‌ کتێبی کێشه‌ی کورد دوکتور به‌له‌ج شیرکول ۸۶ نووسیبویه‌ تورکه‌کان به‌ بیانۆی به‌رپابونی شو‌رشی ناگری داخدا ۳۲۰ گوندیان کاول کرد و دانیشتوانی ئه‌م گوندانه‌شیان که‌ ژماره‌یان به‌ ده‌هه‌زار که‌س ده‌گه‌شت هه‌موویان پیر و مندال و ئافره‌ت بۆن له‌ دۆلی زیلان کو‌ کرده‌وه‌ به‌ فرۆکه‌ ناگربارانیا‌ن کردن به‌ ناشیرین‌ترین شیوه‌ هه‌مویا‌نی له‌ بین‌برد، به‌لی ئه‌مه‌ مافی میللته‌ی بوو که‌ خۆی له‌ کاتی حکومه‌ت کردن‌دا

دیل و په خیسری نازاد نه کرد و خوی دادگه ری ده کرد له زیدو نیشتمانی خوی ئاواي به
سه ر بیت هوی چیه چی بووه؟ سه سه ریه کان به ته مای دابه ش کردن نه و مال سامانی
براکانی خویان هه لگر توه.

گیرفان پرکه ره کان چون نامرن نه مانه نه ژنه فن به راستی نابیی به مرؤف ناویان بیرئ نه م
کاره ساته دل ته زینه و هه زاران تر مه گه ر روژی بۆ زار و زه وین و میرات بهر کوژراوه کان
بن وابه و چه شنه کوژراون ...؟

به لام نیشتمان پهروه رانی کورد نه وانه ی وا له نه وتیک شکاندنی شوپشه کانی
بزوتنه وه کان ده ستیان له خه بات هه ل نه گرت و له باره ئی فره هنگی به روژنامه کانی
نه وده مه خویانیش له خویان مایه یان نیاو گوڤاری کوردیان ده رخستوه و به م چه شنه
بانگه وازی مه زلوومی کوردی هه زار و بی که سیان به نه ته وه کانی دیکه ئی جیهان
گه یاندوه.

دوکتور کامران به درخان ئالا هه ل گری گوڤاری کوردی و له زانکوی فره انسه دا
نه ده بیاتی کوردی ده رس داوه و به په ی وه سیه تی خوی مال و سامانی له ریڼگی
کوردی دا خه رج کراوه گله ی کردوه ده ئی به داخه وه کورده کان له کار و باری ئیداری دا و
به یان کردنی ده ردی خویان ناخوینن و ناووسن به داخه وه له تورکیا کاری په یجووی له
هه ر باریکه وه قه ده غه یه بۆ ناوچه ئی کوردستان و کار به ده ستانی تورکیه تئوری و به لگه ی
میژووی به ده سه ته وه نه ده ن که کورده کان تورکیه هه ر تورکی کوینستان؟ و ناو کوردستان
له تورکیا قه ده غه یه و به کوردستان ده ئی (ئانا تولی شرقی)؟ له بهر نه وه که به دابه ش

بوونی کورده‌کان ناشیرت نه‌بێت و جلو به‌رگی کوردی له تورکیا قه‌ده‌غه‌یه‌ لینی کومونیست وتویه: به‌رگری کردن له حه‌قی هه‌ر میلله‌تی بێت بوو سه‌ربه‌خویی زۆرکاری نه‌سته‌مه‌.

له زۆربه‌ی ناوچه‌کان کوردستان به‌ تایه‌ت ناوچه‌ی له‌یلاخ ره‌وشتی زانیاری به‌ره‌و کوردی چۆن زۆرکزه‌ وه‌ کورد بوونی له‌ باری سیاسیه‌وه‌ و فره‌ه‌نگیه‌وه‌ ۹۶ ده‌رسه‌د هه‌یچی له‌ میژووی خۆیان نازانن به‌ په‌ی ته‌حقیق یه‌کی له‌ فره‌ه‌نگیه‌کان نه‌وانه‌ی وا تا لیسانسیش خۆیندیوانه‌ له‌ باره‌ی فره‌ه‌نگی خۆیان هه‌یچی نازانن نه‌وانده‌ی پیره‌پیاوی وا له‌ به‌سه‌ره‌اتی کورد ده‌زانی میژووی خۆیان نازانن، به‌لام کوردستانی تورکیه‌ سیاسه‌تی که‌مال ئاتاتورک نه‌وه‌ بوو له‌ کاتی له‌ ده‌س یونانیه‌کان تورکیه‌ به‌ ته‌نگ هاتوه‌ له‌ وشه‌ی به‌ ناوی هه‌موو ئیسلامین و سه‌ر به‌ خه‌لیفه‌ی ئوسمانی و برای دینی تورک و کورد به‌ کاری برد و داوای له‌ کورده‌کان بۆ یارمه‌تی کردن تورکیه‌ دژ به‌ یونانیه‌کان و به‌ ناوی شه‌ری ئیسلام و کافر به‌م چه‌شنه‌ دیسان کوردی دڵ ساف دلی نه‌رم بوو و به‌ یاری تورکیه‌ دژی یونان به‌ جه‌نگه‌وه‌ رویشته‌ به‌لام ئاتاتورکی ده‌غه‌ل باز بۆ نه‌جات بوونی حکومه‌ته‌ که‌ی له‌ ده‌س یونان بوو نه‌ک برای دینی. کورده‌کانیش که‌ شیخ سه‌ئیدی پیران له‌و ده‌مه‌ ریه‌ربوو فتوای نه‌وه‌ی دا که‌ چۆن برا تورکه‌ موس‌لمانانه‌کان له‌ گه‌ل کافردا جه‌نگ نه‌که‌ن نه‌گه‌ر ئیحه‌ به‌ فریای نه‌وان نه‌که‌وین و نه‌چینه‌ دادی نه‌وان په‌یغومبه‌ر (د.خ) له‌ ئه‌تتمان لێی نه‌کات به‌م فتوایه‌ کورده‌کان له‌ گه‌ل یونانیه‌کان به‌ جه‌نگ هاتن و شه‌ری قورسیان له‌ گه‌ل یونان کردو زه‌بری کاری‌گه‌ریان به‌ یونان گه‌یاند به‌ره‌و مه‌رزی یونان پاشه‌کشه‌ی کرد

به‌راستی هۆی شکستی یونان له‌و شه‌رده‌دا کورده‌کان بۆون له‌ جیاتی ده‌س‌خۆشانه و
 حه‌ق‌دان تورک به‌ کورد که‌مال ئاتاتورک به‌ هێرشی درێندانه‌ی تورکه‌کان بو سه‌ر
 کورده‌کان نه‌که‌ونه ئابلقه‌ی ته‌رته‌شی تورک و له‌و شه‌ره به‌ ناشیرین‌ترین شیوه‌ نه‌و
 پێشمه‌رگانه هه‌موویان کوشت و برێنه‌بن. پاش تیگ چوونی نه‌وان شیخ سه‌عید که‌ له
 ته‌سته‌مول به‌ خه‌یال جه‌نگی موس‌لمان و کافره، مل خوییشی نه‌که‌نه په‌ته‌وه ته‌نیا نه‌وه
 دێته سه‌ر زمانی که‌ من هه‌ر شکاتی نه‌و په‌یغومبه‌ره‌تان لێی نه‌که‌م. ئه‌م کاره ساته
 دڵ‌ته‌زینه حه‌ق‌خوازی کورده‌کان له‌ ساڵی ۱۹۳۹ بووه. ئیستاش هێشتا کوردی دڵ‌ساف
 بیر له‌وه نه‌کردۆته‌وه یانی کورد به‌ نه‌وه‌ی که‌ ئیسلام و هاو‌دینی چۆنیان خه‌له‌تاند نه‌وه
 ته‌جره‌به‌ی باشه‌ نه‌گرچی هه‌زاران کورد له‌و رێگه به‌ ناحه‌ق کوژران به‌لام به‌و شه‌رته که
 ئیتر ساده‌ دلی نه‌که‌ین نه‌گه‌ر بیکه‌ین یانی نه‌زان و پێمان له‌ خوی نه‌و که‌سانه ناوه نه‌وه
 نه‌زموونیک تاله‌ به‌لام دووپات نه‌کردنه‌وه شیرینی نه‌کات.

ریش پان و لوله‌کان به‌ قه‌ولێ شائیرانی نه‌مری کورد قانع و موحه‌مه‌دی کوینی که‌ له
 ده‌ستی ئه‌م جووره‌ کوورکه‌ شیخ و کوورکه‌ مه‌لا هه‌ناسه‌ی سه‌ردیان هه‌ل کێشاوه کورد ته‌نیا له
 لایه‌که‌وه ده‌ردی گران نیه مه‌لاکانیش که‌ ده‌ورانی خۆیان له‌ هه‌ر روژی و روژگارینک‌دا
 جگه‌ له‌وه‌ی ته‌ره‌بی فیڕ بن ئیتر ناوی خۆیان به‌ کوردی نووسینی و خویندنیش نازانن
 باس له‌ سه‌ر میللته‌ کورد ناکه‌ن برێکشیان هێنده‌ کویرن که‌ له‌ پێش‌که‌وتنی زانیی کورد
 به‌ره‌وه‌ن و ئیلم لومه‌ ده‌که‌ن^۱ له‌ هه‌ژار کردنی میللته‌ی کورد نه‌گه‌ر خۆیان بیر له‌وه

۱- بریک له‌ مه‌لا ئایینه‌کانی کورد ده‌لێن جگه‌ له‌ خویندن قورئان ئیتر نه‌وانی تر به‌تالێ.

بکه‌نه‌وه‌ که له قیامه‌ت‌دا چۆن به‌ میله‌ته‌ی کورد جواب بده‌نه‌وه‌ ئه‌وه‌نده‌ نه‌زان بۆن که حق‌ خوازی میله‌ته‌ی کوردی خۆیان به‌ قوم‌ په‌ره‌ستی زانیوه‌ و نووزه‌ و ناله‌یان کردوه‌ و برێک له‌ مه‌لاکان له‌ ته‌کیه‌ و مزگه‌وت و خانه‌قادا له‌ ده‌س بزوتنه‌وه‌ حق‌ خوازیه‌کان کورد به‌ به‌تال، و کاری غه‌یری ئیسلامی‌یان زانیوه‌ و وتویه‌نه‌ که ئیمه‌ هه‌موو موسلمانین براین، کوردی چی، نه‌جه‌م و نه‌ره‌ب و تورک چی ئه‌مانه‌ کافر و ناسیونالیزم و قوم‌ په‌ره‌ستی به‌ ئه‌مانه‌ براکوژی نه‌که‌ن به‌م چه‌شنه‌ دیسان له‌ ناو‌کورد‌ه‌کاندا ناگری فیتنه‌ هه‌ل نه‌که‌ن مه‌گه‌ر ئالای ئیسلام له‌ نه‌ره‌بستان هه‌ل نه‌کرا بۆ چی سه‌رزه‌وی و تاج و ته‌ختی خۆی نه‌ داوه‌ به‌ ولاته‌کان یان (نه‌ره‌به‌ هاوسیه‌کان) خو له‌ یه‌ک په‌گه‌ز و تیره‌ن.

ئهم مه‌لایانه‌ وا ئه‌وه‌نده‌ بیریان ته‌سکه‌ شوڤشه‌ حق‌ خوازیه‌ کورد‌ه‌کان له‌ سه‌ده‌کانی پێش‌دا به‌ تاوان باریان ناسیوه‌. و بوته‌ هۆی به‌ فێر و چوونی خوینی هه‌زاران لاوکۆر و کچ کوردی هه‌زار. ئایا نه‌گه‌ر ئهم جوهره‌ که‌سانه‌ خۆیان توزی غه‌یره‌تی کۆمه‌لایه‌تی نیشتمانیان بێ و هه‌روه‌ها زانای رامیاریان ده‌رک بکات حق و حق‌ خوازی و سه‌ر به‌ خۆی چ پێوه‌ندیکێ به‌ کافری و قوم‌ په‌ره‌ستی هه‌یه‌ نه‌ویش میله‌ته‌ی وه‌ک کورد که‌ به‌ ناڤه‌وا له‌ت له‌ت و دابه‌ش کراوه‌ و حه‌قی ژیانی سه‌ر به‌ خۆی بێت به‌ واتای نه‌وانه‌ موسلمانن به‌س بۆ تورک و نه‌ره‌ب کامیان تا قولۆ نه‌ژنویان به‌ خوینی کورد سوور نه‌بوه‌ ئایا نه‌وانه‌ مه‌لای ئاینی وه‌ک ئیوه‌ ده‌م راست‌یان نیه‌ که‌ بلێ بۆ چی به‌س ناکه‌ن کورد کوژی و ... کاری غه‌یره‌ ئیسلامیه‌ و غه‌یر ئینسانیه‌ به‌لێ کوردی داماو ته‌نیا له‌ لایه‌یکه‌وه‌

زه‌لیل و به‌ده‌بخت نیه‌ برێک به‌ نرخ روژ نان خوړ¹ و نه‌زان خو مانی له حکومه‌ته‌زالمه‌کان خراب‌ترن ئیوه‌ خو‌تان کلاوی خو‌یان بکه‌ن به‌ قازی بزائن ئه‌م کرمی خومالیانه‌ چی ده‌لێن و چه‌ن شو‌رش و بزوتنه‌وه‌ی کوردیان به‌ کاره‌ساته‌ به‌ تالان و فیرو نه‌ ئه‌دا ئایا ولاته‌ ئیسلامیه‌کان ته‌نیا هه‌نگاوێک خاک و ئاوی وه‌ته‌نی خو‌یان به‌ ولاته‌ ده‌رهاوسیه‌کان له‌ به‌ر په‌زای خودا نه‌به‌خشتیوه‌ ئه‌وه‌نده‌ به‌ سیاسه‌ت بایه‌خ‌یان داوه‌ که‌ له‌ سه‌ر خاک و ئاوی خو‌یان دايم‌ توشی کێشه‌ و دوو به‌ره‌کین. ئایا میلله‌تیک نو‌ه‌زار ساڵه‌ و نزیک به‌ چل ملوین کورد له‌ سه‌رزه‌وینی خو‌یان که‌ دابه‌ش بووه‌ هه‌ر به‌ هو‌ی ئه‌م بی سیاسه‌تی ئه‌م تاقمه‌ بو‌دواروژی خو‌یان و ئایا حه‌قی سه‌ربه‌خو‌ی ژیا‌نی ئازادی ده‌سه‌لات‌داری نیه‌ ولاته‌ هه‌فسه‌د هه‌زاری و یک ملوین حه‌قی سه‌ر به‌ خو‌ی هه‌یه‌به‌لام چل ملوین کورد نه‌. ئه‌ی بو‌چی مه‌لا و ئایه‌ تو‌للاکان به‌ریز ئی‌ران هه‌شت سا‌ل له‌ سه‌ر ئاو و خاکی خو‌یان جوانه‌کانی ئی‌ران شه‌ریان کرد چونکه‌ زانیان ئاو خاک یانی نامووس و شه‌ره‌ف وه‌لی ئیوه‌ نازانن. شیخ‌مه‌حمودی نه‌مر و قازی که‌ کوردیان به‌خو‌ی قه‌رزدار کرد و شیخ‌بارزان و شیخ‌سه‌ئید و ... ئه‌مانه‌ خو‌تایی‌نی بوون بو‌چی رچه‌ی ئه‌وان ناگرن به‌لام حه‌یفه‌ ئه‌وان له‌ کو‌ی ئیوه‌ له‌ کو‌ی ئه‌وانه‌ی وا پێ له‌ نیو خو‌ینی ئه‌و که‌سانه‌ ئه‌خه‌ن وا سێداره‌یان به‌ شانازی زانی چو‌ن گو‌تیا‌ن بو‌ کوردستان سه‌ر و ما‌ل قاییل نیه‌ ئه‌وانه‌ی له‌ که‌سێک شانازی ئه‌که‌ن وایه‌ها تو‌بێت زور که‌س تامی ئازادی و سه‌ربه‌خو‌ی نازانن هه‌ر

1- له‌ ئی‌ران کاتی که‌ شو‌رشی ئیسلامی به‌ ریه‌ری ئیمام خومه‌ینی بریک له‌ شیخ و مه‌لاکان کورده‌کانیا‌ن به‌ره‌و هاندان بوو لاینگری له‌ شای خو‌یری هان ئه‌دات.

کاتی له هه ر حکومتی که واکوردی تیدا نهژی بزوتنه وهی کورد سه ر نه دات نه گه ر چی به ین نه و دوو حکومته واکوردی تیدایه ناکوک بیت له بهر نه وه که شوږشه که سه ر نه گریته ده ست به یه ک نه که ن و نیزن نه دهن که له خاکی یه کتر دایو کوژاندنه وهی شوږش کورد په لامار بده ن به لئی بیر که ینه وه چی بکه ین هه ر له خومانه وه پیلانی شکستی سیدپه زای کورد به دهستی برازا که ئی (سیدپه هبه ر) یه کی له فرمانده کارامه کانی جهنگی نه بیت به ناوی شیر به لام سیدپه هبه ر له ژیره وه دهستی له گه ل تورکه کانا یه ک نه بیتوه شیر و خیزانی زه ریفه خاتون سه ریان له لهشیان جیا نه بیتوه و بو تورکه کان سه ریان نه نیژی و شاهین ناغا به دهستی سیخوهری به ناوی خدری شه هید نه بی شاهین فرمانده ری به هیژ و لیها توو بووه و دیسان دل پاکی کوردی هه ژار بو تورک.

(که مالیستی)

ژنرال دوگان په یمانی ناشتی بو سه یدرېزا نه نیرې و نه ویش دل له ده سیان نه خات و بهر و نه رزه نجان نه یان بهن و له وې که که مال ئاتاتورک له دادگای نیزامی حکومت ده ستوری ئیعدامی سه یه یدرېزا و هاوړنه کانی و کوږه که ی نه دن و له تاریکی شه و سه یدرېزا و کوږه که ی له سې داره نه درن و ته نیا سه یدرېزا دلې خوینی من و هاوړې کانم بی ټوله نامینی و ثایا به کوشتنی سه یدرېزا ئاژاوه ئی حق خوازی کورد کوتایی هات (به سپاسه وه بو کاک نه حمده د شریفی). که هم بابته ی له گوڅاری ئاوینه له چاپ درا بو.

جا لیره دا که مالیستییه کان دلیان بۆ ئیسلام سووتا و وتیان سه یدره زاموسولمان نیه و له مندالی یه وه له کلیسا پهروه رده بووه. بۆ سه ره پۆشی کردنی نه و شوێشه و ئیدامی سه ید

رهزا وتیان سهید رهزا دهست پهروهدهی شهیتانه له بهر ئهمه سزای کوشتن بوو... ۱۹
 شیخ ئهبدول قادر که رابه‌ری هی‌زی کورد بو پیشیاری جوانه‌کانی کوردی به‌تال
 کرده‌وه وتی ئهمه بو ئیمه ناموسلمانیه پشت له تورک کردن له زهمانی جهنگدا و هه‌روه‌ها
 دهست بو چه‌ک بردن و جهنگ له گه‌ل تورک بو سهر به‌ خویی کوردستان چونکه
 تورکه‌کان له گه‌ل کافر (یونان) له جهنگه و ئهمه له شانی کورد نیه و نامهردییه و ئاتاتورک
 قه‌ولنی حه‌تمی به‌ کورد داوه بو خودموختاری به‌لام هه‌ر ئهم شیخه‌گه‌وره به‌ دهستی که‌مال
 ئاتاتورک له سیه‌اره درا^۱ ۱۱۹۹

شیخ ئه‌به‌یدو‌ل‌لا زۆر زۆر به‌ سه‌ربه‌خویی کوردستان د‌ل‌گه‌رم بو که ئه‌جه‌ن‌ب‌یک‌ان
 ده‌رمانی برسیه‌تی و قاتی که له سالی ۱۴۸۷ زاینی رووی داوه به‌ گه‌ردنی کوردستانی
 له‌ت له‌تی نه‌زانی و فره‌موویه ئهم ده‌رده ده‌رمانی حکومه‌تی کوردیه (نه‌ک له‌ت له‌ت
 بوونی) ئه‌ب‌ی سه‌ربه‌خویی ب‌یت تا خه‌لک به‌ د‌ل‌ی گه‌رمه‌وه ده‌رده که چاره‌سه‌رکات و من
 ده‌زانم که میلیله‌تی کورد ئاواتی کوردستانی گه‌وره له‌ د‌ل‌یا ریشه‌ی داکوتاوه و ئهم شیخه
 به‌پ‌یزه به‌ هو‌ی نه‌زانی بر‌یک له چه‌ک داره‌کانی ئه‌و جو‌ره له‌ د‌ل‌یا ئاوات بووه به‌ د‌ی‌نه‌هات
 و هه‌ر له‌م کاته شو‌رشی شیخ ئه‌به‌یدو‌ل‌لا بوو به‌ قاتی و ق‌ری له‌ کوردستانی گه‌وره که له‌و
 زه‌مانه‌وه بر‌یک له‌ برسا مردن هیشتا ۱۳۷۴ بر‌یک وا ته‌مه‌نیان له‌ سه‌ره‌وه له‌ بیریان ماوه و
 مه‌شهو‌وره به‌ ده‌وره‌ی گرانیه، له‌ سه‌ر و‌یردی زمانی کورد ئه‌گه‌ر چی بر‌یک له‌ تو‌ژینه‌رانی

۱- تورکیا و یونان چهند جار شه‌ریان کردوه و هه‌ر جار به‌ یارمه‌تی کورده‌کان تورک سه‌ر
 که‌وتوه.

سیاسی ده‌لێن شیخ‌نوبیدوللا هۆی قاتی و قری ئه‌و ده‌مه‌ بووه‌...

هه‌ر کوردێک به‌ره‌و سیاسه‌ت (رامیارێ) هه‌نگاوی ناوێت ده‌زانی که هه‌ر ده‌وره‌ و
 رۆژگارێک دا ئینگلیز هه‌یه‌یانی داها‌تووی کوردستانی گه‌وره‌ و سه‌ر یه‌ خوێی ئه‌بی
 ئینگلیز به‌ ره‌سمیه‌ت بیناسی تا ده‌وله‌ ته‌ ژێر ده‌سه‌لاته‌کان وه‌ک ئێراق - تورکیه‌ - و
 سووریه‌ له‌ هێرش و په‌لامار به‌ سه‌ر کورده‌کان ده‌ستیان به‌ سرا بی‌ت غه‌یر له‌مه‌ ئه‌م چوار
 حکومه‌ ته‌بۆ گوشت بری کورد له‌ یارمه‌تی‌دان به‌یه‌ک هیچ درینگی یه‌کیان نه‌بووه‌ و بری
 هاوېشتی بۆ گیانی گه‌لی کوردن و پیره‌ژنی فه‌ره‌ادکوژی روسیه‌ له‌ سه‌ربه‌خوێی
 کوردستان پی ناخوشه‌ ئه‌گه‌ر له‌ ناو حکومه‌ ته‌ که‌ش بووه‌ ره‌خه‌ ده‌که‌ن هه‌ر وه‌ک له‌ هه‌ر
 داخوازی کورددا له‌ نێو ریه‌ره‌کانی کورد بۆ سه‌ر به‌خوێی و چۆنیه‌تی کوردستان چ برا
 کوژینک له‌ کوردستان رووی داوه‌ ئه‌گه‌ر لێی بکوژینه‌وه‌ دیاره‌ ده‌ستی ناپاکه‌کان له‌ وه‌کاره‌
 وه‌ک تورکیا و ئێراق که‌ له‌ ناو جه‌رگه‌ی خه‌بات کوردستان خودی کورده‌کان به‌ گیانی
 یه‌ک که‌وتون ئه‌م ئاره‌ ئاوی فره‌ی ده‌وی (کتیبی جنبش ملی کُرد) کریس کوچرا
 ته‌رجومه‌ی کاک دوکتۆر یونس که‌ به‌ فارسی گه‌راوێته‌وه‌ ده‌لی - ریه‌ره‌انی کورد هه‌ر له‌
 ئه‌میر ئه‌مینی ئه‌لی به‌درخان و کامل به‌درخان تا کوو ئه‌بدولقادر کوپی شیخ‌نوبیدوللاو
 ممدوح سه‌لیم سکرته‌یری و کوردستان و ... په‌نایان به‌و وڵاته‌ ده‌سه‌لات‌داره‌کان وه‌ک
 ئینگلیز و فه‌رانسه‌ بردوه‌ بۆ یارمه‌تی‌وه‌ به‌ شیونیک فره‌شتن که‌مه‌تر نه‌بووه‌ چۆن
 کارمه‌نده‌کانی بریتانیا به‌رپچ و تووایانه‌ که‌ ریه‌ره‌انی کورد ویستویانه‌ به‌ قوده‌ره‌تی ئیمه‌
 خوێان به‌ شای کوردستان بکه‌ن هه‌ر وه‌ک خه‌وی که‌ ده‌ی‌بینن به‌لام کورد به‌ ئه‌زموون

بۆی سهلمیندراوه که سهربهستی و سهربهخۆیی رزگاری ئهبن گرتنی بێت نه داتنی (گرتن له کوێ) دایین مافی کورد له کوێ یادی به خێر ئه و رۆژه کوردستان ههه له خۆرئاوا تا کوو خۆرنیشن له با شووره وه تا باکور قهلا و دژ و سهنگه نه مارهت کورد بووه یانی دژه سهخته کان و حکومه ته مه ردمیه کان چیان لی هات مه گه ر غه یر له وه بووه که به قوربانی دڵ پاکی و بێ سیاسیه تی بوون ئه لبهت نابێ لیره دا ئینساف له بیر به چیت گه لی کورد چۆن ئاومان له جوگه یه کی پاک و راسته قینه دا چووه و یه ک رهنگی کرده وه ئی زه رده شت نابێ له بیر به چنی و ئه م ئاوه با که م لێل بێت. گه لی کورد، کردار و ره فتار و پنداری نیک له بیر مانه و له ژياندا ئه ی که ین به سه ر باشقه ی ژيانمان و له سیاست که لک ناگرین ئه گینا کورد له هه ر کارێکدا ده توانی به سه ر به رزی کاره که ته واو بکات چۆن کورد دڵ سوز و خاوه ن به زه ئی یه.

به لām بۆ دوا روژی مێژوو له سیاست به هه ره ناگرێ چۆن ئاقیه تی سیاست پاش رۆبه شی شتی تر به دوا ی خۆیه وه نایلن گینچه ل و ده له سه به نامه ردی ده زانی بۆیه له سیاست به دوورن ئازایه تی و دلیری = پیشه ی ریشه ئی کوردانه یه بۆیه له هه ر بنه ماله یه ک دانه ئی گیانی به ده م هه نه جه ر و گولله ئی دوژمن ده رچووه و ئه گه ر له ناو جینگه به مر ن خویان شه رمه سار ده زانی مه گه ر ئه وه یه وه ک که ل له سه ر شاخانه وه گیانی ده ر چیت خوینی سووری به رد سوور بکات و چاوی هه ر باز بێت که بلێن وریایه نه مر دووه و ترسینه ری دوژمن بێت. بۆ نموونه میرانی سۆران که کوپه که ی که لۆس به نیوی ئیسمائیل گو تی له سه ر ئه م به رده ئه ویستم تا کوو خوینم به رده که سۆور بکات و هه ر بۆیه

به میرانی سۆران ناو بانگی دەر کردوه.

ناکورد هەر له کاری‌گەر تاکوو پزیشک و موهندیس (ئەندازیار) و بازاری بگره قەد
 بۆن و تامی کورد بوونی خۆیان نه‌چیشتوه. ناخ بو ئەم بێ خەبەرانه ژن - پیاو - کور - کچ -
 وینه‌ی من زۆرن ئاتاج و موحتاجن حەتا به چاوی بەزەیی پێ مان ناروانن چونکە ئەوێ
 بێ‌بابەخ بێ قەلەم به دەستی کورده له زیر فروشى تا مال فروشى و ... بگره دە‌لێ
 کتێبه‌کانی له بازاری نازاد به ئیمه‌ی ده‌فروشت تا قازانجی به ئیمه‌ بگات و من نالیم من له
 مالی خۆم دانیشتوم خواردومه و نوستوم، ئەوانه بۆ خۆیان به دەست رهنجیانه‌وه مال و
 ژیا‌نیان پێک هیناوه به من بیده‌ن من مەبه‌ستم ئەوه نیه، به‌لکو به پای ئەوه وا بۆ مالی دنیا
 ته‌قه‌لا و شه‌و نه‌خوونی ئە‌که‌ن له پالی‌دا بۆ فهره‌نگ و زانستی خۆیان و له میژوودا
 بیر‌که‌نه‌وه ته‌نیا گیرفانیان پر نه‌بی و میشکیان کای تیدا بێ ئەوانه بو کورد و کوردستان
 سەر و مالیان باخت کرده‌وه به چاوی حورمه‌ت و ریزه‌وه له گه‌لیان هه‌لسان و دانیشتن
 که‌ن به پێچه‌وانه و شانازی به‌وانه ئە‌که‌ن ئەوانه‌ی وا ئیستا له کوردایه‌تی خۆیان گیل ئە‌که‌ن
 دیر یا زوو شه‌نگیان له سەر ئاو ئە‌که‌ویت و بۆ دوا روژمایه‌ی نه‌نگن بۆ خۆیان
 به‌ماله‌که‌یان، ئەوانه وا به سه‌روه‌ت و سامانی دنیا ریزو حورمه‌تیان هه‌یه له کاتی مردنیان
 جگه له نه‌نگ شتی بۆ دوا‌روژیان له پاش مردنیان نامینی. برای کورد ئیمه کرمی نیودار
 نه‌بین به‌ر له‌وه که کورد بین ئیمه ئیسلام و دین و نایینی ئیسلام و ریه‌رمان هه‌زهره‌تی
 موحه‌مه‌ده. (د.خ) قورئان کتیب و سه‌رمه‌شقی ئیمه‌یه.

(بیر له دوا‌روژ بکه‌ینه‌وه تا مه‌رگ به نه‌نگ نه‌بێت).

دهردی وا ده‌رمانی به ده‌ست فهمان ئه‌کریت

له کوردستانی له‌ت و پاره و بێی که‌س دا شو‌پش گه‌لی به ناو حه‌ق خوازی کورد؟ به‌لام کومونیزم و سوسیالیسم که ئه‌یه‌ویست له پالنێ حکومه‌تی کارگه‌ری حه‌قی کورد بستینن به‌لام کوردی بیچاره چهند روژی لێی ره‌ش بووه که له ژێر ئالای کومونیزم ده‌یه‌وه که‌سانی وا هیشتا خۆیان به کورد نامه‌هره‌من وه‌ک ئه‌وانه: ئه‌کسه‌ریه‌ت و توده‌یی که به ئێران فروشی ناویان ده‌رکرد بوو.

خه‌یانه‌تی ریک‌خراوێ توده چی کرد که که‌سیک توده‌یی به ناوی دلفانی له گه‌ل ساواک ده‌ستی به‌یه‌ک کرد و له به‌ندی خانه‌کان بو به موخبیر کاره‌ساتی د‌ل ته‌زینی به‌ریا کرد.

بریک کوردی تازه لاو ده یانه ویست کورد رزگار که نه به لام چاوتان روژ رهش نه بیښی به لایکیان به سهر کورد هاورد که چی ... بنووسم.

ته نیا نه وه ده لیم که ئیستا خوځیان هه ره و کارگه ره وا بو نانی شه و موحتاجه ئیستا زیاتر به دهستی توده ی و (نه کسهریه ت) خوځینیان ته مژن ته نباره کانی قه ن و برنج روون و ... بریکیان ساحیه کانی توده ی و نه کسهریت دوینین ته وانه واکورده کانیان سه رزه نشت نه کرد و خوځیان به مه حره می کورد ته زانی و مه رد می و خه لکی بوون ئیستا تریاک به ناو خه لک بلاو ته که نه وه چون توده خه لقی بوون هه ره ته مانه ئیستا زور به یان ده و له مه نده کانی ره ده ی یه که من له شاره کانی ئیران، یانی ته وانه ی وا «لاینگرانی چینی کریکار» بون حه کایه تی مافی ئیوه له گیر فانی منه. به لئی کوردی هه ژاری هه ناسه سارد بیر که نه وه ته وانه ی و افیدای و توده ی بوون ته مرو یه کی له نه رز فروشه کانی خارجی و دهس فروشه ده و له مه نده کانی ته مروژن و ده لال کالای قاچاق وه ک رون، قه ن و زور به یان بونه ته ته لافروش و ... ته وانه وا تا دوینین توده ی بوون، ته گه ر کریکاری رووبکالایان تا به زوان نه ی خنکینن وشتی ده غه ل تیکه ل و پیکه ل به مل یانه ته دهن به زه یی و ره حم ناکه ن بو نمونه ئیمه قوربانی بریک له ساده ی لاوانی دل سافین له کتیی ته سنادی لانه ی جاسوسی ته مریکا هاتوو که یه کی له سیخوران به سهردان بو سنه له فیکرو پیری سیاسی له سه فهره که ی دا ته نوی و ده لئی کورد سنه بوونته لادهر و مود (باو) په ره ست و بیگانه په رهستی له گیانیان ریشه ی داکوتاوه له لاپه ره کانی تر داهه نگاوی به ره و ته ولا دانه ی و ده لئی ته مانه سه رمایه ی باشیکن بو بازی سیاسی چون زور خاوکالن قه د سنه ی

سیاسی نین و له زیگای دینداری زۆر حاله‌تی دیفائی ته‌گرن و لاهه‌کانیان مود په‌ره‌ستن. و ده‌رونیان پوچه‌له‌ له‌ روژی ته‌نگانه‌دا بو‌برای خۆیان بی‌پشتن وه‌یه‌کی تر له‌ کار به‌ده‌سته‌ سیاسیه‌ ئینگلیزیه‌کان ده‌لی من ته‌واو شاره‌کانی کوردستان ئێران گوزه‌رم کرد ته‌نیا شاری سنه‌ نه‌بی هه‌موو شاره‌کانی کوردستان له‌ رژیمی شا‌بێزار بوون و له‌ دوایی هه‌لی بوون و جل و به‌رگی خۆیان نه‌گوریوو به‌لام‌شاری سنه‌ خۆیان له‌ باره‌ی به‌یتو‌باوی کوردی‌دا ته‌واو بێگانه‌ن.

برێکیان له‌ ماله‌وه‌ له‌ گه‌ل مندا‌له‌کانیان فارسی ته‌دوین. سنه‌ چوون بووه‌ به‌ لاسای خه‌لکانی دیکه‌ ده‌که‌نه‌وه‌ مه‌گه‌ر ته‌وه‌ نیه‌ که‌ له‌ رابردووی خۆت بی‌خه‌به‌ریت یانی تو‌ کوردیت له‌ بیر چوو‌ه‌ته‌وه‌ بۆیه‌ هه‌ر ساتی له‌ دامینی که‌سینکدا ته‌ژیت بۆیه‌ خۆت نازانی چی بکه‌یت گله‌یی له‌ ناکورد ناکریت، به‌لام‌سنه‌ کورده‌ و کوردی دلسوز له‌ گه‌ل کوردی ناکورد پیکه‌وه‌ خه‌شر و نه‌شر ناکریت.

شێمیری ماموستا موفتی پێنجوینی نه‌مر:

له‌ سه‌رگله‌یی له‌ برێک‌وا‌له‌ که‌له‌ی پر له‌ سه‌وادێ شێخ و سوفی‌یه‌کان دواون له‌ ئاله‌می مه‌له‌کووتیدا یا ئومه‌ر یا حه‌ی‌حی شێخ، که‌ی بی‌ته‌ ته‌وه‌ بیر له‌ داها‌توی ژیا‌نی سه‌ربه‌ستی:

هه تا که ی یا حسام‌الدین و سۆزی یا ئومه‌رتانه

ئه‌گەر وا بئی خه‌به‌ر بن بائییسی خه‌ته‌رتانه

هموو دنیا ئه‌زانئ ئیوه هر شیرئ نه‌فه‌رتانه

له خوه و هه‌ستن دره‌نگه میلیله‌تی کورد خوه زه‌ره‌رتانه

نه‌ما ئه‌م‌رۆ له سهر ئه‌رزا به وینه‌ی ئیوه بئی مه‌حکوم

له گه‌نج و جه‌وه‌ری خاکا به جاری بئی به‌ش و مه‌حروم

زه‌لیلی جه‌بری ئیران و گرفتاری ده‌ستی رۆم

ده‌سا تیکوشن ئه‌ی قه‌ومی نه‌جیب و بئی که‌س و مه‌زلووم

به گورجی بیهرن ئه‌و رینگه دووره‌ی وا له به‌رتانه

گه‌لئ چاتر له ژینه ئافه‌ت و تائوون و مردنتان

هه‌تا وا ناحه‌زی یه‌ک بن له بۆیه‌ک رینگه‌ی گرتنتان

به هیچ نابئ هه‌تا وا بن له یه‌ک تالان و کوشنتان

بخوینن چونکه خویندن بو دیفائی تیغی دوژمندان

به‌خۆپایی له ده‌ستی به‌رمه‌ده‌ن ئه‌م خاکه شیرینه

که تۆزی وه‌ک جه‌واهیر سورمه و نوری به‌سه‌رتانه

ته‌ماشای سیبه‌ری ئه‌م شاخ و کیوه له سهر تانه

ئه‌گەر غه‌ربی بزانی قیমে‌تی ئه‌م نگین و ئه‌م ئه‌رزه

له دونیادا ولاتی ئیوه ناوی تا فه‌له‌ک به‌رزه

هه‌موو مسقاله‌ خاکیکی ده‌وای سه‌د ئیله‌ تو له‌رزه
 به‌ بێ قه‌دری له‌ سه‌ر یا مه‌روون حورمه‌تی فه‌رزه
 گولاله‌ سوره‌ی ئه‌م کیوانه‌ خویناوی جگرتانه
 بزانه‌ به‌ردی ئه‌م شاخانه‌ ئه‌لماس و گه‌وه‌رتانه
 به‌ بێ ئیلمی ژیاون دا خم ئیوه‌ ئه‌وه‌لی وه‌هله
 نه‌زانی ژێر ده‌ستی خه‌لکی نه‌زانم سوچی نائه‌هله
 نه‌گه‌ر هیمه‌ت بێ ئه‌مجا خه‌یاڵ و ئاره‌زو سه‌هله
 ده‌میکه‌ ئه‌م ولاته‌ وا ئه‌سیری په‌نجهی جه‌هله
 له‌ سایه‌ی ئیلمه‌وه‌ ئه‌مرو ئیتر نه‌وبه‌ی زه‌فه‌رتانه
 خه‌یاڵی موده‌ئیتان گه‌ر تاق و ته‌نیابن
 له‌ هه‌ر لابن ئومیدن ده‌سی له‌ ناوده‌سی که‌ن هه‌مو یار بن
 سه‌ری موختی بو له‌ ندو به‌رزه‌ به‌و شه‌رته‌ی که‌ ئازا بن
 له‌ زبانی حاڵی ئه‌حمه‌د هه‌ر ده‌لی قه‌ومینه‌ وریا بن

موختی نه‌مر بو میله‌ ته‌که‌ی خۆی (گه‌لی کورد) به‌ نه‌داری و هه‌ژاری ئومری برده‌ سه‌ر
 و شیعره‌کانی ده‌لی هه‌ر دڵ په‌روش به‌رکۆل و جۆش دینی به‌راستی کوا کوردی وا به‌

گویی دابچی هیندی کورد به رواله‌ت لیژان. به‌لام له کوردی و نیشتمان په‌روه‌ری هینده‌ بی
 خه‌به‌رن که‌ قه‌د سروه‌ی وه‌ته‌ن په‌ره‌ستی له‌ ده‌مارییان نه‌یداوه‌ به‌لام مو‌فتی ده‌لی بریک له
 مه‌لاکان و له‌ باره‌ی دینه‌وه‌ شاره‌زان ده‌لیی برا ته‌نیا زانین له‌ ئیلم و ئیرفان ته‌قوانیه‌ نه‌وان
 ده‌لین قورئانیان خویندوه‌ ده‌زانین له‌ فه‌لسه‌فه‌ی دین شاره‌زان ئیوه‌ کوردی و تن بو به
 ئه‌ره‌بی تیکه‌ل نه‌که‌ن کوردی یا ئه‌ره‌بی یا فارسی یا تورک تو بۆ به‌ فارسی ئه‌نووسی یا به
 ئه‌ره‌بی. شه‌ریعه‌ت ئیسلام بو کوردی هه‌ژار به‌ ئه‌ره‌بی باس ئایینی نه‌که‌ن من ده‌لیم چی
 تو چی ده‌لی و لا قه‌د له‌ زمانێ یه‌ک تی ناگه‌ین پرۆ هه‌روا به‌ ... تا مردن مه‌لی به‌ نار
 نه‌سوتن بلنی به‌ ئاگر نه‌سوتن. مه‌لی که‌بیر، بلنی گه‌وره‌. مه‌لی ئینسان بلنی مرو‌ف.

فیلم سینمایی له تلوویزیون

له ئهم فیلمه ریبه‌ره که (زاپاتا میلن) بو، بو توله سه‌ندی ئاژه‌لداره‌کان بۆ شستی بۆ من
 گرینگ بو که ئهم حق‌خوازه زۆر دلسۆز و نه‌ترس و دلیر بۆ به‌لام سیاسی نه‌بۆ هه‌ر
 ئه‌وه‌ی که له سیاسه‌ت شاره‌زا نه‌بو کارسازیش نه‌بوو هیرشی جه‌نگی نه‌یتوانی به‌رامبه‌ر
 به‌ سیاسه‌ت ده‌ر بی‌ت ته‌نها جه‌نگجو بوون کاتی که ریبه‌ره که یان کوژرا و چون له باره‌ی
 رامیاری وریا نه‌بون هه‌ر که شاه‌وه‌رزه‌کان رویان کردووه‌ برێکیان خائن ده‌رهاتن له‌ گه‌ل
 ئه‌و بزوتنه‌وه‌ و کاتی که هه‌لیان بو هه‌ل ته‌که‌وت نه‌یانزانی که چون که‌لکی لی وه‌ر بگرن که
 وا بو ئه‌بی بۆ هه‌ر بزوتنه‌وه‌ی به‌ر له هه‌موو شتی بزوتنه‌وه‌ سیاسیه‌ پێروژه‌کانی جیهان
 بکه‌ینه‌ سه‌رمه‌شق و له ئه‌وان فیر بین ئه‌ویش به‌ ورده هه‌نگاوی مه‌ترسیه‌وه‌ بیر و باوڕ به
 ئارمان و ئامانج پاکی دل‌گیان نه‌ترسی هاوڕێ له‌ گه‌ل می‌شکی واده‌ست به‌ چه‌ک ته‌کات

نه‌ک ده‌ست می‌شک به‌ تالان بی‌بات و گیرفان خالی می‌شک پرله سه‌وادی رزگاری و باوه‌ره به‌ دوا روژی بو نه‌ته‌وه‌کان نه‌ک ته‌نیا خۆی سه‌ر و مالی و منالی فیدای ریگه‌ی حق‌خوازی بێت و به‌ شانازی گیان باخت کردن بزائن نه‌ی تانیوه‌ رێ دیسان ده‌ست له‌ پا شوپتر بگه‌ریته‌وه (وه‌رشکه‌ست سیاسی) لێره دوکتور جه‌مال نه‌به‌ز له‌ کتێبه‌ جوانه‌که‌ی ده‌لی نه‌گه‌ر هیزی می‌شک و هیزی چه‌ک نه‌گه‌ر بیرو باوه‌پی ره‌سه‌ن بیان بزوینی روژی روون له‌ تاریکستان هه‌ل دینی و له‌ نه‌وه‌لی کتێبه‌که‌ی وینه‌ی قه‌لم وینه‌ی چه‌ک رویان کردوه‌ له‌ یه‌ک و به‌و چه‌شنه‌که‌ باس کرمانای کردوه‌ته‌وه‌.

له‌ کتێبی خه‌بات له‌ ریگه‌ی کوردستاندا نووسین «ن خه‌لفین» ده‌لی: کورده‌کان زورترین نا‌حالی له‌ ریگه‌ی حق‌خوازی خاک و میللەت و چاره‌نووسی خویاندا بێ خه‌یال و زورشیان بێسودان و نه‌گه‌ر نه‌م‌کوردانه‌ ریگه‌ی قه‌لم بگرن به‌ ئامانجیان زوتر نزیک نه‌بنه‌وه‌ و هه‌ر وه‌ک له‌چه‌ک‌دا پرزو نه‌به‌زن له‌ قه‌له‌میش‌دا ئازایانه‌ به‌ کار دین. و زۆریان بێ ئوسولن یانی زویاخی له‌ قسه‌و باس نه‌بنه‌وه‌ بێسوادی له‌ ناو کورددا یه‌کێکه‌ له‌م چاره‌ره‌شی کورده‌ هه‌ژارانه‌ بۆیه‌ توش چه‌رمه‌سه‌ری روژگارن، که‌ وا نیستا دامین‌گیری گه‌لی کورده‌.

«بیرورای دوکتور جه‌مال نه‌به‌ز»

دوکتور جه‌مال نه‌به‌ز له‌ کتێبه‌که‌ی‌دا له‌ قه‌ولی حاجی‌قادری کوئی ده‌لی: له‌فری کورد ب‌لاو نه‌بو، گرد بوو. له‌ به‌ین ئیمه‌دا تیک چوو له‌ لاپه‌ره‌ی ۱۰ زمانی یه‌کگرتوی کوردی

باس جیابونه‌وه زمان و هوێ یه‌ک نه‌گردنی ته‌م زمانه‌ باس ته‌کات و ده‌لی له‌ جیابونه‌وه یا باس ئایین و دین په‌ره‌ی پێ‌دان بووه‌ و دوه‌م کورد هوێ یه‌ک نه‌بونی سه‌ر به‌ خوێ‌یه‌، چون هه‌ر کوردی له‌ هه‌ر ولات و کیشوهری ژیاوه‌. زاناکانیان هه‌ر به‌ شیوه‌ی زمانی ته‌و حکومه‌ته‌ وتار و بابته‌ فیژکردنیا‌ن بووه‌ و وتار و بابته‌یا‌ن نووسیوه‌. برێکیان تواو خو‌یا‌ن لی بیگانه‌ کردوه‌ته‌وه‌ به‌ تاییته‌ برێک که‌ به‌ کارمه‌ند بوون به‌ بیرو باوری ته‌سکیان خو‌یا‌ن له‌ کورد بوون بیگانه‌ کردوه‌ته‌وه‌. و چون زوانی فارسی به‌ کوردیه‌وه‌ نزیکه‌ له‌ مه‌یدانه‌دا ته‌سپێ نه‌ده‌بی و فره‌هنگی خو‌ی غار داوه‌ که‌ سودی خو‌ی بردوه‌.

دیسان دوکتور جه‌مال نه‌به‌ز ده‌لی: یه‌زیده‌کان (ئیزه‌دیه‌کان) په‌په‌ره‌ و ئایینی یه‌زید کو‌ری موئاویه‌ نین و په‌روه‌رده‌ی ئایینی کونی کوردین که‌ به‌ر له‌ ئایینی زه‌رده‌شت ئایینی کورد و ئیرانی بووه‌ وه‌ ته‌مه‌ هه‌له‌یه‌ که‌ بلێن ته‌مانه‌ ده‌ست په‌روه‌رده‌ی یه‌زید کو‌ری موئاویه‌ن. یه‌زیده‌کان هه‌ر له‌ سه‌ر ته‌و باوه‌ری کونی ئیرانیه‌کان ماون. نابێ هه‌ر کوردی له‌ هه‌ر ناوچه‌یه‌ک بژیت شیوه‌ زمانی ته‌و ناوچه‌ بکا به‌ زمانی نه‌ده‌بی.

ته‌بی زمانی یه‌ کگرتوی نه‌ده‌بی کوردی که‌ هیچ په‌وه‌ندیک به‌ زمانی فارسی و ته‌ره‌بی و تورکی نیه‌، و زمانیکی ده‌وله‌مه‌ندو سه‌ربه‌خوی له‌و شیوه‌ زمانه‌ ته‌سپێ فره‌هنگ و نه‌ده‌ب و میژوو فۆلکلۆر غار بدات له‌ نیو ده‌راوسیه‌کان مقامی ته‌وه‌ل دینی.

ته‌گه‌ر چی ته‌سمه‌ت شه‌ریف و تویه‌ که‌ هه‌ر کوردیک له‌ هه‌ر ناوچه‌یه‌ک بژیت به‌ شیوه‌ی ته‌و زمانه‌ بوو نووسین و ته‌ده‌ب کار بکات. به‌لام دوکتور نه‌به‌ز به‌ توندی ته‌وه‌ی به‌تال زانیوه‌.

دیسان دوکتور نه‌به‌ز و توویه پیاوی ده‌وله‌مهند به‌ کار و باری ته‌ده‌بی هیچ کار و باری نه‌زانیت به‌ زوان ته‌ده‌ب و میراتی کورد نامه‌حرمه‌.

دوکتور که‌مال فواددیش له‌ سهر بیروپرای دوکتور نه‌به‌ز بوه‌ که‌ له‌ باره‌ی پیاوه ده‌وله‌مهنده‌ بی‌ خه‌یاله‌کان که‌ ته‌نیا بو‌ خویان ته‌ژین. نویوسه‌ که‌ ده‌وله‌مهند ته‌گه‌ر به‌ فره‌نگ کورد بایه‌خی بدایه‌ت ئیستا روژی کورد وانه‌بو.

دوکتور نه‌به‌ز و ده‌لی: شیوه‌ زمانی کرمانجی ژورو یا خوارو و بکه‌ینه‌ زمانی ته‌ده‌بی نووسین و خویندن که‌ دیسان له‌ به‌ر چهند هۆ نه‌به‌ز ته‌مه‌یه‌ دور له‌ راستی ته‌زانی و ده‌لی له‌م دو شیوه‌ زمانه‌ هه‌م هاسان هه‌م دژوار تۆش ته‌بین و تۆش سه‌ر لی‌ شیواوی مان ته‌کات ئیمه‌ بو‌ راجه‌تی خۆمان زمانیک له‌ ناوبجی ته‌مه‌ یانی فه‌وتاندن زمان. دوکتور نه‌به‌ز که‌ خۆی سه‌ر باشقه‌ی ریزمانه‌ ده‌لی: زمانه‌وان ته‌و که‌سه‌یه‌ که‌ زمانی کوردی له‌ سه‌ر

بنچینه‌ی زانستی زمانه‌وانی به‌راوردکاری (علم‌القات) یان ناخودای گشتی. زانستی زمانه‌وانی بیت^۱ هیندی و جه‌رمه‌نی (ئالمانی) له‌ جوریک هاتنی و گورانی زمانی کوردی له‌ باره‌ی فونولوژی و شاره‌زایانی زمانه‌کۆنه‌ ئیرانیه‌کان و نیوه‌ راستی تازه‌ وه‌ک ئافستا - فارسی کۆن پارسی و په‌هله‌وی و به‌ لوچی و په‌شتو له‌ بنه‌وچه‌ و رچه‌له‌کیان له‌ گه‌ل زمانی ئیرانی کۆنی ئاریایی دا په‌کیکه‌ ته‌بی زمانه‌وان به‌م زوانانه‌ واته‌را شاره‌زا بیت و رچه‌له‌لکی بزانی و به‌ زمانی لاتین ته‌بی تا رادیه‌ک زانا بیت و له‌ میژوو ته‌فسانه‌ش و

۱- که‌ ته‌م کاره‌ش له‌ توانای که‌مترین که‌سیک دا هه‌یه‌له‌ کتییی زمانی په‌گرتوی دا ته‌م باسه‌ هاته‌وه‌.

فولکلوریش زور شاره زایی بیت. چون کورده کان په یوه نندی دراوسیه کان نهمه نی تورک و فارس و نهره ب و سریانی - ن پیویسته له وانیش شاره زایی بیت نو که سه وا له وانه دا باس کرا توانایی بوییت نه توانی شو په سواری مه یدانی زوانه وانی کورد بیت و لیره تنیا پرفسور کاک توفیق وهبی نه بی که سیکي تر له کوردی زمانه وانی ناتوانین به قه لهم بده ین (لا په ره ۱۹ دوکتور جه مال نه به رز زمانی به کگرتوی).

نه دیب و میژوونوس، هر قه لهم به دهستی کورد نه بی بهر له هموو شتی خوی کوردانه بڑیت دل ساف، نازاو دلیر بیت کوردی پوش کوردی ویژ بیت نه ک کوردی نیم کول و نه برژاو که چی سهیره بریک به (شبهکه پانتول مانتو) خویان به قه لهم به دهستی کورد نه زانن من له بهر نه مانه دل و جهرگم ژان نه کات و نامه وی خه لات و بهرات به من بدهن و له که سیش کینه و ره قم نیه به لام نه مانه که چاره نووسی گه لی کورد به نه ستو نه گرن و بهم شیوه ی لیاس و رهفتاریانه چاره یی کورد رهش نه کن. نه گهر و انین بوجی خویان لئی دور نه کن یا نه یانه وی دهستی خه لکی پیدا کن خویان سهیر که ربن؟ نه گهر قازانجی بو

له کتیبی خه بات له ریگه یی کوردستاندا لا په پړی ۲۳ له: باره ی خه یانته دهره به گه (خومالیه کان هیزی بهر و بومی و په ره پیدانی کورده کانیاں بو مافی خویان تیک نه شکاند و نه یان هیشت پیش که ون. و دهره به گه کورده کان به راستی خوینیاں بو ناو سؤالک سپل و هت چاکه و له شیان بو بهر درنده یی کیوه کان له حکومت ته زالمه کان زیاتر خوینی کوردیان مژیووه و دهست و رهنجیان (کورده کان) هر نه م زوله کوردانه نه یانخوارد و بو

خویندن کاری و خوازیینی (ده‌ربه‌گه‌کان) ئیزنی ئه‌وانه‌یان نه‌ئهدات دوا‌روژ ئه‌بی گوربه‌کانیشیان له‌ خاکی کوردستان فره‌ بدریت تا‌گور به‌ گورتر بن.

کاربه‌دستانی بال‌ویزخانه‌ی روسیا ده‌لێن: ناوچه‌ کوردنشینه‌کان زۆر هه‌ژارن هه‌ر که‌س بێت بېیانی ده‌زانی که‌ چۆن چه‌وساونه‌ته‌وه‌، سه‌رده‌اره‌ حاکمه‌کان و ده‌ربه‌گه‌کان وایان له‌ کوردستان کردووه‌ که‌ توانایی جه‌نگ و توله‌سه‌ندن‌یان نه‌بێت و له‌ کاتی لی قوما‌یی دا به‌ هاواریانه‌وه‌ ناگه‌ن تا له‌ بیر کردنه‌وه‌ی سیاسی بو ژیان باش نه‌بن و (نووسه‌ری خ. ت. ن. ن) زۆر جار خێزانه‌کانیان به‌دی‌لی له‌ ده‌س ده‌ربه‌گه‌ کورده‌کان‌وه‌ ماون له‌ قه‌ولی (ریستوفسکی): له‌ هه‌ر ولاتی وا کوردی تیدا ئه‌ژیت به‌ باشی ده‌رئه‌که‌ویت که‌ حاکمه‌کان چه‌زیا‌ن له‌ ئاسایش کورد نه‌ کردووه‌ و کاتی له‌ شاره‌ کورده‌کان به‌ره‌و شاری ئه‌ره‌ب یا‌ن فارس^۱ یا‌ن تورک نشینی بچیت. م‌رو‌ف سه‌ری سو‌ر ئه‌مینی که‌ یا‌ن کورد بێ که‌س و بێ به‌شه‌ یا‌ن تا‌چه‌ را‌دیه‌ک بێ به‌زه‌یی و دل‌ په‌قن چۆن ئه‌مه‌ وایه‌ له‌ ده‌وله‌تی جیا‌واز له‌ شاره‌کانیان به‌ جو‌ره‌ی با‌و‌ر نه‌کرد نه‌؟

ئهم کورده‌ به‌ش خورا‌وه‌ نه‌ که‌سێک له‌ کاتی ته‌نگانه‌دا لایینی ئه‌گرێ و زۆر بی که‌سن له‌ قه‌ومی‌یا‌ن له‌ ده‌وله‌ته‌ نا‌وداره‌ نفوزیه‌کان پشتی‌بانیان نا‌که‌ن هیچ، مو‌ئامله‌یشیان پێ ئه‌که‌ن. له‌ کوشت و کوشتاریان ره‌حمی نا‌که‌ن. ئهم وتاره‌ له‌ قه‌ولی بال‌ویزی رووسی و ترا‌وه‌ به‌کێ له‌ کاربه‌دستانی بریتانیا ده‌لی: به‌رتیل و ده‌م‌چه‌وری کردن و دزی نیشانه‌ی ئاشکرای ئیمپراتوریه‌تی ئوسمانی و ئێران و کاربه‌دستانی ئه‌وان بووه‌. و ئه‌مانه‌ کاریکی ئیجگار

۱ - له‌ کاتی رژیمی شای خائن و کورد فروش به‌ ینگانه‌کان.

کوشه‌ندهى کرده سەر کوردی هه‌زار که داواى حه‌ق‌خوازى له نێو ده‌رونیان به‌خه‌نێن و باج‌دان و ده‌م چه‌ورى کردنیان به‌ وڵاته‌کانى تر نه‌دا و ئیتر ته‌وانیش به‌ پێ شێل کردنى مافى مرۆف کاریان نه‌بۆ. وه‌ک: بریتانیا، ئەمریکا، رۆوسیه، چین، فه‌رانسه، ئالمان و هتد

...

ف - د - تیل ده‌لى: قايشى سپى له سەر شان سهربازه‌کانى ئێران شو‌ر بو‌وه و سهرباز تورکه‌کانیش که ناحالى بون به‌ چاوى خۆم ديم که داواى هه‌چ شتێ له کورد ناکه‌ن به‌لام په‌لامارى هه‌مووشتێ نه‌ده‌ن و به‌ قونداخى توفه‌نگ به‌ سەر سینگى دایکه‌ بارداره‌کان نه‌ياندا و ته‌وانیش منداڵه‌که‌يان له بار نه‌چو. من خۆم سهربازێ تورکم گرد که چى فه‌رمانده‌ره‌که‌ نامه‌ى تامى بو‌کوشت و برى کوردی به‌ من نیشان دا.

له لاپه‌رى ۲۶ خه‌بات له رینگى کوردستاندا ف - د - نیل، که چه‌وه‌ ته‌شارى موس‌ل به‌ چاوى خۆى دیویه که کورده‌کان دژى حکومه‌ت بو‌سەر به‌ خۆى خه‌باتیان نه‌کرد و له دیله‌کان له به‌ر چاوى خه‌لک بو‌چاو ترساندى خه‌لک ته‌به‌سترانه‌وه و به‌ خه‌نجه‌ریک له به‌ر چه‌ناکه‌يانه‌وه نه‌يانکرد و له ده‌میان به‌ زیندوى ده‌ر ته‌هات به‌م جو‌ره کوردیان بو‌چاو ترساندنێ کورد به‌م سزا سه‌خته نه‌گه‌ياندا.

ف - د - نیل وتویه: له باره‌ى ئێران‌ه‌وه ديم کوردیک به‌ زیندوى له مه‌نجه‌لیکدا کو‌لێنرا (له ناو قازان کو‌لاندویانه) ته‌مه‌ وا برپیک کورد ده‌لى به‌ من چى جوابى چیه‌ بیرو باوه‌رنی چیه‌؟ ته‌وانه‌ واگیرفان پرئمه‌که‌ن چى ولامیان چیه‌؟ ئایا مردنیان مه‌رگه‌ یان نه‌نگه‌؟؟!!

ئه‌وه‌رهمان پاشای بابان به‌ ئازایانه و کوردانه سێ س‌ال به‌ره‌نگارى له‌شکرى تورک

بووه ته‌نیا له ئه‌نجامی ناپاکی دۆسته‌کانی تورکه‌کان توانیان زیانی پێ بگه‌نن. سالی ۱۸۰۸ - ۱۸۰۶ مه‌حمود پاشا کو‌ری ئه‌وپه‌حمان پاشا سه‌ری باشی له دوژمنانی کورد شیوان.

زانای رووسی ده‌لی: کاربه‌ده‌ستانی تورکیا له ئا‌واوله‌نان له ناو کورده‌کاندا زۆر حزیان ئه‌کرد تا پتر په‌کتر له ناو به‌رن و زۆر جار هه‌ولی ئا‌واوله‌نان له کوردستاندا به وه‌سیله‌ی تورک و فارس روی داوه به بیانوی په‌لامار بو کوژانه‌وه ده‌ستیان به کوشتاری کورد کردوه گه‌رچی ته‌واوی نووسه‌ره بیگانه‌کان له د‌ل پاکی و میوانداری و رو‌خوشی کورد باسیان کردوه.

خه‌چاتور ئه‌بۆو‌ثیان ده‌لی: ئه‌گه‌ر کورد ب‌لی ماله‌که‌ت ئه‌پاریزم ئه‌گه‌ر به بای گیانیشی بی‌ت ئه‌ی پاریزی و حاشای لی ناکات ئه‌گه‌ر کوردی له پیاوه‌تی دور بو ئه‌وه پ‌نی ده‌ل‌ین زۆله‌ کورد. یان له نه‌هینه‌کان زبان بیه‌ستیت ئه‌گه‌ر خوی به کوشت داوه به‌لینه‌که‌ی ناشکینیت.

کورد هه‌رچه‌ند خوی برسی بی‌ت ئاماده‌یی ئه‌وه‌ی هه‌یه‌تی نانه‌که‌ی به دو به‌شه‌و بکات تا وه‌ک یه‌ک برسی و تیر بن به‌لام به داخه‌وه حکومه‌ته‌کان ورده‌ ورده کوردیان وه‌ک^۱ کتیبی (ن - خه‌لفین) لاپه‌ره‌ی ۵۴ ده‌لی هه‌م ئیراق و هه‌م ئوسمانیه‌کان کوردستانیان به نه‌چیری خویان دا ئه‌نا و ئه‌و کوردانه‌ خویان ب‌ی‌خه‌به‌ر بوون ئیران و تورکیا به به‌رتیل‌دان به سه‌روکه هوزه کورده‌کان وایان ئه‌کرد که دژی رووسیا کورد به

۱- خویان ناپاک کردوه - مه‌گه‌ر کوردی زۆر تینگه‌یشتو له‌باره‌ی سیاسیت.

گژیاندا بکه‌ن که چی واشیان کرد له کاتێ شەپەکان تورکیا و ئێران له گەڵ رووسیه‌دا له کورد له‌شکریان دروست نه‌کرد و له ژێر فرمانده‌ری سه‌روک هوزه‌کانیان ئه‌یان ناردە جه‌نگ له‌ گەڵ رووسیه‌دا به‌ قازانجی تورک و فارس و ئه‌ره‌ب.

کورد بی‌ده‌غەڵ نه‌بوو به‌قوربانی و به‌لاوه‌گه‌ڕێن دوژمنی خۆی، خۆی به‌کوشت نه‌دا بوو که‌سیک وا به‌خوینی کوردتینو بوو زۆر سه‌یره‌ به‌داخه‌وه‌ وای می‌شکیان شوریابوو پیاویان تیا‌بو که‌ خۆیان به‌میلله‌تی تورک یا ئه‌ره‌ب ئه‌زانی نه‌ک ئێرانی. لێره‌دا ده‌ربه‌گه‌کان و شیخ و مه‌لا ئایینه‌کان بی‌ته‌قسیر نه‌بوون که‌ چی داگیر و دابه‌ش کراون ئه‌بی له‌ شوێن رزگاری خۆیان و لاته‌که‌یان بن نه‌ک خۆیان به‌ده‌ستی خۆیان له‌ ناو به‌رن. یه‌که‌م په‌نوه‌ندی کورده‌کان له‌ گەڵ رووس ئه‌گه‌ڕێته‌وه‌ بو سالی ۱۸۰۴ له‌ کاتێ شه‌ره‌کانی رووس و ئێران (۱۸۱۳ - ۱۸۰۴) دوا‌ی یه‌که‌مین که‌س ئیستادف سه‌روک له‌شکه‌ری رووس نامه‌یه‌ک بو (حوسه‌ین ئاغای سه‌روکی) کورد هه‌نارد بوو. داوا‌ی له‌ حوسه‌ین ئاغا ئه‌کات بێته‌ لایه‌نگری رووسیا به‌و مه‌رجه‌که‌ هه‌موو مافه‌کانی پیا‌ریزیت و له‌ ئێران پشت کات که‌ چی حوسه‌ین ئاغا ولامی نامه‌که‌ به‌ جوابی مه‌نفی ئه‌داته‌وه‌. رووسیا له‌ سالی ۱۹۰۵دا زۆر ته‌قه‌لای داوه‌ که‌ کورده‌کان به‌ره‌و لای خۆی راکێشی له‌ پاش هه‌موو هه‌ولێکی رووسیه‌ هاته‌ سه‌رئه‌وه‌ که‌ له‌ شەپه‌کانی ئێران که‌ له‌ گەڵ رووسیا و تورکیا له‌ گەڵ روسیا کورده‌کان بی‌لایه‌ن بن.

پ - ی - ئه‌فریانوف: ده‌نووسی ئه‌مان ویست که‌ سه‌رکه‌رده‌ کورده‌کان قایل بکه‌ین به‌ مه‌یلی خۆیان ببن به‌ هاوولاتی روسیا و هه‌رچی‌کیان هه‌یه‌ بویان پیا‌ریزن هه‌ولمان ئه‌دا که‌

نازاوله و ههرا بهرز نه بیتهوه. له گهڵ نهوه شدا ههولمان نه دا که جولانه وه کانی چه ته گهری که کورده کان نه یان کرده سه رمان خومان لێ پپاریزین.^(١)

له شه به کانی رووسی و ئیран ١٨٢٨ - ١٨٢٦ دا له شه به رووس و ئیран و کورده کان خویان ههڵ قورتانه ناو نه و شه به. ته ل بهت سه رکه رده کورده کان شتی به ناوی کوردستان بویان به رچاونه بو ته نیا حیل و هۆزبازی گیران پر کردن ده به گییه کان له کارا بو به داخه وه یان سه رده سته ی کورد له و سه رده مه تالان که ر و یان ده به گ بوون. کورد ریه ری سیاسی یان له سالی ١٨٢٨ دا نه بو.

به م جو ره ئی رانیه کان شه به که یان خسته ناو چه ئی کوردستان و که و تنه په لاما ردا نی له شکری رووسی هه ر وه ک چۆن ئینگلیز هه ولی دا ئی ران و رووس ریک نه که ون ئی رانی ش هه ولی دا رووس و کورد ریک نه که ون و به شی له خاک و کورد که و یته ژیر ده سه لاتی رووس. ئی ران حازر به دا گیر کردن خاک و ناوی بو. به لام بو سه رکه و تن کورد پی ناخوش بو ته نیا له کورد زیاتر له هه مو یان ئی ران ترسی هه بو به توو پ و تفه نگی ئینگلیز و مه شق پی کردن کورده کان سیاسه تی ئینگلیزیان به ئی ران سه لماند و به م جو ره ناگری شه به چهنده مین جار که وته کوردستان. و ناگری نه م شه به سه رتا سه ری کوردستانی دا گیر کرد. جاسو سه کانی رووس ده لین: ئی مه زانی مان که تور که کان بویان هه ل که و توه و به کرده وه ی د پنده دانه یان و قین و ره قی زوریان له دل ه وه بو کوشتنی کورد بو له بهر نه وه له هیرش بردن بو سه ر تورکیا ئی مه پاریز مان کرد چۆن تورکیا ده ست به جی په لاماری

١- نامۆزگاری تورکیا بو هاندانی ده به به گه کان بو تالان کردن نه ک بو حق خوازی کورد.

ئه‌هاورده سهر کورده کان و ئیمه بیانومان به ده‌ست تورکه‌وه نه‌دا. کاتی ئیمه سهر که‌وتین (رووس) چۆن تورکه‌کان ناوچه‌ی هه‌کاری و بادینان و ره‌واندوز و بوتان یارمه‌تی تورکیا (ئه‌سته‌مول) نه‌یان داو له‌م شه‌ره‌ کورده‌کان بی لایه‌ن بوون و کورده‌کان له‌ ریزی سوپای هه‌سه‌ن‌ئاغادا له‌ شه‌ری رووس جارجار یاری رووسیان ئه‌دات چۆن زه‌وینه‌کانیان که‌وتوو کورده‌ی جه‌نگه‌وه به‌ هه‌ر لای بای به‌هاتبایه‌ رویان نه‌کرد. کاری تورک باشتر بوایه‌ ئه‌هاتنه‌ ریزی ئه‌وانه‌وه و بۆ ئیمه‌یش هه‌روا بۆن^۱.

کار به‌ ده‌ستی رووس ده‌لی: ئیمه به‌ سهرکه‌رده‌ی کورده‌کان به‌ هه‌زار چیرفوتنس (پاره‌ی رووس) پیشیارمان کرد به‌ مه‌رجی که‌ کورده‌کان یارمه‌تی تورک نه‌ده‌ن. ئه‌وان پاره‌که‌یان له‌ ئیمه‌ قه‌بوڵ نه‌کرد به‌لام به‌لێن‌یان‌دا که‌ یارمه‌تی تورکه‌کان نه‌ده‌ن و تیان ئیمه به‌رتیل ناخوین. به‌لکه‌ له‌ به‌ر ئه‌وه‌ تورکه‌کان تازه له‌ ناوچه‌ کوردنشینه‌کان تالان و کوشتاری‌یان کردوو که‌ وا بۆ کورد راسته‌قینه‌یه‌.

ئه‌مین پادشا و حوسه‌ین‌ئاغا - سلیمان‌ئاغا سهرکه‌رده‌ی ناوچه‌ی زیلان و موش سپیدکی له‌ سهر به‌لێنه‌که‌ی خو‌یان مابون و ئه‌مه‌ش بووه‌ سهر که‌وتنی گرینگ له‌ ناو رووسه‌کان که‌ دا ده‌نگی دا‌یه‌وه‌.

لێره‌دا بومان ده‌رئه‌که‌ویت که‌ کورد له‌ ناوه‌راستی سه‌ده‌ی نۆزده‌م‌دا بوو تورک و فارس و رووس سه‌ری دانه‌ن‌اندوه به‌لام سهر که‌کانیان رامیاری نه‌بوون له‌ لایه‌کی

۱- خه‌بات له‌ رینگای کوردستاندا ل ۵۸ له‌ هه‌مان سه‌رچاوه‌ ل ۵۹ که‌ بی‌فایده‌ نیه‌ باسه‌ که‌ کورت بکێته‌وه‌.

ت‌ریشه‌وه ئه‌وه‌مان بو ده‌رئه‌خات که کورد نه‌خیری له تورک دیوه نه له ئه‌ره‌ب و نه رووس و نه ئه‌وانیش به‌زه‌یان به‌حالی کورددا هاتوو هه‌ر کام له‌وانه کورد بو ده‌م‌قه‌زا و قه‌دری خۆیان و بو ئامانجی خۆیان بووه که که‌متر له‌گه‌ڵ کوردا به‌ج‌ه‌نگ هاتوون به‌لام ئه‌مانه نه‌بوو کورد د‌ل بسوتین و کوردیش له‌م شه‌ر و هه‌رادا له‌ ب‌ر‌پ‌ک جار خوی به‌بی لایه‌ن زانیوه و یستویه‌وه له ژێر ده‌سه‌لاتی ئوسمانی و ئی‌راق خوی رزگار ب‌کات.

له میژوه‌وه کورد بوو رزگاری خوی له‌گه‌ڵ تورک و ئه‌ره‌ب خه‌بات ئه‌کات نه‌ک ئه‌وه‌ی چه‌ته‌گه‌ری بی‌ت. میرئه‌حمه‌د که له نه‌وه‌ی سه‌لاحه‌دین بووه راپه‌رینی ره‌واندو‌زی ده‌ست پ‌ی‌کرده‌وه له‌ سالی ۱۸۳۷ - ۱۸۳۵ و یستویه‌ ته‌واوی کوردستانی گه‌وره‌ بخاته ژێر ده‌سه‌لاتی خوی و ئیستقلال ب‌گ‌ر‌یت. که‌چی به‌داخه‌وه هه‌ر کورد ناکورد نه‌ی ه‌یش‌ت.

کتیبی بزوتنه‌وه‌ی کورد ل ۲۳ ده‌لی: بو له‌ خسته‌ بردنی کوردی هه‌ژار که به‌ ناوی ب‌رای دینی و ئایینی چی‌مان به‌ سه‌ر هات.

ئهم هه‌موو باوه‌رمانه به‌ دوژمن ئه‌وه‌یه که به‌ ناو ب‌رای ئایینی و دینی له‌ پاش ره‌شید پاشای له‌ سالی ۱۸۳۷ حافیز پادشا که ج‌ی ئه‌وه‌ی گ‌رت‌ه‌وه (حافیز پادشا ج‌ینگه‌ی ره‌شید پادشای گ‌رت‌ه‌وه) خه‌لاتی دانا بو ب‌وسه‌ر و گو‌ی و لووت و په‌نجه‌ ب‌راوی کورده‌کان خه‌بات له‌ ریگه‌ی کوردستاندا ل ۷۱، تورکه‌کان پاش دروست کردنی گو‌می خویناوی له کوردستاندا توانیان «پاسور» ب‌گ‌رن. تورکه‌کان سیاسه‌تی خه‌راپ و ناباریان له‌ گه‌ڵ ده‌ره‌به‌گیه‌کان گ‌رد‌تبو. پ‌یشه‌وه چۆن ده‌ره‌به‌گیه‌کانیان گ‌رت‌بوو و نوکه‌ره‌ تورکه‌کان بوون ئه‌وانیان به‌ گ‌رتن و به‌ردان تا ده‌ره‌به‌گیه‌کان نه‌ه‌یلین کورده‌ هه‌ژاره‌کان له‌ خۆیان ج‌م و

جۆلی نیشان بدەن له سەرزه‌وی و زاری خۆیان به‌ده‌بختی که چی له کاتی به‌رداشتی گه‌نم په‌لاماریان نه‌کرده سهریان و ده‌ستیان به‌کوشتو بری ئاژه‌ل‌داره‌کان (که‌شاوه‌رزه‌کان) نه‌کرد و به‌م چه‌شنه‌به‌سیاسه‌ت (پیشی، پیشی) له‌گه‌ل‌ده‌ره‌به‌گه‌یه‌کان نه‌برده‌سەر. ئەم هه‌موو چه‌رمه‌سه‌ری له‌کوردستاندا راپه‌رین و بزوتنه‌وه‌بو‌حق‌خوازی کورد بو‌ه‌به‌لام والی کوردستان که‌دروست نه‌بۆله‌راستیدا چیوی ده‌ستی حکومه‌ته‌کان بو‌به‌موچیا‌ری ئینگلیز و به‌تایه‌ت و لات‌ه‌ ئیمپراتوریه‌کانی جیهانه‌وه‌ نه‌ک تا ئیستا هه‌نگاوێ راستیان بو‌کورد هه‌ل‌ نه‌گرتوو‌ه‌ته‌نیا بو‌تو‌جاره‌ت سیاسی و باج‌دان و خراج و موئامله‌ئێ سیاسی شتی تر نا‌که‌و‌یت‌ه‌به‌ر‌چاو‌که‌ و ابۆ‌والیه‌کانیش هه‌ر‌له‌و‌سه‌رده‌مه‌تا ئیستا کاریان مائمو‌ریه‌تی بو‌وه‌ نه‌ک خزمه‌ت؛ له‌سالی ۱۸۲۳ که‌تورکیا و ئێران له‌سه‌ر‌خاکی کوردستان شه‌ریان بو‌ ئێران بو‌خاکی خۆی و تورکیا بو‌داگیرکردن، نه‌لێ: نه‌سخه‌ر نه‌مینێ کارناسی سیاسی له‌روژنامه‌ی که‌یه‌هان که‌له‌مانگی ۴ تا ۶ له‌ ۱۲ دانه‌وتاری ته‌فسیری سیاسی له‌باره‌ی کورده‌کانه‌وه‌ بێ که‌تمان باس کردوو‌ه‌ مرو‌ف سه‌ری سو‌ر نه‌مینێ.

هه‌گه‌ر ئەم کورده‌چیه‌ و تورکیه‌له‌موسادی ئیسرائیل بگه‌ر تا نه‌مریکایش ده‌م‌چه‌ور بێت بو‌له‌ناو‌بردن‌کی‌شه‌ی کورد. تورکیا باجی زو‌ر ته‌دات به‌ئوروپا که‌ره‌فتاره‌د‌ر‌ندانه‌که‌ی له‌گه‌ل‌کورده‌کان نه‌که‌و‌یت‌ه‌ناو‌مه‌سه‌له‌ئێ مافی مرو‌فایه‌تی ئەم‌کاره‌به‌حه‌سیب مه‌سه‌له‌ی ناو‌خو‌ئێ به‌قه‌له‌م‌بدری و پاره‌و باج زو‌ر به‌موساد ته‌دات تا به‌جاسوسه‌کانی تورک ده‌رس‌فیر‌کردنی ره‌خنه‌له‌ناو‌کوردی «پ.ک.ک» کات و ئاژاوه‌له‌

ناو کورده‌کان وا له ئیراق که تاراده‌یه‌ک سه‌ربه‌خوێان هه‌یه و مه‌سه‌ود بارزانی به‌گیانی «پ.ک.ک» هه‌ل خه‌ڕینه‌ی بو سه‌رکوت کرته‌ی کورده‌کان به‌ده‌ست براهی خۆه‌ی (کورد).
به‌لام له‌ میژووی کورد له‌ ریه‌ره‌ سیاسیه‌کان که‌م بووه‌ وه‌ک ته‌بدوللا ئوجه‌لان. پر هیز و سیاسه‌ت و ته‌شکیلاتی پر به‌ره‌نگاری که‌ ته‌مریکا به‌ ماهواره‌ شوینی پێشه‌مه‌رگه‌کان به‌
تورکیا نیشان بدات. ته‌لی ته‌سه‌غری ته‌مینی دیسان ده‌نوسی: ریه‌ری ته‌بدوللا ئوجه‌لان
بانتر له‌ وه‌یه‌ که‌ ته‌مریکا و میت و موساد بتوانن رخنه‌ی تی بکه‌ن. سوپاسی کاک ته‌لی
 ته‌سه‌غری ته‌مینی ته‌که‌ین که‌ بی که‌ تمان و تاره‌که‌ی نووسیوه‌ و هه‌روه‌ها له‌ ئازادی قه‌لم له‌ ئیتران ئیسلامی.^۱

سه‌رنجی گشتی بو کورد و کوردستان

گه‌لی کورد که لانی که‌م به‌لام روون دیاری کراوه که می‌لله‌تیکی نو تا هه‌شت هه‌زار سا‌له له سه‌رزه‌وینی ئێران نه‌ژیت. له سا‌لی ١٩٠٠دا که سه‌ره‌تای چه‌رخ‌ی نوزده‌هه‌م دا که هه‌یشتا کوردستان له‌ت‌له‌ت و فواره نه‌بو هه‌ر تارا‌ده‌یه‌ک بو خو‌ی نه‌ژیا چو‌ن زوربه‌ی حا‌که‌کانی ناوچه‌ی کوردستان کورد بو‌ون نه‌گه‌ر چی ته‌وانیش تیری قه‌زابو‌ن و برێکیان بیر و هوشی سیاسی‌یان نه‌بوو بی‌ونه بارمه‌ی ینگاری له تورک و ئه‌ره‌ب خراب‌ترین خزمو‌کاری ته‌وان بو‌ون به‌لام نه‌م می‌لله‌ته‌ می‌ژوو‌یه له‌م شاخو‌داخه‌و ئاو‌خا‌که‌ نی‌شته جی‌یه و می‌ژوو‌ی رو‌نی هه‌یه، با‌لوره‌ی دایکه‌ جه‌رگ سو‌تاوه‌کان لا‌وندنه‌وه‌ی سو‌ار چا‌کی ... شاهیدی قه‌زا و قه‌ده‌ری کورده له می‌ژوو‌ی تال‌دا دیاره و رو‌نه و له سه‌ر نه‌و با‌وه‌ره‌ بو‌ون که له می‌ژوو‌ه ژیا‌نیان له گه‌ل چه‌رمه‌سه‌ری و ره‌نج تی‌که‌ل بو‌وه.

ئێستا کورد نزیک به سی ملوینه و هیچ مهرزی و سنووری دیاری کراوی له بهین خۆیدا نازانی ته نیا پارچه پارچه به ئه مێش به ناره و له ته له ته به ته وه و بو سه ره به خویی یه ک گرتن نزیکه ئی سی تا چوار ملوین کورد هه ره له سه ره مافی ره واوی خوی کوژراوه ئه ویش به سووتاندن تا کیمیاوی (شیمیایی) و مأل ویران و سه ری گهردانی به جینگه ئی خوی و چه ن ریه ری مه زن که له سه ره توله خویان به فه ن و فیل له سی دا ره دراو ن و ... و ئێستا ئه م حه ق خوازیه دیاره له م ماوه ی چه ند سه د سا له به کوشتو بر و ته له که و پیلانو فیل هیشتا هه ره روژ به روژ گه شه په یدا ئه کات و کورد بو حه ق خوازی خوی سو رتر بو وه . کورد خه وی خوش له چاوی داگیر که ره ان که کوردستانیان داگیر و دابه ش کردو وه نه یان هیشته به دلی ته خت له کوردوستاندا بیگانه و نامۆ تیدا ئه رز ئه ندام پیاوه تی کات جا ئه گه ره چی دوسه د سالی تریش هه ره داگیر که ره به کوشت و بر دلی خوی خوش بکات کورد دايمه درکی چاوی داگیر که رانه چو ن بیر ناکه نه وه و سو تاندنی مأل ده ره به ده ری و چه ره سه ری له بیر یان ئه چی ته وه چو ن ئه توانی ئه و بلیسه ئی شو ریش حه ق خوازیه ته واوی سه ره تا سه ری کوردستانی گرتو ه چو ن دای ئه مرکیئن زو ره سه یره باشت ر ئه وه یه بیته سه ره ئه قل و له قسه ئی چه ندانه کوردی زو ل و نا کورد ده ره به گی نه خه له تین کوردستان له میژوودا شاهیده قه د نامۆ له خاک و ئاوا ی مالی خوی قه بولی نه کردو وه و ناکات. و تورک و ئه ره ب له گه ل کورد دا هیچ پنه ون دی ره گه زی و میللیان نیه. کورد له گه ل فارس دا یه ک روحن له دو به سه دا.

له لاپه ره ی ٨١ ن - خه لفین ده لی ته نیا نا کوکی نیوان کورده کان توانی شکه ست به

بزوتنه‌وه‌ی به ده‌رخانی گه‌وره‌ بدات ته‌گینا موحه‌مه‌د پادشا که رابه‌ر و والی موسڵ نه‌یه‌ته‌توانی به ئاسانی ته‌م حکومه‌ته‌ تینک بدات و هه‌ر ته‌م دو ده‌سته‌یی و ناکوکیه‌ سیاسه‌تی ئوسمانی بو. بال‌ویزی رووس چه‌ن جار داوای له ئوسمانی کردووه‌ و زۆری بو تورکیه‌ هیناوه‌ بو شه‌ر له‌ گه‌ل کورده‌کان.

رووسه‌کان چه‌زیا نه‌کرد شیخ ئوبیدوللا په‌لاماری ئیتران نه‌دات و کورده‌کان ئیتران زۆر خوشخال بوون به‌چه‌ن رکیقی شیعه‌کان^۱ و شیخ ئوبیدوللا پاش شکستی له‌ روسیا رۆبه‌ش پی‌دا رویشه‌ مه‌که‌ له‌ویدا مرد. (دور له‌ وه‌ته‌ن)

سیاسه‌تی شیخ ئوبیدوللا وای نه‌کرد که‌ گه‌لی کورد به‌ چاوی حورمه‌ته‌وه‌ بۆ ته‌م پێشه‌وا ئایینه‌ بروانن ریزی لی‌ بگرن. سیاسه‌تی نه‌و ته‌نیا ئاوات و ئامانجی رزگاری کورد له‌ ژێر ده‌سه‌لاتی روس و تورکیه‌ بو که‌ چی بو به‌ قوربانی رووسیا که‌ موئامله‌ له‌ گه‌ل تورکیه‌ کرد.

هیچ کام له‌و کرده‌وه‌ دېنده‌کانی تورک و ئیراقی بی‌ بائخ نه‌یتوانی کار به‌ سه‌ر داخوازیه‌ حق‌ خوازیه‌کان کورد بکات و نه‌یا ئه‌وانیوه‌ کوژانده‌وه‌ به‌ بزوتنه‌وه‌ که‌ به‌ نه‌جام بکه‌ن بۆیه‌ که‌ دیسان کورده‌کان خۆیان کو کرده‌وه‌ و په‌لاماری داگیرکه‌رانیا نه‌دا. گه‌لی کورد هه‌تا ئیستاش هه‌ر له‌ سه‌ر ته‌م ری و شوینه‌یی خوی ده‌روات. جولانه‌وه‌ی رزگاری گه‌لی کورد هه‌رگیز ژێر ناکه‌وی. (له‌ کتییی کورده‌کان له‌ ساڵی ۱۸۸۰ نووسینی

۱- چون ته‌نیا ئیراق و تورکیا و سواریا و روس خاکی کوردستانیان دا‌بر کردوه‌ و مه‌به‌ست له‌ داگیرکه‌ران نه‌و چوار ولاته‌یه‌. کوردستانات سه‌رزه‌وین ئیترانه‌.

جەلیل جەلیل).

میرانی سۆران که میر موحه مەد له گەل ئوسمانی ریک نه کهوت^۱ به پیلانی فەن و فیل بووه هۆی روخاندنی ئەو حکومه ته. مەلای کوێر به ناوی مەلای خەتی که دەم چەوریان کرد و ئەویش فتوای دا ئەگەر هەر کوردی له گەل ئوسمانی شەڕ بکات تەلانی ژنە کهی ئەو که ویت.

بەم جوهره پیلانی له شکری ئوسمانی به ئەو حکومه ته به هیزه که له شەڕدا نهیتوانی بەم جوهره مەلای کوێری کرده چینی دەستی خۆی و به ئاواتی خۆی گەشت.^۲

۱ - مەبەست ئوسمانیه کان بو ته سلیم بوونی حکومه تی میرانی سۆران و داگیرکردنی ناوچهی رهواندوز بووه.

۲ - له کتییی میرانی سۆران.

شورشه‌کانی کورد بوچی سهر نه‌کهوتن

v

له‌و رۆژه‌ی بزوتنه‌وه‌ی سیاسی کورد ده‌ستی پێ کردووه‌ ئه‌وه‌ هه‌موو شۆرشه‌که‌ به‌رپا
کراون به‌ چ تاوانی سهر نه‌که‌وتون دیاره‌ هوێ گه‌وره‌ی هه‌بووه‌ که‌ نه‌ی هێشتوه‌ سهرکه‌ون
ئه‌و هویانه‌ش ئه‌مانه‌ن.

١ - نه‌بونی پارتیکی پیشه‌وه‌ی شوێشگیری ریکخه‌ری پروگرام و په‌یره‌وینکی هه‌ل
قۆلاو له‌ ناوچه‌گه‌ری به‌رژه‌وه‌ندی گه‌له‌وه‌.

٢ - بوونی پیاوانی ئایینی و ئاغا و ده‌ره‌به‌گ که‌ به‌ په‌ی پی‌ویست پشتگیری شوێشی
نه‌ته‌وه‌ که‌ یان نه‌کرده‌وه‌ له‌ جیاتی پشتگیری به‌ پینچه‌وانه‌ ده‌ستیان له‌ گه‌ل دوزمنانی کورد
دژی شوێش نه‌ته‌وه‌ که‌ یان ده‌کرد به‌رامبه‌ر به‌ ولاته‌که‌یان.

٣ - پارچه‌ پارچه‌ بوونی کوردستان و بچراو بوونی نیشتمان و په‌یوه‌ندیکی نیشتمانی

له نێوان شوپشگیره کانی کوردستاندا نهبوونی بیروباوهی یه کیه تی بو رزگاری ...

۴- یه که یه تی دهوله ته داگیر که ره کانی خاکی کوردستان و ههروه ها فروشتیان به نهوت و بارودوخی سیاسی ولاته ئوروپایه کان به تاییهت روسیای (رۆژهش) و ئینگلیز و ئیمپر یالیسم پیره که مه شهو به پیری که فتار و پشتگیری داگیر که ره کان بوله ناو بردنی بزوتنه وه کانی شوپشه پاله وانه کانی کورد له هه ر ناوچه یه ک کوردستاندا هه ل گیر سابی...

۵ - زوری چه ک و تفاقى جهنگى دوزمن و سه ر که وتنى له م روه وه چونکه داگیر که ره کان وا زۆر دره ندانه په لاماری وه حشیانه یان نه کرده سه ر کوردستان و بى به زیانه له ژن و مال و مندال و پیر و جوان بو کوشتن یان ده ستیان نه ته ترسان به لام کورده کان له م باره وه چونکه جهنگ نه که وته ناو خاکی کورده وه ناچار کوتایان نه کرد له هه له کاندا. بو بنه بر کردنی مال و خیزانی و خزمو که سو کاری پیاوژنه شوپشگیره کان بو دل شکاندنی پشمه رگه. بو نمونه شه ری بارزانی له گه ل حکومه تی ده ورانی قاسم.

۶- نه بوئی یارمه تی ده ره وه ی و نه بوئی ده زگای پروگانده و ناساندنی کورد به بینگانه له ولاته کانی ده ره وه به تاییهت لایه نه نازادی خوازه کانی جیهان و نه بوئی هاوکاری سیاسی و پشتیوانی گه لانی جیهان بو بزوتنه وه شوپشگیره کانی کورد و کوردستان.

۷- بوونی کومه لیک له چاو چنوکان و چلکاو خوره کان که بو پاره هه میشه ناماده ن بو خزمهت و خو فرۆشتن به بینگانه و یارمه تی دانیان له دژ نه ته وه که یان که ئه مانه سته م کارترین سته م که رانی میژووی گه لی کوردن و مایه ی نهنگی کوردن چونکه ناو به ناسیا و دوزمن نه ریژن و چاپلوسی و چه ور زوانی و ... خو به زل زانین. یه کێکه له ده رده

گرانه کانی گهلی کورد.

۸ - نه خوینده واری له باره ی میژو و فرههنگ و ههروه ها قه دهغه بونی باسی رامیاری کورد و په ره پی دان به دابوونه ریتی و فرههنگ له کوردستان و ههروه ها بیگانه بوون له بنه و بنچینه ی گه له خۆی باری گرانه.

۹ - ناکۆکی نه شایری و تیره گهری له ناو کورده کانا به گ و ده ره به گ و مالک خوین مژ که له هیچ زولمو سته می نه ربابه زه مین داره کان به هه دی بووه که خویانیش کورد بوون و نه قل له «بای ف - دیل» و «ن - خه لفین». خه یانه تی مالک و ئاغا کانی کورد که متر له خه یانه ت و کوشتوبری حاکمه داگیر که ره کانی کوردستان نه بووه. له نه سل دا هه ره نه وانه کوردیان له حه ق خوازی بی به ش کرد. نه وه نده سزاو و سه رانه و باج ... له کورده کان سه ندوه که نیوه ی ده ست ره نجی کورده کان که به ره نجی شانی که شاهه رزه کان به دو نیوه زیاتر به دو به شی یان نه کرد جگه له بینگاری و... بابمینی. روویان له دنیا دا ره ش تر بی ت له وه سه یرتر؛ نه گه ر رایه تی بیویستا یا بوک بینی یا کچ به شوو بدات ده بوایه به پرس و ره زامه ندی مالک بوایه، یان نه گه ر که سیک سی جار سلا می مالکی نه کرد بایه شه و له ته ویله حه بسی نه کرد و هه وسار کردن یه کێ له کار ئامیه کان بووه. ئایا نه مانه حه ق نیه ئیستا خویان هه وسار بکړین؟ له ژیر دار پشت شکاندن کاری یه ک له هه زاره هم ناکورده زۆله کورده مالک و ئاغا کان بووه، لاشه ی پیسیان بۆ بهر سه پلۆت باشه. نه گه ر رایه تی له دهستی نه وانیش شکایه تی بکړدایه له سه ر حه ق خۆی بوایه به تاوان بار نه ناسیان و له پاسگا کانی حکومه ت ده ستیان به دهستی که ره وه نه به سته وه بگره هه ره نه رایه ته

بیانکوشتایه تاکه سینک تر دژی مالک رانه‌ویستی. پیاوه ژاندارمریه کانش حه‌لقه له گونی
ئه‌وان بوون. شای سته‌م کار هه‌وسار له سه‌ری مالک بو ئه‌ویش هه‌ر سیاسه‌تی بو له به‌ر
ئه‌وه کورده‌کان ئیتر هه‌وای بزوتنه‌وه به سه‌ریان نه‌دا به‌لام هه‌موشتی له باریکی به‌چر ئه‌بی
ته‌نیا زولمه‌که له قه‌ویه‌تی ئه‌به‌چریت. مافی ره‌وای کورد به زۆر زه‌وت کراوه.

تا ئیستا که بۆمان ده‌ر ئه‌که‌ویت هیچ که‌س به‌زه‌یی به‌ حالێ گه‌لی کورد نه‌هاتوه نه
ولا ته‌ داگیرکه‌ره‌کان ره‌حمیان هه‌یه‌و نه‌ دراوسیه‌کان. چونکه ئه‌وانه به‌ نه‌وت و پا‌ره
قو‌ربو‌یان پ‌ر ئه‌که‌ن. لا‌په‌ره‌کانی می‌ژوو رو‌ونیان کردوه ته‌وه به‌لگه و سه‌نه‌دما‌ن هه‌یه ئه‌ی
برا‌کان ئه‌ی ئه‌وانه‌ی وا شه‌و به‌ بی خه‌م کورد سه‌ر ئه‌ینه سه‌ر سه‌رین ئه‌گه‌ر وا‌بی خه‌یا‌ل
بن حاشا ئیوه له نه‌وه‌ی ئه‌م خا‌که نین. له کتێبه‌که‌ی خه‌بات له ری‌نگه‌ی کورده‌ستاندا
(جنبش ملی کورد) بزوتنه‌وه و سه‌ر چا‌وه‌کانی دو‌کتور به‌لچ شیرکو له کیشه‌ی کورده‌دا
ئه‌لی: مه‌سه‌له‌ی کورد سه‌ر به‌ خو‌یی کورده‌ستان هه‌ر له روی سستی و ف‌ر و فی‌لی
ئینگلیزه‌وه به‌ ئه‌نجام نه‌گه‌یشته له مه‌دا کورده‌کانیش خو‌یشیان بی ته‌قسیر نه‌بوون و
به‌شدار بوون و ئه‌توانین ب‌لین که تاتونی ئه‌بی له کورده‌کان خو‌یان ب‌گرین چونکه ئه‌گه‌ر
کورده‌کانی به‌ش کراو به‌ تورکیه له‌و کاته‌دا ئاتاتورکیان یارمه‌تی نه‌ده‌ا و له گه‌لی شیخ-
مه‌حمود زی‌ک ئه‌که‌وتن زی‌اته‌ر مه‌سه‌له‌ی سه‌ر به‌ خو‌یی کورده‌ستان ره‌نگ و ب‌وی به‌ خو‌یه‌وه
ئه‌گه‌رد و هه‌روه‌ها ئه‌بی ئه‌م زوردار و سته‌م گه‌رانه به‌ کورد و ئی‌ران ئه‌وه بزانه‌ن رو‌ژگاریان
هه‌روا درێژه ناکیشی تا ئافره‌تانی کورد به‌نه‌یزه و خه‌نچه‌ر هه‌لد‌رن. چونکه کورد د‌یر یا
زوو ئه‌وانه‌ی که له خه‌وی غه‌فله‌ت‌دان که له دا‌بونه‌ریتی و هه‌روه‌ها به‌ ته‌وا‌وی مه‌سه‌له‌ی

کورد له دل و دهرونیان نه ماوه تی نه گن له داهاتودا بیر که نه وه و بی دهنگ نامینن گه لی کورد چند هزار سال پیش بهر له نه وه ی تورک یا ثرب خوی ماقول بیت له کورده وه فیر بوون و بو نمونه به لکه میژوویه کان شاهیدن بو نه میژوویه که له زیر زهوین و موزه خانه کانی ولاته نه جنبیه کان ناسه واری که له ته مه دون و فره هنگی نه میلله ته دهر نه که ویت که وا بو بیر له رابردو که نه وه و به کورد بونی خویان شوکرانه ی پی بکه یین.

میلله تی کورد نه بی میژوومان بهر چاوی خومان بخه یین و سهر گوزشته ی کورد بو نیمه ده بی په ندو دهرس بیت نه و شتانه که بزوتنه وه ی کوردستانیان هه ل گرساندوه نه وانه ی که بزوتنه وه ی کوردیان دامرکاند و کام به چ هویه ک و بی سیاسیه تیک کورد و سکر تیری کورد شوړشه کانی پوکاوه ته وه نه مانه هه مووی بکه یین به سهر مه شقی داهاتوو راستیه کی ته جروبه و نه زمونی سیاسی و ههروه هامیژووی کورد و کوردستان نیمه ناگامان لی بیت و هه ر کوردی چ له کاسب و توجار و کارمهند و چینی لادی کان هه مووی نه بی بو سهر به خویی کوردستان به هه ستیکی کوردانه و میشکی پر له سه و دای ئیرانی گه و ره به شداری بکه یین. به لام بریک لادهر و بی بار هه یه که به راستی خویان زور خویری و بی هه ست و نیستن و ده لی باری ئینسانی و مروف له نه وان نیه نه ته نیا کوردستان با دنیا ش تالان و ویران بیت نه وانه نه ته نیا له ریزی مروف دا نین، به لکه له زوم پره یی تاوانبارانن. ته نیا خه ریکی گیرفان پر کردنن له راستیدا هیچ نازانن پی ناسی خویان ون کردوو و یان نه وی که له داب و نه ریتی خوی له بیریان چوه ته وه هه ر بو ئیشوکاری ژبانی ناموباره کیان ته شکو نه نگیان لی دیت. نه وانه له راستیدا نه زان و له بنه ماله یه ک

باش و فره‌هنگ په‌روه‌ردا چاوی نه‌کردووه‌ته‌وه‌ یان به‌قه‌وڵی پیشنیان له‌ سه‌ر سه‌ره‌ی
 باوک و دایکیان گه‌وره‌ نه‌بوون و یان بنه‌ماله‌ که‌یان جیگه‌ی بایه‌خ نین ئه‌وانه‌ بوچی له‌ داب
 و نه‌ریتی باپیرانیان ته‌شکیان هه‌یه‌ نه‌گینا زۆربه‌ی میژوونووسه‌کان به‌سپوران له‌ فره‌هنگ
 و نه‌ریت دا ده‌لێن له‌ نێو هه‌موو نه‌ته‌وه‌کانی دیکه‌دا ته‌نها کورد تارا دیه‌ک ره‌سه‌ن خوی و
 فره‌هنگی پاراستوه‌ له‌ پاش ۲ هه‌زار ساڵ به‌ نا‌په‌وا گو‌پیان بو‌ هه‌ل‌که‌نده‌وه‌ و
 زیندوبه‌چالیان کردووه‌ به‌لام چۆن سینگ کورد جیگای پاراستن بووه‌ هینشتا خه‌وشی لی
 نه‌نیشتو. ئه‌وانه‌ وا له‌ بنچینه‌ی خویان حاشا ئه‌که‌ن به‌ شیر ی بینگانه‌ گۆچ کراون لی‌ره‌دا
 باش وایه‌ چه‌ن وه‌سیه‌تی ماموستا‌کانی نه‌مر ب‌خه‌ینه‌ به‌ر چاو.

ماموستا قانع فره‌مویه‌تی:

شیره‌ پاکه‌که‌ی دایکت نه‌خۆی به‌درۆ

رۆله‌ سه‌د ئامان نه‌م‌که‌ی ره‌نجه‌ رۆ

من له‌ خاکی پاکی کورددا رواوم

به‌ شیر ی پاکی کورد گۆچ کراوم

وه مامۆستای پایه بهرز شیرکو بیکهس فهرمویه تی:

گه رچی هیندی کهس خه ریکی ورگ و گیرفان پر نه کهن
 شهو به بی خه م له بو کورد سه ر نهینه سه ر سه رین
 هه ر سه رین و سه ر سه ری حاشا نه وه ی نه م خا که نین

یان شاعیری فارس ده لی:

هه ر کهس نه داره نشانی از پدر، گرفته است مادرش از جای دگر.

هه ر له سه ره تای میژووی گه لی کورده وه زۆز بوون له جه نایه ت کارانی خۆمالی که
 بۆنه ته هۆی دوا که وتنی میلله ت چون دلسۆزی زید و نیشتمانی خویان نین نه گینا
 میلله تی وا له شه ش هه زار سال پیش دا خاوه نی که له پوری نه ته وایه تی بیت چون ده بی
 ئار و نه نگیان بیت ده یان جار که وتۆنه ته به ر گیژ و لولی چه رخی رۆژگار. دیسان
 چه رخیان له چه مه ر برپوه و رۆژگاریان تی په ر کردوه و ته نگو چه له مه ی رۆژگاران
 سه ختی خوی برپوه و له هه موو ده ورانی یکدا ها تونه ته روی بساته وه خوی به
 چه ماسه ی پیاوه تی و ئازایه تی نواندوه له جوامیری ئازایه تی به ناو بانگ بووه و پایه خی

زۆر به نامۆس داوه و خۆپه‌سنه‌ندی له ناو کورددا زۆر که‌مه

هه‌روه‌ها ده‌زانین فهره‌نگی هه‌ر میللته‌تی پێناس ئه‌و میللته‌یه له جاران چاک ترو
پاکتر پارێزگاری له هه‌موو ئاكاره‌کانی کوردی بکه‌ین تا زیاتر له به‌ین نه‌چیت.

ئه‌وکاته وا قه‌ومی کورد له سه‌ر روی روزگاردا ناوونیشانی بوو پادشای ئاشوریه‌کان
پاش مردنی خۆی به‌ کۆپه‌که‌ی ئه‌سپێری که قه‌ومی ماد ته‌ختوبه‌تی تو لیک ئه‌دات^(۱) له
به‌ر ئه‌م هه‌ره‌شه سالمانازار فەرمانی داگیر کردنی ولاتی ماد ئه‌دات و په‌لاماری درپدانه
له ولاتی ماد ئه‌کات هه‌وخته‌ره‌ شای ماد به‌ وینه‌ی ره‌زمی پارتی زانی ئه‌چیته‌ ناو قه‌لای
ئاشوره‌وه و ته‌خت و به‌ختی ناو قه‌لای ئاشوور و ئه‌و شای خۆینخواه به‌ سه‌ریدا
ئه‌روخینی. دیسان له‌م باره‌وه بیرورای جیاواز هه‌یه که به‌م جوهره‌ باسی کراوه پادشای
ئاشوور له‌ په‌قا قه‌لاکه‌ی خوی ئاگری لینی به‌ردا و خۆی مال و سه‌روه‌ت و سامان و
مندالی خسته‌ ناو ئاگره‌ که هه‌موو دارو ده‌سته‌که‌ی سوتیان و ئه‌و ده‌وله‌ته‌ به‌ هیزه‌ چوه‌ ناو
ئاگری قار و کینه‌وه، ئه‌گه‌ر میژووی و ده‌سه‌لاتی حکومه‌تی ئاشوریه‌کان له‌ لاپه‌ره‌کانی
میژوو بده‌ینه‌وه ئه‌و کاته ده‌زانین به‌رامبه‌ر چ حکومه‌تی ماد به‌ربه‌ره‌کانی کردوو و
حکومه‌تی وا ئیلام و بابل و میسر باج‌ده‌ری بووه‌ چون ده‌سه‌لات‌داری حکومه‌تی ولاتی
ماد توانیویه سه‌ری ئاشوور له‌ خوار بکاته‌وه. به‌داخه‌وه گه‌لی کورد له‌ رابردووی خۆمان
زانستی باشمان نیه ئاکامی ئه‌و نه‌زانینه‌ واده‌کا خۆپه‌وشتی بێگانه‌ فیر بین ئایه‌تووللا

۱ - که له ئیلمی ئه‌ستێره‌ناسی دا بیان وتوو. چون له‌و سه‌رده‌مه‌ له ئیلمی ئه‌ستێره‌ناسی و
تالم‌ناسی دا باو بوه و به‌ پادشای ئاشوریان گه‌یاندوه.

مەردوخ دەلی: له برینک قەوم وا داگیر ئەکریت. خەلکی نەزان رەوشت و رەفتاری ئەو داگیرکەرەنە فێر ئەبن و بگرە خۆیان هەر وەک داگیرکەر رەفتار بکەن لێرەدا ئەگەرچی باب و باپیرە کانمان رۆداوە کانی میژوویان له سینگی خۆیان پاراستوو و بە ئیمەیی کوردیان گەیانندوو پاش شەش هەزار سالی گۆرانی و داب و نەریت و مەقام و بەیت و بە سەر هات کە بە شیکێ له ژبانی گەلی کورد بوە پشتاو پشت بە کورد گەیشتوو ئەوانە لەم ئاو و خاکە پەرورەدە کراون بونەتە کە ئە پیاوانی میژوو.

ئەوانە واه بە مالهێ دەره بە گیە کان هەل کە وتوون چل کاو خۆر و مەردە زەند و بێ بار و خوێرین له ناو پیاوانی دلێر شەرمیان لی دیت کە بلین ئیمەش مەردین. مالکە کان وا زەوی و زاری کوردستانیان تالان کردوو زەبری کاریی یان بە کورد گەیانندوو ئەم مل پان و بێ رەسە نانە خوینی کوردیان مژی، بوونە دەوڵەتمەند تا پزشکی و موهندیس کە چ هەنگاو یکیان بو کوردیان هەل نە گردوو. ئەم مالک و دەره بە گانە مایەتی نەنگ و دواکەوتنی گەلی کوردن کرم و زالوون بو کورد کە ریشەیان هەل بچرا له ناو خاکی کوردستاندا.

برینک پیر قەرال و کەفتار له ماله کان بە چاوی خۆیان دیان کە رایەتە کان چۆن هەییان لییان کرد بە ریسوایی فرەو هەلاتن هەر ئەم زوڵە کوردانە فرەهنگ و ئایینی بیگانهیان بو ولاتی کوردستان هاورد. له دواڕۆدا گەلی کوردستان له سەر هەر قەبر و گۆڕی مالکی وا زالم بوون ئەبێ کە لەی شەیتانی دابنری بەو شیوو و جنوکە بیست تا ئاوینهی ئیبرەت بێ بو پاشماوێ کانیاں ...

پياواني ميژووي كوردستان وا سه‌رو مال و منداليان له ريگه‌ئي نيشتمان باخت كرد. سمكو كه كوپه‌كه‌ئي به ديل كه‌وته ده‌ستي توركه‌كان و توركه‌كان گوتيان نه‌گه‌ر شه‌مئون نه‌رمه‌ني بكوژيت كوپه‌كه‌ت رزگار نه‌كه‌ين كه چي درويان له گه‌ل كرد به‌لام ناوي له ميژووي شه‌ره‌فنامه‌ي كورد بو هه‌تاهه‌تايه لي‌ل نابي بو كورد ژياو بو كورد مرد كاتي كه (سوئي) ئينگليزي پيشنباري پاره به سمكو نه‌كات، سمكو ده‌لئ شيوخ مه‌حمود پاره‌ي پي داوم، ناوي من كورده من خو فروش نيم، كوردي لي قه‌وماوم توركه‌كان ژنميان كوشت، كوپه‌كه‌ميان به‌ديل برد ئيوه له گه‌ل توركه‌كان به كورد موئامله‌تان كرد. حكومه‌تي شيوخ مه‌حمودتان تيك‌دا و ئيستا به پاره من ژير نه‌كه‌نه‌وه. من ميواني برا كورده‌كانم و كورد قه‌د سنوور ناناسي ئه‌م ديوو ئه‌و ديو مائي براي خويانه ئيوه‌ي خه‌يانه‌ت بار سنوورتان بو كورد داناودا به‌شتان كرد به توركه‌كان و نه‌ره‌به‌كان و فارسه‌كان. كاتي له شنو بو و توويژي سمكو له گه‌ل پياوي حكومه‌تي بو ناشتي له به‌ر دل سافي و خوش باوه‌ري، پي ده‌لئ هيشتا ئه‌مير نه‌هاتوو له كاتي ده‌رهاتني سمكو نه‌يده‌نه به‌ر ده‌ست ريژ و به‌م نامه‌رديه شه‌هيدي نه‌كن. ئه‌م پيلانه له لاي‌ن خائين و خو‌فروشه‌كان نه‌وه كرا، تورك و نه‌ره‌ب و ولا‌ته ئوروپا به‌كان دايم له گه‌ل كورددا درويان كردوو.

كه‌چي كاتي يه‌كي له گه‌وره‌كاني ئيراني به ديلي ئه‌بيت ده‌لي ئه‌مه نامه‌رديه من ئيستا بيكوژم. به‌لام من ده‌زانم ئه‌م كابرا ئاخري خو‌م نه‌كوژيت نه‌گه‌ر وايش چي بو به‌نامردي شه‌هيديان كرد. و خو‌ي به كابراي رووسي ده‌لي خوي ئه‌م كورده هه‌ژاره بتان‌گري‌ت. جه‌عفه‌رئاغاي براي كه‌متر له سمكو نه‌بوو ئه‌و پياوه دل سافه به سويند خواردن ئه‌مير

ئیتیزام گه‌پۆس که ده‌لی به‌ قورئان له‌ روی سه‌رزوی من خه‌یانه‌ت به‌ تۆ ناکه‌م نه‌م
خۆفروشه‌ نه‌نگ‌ناوه‌ نه‌میر ئیتیزام به‌ چال‌که‌ندن له‌ ناو ماله‌که‌ جافر ئاغا ته‌که‌ویته‌ نا
وچاله‌که‌ و له‌وێ ده‌ستریژ ته‌که‌نه‌ سه‌ری ته‌ویش گیانی فیدای بیروباه‌ری ته‌کات و نه‌میر
ئیتیزام ده‌لی: من سویندم خوارد و له‌ روی زه‌وی خه‌یانه‌تی پێ ناکه‌م، به‌لام نه‌مه‌ ژیر
زه‌وینه‌.

مینورسکی میژوو نووس و پسه‌وری میژووی کورد ده‌لی: من به‌ چاوی خۆم دیم که
حکومه‌ت زۆر له‌ جافر ئاغا ته‌ترسا. خه‌لکی کوردیش زۆر خوشیان ته‌ویست و به‌ چاوی
ریزو حورمه‌ته‌وه‌ به‌ جافر ئاغا شانازیان ته‌کرد چونکه‌ هه‌ر چی ده‌ستی که‌وتبایا به‌ سه‌ر
هه‌ژار و فه‌قیه‌ کاندایا به‌شی ته‌کرد.

دیسان مینورسکی ده‌لی: به‌ چاوی خۆم دیم که هه‌شت سواری کورد که‌ پاسه‌وانی
جافر ئاغا بوون چاویان نه‌ ته‌پتروکاند و دوا‌ی چاوی پێ که‌وتنی رۆداوه‌ که‌ به‌ راده‌یه‌یک
غیره‌تیان نواند که‌ من له‌ ژیا‌نی خۆما قه‌ده‌ بیرم ناچیه‌ته‌وه‌ کورده‌کان ویستویانه‌ ژینرا‌له‌ که‌
بکوژن به‌ جینگه‌ی جافر ئاغا، له‌ شاری ته‌وریز که‌ گه‌مارویش درابوون و چه‌ند که‌سیشیان
کوشت له‌ شاری ته‌وریز هه‌لاتن و له‌ کونای دووکه‌لدانی سو‌مپاوه‌ ده‌رچون و خودی
تورکه‌کان له‌ ناو خۆیاندا ده‌یان گوت ئایا نه‌مه‌ ئازایه‌تی نیه‌ شه‌ش دانه‌ کورد به‌ دوو
جه‌نازه‌وه‌ له‌ شاری گه‌مارۆ دراودا ده‌ربچن؟!

نه‌میر ئیتیزام: که‌ له‌ کورده‌کانی گه‌پووسه‌ به‌ خه‌یانه‌ت بزوتنه‌وه‌ی کوردی کوژانده‌وه‌.
مینورسکی ده‌لی: کورده‌کان شل و شیناووبی ته‌قل نین به‌لام توانای ته‌واوی

ئەوێشان نیه که روشنبیری و زانیاری خۆیان پەرەى پى بدن و بەرەو پىشى بخەن.
 وەرگیرى کتیبى نووسینى مینورسکى (حەمە سەئید حەمە کریم) دەلى: هوى
 خوروەشتى ئەو سەر و کانه وابوو که وایان زانیووە بارى چاکە و پىشکە و توانە تەنها لە
 راهێنان نامادە کردنى سەربازیه و لە شەرداسەر ئەکەون. بویه کورد لە کۆرى روشنبیری دا
 زۆر کزن. بڕیک لە سەر و کە هوزە کان کوردی دەرە بە گەى بوون و لە بەر بەرژە وەندى
 تاییەتى خۆیان خویندن و روشنبیری سیاسیان ئەخستە پشت گوێ که وا بوو بەر لە
 دەست بە چەک دان مێشک شەرته ئەک دەست بە چەک بى، بزانی بۆ چى. لێرە داچەند
 بەیت لە مامۆستا شائیرە نەمرە کان ئەخەینە بەر چاو:

گیان فیدای دەست و قەلەم پیت ئەسپ و زینم بۆ چیه

تاقەلەم هیمەت بکات بڕنەو کرینم بۆ چیه

«مامۆستا بیکەس»

چەپ گەردى گەردوون گەران کوشتمى

نەزان پەرەستى بۆ نان کوشتمى

هەر چەوسانەوى بى حەسانەو

ئەى مردن لە کویى ژيان کوشتمى

«مامۆستا هەژار»

له کتییی داب و نه‌ریتی کورده‌کان ماموستا بایزدی ده‌لی: هه‌ر میلله‌ت و قه‌ومی وازوهر و هیزی به‌سه‌ر میلله‌تی دیکه‌ بگری هیندیک له‌ فره‌هنگ و داب نه‌ریتی به‌سه‌ر ئه‌و میلله‌ته‌دا نه‌سپینرئ و بۆ لا‌بردن و تیکه‌ل کردنی ئه‌و میلله‌ته‌ داگیر کراوه‌ هه‌روه‌ها بریک له‌ ته‌مه‌دون و قسه‌و جل و به‌رگی و هه‌لسان و دانیشتی ئه‌و میلله‌ته‌ حاکمه‌ فیر ده‌بی و هه‌ندیکان له‌و میلله‌ته‌ داگیر کراوه‌، به‌چه‌شنی داگیر که‌ر ده‌رتین و بگه‌ر نه‌گه‌ر له‌ میژووی خۆیان نه‌زان بن. و به‌یت و باو خۆیان له‌ بیر ده‌چیته‌وه‌ و داب و نه‌ریتی بینگانه‌ی داگیر که‌ر جینگایان پر ده‌کاته‌وه‌ و بریکیان هه‌روه‌ک خودی داگیر که‌ر بۆزید و نیشتمانی خۆی ئازار و نیش ده‌گه‌ینن به‌لام نه‌گه‌ر ئه‌و میلله‌ته‌ لیهاتو زانا بیت له‌ میرات و فره‌هنگی خۆیان پاوسه‌وانی ده‌که‌ن له‌ هیچ ده‌ور و روژگاریک دا خۆیان و میلله‌تیان و فره‌هنگیان له‌ بیر ناچیته‌وه‌ بگه‌ر بۆ په‌ره‌ پێ‌دان تی ئه‌کوشن له‌ هیچ هه‌ول و تیکۆشانی بو سه‌ربه‌ری گه‌ل و ولاتی خۆی ناویستن، و به‌ ئه‌و په‌ری گیان به‌خت کردن له‌ ئامانجی خۆیاندا بو گه‌ل و ولاتی به‌ شانازی ئه‌زانن.

حه‌مه‌سه‌نید حه‌مه‌ که‌ریم وه‌رگه‌یری کتییی کورد که‌ مینورسکی نووسیویه‌ ده‌لی: خۆو ره‌وشتی ئه‌و سه‌روه‌کانه‌ی (ئه‌رباب مالکیان سه‌روه‌که‌ هۆزه‌کان وایان زانیوه‌ باری چاکه‌ پێشکه‌وتوانه‌ ته‌نها له‌ راهی‌تان و ئاماده‌ کردنی سه‌ربازیدایه‌ ئه‌میش له‌ به‌ر بی سیاسه‌ت بوونی گه‌لی کورده‌ له‌باره‌ی په‌ره‌ پێ‌دان و پێش خستنی روژنبیری کورده‌).

مینورسکی ده‌لی: ئه‌مه‌ رای من نیه‌ و هۆی سه‌ره‌کی نیه‌. بۆ ئه‌و مه‌سه‌له‌یه‌ که‌ هه‌موو سه‌رانه‌ری کوردستانی گه‌وره‌وه‌ له‌ ئه‌و سه‌رده‌مه‌دا کورد بۆ سه‌ربه‌خۆی تی کو‌شا بیت

چونکه هۆی سه‌ره‌کی نه‌وه بووه که ده‌ره‌به‌گه‌یه‌کان له به‌رژه‌وه‌ندی تاییه‌تی خۆیان تا‌کوو
 نهم نزیکانه‌ش به ده‌ستی نه‌نقه‌س نه‌یان هینشتوو جه‌ماوه‌ری گه‌لی کورد روشنبیر بێی و
 پیش بکه‌ووی و چاو بکاته‌وه و له زوورداری چه‌وسینه‌ری ئه‌وان بگه‌ن به زانیاری و
 رامیاری ئیتر خه‌لکه‌که‌یان به شه‌ر و شو‌ر له ناویه‌ک دوو به‌ره‌کی و... و خه‌ریک کردوو و
 به‌م مه‌سه‌له‌یه‌له سه‌رحه‌ق خوازی یه‌ کگرتوی دوور بخه‌نه‌وه هه‌روه‌ها له پیشکه‌وتن‌دا.

مینورسکی ده‌لی: به‌ چاوی خۆم دیم سمکوی به‌ ناو بانگ که ته‌فه‌نگه‌که‌ی له قه‌وانه‌ی
 فیشکه‌که‌ی به‌ چلنی داردا کرد و نه‌له‌ریه‌وه له ده‌وری پانزده هه‌نگاویه‌وه ته‌قه‌ی لی کرد و
 ریک دای له ناو راسته‌که‌ی.

دیسان مینورسکی ده‌لی: کیو و چیاو دولی کوردستان نه‌یه که داستانی شه‌ر و شو‌ری تیا
 نه‌بی هه‌ر شوینی راسایی و هه‌موار بێت سواره‌ی کوردی تیدا په‌ریوه جینگه‌ی
 که له‌پیاوانی کورده، شین و رو‌ژدایکه جگه‌رخوینه‌کانه شاهیدی کاره‌ساتی دل ته‌زینه.
 کورده‌کان له ناوجینگا مردن به‌ ئار و نه‌نگی ده‌زانن. ده‌لین وه‌کو که‌ل نه‌بی سه‌ر له سه‌ری
 شاخ و به‌رد بکه‌وئ و لیزمه‌ی خوینی گه‌شی له‌شی به‌ سه‌ر ئاو و خا‌کا بزوات نه‌ک به‌ به‌ش
 خوا و چاوی به‌زه‌یی له ناوجینگا مردن. کورده‌کان گیان به‌ده‌م شمشیر و گولله به‌ شانازی
 نه‌زانن نهم قه‌ومه‌ دیاره قه‌ومی سه‌ر شو‌ر تر سه‌نو‌ک نه‌یه ته‌نیا دل‌یان ساف و دل‌نه‌رم نه‌لام
 لێها تو به‌ جه‌نگن.

وه‌وه‌رگیری کتیی مینورسکی ده‌لی: خۆزگه‌ مینورسکی نه‌وه‌شی بنووسیا که کورد
 ولاتانی وا به‌لای خۆیا نه‌وه لایه‌نگری حه‌قو‌قی به‌شه‌رن نه‌مانه به (قه‌ومی کورد)

توجاره‌ت نه‌که‌ن و هه‌ر ساڵ نه‌گه‌ر جیره و هه‌ره‌شه‌ی کورد نه‌بی‌ت هه‌ر وڵاته باج‌سینه‌کان له برسا نه‌مرن چون نه‌بێ ده‌می نه‌وان چه‌ور بی‌ت تا داگیرکه‌رانی خاکی کوردستان خه‌وی راحت له سه‌ر سه‌رین بکه‌ن.

هه‌روه‌ها لانی که‌م بو هه‌مووی کوردی ده‌رکه‌وتوو که مافی کورد نه‌بێ به‌سه‌ندن بی‌ت نه‌ک داتن که‌چی به‌ داخه‌وه هیشتا برێک به‌ ته‌مائی به‌ قه‌ولی فارسه‌کان (زه‌رد ئالو، بیا گه‌لو) نه‌گه‌ر کورد شو‌پشه‌که‌ی شیخ ئوبه‌یدئو‌للاوا له‌ کتیبه‌ میژوویه‌کاندا نووسراوه سه‌رنجی بده‌ین بۆمان ده‌ر نه‌که‌وێت که‌ چ به‌ سه‌رهاتنی به‌ سه‌ر نه‌م کورده‌ دڵ سافه‌ هاتوو.

کاتی که‌ شو‌پشه‌که‌ی شیخ ئوبه‌یدو‌للا تی‌ک‌شکا ئوسمانیه‌کان به‌ شیویه‌ک درپ‌دانه‌ که‌وته‌گیانی کورده‌کان و جیا له‌ سوتاندن مال و جه‌نایه‌ت به‌ سه‌رژن شو‌پش‌گیره‌کان. و نه‌وانه‌ی وا له‌ گه‌ل شیخ‌دا هاریکاریان کردبوو پاش قول‌به‌ست کردیان ۱۰ و ۱۵ نه‌یان‌خسته‌ ناوکیسه‌ی گه‌وره‌ و نه‌و خه‌لکه‌ به‌ زیندووی نه‌خرانه‌ ده‌ریا هه‌ر نه‌و جینایه‌ته‌ ئوسمانیه‌کان کردیان والهم دوایه‌دا سه‌ییره‌زا فه‌رموی له‌ قیامه‌تدا. ره‌سول‌للا له‌ئنه‌ت نه‌کات که‌ نه‌گه‌ر نه‌چین به‌ فریای برای موسلمان تورکیا له‌ دژی یونان نه‌گینا دووا روژ له‌ قیامه‌تدا جوابی ئیمه‌ چی ده‌بی و ده‌لی، ئیمه‌ نه‌بی‌ت یارمه‌تی ئوسمانیه‌کان بده‌ین.

ده‌ره‌به‌گه‌ کورده‌کان هه‌ر به‌یه‌ که‌م هه‌ره‌شه‌ی ئێران و تورکیا پشته‌ی شیخ ئوبه‌یدئو‌للایان چۆل‌کرد و دوا جار خویان کورده‌ حه‌ق خوازه‌کانیان بو به‌دره‌قه‌ی خویان و خوشیری‌نی قول‌به‌ست نه‌کرد و ته‌سلیمی داگیر که‌رانیان نه‌کرد یان بێکاره‌ لاش خۆره‌کان که‌ له‌ بو

دایین کردنی ژیا‌نی ناموباره‌کیان نه‌چوونه‌ ناو نه‌رته‌شی ئێران و ئوسمانی و به‌ خزمه‌تی
نیزامی ده‌رته‌هاتن به‌ شیوه‌ی نامرو‌فانه‌ نه‌که‌وته‌ گیانی برا‌کورد‌ه‌کانی خۆیان و له‌
داگیر‌که‌ره‌کان خراپ‌تر زه‌ره‌ر و زیانیان به‌ کورده‌کان بو‌ سه‌ر ما‌ل و نامۆسیان بو‌، بو‌
نموونه‌ له‌ کتییی راپه‌ڕینی کورده‌کان سا‌لی ۱۸۸۰دا له‌ لاپه‌ره‌ی ۱۴۲ یه‌کی له‌ فه‌رمانده‌
نیزامیه‌کانی ئێران که‌ کوردی سه‌نه‌ بووه‌ ناوی سه‌سه‌ن ته‌لی‌خانی موته‌سه‌ریفی بووه‌ به‌م
جو‌ره‌ نه‌م جینایه‌ته‌ی له‌و زوله‌ کورده‌ نه‌گرێته‌وه‌ و ده‌لی: سه‌سه‌ن خانی موته‌سه‌ریفی
سو‌یند بو‌و هه‌مزه‌ ئاغای مه‌نگور نه‌خوات که‌ نه‌گه‌ر خۆی ته‌سلیم بکات خه‌یا‌نه‌تی پی‌
ناکه‌م و ته‌ی به‌خشم ته‌ویش به‌ سو‌ینده‌که‌ی باوه‌ر نه‌کات و خۆی ته‌سلیمی نه‌کات.

نه‌م له‌ خوا بی‌خه‌به‌ره‌ و پشیله‌ (سه‌سه‌ن ته‌لی‌خان) سه‌ری هه‌مزه‌ ئاغا له‌ له‌شی جیا
نه‌کاته‌وه‌ و بو‌ دیاری و خوشیرین کردن هه‌ناردی بو‌و تاران که‌ له‌م دوایه‌دا به‌ سو‌پر زو‌ل
ناوی ده‌رکردبو‌. نه‌مه‌یه‌ ئاوێنه‌ی بالانمای برێک له‌ نه‌رته‌شیه‌کانی کورد و یان نه‌گیرنه‌وه‌
که‌ نه‌م پێشوای کورد، دانه‌ی ده‌رجه‌داری سه‌نه‌ی خه‌لکی گه‌ره‌کی قه‌تارچیان نه‌چیت
ده‌سه‌مال له‌ بان چاوی پێشه‌وای نه‌م ته‌به‌ستی ته‌ویش ته‌فه‌رموی که‌ تو سه‌نه‌ی نیت؟
لێره‌دا کوردی سه‌نه‌ی وا‌گیان و ما‌لیان له‌ رینگای کورد باخت کرده‌وه‌ پێکه‌وه‌ سه‌شر و
نه‌شر نا‌کرین.

پێویسته‌ که‌ ته‌وه‌ له‌ بیرمان نه‌چێ که‌ هه‌مزه‌ ئاغای مه‌نگو‌ر که‌ له‌ پیاوی کورد بووه‌ که‌
شان به‌ شانی شو‌رشه‌که‌ی شیخ ئوبیدو‌للا خه‌بات نه‌کات و پاش‌تیک چوونی
شو‌رشه‌که‌ی کوردستان ته‌و خوین گه‌رمه‌ جه‌نگی پارتیزانی نه‌کات و ترس و له‌رزى زو‌ر

ئه‌خاته گيانی له‌شکری ئيرانيه‌وه. بويه‌ حه‌سه‌ن ئه‌لی خانی موته‌سه‌ریفی سنه‌یی بۆ هه‌تا هه‌تايه‌ ناوی به‌سه‌ر شوڤری خوڤروشی ده‌رئه‌کات و ئیستاش له‌ سه‌ر وێردی زوانی کورده‌کان هه‌یه‌ ئه‌گه‌ر که‌سی زۆر خایێن مل شوڤر و پيس بێت ئه‌لین: ئه‌لی نانی حه‌سه‌ن ئه‌لی خانی موته‌سه‌ریفی خواردوه.

گه‌لی کورد به‌ مافی ره‌وای خۆی ئه‌زانی بویه‌ ناچيته‌ ژیر رکيفی تورک و ئه‌ره‌ب، نه‌به‌ کوێخایی کردن حکومه‌ته‌ داگیر که‌ره‌کان، هه‌روه‌ک شیخ مه‌حمودی نه‌مه‌رموی ئه‌گر منیش به‌رم کورد حه‌قی خۆی و تۆله‌ی خۆی ئه‌ستینی چۆن مافی خوێه‌تی به‌لام ئه‌م دا به‌ش کردنه‌ به‌ حکومه‌ته‌ دراوسیه‌کان تا رادیه‌ک زۆر و زوڵم و سته‌م جوړبه‌جوړی به‌ سه‌ری کوردا داسپاندوه که‌ له‌ تورکیا گه‌یشتوه به‌ رادیه‌ک که‌ خویندن و نووسین و قه‌ده‌غه‌ی جه‌ل و به‌رگ و داب و نه‌ریتی کوردی ئه‌مانه‌ هه‌مووی هوێ زالم بوونی ئه‌م حکومه‌ته‌ داگیر که‌رانه‌یه‌. له‌ کاتی‌کدا نه‌ سه‌رزه‌وینی کورد و نه‌ کورد خوێی تورک نه‌ژادن ئه‌مه‌ کاره‌ساتی به‌ زۆر داسپێنراوه‌ و هه‌ستی کوردی نه‌ته‌وايه‌تی که‌ له‌ دلی کورد دا‌یه‌ جم و جو‌لی نیشتمان په‌روه‌ری ئه‌خاته‌ میشکه‌وه‌ و ئیستاش تورکیا به‌و هه‌مووی و پیلان و فن‌فیله‌وه‌ نه‌یتوانیوه‌ ناگری ئه‌م شوڤرانه‌ دامرکینی و له‌ شوین دابه‌ش کردنی خاوه‌ر میانه‌ (روژه‌لاتی ناوه‌راست) به‌ شیوه‌ی ره‌سمی کوردستان به‌ چوار یا پینج حکومه‌ت و ولاته‌ دا دابه‌ش کرا و له‌و سه‌رده‌مه‌وه‌ ده‌س پێ ئه‌کات و بوو ئه‌وه‌لین جار به‌درخانی گه‌وره‌ هه‌ول و ته‌ قه‌لای دا. بو سه‌ربه‌خوی کوردستانی گه‌وره‌.

حکومه‌ته‌ داگیر که‌ره‌کان له‌ کاتی ته‌نگانه‌دا زۆر له‌ خۆیا نه‌وه‌ نه‌رمی و قه‌ول و رووی

خوشیان به کورد ئەدات و به جوړی که نوینه رانی کورد بۆیان جیگه ئی دل خوشی و مومانه بۆتا پایه ئی حکومه ته که یان توند نه کرده وه پاش له ژیر قهول بریاری خویان ده رته چۆن و به بیانو درو و هیرشیان نه کرده وه سهر کوردستان. دیسان سهر له نوئی شهر ده سی پی نه کرد.

یه کی له و کاره ساته وا گه لی کورد تووشی بوو له ده ورانی حکومه تی تازه ئی ژنرال نه بدولکه ریم قاسم بوو که له پاشان تووشی شه پرو کیشه ئی گه وره له نیوان به ئسی و کورد روی داوه کاتی وانه مر بارزانی له رووسییه وه هاته وه، (قاسم) به رووی خوشه وه ناوچه ئی بهر بلاوی له ئیختیاری بارزانی نه مر دانا و پاش ئو تومبیلی شه خسی و بریک پاره بو یارمه تی خه رج و به رج پی دا و سه روک بارزانی به دلی خوشه وه که ئیتر ناشتی که وتوته کوردستان و کوردی ژیر ده سه لاتنی ئیراق به مافی خوی گه یشتوو پاشان بیرى له کورده کان تورکیا کرده وه که نه وانیش بۆ مافی خویان وه ک کورده کان ئیراق دا کوشی نه کهن به داخه وه ماوه ئی نه و دل خوشیه ته نیا سالی درێژه ئی بوو.

لیره دا باش وایه که له کوردی به ناو زوشبیره کان گله یی بکه یین که نه گهر ره خنه له سه روکه شوپشگیره کان کورد نه کهن بۆچی خویان ته نیا بو روژی خوشی پنان وایه که هه تا هه تايه سه ختی ته و او بووه و ئیتر هه مووشتی به ته و او بوو ده زانن.

درک کنیان - کوردستان و کورد - ته رجومه ئی جواد هاتفی ل ۶۶ - ۶۵ نویسیویه ره و لی نه و ناشتیه که ره نگه بوو کورد به قازانجی کورد ته و او بیوا یایه به داخه وه هه ر نه و چینه روشن بیره کوردانه هه م له ده ستی سه روک نه مر بارزانی سه ندیان و خویانش نه یاتوانی

بۆ ئه‌و کاره‌ی واکردیان که له تێدا دامان.

نووسه‌ری کتیی کوردستان و کورد درک‌کنیان له لاپه‌ره‌ی ٦٩ ده‌لی من له گه‌ڵ یه‌کێ له کمونسته‌کان که به سه‌ر له‌خواریکه‌وه دیم ئاوای ده‌گوت: دلم ئه‌یه‌وێ که ئه‌وانه‌ی وای خۆیان به‌ریه‌ر ئه‌زانن ئیستا گیرم به‌اتبایه‌ تا له‌ پاشی ئه‌و خه‌یانه‌ته‌ واکردوویانه‌ به‌ نه‌وت بمژندا و به‌ زیندووی ناگرم له‌ به‌ر بدایه‌ تا به‌ سزای ئه‌و کاره‌ ساته‌ی خۆی بگات. (مه‌به‌ست له‌ کوردی به‌ناو روشنبیر بووه)^١

پاش تیک‌چوونی ناشتی له‌ نیوان سه‌روک بارزانی و قاسم. دیسان ناگری شه‌ر داگیرسا. لهم‌ باره‌وه‌ دیسان درک‌کنیان له‌ لاپه‌ره‌ی ٨٠ ده‌لی کورده‌کان له‌ خۆیانه‌وه‌ جه‌نگی پارتیزانی باشیان نواند و زāl بۆن به‌ سه‌ر سه‌ربازه‌ ئه‌ره‌به‌کان و توانیان چه‌ک و تفاق زۆر بگرن و پیاوه‌ کورده‌کان و له‌ ناو نیزامی حوکومه‌تی بۆن هه‌ر شه‌ر که‌وته‌ نیوان کورد و ئه‌ره‌ب خۆیان کیشاوه‌ له‌ حکومه‌ت هاتنه‌ ریزی برا کورده‌کانیان و لهم‌ باره‌وه‌ حکومه‌ت تووشی نگرانی و ناھومیدی له‌ کورد بوو و سه‌ربازه‌ ئه‌ره‌به‌کان نه‌یان توانی له‌ که‌ژ و کێوه‌کانی کوردستان شه‌ر بکه‌ن به‌ شه‌رزه‌ی پاشه‌کشه‌یان کردووه‌ و پاش ئه‌وسه‌ر که‌وته‌ قاسم له‌وت و ویژی رۆژنامه‌ی ناتوانی له‌شکه‌ره‌که‌ی وشکستی خۆی له‌ ناچاری به‌حیسابی ئینگلیز و ئامریکای دانه‌نیت و کورده‌کان به‌ هه‌ل‌خپراوی ئه‌و دوو حکومه‌ته‌دانه‌نی که‌ چی خۆشی ده‌زانی دروویه‌. به‌لام له‌ دلتنه‌گی خۆی داخی دلی واده‌ر کردووه‌ له‌ زۆربه‌ی شه‌ره‌کان نیوان ئه‌ره‌ب و کورد له‌و سه‌رده‌مه‌ چاره‌ و ئاقیبه‌ت

١- درک‌کنیان کوردستان کورد وه‌رگیر جواد هاتفی.

ئه‌ره‌به‌کان هه‌ر به‌ره‌و په‌ژاره‌ ئه‌چون له‌م کاته‌دا کورده‌کان له‌ به‌ر ئه‌وه‌ پێزیان له‌
 حوکومه‌ت‌دا نیاییت نوێنه‌ریان به‌ره‌و به‌غدا هه‌نارد به‌لام حوکومه‌ت به‌ بێ شه‌رمی
 نوێنه‌رانی له‌ پادگان «ئهل ره‌شید» خسته‌ به‌ندیخانه‌ لێره‌ ئه‌و شیعه‌ی ماموستا قانع
 نه‌مرمان دیته‌وه‌ بیر که‌ ده‌فه‌رموێ:

دل‌پاکی له‌ گه‌ل ئه‌قربه‌بی چزدار هه‌تا که‌ی

هه‌ل‌گرتن و ماچ کردنی په‌شمار هه‌تا که‌ی

پاشان ده‌ستوری بومباران ناوچه‌کان کوردستان له‌ لایه‌ن حوکومه‌ت سادر ئه‌کریت وه‌
 له‌شکری زه‌وینی به‌ره‌و کوردستان هێرش ئه‌که‌ن به‌هه‌لوویست کورده‌کان زو به‌رو ئه‌بن و
 توشی زه‌ره‌ر و زیان ئه‌بن و پێشمه‌رگه‌کان ئه‌یانده‌نه‌ به‌ر ئاگر و گولله‌ کاتی که‌ حوکومه‌ت
 ئه‌م هه‌واله‌ی بێ ئه‌گات و بوی روون ئه‌بیته‌وه‌ که‌ کورده‌کان ئه‌توانن له‌ خۆیان هه‌لوویست
 نیشان بده‌ن ئه‌که‌وێته‌ پیلان کردن. لێره‌دا دیسان گه‌لی کورد له‌ به‌ر پیلان
 ده‌رنایت. حوکومه‌ت ناچار له‌ هه‌ر کاری نامرؤفانه‌ ده‌ست نا ترسینی چون‌ قاسم خوی به
 ئه‌ره‌به‌کان وفادار له‌ قه‌له‌م‌دا بوو. ئه‌و حوکومه‌ته‌ وه‌حشیه‌ له‌ کاتی که‌دا ئاوايه‌ کورد
 نشینه‌کان ژن و مندالی ده‌ر ئه‌کردو هه‌مووی ئه‌وانی ئه‌خسته‌ به‌ر له‌شکه‌ره‌که‌وه‌ تا ئیتر
 ئه‌وان ده‌ست بترسینن لێره‌دا پێشمه‌رگه‌ ده‌ست و دلی شل ئه‌بوو ئه‌وانیش تاوانیان نه‌بووه
 چون‌ ژن و مندالی کورد کوشتن له‌ به‌ینا بوو ئه‌و حوکومه‌ته‌ دیسان هه‌ر ئه‌و ژن و منداله‌ی
 ئه‌داته‌ به‌ر گولله‌ و له‌ ژیرتانک و تووپ دانه‌یان ده‌رنه‌چون. هه‌ر خوا‌ی ئه‌و کورده‌ هه‌ژارانه‌

بۆکه قاسم له ناو خوێن خۆیا تلیاته‌وه.

راسپورت: ده‌بێزکول نه‌ته‌وه یه‌ک گرتووه‌کان، له‌و کرده‌وه وه‌حشیه و درێندانه‌یه ناره‌زایه‌تی ده‌کات و ئاندرێ گروومیکو وه‌زیری ده‌ره‌وی شه‌وره‌وی له‌و کرده‌وه‌ی ناجوامیرانه و نامرووفانه‌ی له‌ ئیراق تو‌په‌ ده‌بی، پاش ئه‌و هه‌موو کرده‌وه نامرووفانه جینگه‌ی سه‌رسوپمان له‌ویه‌که فه‌رمانده‌ی هی‌زی نیروی هه‌وایی ئیراق له‌ که‌مالی بی‌شه‌رمی و بی‌حه‌یایی له‌ وت و وی‌زی روژنامه‌یی دا‌ه‌لی: ئیمه‌ به‌ یارمه‌تی و پێنمای خه‌لکی ناوچه‌ی باکو‌ری ئیراق^۱ توانیمان جه‌رده‌کان و دزه‌کان له‌و ناوچه‌دا کوتایی به‌ ئومری ئه‌وه‌که‌سانه‌ بینین.

ئه‌م حکومه‌ته‌ داگیرکه‌ره‌انه‌ پاش ئه‌و هه‌موو کورد کوشتن و مāl و یرانه‌ کردنه‌ له‌ رادیو و روژ نامه‌کانیان به‌ بی‌ئاریه‌که‌وه‌ ده‌لێن کوردستان له‌ ئه‌و جاسووسانه‌ی ئیمپریالیست پاک بووه‌ته‌وه‌ و ئیستا حکومه‌ت خه‌ریکی ئاوادان کردنه‌وه‌یه‌ و خه‌ریک پرژه‌ی کارخانه‌ درووست کردنه‌. ئه‌مه‌یه‌ چاره‌په‌شی کورد. ئه‌مه‌ته‌ ده‌لێن که‌ به‌ مه‌تره‌لۆز ئه‌مان کوژن و به‌ سیوژیرمان ده‌که‌نه‌وه‌ به‌لام کو‌یر خو‌یندیوانه‌ ئه‌م کوردستانه‌ دیر یا زو له‌ ئه‌ره‌ب و تو‌رک پاک ئه‌بێته‌وه‌ و ئه‌بێته‌گورستانی داگیرکه‌ران.^۲ زۆرکه‌سی دز و چه‌قوکیش که‌ له‌ شاره‌کانی غه‌یر له‌ کوردستان هاتون به‌ناوی خزمه‌ت کردن و پارێزگاری له‌ کوردستان به‌ پیاوه‌ ماقول و ئیداره‌ بووه‌ و کورده‌کان وادوو ئه‌وه‌نده‌ی ئه‌وان زانایی و

۱- درک‌کنیا. کورد و کوردستان.

۲- کوردستان دابه‌ش به‌ ئیراق.

ئازایی شاره‌زایی یان بووه‌ ئه‌بوایه‌ که‌ ئه‌و چه‌قو کێشه‌ که‌ پیاوی حکومه‌ت بو ئیزنی بداتی
بۆ کارگه‌ری رۆژانه‌ی ئه‌و به‌ نوێنه‌ر حکومه‌ت به‌ ئسیه‌.

ده‌ی جا چون گه‌لی کورد کوشتنی به‌ خه‌لات نه‌زانی که‌ له‌ زێدو ئیشتمانی خوی به‌
شاریی ده‌ره‌جه‌ ۲ حیساب بکری وه‌ک فلسیتین دووه‌می پێ هاتبو. زۆر له‌ ریگای
رزگاری ئه‌م کوردستانه‌ خوین ریزراوه‌ و فرمیسک دایکه‌ جگه‌ر سووتاوه‌ کان ئاهی باوکه‌
ریش سپیه‌ کان بێ توله‌ نامینێ درووسته‌ له‌م به‌سه‌ره‌اته‌ کوردیش هه‌ریه‌ک به‌ جوری
ئاویان به‌ ئاسیاوی دوژمن کرده‌وه‌ و ئه‌گه‌ر چی ره‌نگه‌ له‌ ریگه‌ی نه‌زانیش بیت جگه‌ له‌
خائینه‌ کان و جاسووسه‌ کان که‌ سزایان ته‌نیا کوشتن ئه‌بیت^۱ له‌ چوارده‌ی مانگی ژوئیه‌
حه‌سه‌ن ئه‌لبه‌ کر له‌ بێ حه‌یایی و بێ ئاری ده‌لی: تاده‌ ملوین لیره‌ی ئه‌سترلینگ بۆ نووسازی
ئه‌و شوینانه‌ واکاویان کرده‌وه‌ که‌ له‌ لایه‌ن بارزانیه‌ کانه‌وه‌ وای به‌ سه‌ر هاتوه‌ ئیمه‌ بوجه‌ی
دیاری کراومان بوێ ته‌رخان داوه‌.^۲ به‌لام هه‌ر ئه‌و داخه‌ بۆ ئه‌و حوکومه‌تانه‌ وابه‌م چه‌شنه‌
ئهیانه‌وه‌ی کورد دل‌خوش بکه‌ن یا بیخه‌له‌تینن ئه‌وه‌ یان لی روون بووه‌ ته‌وه‌ که‌ ئه‌گه‌ر
کوردستان بیکه‌ن به‌ گولستانه‌وه‌ گه‌لی کورد هیچ دلی پێ خوش ناکات هه‌ر به‌ بیگانه‌ و
داگیرکه‌ریان ده‌زانن و هه‌ر هه‌لیکیان بوو هه‌لکه‌وی له‌ داگیرکه‌ر تی هه‌ل ئه‌ده‌ن چون
داگیرکه‌ر ده‌ستی ناپاکیان به‌ خوین کورده‌ کان ئیراق سوور بووه‌ گه‌لی کورد هیچ کاتێ
بوردمان کیمیای و توفه‌نگ به‌ سینه‌ی ئافره‌تان له‌ بیریان ناچیته‌وه‌ گه‌لی کورد دیر یا زو

۱- کوردستان و وگێرد - درک‌کنیان

۲- درک‌کنیان

ئه‌و لوقه‌مانه‌ و‌ا به‌ خوێن کورد بێگانه‌ قورتی داوه‌ له‌ حه‌لقی داگیرکهره‌ان ده‌ری دینین به‌ سزای ئه‌و کرده‌وه‌ نامرۆفانه‌ خوێان ئه‌گه‌ن ئه‌مه‌ میژوو روونی کرده‌ووته‌وه‌ که‌ هیچ‌گه‌لیک بو‌ دايم ژێرده‌سته‌ نه‌بووه‌ و‌ سروشت حه‌ق ئه‌ستینی جا وایان به‌ سه‌ر کوردا هاوردبێ له‌ دوژمن چاوه‌نوازی چاکه‌ خو‌خه‌له‌تاندنه‌ ئیراقي جاهیل و نه‌زان کورده‌کانی به‌هاوه‌ ده‌ستی ئیسرائیل له‌ روژنامه‌کان به‌ خه‌لك بناسینی به‌لام گه‌لی کورد له‌ درێژای میژوودا نیشانی داوه‌ که‌ له‌ ته‌نگانه‌ش دا یارمه‌تی له‌ زالم نه‌خواستوه‌، ئیستا هه‌ر حکومه‌تی یان میللته‌تی یێت تاچ بگات به‌ ئیسرائیل و...

ئیراقي بێ په‌حم له‌ هیچ فه‌ن و فێلی بو‌ کورد درینی نه‌کردوه‌ یه‌کی له‌ و پیلانه‌ی وادایم بو‌ی خه‌و ئه‌بینن شه‌ق کردنی باکوور و باشووری کوردستان بو‌و به‌لام هیزی کورد زو له‌و پیلانه‌ تی‌گه‌یشت و ئاش به‌تالی کردوه‌ به‌هه‌لوویست و ده‌رخستن پیلانه‌کانی به‌ئسی ته‌نیا سه‌رپشوری زیاتر هیچی تری پێ نه‌گه‌یشت به‌لام ئه‌مه‌ بو‌و گه‌لی کورد شکست نه‌ ته‌گه‌ر دوژمن توانیبی‌ت که‌ له‌ بابته‌ی سه‌رکه‌وتن و داگیرکردن کوردستان به‌هیز و له‌شکری خویه‌وه‌ به‌ لاینگری ده‌یان حکومه‌ت حه‌ق کوژ و هه‌روه‌ها ده‌رکه‌وتن حکومه‌تی له‌ گه‌ل بزوتنه‌وه‌ی گه‌لی کورد چۆن پارچه‌ پارچه‌ بوونی یه‌کیه‌تی له‌و که‌ندو کوسپه‌ی و بال شکاندنی کورد له‌ت له‌ت بوونی کوردستان له‌ ئێران که‌ پیلانی ئینگلیز پیری که‌فتار روژی وایان له‌بیر بووه‌ که‌ له‌ ناشایسته‌ی شاکانی ئێرانی بووه‌ که‌ له‌ ئێران تازیدا جیا یان کرده‌وه‌ هه‌ر وه‌ک مندالی و له‌ دایک بیرته‌وه‌ و جیا کردنی کوردستان له‌ ئێران وایه‌. ژن و مندال که‌وته‌ ژێر تانک و هه‌روه‌ها له‌ به‌ر تانک و له‌شکه‌ر دوژمن به‌م جووره‌ ویستی تا

کوردە چەکدارەکان بە دەستینیان و بە زۆر هیناویانە ناو لەشکری داگیرکەر ئەویش لەبەرەوه تا بە تیرهاوێشتن پیشمەرگە ئەو ژن و منداڵانە بکوژری هوی دەرکردن کورد ئەمانەن ئەگینا گەلی کورد بە شیوەی لە شەپو جەنگدا شارەزایە کە ئەگەر دە سالی پەیاپەیی شەربکری بە هەمووی و کەل و پەلی نیزامی دوژمن توانای بەربەرەکانی لە گەل کورد دا نەبوو و نیەتی.

جا هوی ئەسلی دەس نەپاراستن دوژمن لە مأل و مندال ئەو پیشمەرگەیانە و یارمەتی مالی حکومت حەق کوژەکان ئەویش هەر بەو حکومەتە وابوو کوژاندنەوی شورش کورد یارمەتیان داوە بریار توزی ئەم لاینگرە وافی گەلانی حەق خوراو فەراموش ئەکەن بە لای خۆیانەوه بە ناو ئازادی خواز پیشکەتۆن و جاریکیش بو کورد وێژدانیان ئەزابی ئەوانی بدات کە بە خوی رزتن مەزلۆمەکانی جیهانی سیهەم بە ناو تەمەدونیان پەیدا کردوو کە ئەم تەمەدوونە وای کردوو کە بوو سەگ و پشیلە چ ریز و حورمەتی دانهن و سلاوی لی ئەکەن و لە گەلیان ئەخون کە ئەمە پێ دەلێن مۆتەمەدن و فەرەنگ چەرخى بیستم!؟

ئاخر لێرەدا پرسیاری دێتە پیش کە چۆن لە ئوروپا پەیغمبەری هەل نەکەوتوو چۆن هەر ئەم قارەى خواوەری ناوەراستە پەیغمبەرە مۆرسەلەکان پەیدا بوون. لێرەدا ئەم قارەى ئوروپا ماوەى ۶۰۰ سالا کەشف بوو و میللەتی وەحشی بوون. ئەگەر چی پێشە و فەن دەزانن و بە جیهانی ئاسایش زیاتر بە فەن شەپکردن خزمەتیان کردەوو بەس بو چى نەیان توانیو بەو هەمووی فەن و پیشەوە ناشتی و بەرابەری بخەنە نیوان میللەتان و

لانی که م ناو بردن ترسی مروځ له مروځ، که وایه نه مانه تهنیا ماددی بیر ده که نه وه بویه دایکې یان باوکې که له نورو وپا نه ولاد گه وړه نه کات پې ده لېن بی زه حمه ت سالمه ندان یان پیمان خوشی نیه که په زیرایی تان لیتی بکه یین نه مه تهمه دون و فرههنگی نه و حوکومه تانه یه، و ا تا نیستا کورد به تهمائی نه و میلله ته و حکومت ته بیت که مافی زه وای کورد به شیوه و ره سمی بناسینن.

نه من تهنیا بهر پې خوم نابینم لیره دا من بیرې کتیه کانی نه مر موحه مه د قوتب نه که وم به داخه وه نابې لیره باسی نه وه دهر دانه بکه یین چون له م کتیه مه به ست له سهر کورد و کوردستانه که له لهق و پوئ تا نه م جیگا نیزن نه دات به لام من له سهر نه و باوه یم که خه لکی جگه له نیران کورد نه بې به هیچ حکومتی پشت نه به ستی و هیچ قومی یان حکومتی حق کورد نادا نیو ده ستی کورد. گه لی کورد بوچی تا به نه م روژ کاره ساتی و ا به سهر یا هاتووه. تهنیا هیتلر به یه هودی کرد. نه گهر رژیمی خوین ر ژ به غذا کوره ی مروځ کوشتنی نه بوو خو بومبی کیمای درووست کرد مه گهر مه وادی نه و بومبه له نورو پا به ره و نیراق نه هاتووه به سهر کوردی بی که س دای ر ژانند. کاری و ا نه م حوکومه ته له گه ل کوردا نه یکات بیره وه ره کانی هیتلر به لام هیتلر یه ک دانه بوو یه ک حکومت بوو سهر نیوه ی جیهان به لام گه لی کوردی بی که س و بی دلسوز هر حکومتی که به سهر کوردا حاکمه هیتلری و نازی بو کورد بوه حکومتی نینگلیز. که ل و پهلوی نزامی به نیراق نه فروشت و نه مریکا و روسییش له یه کتر سیبیه تیان نه گرد بوو فروشتنی چه که مهنی نزامی هر له و کاته و ا نیراق له گه ل کورد شه پری نه کرد نه گهر نه وان له بیرې کورد بوو ن یان

ده‌یان زانی که ئیراق بوو گه‌لی کورد ته‌ویش یه‌ک به‌شی کورد که دو به‌شی تری له ولاتانی تر به‌و جوهره به‌ زمانی خۆیان قسه‌ کردن قه‌ده‌غه‌ بۆون^۱ جاگه‌لی کورد به‌ سویند خۆاردن بوو بێ تاوانی ته‌م روو ره‌شانه‌ باوه‌ر کات، یان به‌ تانک چیفتن و کلاش و تووپ و مه‌ته‌رلۆزی، درووست کراوی ته‌و حوکومه‌تانه‌ هه‌ر ته‌و که‌سانه‌ وا بو باوک و دایکیان که‌م‌ترین بایه‌خی دا نائن ته‌گه‌ر ئیراق یان هه‌ر کام له‌م حکومه‌ته‌ته‌نیا به‌ چاولیکدانی له‌و حکومه‌ته‌ خاوه‌ن نفوزه‌کان به‌ هه‌ره‌ شه‌ی ته‌وانه‌ وا بێ په‌روا ده‌توانن به‌ هه‌ر کرده‌وه‌ی نامرۆفانه‌ ده‌ست به‌ هێرش و په‌لاماری زه‌وینی ته‌شکنجه‌ و ... هه‌ر چه‌ند گه‌لی کورد به‌و هه‌مووی و کارساته‌وه‌ هێشتا هه‌ر چه‌رخ‌ی له‌ چه‌مه‌ر برپوه‌ و ساتی شمشیری نه‌کردوه‌ته‌ کیلان و هه‌ر روو ره‌شی بۆ خاینه‌ چاوته‌یه‌کان ماوه‌ته‌وه‌

مه‌به‌ست من له‌ کوردی بێ که‌سی ته‌وه‌ نیه‌ که‌ کورد هه‌ژار و مه‌زلومه‌ که‌وتوته‌ به‌ش خواکردن به‌و هه‌موو کاره‌ ساته‌وه‌ هه‌ر داگیرکه‌ره‌کان خۆیان له‌تیدا ماون له‌ ده‌ست کورده‌وه‌ چی بکه‌ن بوونه‌ته‌ چیوی دوو شه‌ر سوتاوو و شکاو و خه‌وی پراحت له‌ چاویان ناسپه‌وه‌ی. کورد هیچ میلیله‌تی یان حکومه‌تی له‌ کورده‌وه‌ لانیگری نه‌کردوه‌ ته‌نیا بوو هه‌ره‌شه‌ کردن و بارمه‌ته‌ سهندن له‌ حکومه‌ته‌ داگیرکه‌ره‌کان جار و بار ناوی کوردیان بردوه‌ ته‌ویش له‌ ناخه‌ره‌وه‌ به‌ موئامله‌ی به‌ینی خۆیان ته‌و لانیگریه‌ پوچه‌ل بوه‌ته‌وه‌. و هه‌ر ته‌و لانیگریه‌ به‌ زه‌ره‌ری کوردیش ته‌واو بووه‌ وه‌ک شوێشی مه‌هاباد و شیخ مه‌حمود نه‌مر و ... و گه‌لی کورد زۆر له‌ که‌س داره‌کان پشت په‌نای زۆرت‌ره‌ گه‌لی کورد ته‌وه‌ی وا

خۆ‌ای گه‌وره‌ فه‌رمویه‌ گه‌لی کورد به‌ ئه‌مری کردووه‌ و به‌راوردیش بووه‌ که‌ لێره‌دا سولتان سه‌لاحه‌دین نه‌ قه‌وم په‌ره‌ست بو نه‌ نیشتمان په‌ره‌ست به‌ ناو وه‌ک ئیستای حکومه‌ته‌ کان که‌ دايم‌ خۆيان له‌ گه‌ل دراوسیه‌ کانیش تۆشی کیشه‌ی مه‌رزین و ...

به‌لام سه‌لاحه‌دین ئه‌ گه‌ریوستایه‌ وه‌ک ئیستای ئه‌ره‌به‌ کان بکرايه‌ ئیستا له‌ کوردستان ئیتیحاد جه‌ماهير کورده‌واری درووست کرابوووه‌ نه‌ک ئیتیحاد جه‌ماهير شه‌وره‌وی و که‌ریم‌خان زه‌ند که‌ هیچ جیاوازی بو کورد و ئه‌ره‌ب، فارس و تورک دانه‌نا چۆن حاکی ئیران بۆ جیاوازی نه‌ته‌وه‌ی نه‌خسته‌ پێشه‌وه‌.

ئه‌ره‌به‌کان هه‌موو سالی تووشی کیشه‌ی سنورن بۆ نمونه‌: یه‌مه‌ن له‌ گه‌ل ئه‌ره‌بستان و قه‌ته‌ر و ... له‌ سه‌ر خاک تووشی شه‌ر و کیشه‌ن به‌ ناو ئیسلامیشن. هه‌روه‌ها که‌ باس‌م کرد کورد له‌ کاتی ده‌سه‌لات‌داری ئه‌زمونی خۆی داوه‌ته‌وه‌ بۆ هیچ قه‌ومی یا میلیله‌تی زه‌ره‌ری نه‌بووه‌ و به‌ چاو ریزوو حورمه‌ته‌وه‌ له‌ گه‌ل ده‌رهاوسیه‌کان ژیاوه‌. به‌لام ئه‌مانه‌ تورک و ئه‌ره‌ب و ... هه‌موویان له‌ گه‌ل کوردا دروویان کردووه‌ و درووده‌که‌ن. ته‌واوی مه‌ئادن و ژیرزه‌وینه‌کان کوردستان تالان ئه‌که‌ن و نیوه‌یکیشی به‌ خه‌رجی ئه‌و ناوچه‌ ناکه‌ن خه‌لکی کوردستان که‌ خۆی له‌ نه‌وت و هه‌روه‌ها پرێزترین مه‌وادێ خوراکی تێدايه‌ به‌لام کورد بوو به‌ ده‌س هێنانی نان په‌ریوه‌ شاره‌کان و کارخانه‌کان وابه‌کان گاکانی ژیرزه‌وینی خاکی کورد ئه‌چه‌رخنی و ده‌رنامه‌دی ئه‌و کارخانه‌ که‌ به‌ گیرفانی داگیرکه‌ره‌کان ئه‌چیت یان به‌ پاره‌که‌ی گولله‌ و بومب بوو گیانی کورد ئه‌کرن و کورده‌کان له‌ جیاتی هه‌سانه‌وه‌ له‌و کانگا‌ه‌ قوربانی ئه‌و نیعمه‌ته‌ ئه‌بن^۱. پیلانی‌تر که‌ حکومه‌ته‌کان و له‌ سه‌رسفره‌ی

کوردستانه وه ماقول بۆن ئه یانه وی ناوی کوردستان به تهواوی بفه وتینن به کوردوستانی ئیراق ده لێن (شومالی ئیراق) به کوردستانی تورکیا ده لێن ئاناتولی شەرقی به کوردستانی ئێران ده لێن غەرب ئێران^۱ ئەم پیلانە تەنیا خۆیان پێ شەرمەندە بۆن چون گەلی کورد له بهربەبانی میژوو و ئه سەرزهوینه هەر به ناوی نه تهوه پیشویه کانی کورده وه ناسراوه وه سەرزهوینی کاسیه کان - گوتیه کان - ماده کان - مانایه کان - لولوبیه کان - کوردوخ یه کان - و کوردستان شتی که به درێژای میژوو له لاپه په کانی میژوودا لاک و موربووه جا چون ئەم له خوو بێ خه بهرانه پێان وایه بهم کاره سادته ده توانن به شومی شه پێ خۆیان بگهین به لام ههروه ها که ماموستا قانع نه مر ده فهرموێ که:

دهس به دهس یه کتر گرن بۆ یه کتری وه ک پشتیوان
تێ بکوشین بۆ ژیا نی کورد و خاکی کوردستان
لاپه په ی میژوو نه زانی چون بوون شیرانی کورد
باسی بابا ئه رده لان و زه ندی و بابانی کورد
ئه رووپا نووسیویه بۆ تو، یه ک به یه ک وه ک داستان
تۆش به چاکی رایگه یه نه، بۆ نه خوینده ی کورده کان
قه ف قه فی حه لقه ی که له بچته هه لپه ره وه ک پاله وان
خوت و مندالت به کوشت ده بۆ په واجی کوردستان

۱ - تەنیا له ئێران به ناوچه کوردنشینه کان ده لێن کوردستان و ناوی کوردستان ئازاده.

له ئاوگه‌لی کورد چه‌ند وه‌ک قانع هه‌ل که‌وتوه له ئاو ئه‌م خا که‌ پاکه په‌روه‌رده بووه و چه‌ندی تریان له ئاو بردووه که بێ شه‌ک ئه‌م نا مرو‌فانه روژنیک ئه‌بێ خۆیان به‌ پابووسی کورد بێن و له داها توودا بو‌باب و باپیرانی خۆیان له ئه‌ت به‌ئێرن که چون به‌م کرده‌وه‌انه له گه‌ل کورددا شه‌رمسار نه‌بوون.

له لاپه‌ره‌ی ۱۵۰ی کورد و کوردستانی درک‌کنیان ها‌تووه: که کورده‌کان له کاتی شه‌ر‌دا نه‌یانویسیووه (سه‌ده‌کان) ^۱ برووخینن چون به‌ سه‌رمایه‌ی میلی خۆیان ده‌یانزانای لیره‌دا چاوێ ئه‌م که‌سانه‌ ماچ بکری چون به‌راستی باشت‌ترین شیوه و قسه‌ی بووه که وتراوه.

ئه‌گه‌ر کورد له کاتی ئاوه‌دان بوونی کوردستان هه‌ر له ئه‌وانه‌وه ده‌ستی پێ ده‌کا، به‌لام به‌داخه‌وه چینی داها‌توو ئه‌وانه‌یان له بیر چووه و سیمی به‌رق شاره‌کانیان فروشت له کوردستانی ئێران چه‌ک هاوردن له پادگانه‌کان، له کاتی روخانی رژیمی شای بێ کفن ئێران کورده‌کان له سه‌نه‌ چه‌که‌کانی پادگانیان ها‌ورده‌ ناو شاره‌ به‌ کرین و فروشتیان پێ ئه‌کرد کوردیان پێ ئه‌کوشت گه‌یشتینه سه‌روه‌ت و سامان، بریکیان بوون به‌ چه‌ته و ریگر تا کاتی هیزگردنی حکومه‌ت که دزه‌کان ده‌س‌گیر کران. جا ئه‌مه‌ زور سه‌یره مه‌گه‌ر ئه‌ودز و کاسب و چه‌ک‌داره‌ و... هه‌ر کورد نه‌بوون مه‌گه‌ر جه‌نگ و شه‌ر له کوردستان به‌رپا نه‌بوو له‌و کاته‌ وا شه‌ر گه‌رم بوو بریک زوله‌ کورد سه‌رسه‌ری به‌ نان فروشتن دانه‌ی ده‌ به‌راهه‌ر بای خۆی تا خوا‌رده‌مه‌نی سه‌روه‌ت و سامانی زوریان ده‌ست که‌وت و ئیستا به‌ دولار

کڕین و فروش ئەکەن چۆن بە قەوڵی خۆیان پارەیی ئێران لە پریستژیان^۱ کزده کاته وه یان ژنه کانیا ن هەر سالی ئەبێت ته‌واوی وسایلی مالیان بگورن چۆن بە قەوڵی ئەوان «مۆدی نه‌ماگه» ئەمانه‌ن وا پێان خواهش نیه‌ له‌ کوردستان هێمنایه‌تی بێت. ئەمریکا هێرش بکاته‌ سه‌ر ئێران له‌ که‌مالی بێ خه‌یاڵیدا ئەلێن ده‌ی بو چی یا که‌سی له‌ ریگای حه‌ق خوازی ناو و خاکی دا بکوژرێت ده‌لێن (ئه‌ی کوژیاگه‌ نه‌ی کرد باو بو خۆی فیر کاسبی چتی بێت به‌ ده‌بخت ناخر تو ئەتانی له‌ ته‌ک ئامریکا چ بکه‌یی باوه‌ خوشی تی لای وه‌ ناوی نه‌وه‌یی وه‌ جواب ئەداته‌ وه‌ بازار چۆنه‌)^۲.

رووسیا و ئینگلیز کاتی که‌ له‌ سالی ۱۹۱۴ دا کورده‌ کانیا ن به‌ سه‌ر تورکیا و ئێران دا به‌ش کرد و هێلی جیای و سنووریان خسته‌ ناو کورده‌ کان له‌ و کاته‌ چۆن دابه‌شی کردنه‌ که‌ی کوردستان قازانجی رووسی تێدا نه‌بوو دیسان رووسیه‌ له‌ گه‌ل ریه‌ره‌کانی کورد که‌وته‌نه‌ و تووێژ و بزوته‌ وه‌ی رزگاری کوردستان که‌وته‌ پێ به‌ داخه‌ وه‌ چۆن رووسیا و ئینگلیز به‌ به‌رنامه‌یه‌کی رێک که‌وتن ئەو شوپشه‌ زۆر درێژه‌ی^۳ نه‌خایاند و دیسان بزوته‌ وه‌ که‌ دامرکا ئەو شوپشه‌ حه‌ق خوازی به‌ ریه‌ره‌ایه‌تی سه‌لیم پاشا و بالول پاشا و بایه‌زید و ئەمین پاشای موش، ئەمانه‌ تورکیا لی ترسا که‌ رووس هانی ئەمانه‌ی داوه‌. بریک جار رزگاری کورد به‌ ده‌ست ده‌ره‌به‌گه‌کانه‌ وه‌ بووه‌ جار وا بووه‌ هه‌مووی ده‌ره‌به‌گه‌کان ده‌ستیان به‌ یه‌ک کرده‌ وه‌ و به‌ ناو حه‌ق خوازی کورده‌ وه‌ ته‌واو بوو به‌

۱- شه‌خسیه‌ت (که‌سایه‌تی).

۲- ئەم بابته‌ به‌ شیوه‌ی سنه‌ی نوسراوه‌ مه‌به‌ست له‌ کوردی سه‌ر سه‌ری به‌ نه‌ک کوردی سنه‌.

پنجه وانه وانه بوو. دهره به گه کان واته سه رو که کانی بزوتنه وهی کورد که په نایان نه برده بهر نه وه دهوله تانه له بهر نه وه بو ناچار بون نه وانیان به و نموونه ی که جیهانیس به ده ست نه وه دهوله تانه وه بوو به لام هیچ یه کینک له و بزوتنه وه نه ک سودی بو کورد نه بو به لکو بی ویزدانانه دهستی نه خسته ناو دهستی نه وه دهوله ته و یارمه تی دان بوو له ناو بردنی بزوتنه وه ی رزگاری خوازی کورد. هه ر له ته م رینگاو به بگره تاوانی نه و خوین رشتن گه لی کوردیان له نه ستو دایه. سیاسه ت ته م جو ره خه یاله ی به فلسیک ناکریت. جا چی تیدایه نه گه ر بزوتنه وه ی رزگاری خوازی کوردیان چه ند سه رو کینکی کورد له قوناغیکی تاییه تیدا په نای بردیته بهر ته مه یان نه وه دهوله ته داگیر که رانه. کوردستان له سه ده ی نوزده هه م دا ته واوی که وته ژیر چه پوکی دهوله ته هه ره گه وره کان و به ده سه لاتی ناسیای روژ ئاواوه.

کورد نه گه ر دام و ده زگایه کی تاییه تی بو خوی دامه رزینی، میله تیکه شانازی به خویه وه نه کات و ئازادی خوازو جه نگاوه ره نه سولتانه کانی دهوله تی ئوسمانی و پادشا زالمه کانی ئیران و نه بریتانیای پیری سیاسه ت که بویان نه کرا کورد به ته واوی بخه نه ژیر سایه و رکیفی خویانه وه به لام هیزه کونه په رسته کان نه جارینک و نه دوو جار کوردیان بوو نیاز و چاکه ی خویان هه ل نه فریوان. ته مه ش سه رچاوه ی دهردی سه رییه که بو گه لی کورد و نه و میله تانه ی که له و دهوله تانه ته ژیان. سه ده ها سال کوردستان له ژیر چنگی ئیمپراتوریه تی گه وره ی دهره به گی دا بوو. له بهر نه وه نه یوانی و پپی نه کرا مه رکه زینک رینک بخات جا با نه و مه رکه زه گه وره بیته یان بچوو ک بو خوی پینک به یینی. و شه رو

ههراڤی ناو خویی خیله کان و نهو شهراڤه‌ی کاربه‌ده‌ستانی که بو سودی خویان دایان نه‌گرسان و ناگره‌که‌یان گه‌ش نه‌کرد و کاتی که کورد له یه‌کتر دزی، تالان و چه‌ته‌گریان نه‌کرد، حکومه‌ته‌کان له سهر دابه‌ش کردنی کوردستان شه‌ریان نه‌کرد و په‌نایان نه‌برده ده‌وله‌ته‌خواه‌ن نفوزه‌کان و کورده چه‌ته‌کان بو‌گیرفان پرکردنی خویان په‌لاماریان نه‌دا سهر چینه‌جوتیاره‌کان که له هیچ شتی ناگایان نه‌بوو هه‌ر نه‌و له ناو خوو به‌گیان یه‌ک که‌وتوی کورده کاری کوشه‌نده‌ی کرده سهر بزوتنه‌وه تازه پا‌گرتوی کورده‌کان و تازه تیڤه‌یشتبون که کوردستان دابه‌ش کراوه. هه‌ر نه‌و چینه‌جوتیاره‌ کورده له به‌ر چه‌ته‌گری کورده‌کان سه‌ری خویان هه‌ل‌گرت و روویان کرده ده‌ره‌وه و هه‌رچی نه‌وانه‌ی تری کورد هه‌ژار و نه‌دار بۆن له دو‌خینکی هه‌ژارین و بی‌ده‌ستوری دانه‌ژیان له به‌رده‌ر هینانی نانی شه‌ویان ناچار به‌نانه له‌م په‌یره‌وی ده‌ره‌به‌گه‌کان ده‌رئه‌هاتن‌شان به‌شانی نه‌و نه‌هاتینه ته‌نیا کورده‌کان له بی‌ری سیاسی و روشنبیری یه‌وه رۆژ به‌رۆژ له کوردایه‌تی بینگانه ته‌بۆن ته‌نیا له بی‌ری نه‌وه بۆن که چون‌گیانی خویان ژن و مندالیان بپاریزن و هه‌ر نه‌م کاره‌ساته وای کرد که ناچار کورده‌کان له دابه‌ش کردن و کوردستان بیر له پارچه‌پارچه‌بوونی کوردستان که نه‌وه که ورده ورده به‌شیوه‌ی به‌رده‌ده‌ر دین هه‌ر نه‌م راچه له‌کیانه‌ناگری خسته‌ده‌روونیان ورده ورده هاتنه‌جم و جولی داخوازی کوردستان تا سنووره‌کان بشیونه‌وه، به‌لام بوو چون‌پیلانه‌کان له ژیره‌وه نه‌قشه‌ی خویان پیاده‌کردبوو به‌لام کاری وای کرد که کورده‌کان بینه‌خویان و دژی نه‌و دابه‌ش کردنه هه‌لو‌یست‌نیشان‌بدنه‌و له سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی نوزده‌هه‌م بۆه‌گری کو‌یریه‌ک بوو ئیمپریالیسته‌کان و تورکیا و ئیراق و

له‌و رۆژانه‌دا شوێنکی ناشکرای له‌ سهر کێشه‌ی جیهانی به‌ خۆیه‌وه‌ گرت ته‌مه‌رۆش
 کێشه‌ی کورد زۆر کێشه‌یه‌کی تێژی چاره‌ نه‌ کراوه‌. و له‌ نه‌نجامی شه‌ری جیهانی یه‌که‌مه‌دا
 گه‌لیک گوپان‌کاری دیموکراتی به‌ سهر کوردستاندا هات و به‌لام به‌زه‌ره‌ری کورده‌ که
 وه‌ک مایه‌ی نه‌ته‌وه‌یی مایه‌وه‌ هه‌تا له‌ مافی خودموختاری یش بێ به‌ش بووه‌. به‌لام پاش
 ته‌م هه‌موو چه‌رمه‌سه‌ری و ناله‌باریه‌ ته‌مه‌رۆ کوردستان دۆخی تاراده‌یه‌ک به‌ لای باش‌دا
 داشکاوه‌. جا ته‌مه‌رۆش هه‌تا کو له‌ مێشک پواوه‌ کان و کونه‌ په‌ره‌سته‌ کان هاتوونه‌ ته‌ سهر
 نه‌وه‌ی چی بکه‌ن که‌ کێشه‌که‌ی کوردستان و چاره‌نووس که‌ی به‌ بێ کورد خۆی قه‌ت
 یه‌که‌ لا ناگیرته‌وه‌ نه‌و شتانه‌ی وا په‌یوه‌ندی به‌ کێشه‌ی کورده‌ و له‌ مه‌یدانی سیاسه‌تی
 جیهانی‌دا هه‌بێت ئاویریکی تاییه‌تی ته‌واو له‌ بزوتنه‌وه‌ی رزگاری خوازی کورده‌کان
 دراوه‌ ته‌وه‌ نه‌و دوژمنه‌ ناحه‌زانه‌ی کورد و کوردستان هه‌ولیان داوه‌ دژی گه‌لی کورد و
 میلله‌ ته‌کانی تری رۆژه‌لاتی ناوه‌ندی به‌ کار به‌ینریت.

باله‌ سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی شانزده‌هه‌مه‌وه‌ کوردستان له‌ نیوان ئێران و ئوسمانی دابه‌ش کرا
 به‌لام هه‌یج کاتی و ساتی نه‌و سنووره‌ له‌ نیوان کورده‌کان به‌ شیوه‌ی ره‌سمی نه‌ناسراوه‌ و
 دايم له‌ جه‌نگ و شه‌ر بۆن له‌ سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی شانزده‌هه‌مه‌وه‌ گوپانیکی گه‌وره‌ به‌ سهر
 میژووی کوردا هات و له‌ سالی 1514 کاتیکی که‌ سولتان سه‌لیمی یه‌کوم (یاوز) له‌ شه‌ری
 چالديراندا به‌ سهر هه‌زی شانیسماییلی سه‌فه‌ویدا سهر که‌وت له‌ نه‌نجامی ته‌م شه‌ره‌دا
 رۆژ ئاواي خوارو و ناوه‌راستی کوردستان که‌وته‌ ژێر ده‌ستی ئیمپراتوریه‌تی ئوسمانی و

ته‌نیا ناوجه‌کانه‌. رۆژه‌لاته‌. که‌ ریدستان به‌ ئێران مانه‌وه‌.

ئهم دابهش کردنهی کوردستان له نیوان دوو دهولهتی مهركهزی به هیزو دهسهلات داردا¹ دوخی میللهتی کورد و کوردستان لهو دو سه دو په نجا سالهتی دوايه دا باش نه بووه چونكه ناوچه كان كهوته بهر هيرش هينان و داگیر کردن و کوشتن و ويران کردنی به فرمانی هولاکۆ تهيموری شهل و قهره قوینلوو ئاق قوینلووه كان، کوردستان بووه مه پیدانی شهركوشتاری بێ وهستان. گهلی کورد له م شهرو ههراوه به يه ک چوونانه دا له برسيه تی و مال کاوولی بهو لاوه هينچی تريان بۆنه نه مایه وه دهوله تی ئوسمانی و ئيرانيش سوود و كهلكينکی ئهو تويان دهست نه كهوت له سهرده می سه ده تی نوزده ههم دا گورانيکی تری بنه په ته ی به سهر دوخی سیاسی ناوچه تی کوردستاندا هات ئه وه بۆ له كۆتای سنی يه کی ئهو سه ده يه دا و له نه نجامی شه په كه ی نیوان رۆوسیا و تورکیادا سنووری رۆوسیا ته واو له سنووری کوردستان نزیک بۆوه و به شينک له کورده كان بووه ژیر ده سی ئيمپراتوريه تی رۆوسیا.

شکاندنی سوپاکه ی تورک له قه ققاز و چهند شوينکی دیکه به گشتی له وه نه چوو هه موو رۆژ هه لاتی نه نادۆل به ده ست ده ره به گه کورده كانه وه بێت هاتوو چۆ کردن و هه وāl هينان و بردن له نیوان به غداو نه سه ته مبول دابچرا.

ههر پاش ئه مه سۆلتان موحه مه د دوهم بریاری دا پيش هه مووی شتيك حيساب له گه ل کورده كان پاک بکاته وه ئه وه بوو له سالی 1834 دا بېست هه زار سه ربازی تورک به سه رکردایه تی ره شید پاشا به ئاگرو ئاسن کوردستانيان ته نی. ئه مه دوهم جار بوو به دل

ره‌قی‌یه‌کی وه‌ها له راده به دهر وا له کوردستان بکری‌ت. پاشان کورده‌کان لابران و هه‌تا مافی نه‌وه‌شیان بو نه‌ه‌یشه‌وه نه‌ته‌وه‌کانیان شوینیان بگرنه‌وه له بزوتنه‌وه‌ی جیا بوونه‌وه کورد لادران.

سولتان دوه‌م به سه‌رزاری وا ده‌رته‌که‌وت کوردستان بۆ ماوه‌یک ه‌یمن بوو بیته‌وه و کورده‌کان چاوه‌روانی ه‌لی بۆن که قه‌ره‌بو‌ی نه‌و کوشت و کوشتاره بکه‌ونه‌وه و تا به ئوسمانی بسله‌می‌نی. کار ه‌ر له‌وه‌دا نه‌بوو کورده‌کان سه‌ر بۆ ده‌وله‌تی ئوسمانی شوپنه‌کن و ده‌توانن به‌رامبه‌ری تورکه‌کان راوستن و له‌و راده‌یه‌دا له راپه‌ینه‌رزگاری خوازه ه‌ه‌ره گه‌وره‌کانی کورد ده‌ستی پ‌ی کرد نه‌وه‌ش راپه‌ینه‌که‌ی یه‌زدان شیري ئاموزای به‌درخان پاشا بوو که له‌کانوونی یه‌که‌می سالی ۱۸۵۴دا داگیرسا. یه‌زدان شیري شکاندنی سوپای ئوسمانی له‌قه‌فازیشدا به‌ه‌ل زانی و راپه‌ینه‌که‌ی یه‌زدان شیر له‌ماوه‌یه‌کی کورتدا ناوه‌روک و سروشتیکی جه‌ماوه‌رانه‌ی په‌یدا کرد جگه‌ له‌نه‌شیره‌ته‌کانی خواره‌وه‌ی رۆژه‌لاتی له‌ناو دۆل و باکوری ئی‌راق یه‌زیده‌کانی سنجاریش ه‌اتنه‌ریزی یه‌وه نه‌وه‌ی مایه‌یی سه‌رنج راک‌یشانه نه‌وه‌یه ئاسوریه‌کان و ه‌یندیک له‌نه‌ره‌به‌کانیش پشتگیریان کرد. یه‌زدان شیر په‌نای برده به‌ر رووسیاو داوای یارمه‌تی لی کرد. به‌رامبه‌ربه‌و یارمه‌تی دانه به‌لین بوو دژی ئوسمانی بوه‌یستی به‌لام له‌لاینه‌ر رووسه‌وه پشت گو‌ی خرا هو‌ی بناغه‌ی سه‌ر نه‌که‌وتنی شوپشه‌کانی کورد بوو رزگاری کوردستان له‌و ماوانه‌دا نه‌وه بوو راپه‌ینه‌کان له‌سه‌ر بناغه‌یه‌کی سیاسی و کومه‌لایه‌تی و ئابووری دانه‌مه‌رزابوون. ئه‌م هو‌یه‌ی مه‌رجینکی گه‌وره‌ی سه‌رکه‌وتنی هه‌موو کاره سه‌ره‌کیه‌کانه ه‌ر ئه‌مه‌ش بووه هو‌ی

ئەوێ کورده کان نه توانن له دهوری بیرو رایه کێ نه تهوهیی کۆ بینهوه و یه ک بگرن.
 رووسیا دهستیکی بالای له ژیر خستنی راهه رینه که ئی شیخ ئوبه یدوللادا هه بوو، چون
 کومه لگای کورد له ناو خویدا تا رادیه کی زۆریش له م روژانه دا و له بنه رته دا سروشتیکی
 نه شیره تی هه یه. وروسیاش بۆ جیاوازی و ناکۆکی برێک له سه روکه کورده کانی به ره و
 لای خۆی راکیشا و په یوه ندی له گه ل کورده کان په یدا کرد توانی کورد به دو شه قه وه
 بکات.

«کوماری کوردستان ۱۹۴۶»

به ره له دهس پێ کردنی ئەم بابەته، ئەوه بڵێم که له جمهوری کوردستان (۱۳۲۴ ههتاوی بهرانبهر به ۱۹۴۶ ی زاینی) نهگەرچی مرقفی سهواد دار کهم بووه بهلام پێ سهواد و با ویزدان و دل ساف زوری بوو و لهم سهردهمهدا خویندهوارینک و دل و دهروون پر لهفهن و فیللی بازاریه جینگایهکی نهوتوی نهبو.

جا ئیستا به داخهوه سهرنج نهدهینه نهو سهردهمه و بهراستی ماوهیهک بوو گهلی کوردی چهوساوه دهورهی شادی و خوشی بووه؟!

له ۲ ی ریه‌ندانی سالی ۱۳۲۳ ی ههتاوی، بهرانبهر به ۱۹۴۶ ی زاینی، وێپرای نهوهی که له رۆژی پێشوو دا بهفرینکی زۆر قورس باریبوو بهلام لهم رۆژه خۆره‌تاویکی گهرم و به‌تین بوو که ده‌تگوت: «به‌هار هاتووه»، به‌راستی له ژیاانی کوردی چهوساوه و به‌شخوراو

ئاوا روژی له کۆماری کوردستان به ریهری که سایه تینکی گهوره وه کوو پێشهوا پێک هاتبی له بههار به هارتره، ئهویش به رهه می خوینی ئهوشه هیده سه به رازنه یهوا له زستان گولی هیوا ده پشکینن.

له روژه دا هه موو شاری مه هاباد سه رانه سه به ئالای کوردستان رازاوه ته وه و له ناو نه م هه موو کۆمه له که به شینوه یکی رینک و پێک له نزیک ماله که ی «قازی محهمه دی نه مر» ده کن چۆمی مه هاباد کۆبوونه وه، پێشهوا ی نه مریان به قه راول و هیمنی هی نایه گۆره پان و مه یدانی چوارچرا و له وێ پێشهوا هاته سه سه کۆلانی که بو نه م کاته میژوویه ته رخان کرابوو، له وێ راوستا.

له به ره وه برینک کوو و کچ و ژن و پیاو به جل و به رگی جوان و رازاوه ی کوردی راوستا بوون، هیندی پیره ژن له سه ر بانان چاوه روانی نه م رووداوه میژوویه بۆون و وایان ده زانی که ئیتر له ژیر چه پۆکی بیگانه رزگار بوون. به لام به داخه وه ته مه نی نه م شادی یه کورت بوو و نه م به هاره بوو به زستانی قات و قری گه لی کورد.

ئه وه خه لکه ی که هۆ وه وینی بنه په تی پێک هاتنی بزوتنه وه ی دیموکراتی کوردستان بوون، هه ره له پیاوه ناو دا ره کان و سه روک خێله کانی مه نگۆر و کورک و زازا به جل و به رگی کوردی و به شینکیان به پۆشینی جلی روژئاوایی کۆره که یان رازانده بووه وه. ده سته یه ک له کورده کانی کوردستانی باشووریش له کۆبوونه وه که دا به شدار بۆون و نوینه رانی بارزانی که جلی تاییه تی کوردیان له بهر بوو به چاوی چاوه نواری و دلی خوش و ده م به پێکه نین راوستا بۆون و کورده شکاکیه کانیش به جو ره جلی تاییه تی

کوردی له نوێنه‌ری کورده‌کانی تورکیا - که له راستیدا کوردی ئێران بۆن - به‌لام هه‌واڵنیری کوردستانی دابه‌ش کراوی تورکیا بون، له نیو جه‌ماوه‌ره‌که‌ دیار بون.

قازی نه‌مر له سه‌ر به‌رزه‌لینه‌که‌ به‌ ده‌نگی نه‌رم و ئارام و له سه‌ر خۆ، پڕ له باوه‌پری خۆی ئاوا هاته‌ قسه‌ و باس؛ «گه‌لی کورد گه‌لیکی ته‌نیا به‌ و له راستیدا نه‌ته‌وه‌یه‌کی زۆر بی‌که‌سن و هیچ حوکومه‌تیک سه‌ر به‌ خۆیی و رزگاری کوردی پێی خۆش نه‌یه‌.

سه‌رزه‌وینیان به‌ نا‌ه‌وا داگیر و دابه‌ش کراوه‌ و له‌ که‌مترین و بچوو‌کت‌ترین مافی ره‌وایان که‌ بریتیه‌ له‌ مافی چاره‌نووسی خۆیان پێی به‌شن.

میلله‌تی کورد چاوی کردوته‌وه‌، هاتووه‌ به‌ خۆیا و ئیستا له‌م رۆژه‌دا کورد ئالای کۆماری کوردستان به‌رزۆ ده‌که‌ین و ته‌مه‌ به‌ مانای سه‌ربه‌خۆیی و رزگاری گه‌له‌که‌مانه‌.

ئه‌رکی سه‌رشانی هه‌ر کوردیکه‌ که‌ خۆی له‌ هه‌نای دوژمنانی کورد به‌رپرس بزانی». له‌ ناو هاواری شادی و چه‌پله‌ لێدانی دانیش‌تووان و ئاماده‌ بووان، پێشه‌وای نه‌مر مائا‌وایی له‌ هه‌موو جه‌ماوه‌ر و که‌سانی ناوه‌ندی رینگ‌خراوی پار‌تی دیموکرات کرد و هه‌روه‌ها سوپاسی هه‌ستی گه‌لی قاره‌مانی کوردی کرد که‌ به‌ خوینی لاوه‌کانیان ئالای به‌رزى نیشتمانیان شه‌کانه‌وه‌ به‌ جوانی به‌رزیان کرده‌وه‌ و ئه‌و نه‌مه‌ریان به‌ ریه‌ری خۆی هه‌لبژارد.

پاشان ئه‌بای شو‌ڤ و له‌باوکه‌وتووی خۆی له‌ به‌ر ده‌ر هینا و به‌ ریزیکی زۆره‌وه‌ له‌ گه‌ل ته‌مامه‌ی سپی که‌ پێشانده‌ری ریه‌رایه‌تی بۆ ده‌قی کرد و نایه‌ لاوه‌ و «ئونی فورمی» رووسی که‌ له‌ ته‌وریزه‌وه‌ بۆی هینا‌بۆن له‌به‌ر کرد.

قازی محهمه‌دی ته‌نیا نه‌و رۆژه جله‌که‌ی له به‌ر کردوو باسه‌که‌ئێ ته‌نیا پانزده چرۆکه درێژه‌ی کیشا و له نێوان باسه‌که‌ئێ له یارمه‌تی‌دانی سوڤیه‌ت¹ له بابه‌تی مالی و نیزامیه‌وه سوپاسی کرد و له برائانی نازهری بۆ وه‌رگرتنی مافی خویان پی‌روزی بایی کرد و هه‌روه‌ها گوتی: «برائانی نازهری و کورد ته‌بێ پشتیوانی یه‌کتر بن».

کاتی که قازی نه‌مر به‌ قسه‌کانی کوتایی هینا وهاته خواره‌وه به‌ نیشانه‌ی شادی و خوشی، سێسه‌د چه‌کدار هه‌ر یه‌ک پینچ گولله‌ی شادی‌یان ده‌ر کرد و هه‌ر مروڤی به‌ وێژدان ته‌گه‌ر نه‌و رۆژه بوویا قه‌ت نه‌یده‌ویست نه‌و خوشی و شادی‌یه‌ی گه‌لی کورد بیته‌ شیوه‌ن و ماته‌مین و که‌س نه‌یده‌ویزا په‌یامی برایه‌تی و ناشتی خوازی قازی له‌ مه‌ر یه‌کیه‌تی و یه‌ک گرتن گه‌لانی ناوچه‌ له‌ کنی یه‌کتردا له‌ به‌ر چاوه‌ نه‌گرێ.

به‌لام کاتی که نه‌مر قازی هاته خواره‌وه زی‌ر و به‌گ رۆیشه‌ بان سه‌کۆلانه‌که‌ و باسینکی سه‌ختی هاوردی پێشه‌وه و به‌ قسه‌ی تال و تیژی خۆی بۆ شیخ ته‌بدوللای ته‌فه‌ندی گیلانی په‌لاماری بردوو گوتی: «ئه‌م شیخه‌ له‌ بزوتنه‌وه‌ی کورددا هیچ ره‌ولێکی نه‌بووه» و به‌ سیخوری ئینگلیزه‌کانی ناساند و به‌م قسانه‌ی کۆمه‌له‌ خه‌لکه‌که‌ ئازو واژ بوون، به‌لام دیسان قسه‌کانی زی‌ر و به‌گیان به‌ تال زانی و هێمنی که‌وته‌وه‌ نێو کۆمه‌له‌که‌.

شیخ ته‌بدوللا ته‌رته‌شی ئێراقی به‌جێ هێشتبوو و هاتبوو ناو بزوتنه‌وه‌ی میلی کورد و ته‌گه‌رچی باوه‌ری بریه‌ک له‌ کورده‌کان و ابووه‌که‌ نه‌و له‌ ئینگلیز پۆول و پاره‌ وه‌رده‌گریت و له‌ گه‌لیانا هاریکاری ده‌کا، به‌لام له‌ واکاته‌ هاتبوو ره‌یزی لایه‌نگرانی بزوتنه‌وه‌ی کۆماری

کوردستان.

ئه‌و رۆژه شادی و خوشی له ده‌رو دیواری شاردنا ئه‌باری و ده‌نگی ده‌هۆل و سورنا بۆ کاتیکیش نه‌برایه‌وه و هه‌له‌په‌رکی و سه‌مای کوردی سه‌رنجی هه‌ر که‌سیکی به‌ لای خۆیه‌وه را کێشا بوو و هه‌موو کوردیک وای ده‌زانی که‌ رزگاری و سه‌ر به‌خۆی یان له‌ باوه‌ش گرتوه‌ و نابێ له‌ بیر به‌جێت که‌ له‌ کاته‌دا رووس چ ره‌ولیکی هه‌ بووه‌.

رووس له‌م کاته‌دا به‌ چاوه‌دێری خۆی کۆماری کوردستانی یارمه‌تی داو کورده‌کانیش له‌م کرده‌وه‌ی رووسه‌ رازی بۆن و هه‌روه‌ها لاوانی کورد بۆ تێپه‌رکردنی ده‌وه‌ری نیزامی رویشته‌ «باکوو» و له‌وی چوونه‌ فیژگی پولیسی بۆ پاراستنی کۆماری کوردستان.

هه‌روه‌ها هه‌زار و دووسه‌ ده‌قه‌زه‌ چه‌کی جورراو جور و ده‌زگای چاپ و هه‌شت ده‌زگا کامیونی بارکێشی نیزامی له‌ لایه‌ن رووسه‌وه‌ بۆ کوردستان هات و پاشان پێنج ده‌زگای تر به‌وان زیاد بوو.

گه‌رچی کورده‌کان داخوازی تانک و تووپیان کرد تا له‌ کاتی پێوستدا له‌ گه‌ل هێزی ئێران بۆ شه‌ربه‌رگری لێ که‌لک وه‌ر بگرن به‌لام رووسه‌کان هێچ کات ئه‌م تووپ و تانکه‌نه‌یان نه‌هه‌نارد و ره‌نگه‌ هه‌ر له‌ هه‌وه‌لێشه‌وه‌ له‌ گه‌ل کوردا روو راست نه‌بوون.

قازی نه‌مر له‌ گه‌ل که‌ریم - ی وه‌زیری فه‌ره‌ه‌نگ بۆ هه‌لبژاردنی لاوی ئازاوی هاتوو که‌وتنه‌ راویژ و لاوانی روشن‌بیر و خۆینه‌وار له‌ شاری مه‌ها‌باددا گه‌یشتنه‌ شه‌ش سه‌د که‌س و هه‌وه‌لێن جار چل که‌سیان رۆانه‌ی رووس کران و باوک و دایکیان که‌ ده‌یانزانی ئه‌م کاره‌ بو هێز و ئه‌رته‌شی کورده‌ گله‌یه‌کیان نه‌بوو و ئیزنیان پێ دان.

له راستیدا ئه‌مه هه‌ر فه‌ن و فێلی رووس بوو که ته‌مه‌نی کۆماری کوردستان کوتایی پێ هات و به‌ داخه‌وه هه‌موو ئاوا ته‌کان له‌ دڵ دامرکا و رووسه‌کان له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی ده‌سه‌لاتیان به‌ سه‌ر کوردستانا بی‌ت و ناوی رووس که‌م ره‌نگ نه‌بیته‌وه له‌ هه‌موو شوینی که‌ کوردستان ره‌خنه‌یان کرد و پزیشکه‌کانی نه‌خۆشخانه‌کانی مه‌هاباد رووسی بۆن و نه‌گه‌ر کارینک پیش به‌هاتبایا ده‌بوا له‌ دوکتۆر (سه‌مه‌دۆفی رووسی) په‌رسیار بکریا با.

بیروپرای حکومه‌تی کوردستان وا بوو که هیننایه‌تی و ئاسایش و ئه‌منیه‌ت له‌ پیش هه‌مووشتی بکه‌وێته کوردستان. له‌م لایشه‌وه که له‌ سه‌قزه‌وه به‌ره‌وه دیوانده‌ره و سه‌نه کورده‌کانی مه‌نمی که‌و تبوونه گیان کورده‌کانی ناوچه‌ی له‌یلاخ و سه‌نه و ئه‌م مه‌نمی و گه‌لواخی و کورده‌کانی شیخ ئیسمایلی هه‌موویان له‌ تالان و چه‌ته‌گه‌ری برا کورده‌کانی خۆیان بۆن و بێ ئه‌وه‌ی بیر له‌وه بکه‌نه‌وه که ئه‌بێ یارمه‌تی ئه‌و هه‌ریمه‌ بده‌ن وا به‌ خوینی کورد به‌ به‌ره‌م هاتوه‌، که چی وه‌کوو کرمی دارخۆر بوون.

مالکی بانه‌ چه‌مه‌ره‌شی خان زه‌ره‌رو زیانی زۆری به‌ کۆماری کورد گه‌یانده‌، چون ئه‌و ته‌واوی ئاوا یه‌ کانی ده‌وروبه‌ری بانه‌ و سه‌قز و سه‌رده‌شتی تالان ده‌کرد و کوردی ئه‌و ناوچه‌یه‌ به‌ برسی و هه‌له‌وه‌دایی جێ ده‌هێشت.

له‌و هه‌موو گه‌یه‌ره‌دا به‌رپار درا که ده‌سته‌ی ده‌وله‌ت پێک به‌ن و سه‌رۆک وه‌زیران بووه‌ «حاجی باباشیخ» خه‌لکی بوکان که دۆستی ره‌زا شایش بو.

ئاموزای نه‌مر قازی، «سه‌یف قازی» بووه‌ وه‌زیری جه‌نگ و جیگری قازی و وه‌زیری فه‌ره‌نگ بووه‌ «مه‌ناف که‌ریمی» و وه‌زیری ده‌رمان بووه‌ «سه‌ی محمه‌دی ئه‌یوبیان» و

وه‌زیری کار و باری ده‌ره‌وه‌ بووه «ئه‌وره‌حمان ئیلخانی‌زاده» وه‌زیری دارایی بووه «ئه‌حمه‌دی ئه‌للاهی» و وه‌زیری کار بووه «خه‌لیل خه‌سه‌ره‌وی» و وه‌زیری پووس و تیله‌گراف «که‌ریم ئه‌حمه‌دیان» و وه‌زیری ته‌جارت بووه و «مه‌حمود وه‌لی‌زاده» وه‌زیر بووه.

جگه‌ ئه‌مانه‌ چهند که‌ سێکی‌ تر، (مه‌لامسته‌فا بارزانی و ئه‌مرخان‌شکا‌ک و ره‌شی‌ به‌ یگ هه‌ریه‌کی‌ کاری‌ خو‌سه‌رانه‌یان نه‌ده‌کرد) و هێمنی و له‌ سه‌ر خو‌یی راستی. نه‌مر قازی کاریکی‌ کرد بوو که‌ ئه‌م حوکومه‌ ته‌ جی‌گای‌ خو‌ی له‌ ناو دلی‌ خه‌لکی‌ کوردستان بکاته‌وه‌ و میژووی‌ کورد مه‌گه‌ر «هوه‌خشته‌ر» و «دیاکو» ئاوا پێشه‌وا‌ی‌کی‌ به‌ خو‌یه‌وه‌ دیتبێ.

به‌ داخه‌وه‌ ئێمه‌ هێشتا نازانین که‌ کرده‌وه‌ی‌ چاکی‌ ئه‌و پێشه‌وا چی‌ بووه. زۆربه‌ی‌ هێزی‌ کورد له‌ باب‌ه‌ ته‌ جو‌رراو جو‌ره‌کانه‌وه‌ به‌ قوه‌ و راویژکاری‌ بارزانیه‌کان ئه‌گه‌را، چۆن له‌م کاته‌وا کۆماری‌ کوردستان پێک هاتبوو کورده‌کانی‌ دابه‌ش به‌ ئی‌راق تووشی‌ چاره‌رشی‌ و ده‌ربه‌دری‌ بوون و ده‌یان هه‌زار کوردی‌ هه‌زار که‌ بریتی‌ بوون له‌ ژن و مندال‌ و پیر و جوان له‌ پیران شار دانیشه‌ته‌ جێ بوون و مه‌لامسته‌فایش هه‌زار پێشمه‌رگه‌ی‌ هاوردووه‌ نیو ئه‌رته‌شی‌ مه‌هاباد.

که‌ چی‌ مه‌لامسته‌فای‌ بارزانی‌ هاته‌ نیو کۆماری‌ کوردستان و له‌ پاشان به‌ خه‌یانه‌تی‌ ئه‌مریکا و ئینگلیزی‌ و رووس په‌ی‌ ده‌با و ئه‌مانه‌ به‌ راستی‌ داوێک زیاتر بو کوردی‌ هه‌زار نه‌ بووه‌ و هه‌ر به‌ وته‌ی‌ قازی‌ نه‌مر: «کورد ته‌نیا و بێ‌ که‌سه‌» به‌لام ئه‌گه‌ر یه‌ کگه‌رن و یه‌کیه‌تیان بێت هیچ حوکومه‌ت و هه‌رمێک ناتوانی‌ زولمی‌ لی‌ بکات و ئه‌توان خۆیان

هه‌موو ئامانجه‌کانی حکومه‌تی دژ به‌ کورد بشکێنن.

له‌ ماوه‌یه‌کی کورت له‌ پاش هه‌لبژاردنی سه‌یف قازی به‌ وه‌زیری جه‌نگ هه‌نگاوێک گه‌وره‌ بۆ رێک خستنی ئه‌رته‌شی به‌ هێزی کۆماری کوردستان هه‌لگیردا و له‌م بابه‌ته‌وه‌ کۆماری کوردستان زانی که‌ ناییت پشت به‌ ئه‌شایر ولادی‌نشینه‌کان به‌سه‌ی، بۆته‌وه‌ی که‌ نه‌وان له‌ شوینی نانی خۆیانن، و له‌ به‌ر ئه‌مه‌ و یستیان ئه‌رته‌شێک پێک به‌ێنن که‌ بۆ دايم به‌رده‌وام بیت و چوار ژینرالی کورد به‌ ناوه‌کانی «ره‌شی‌خانی بانه‌ و سه‌یف قازی و مه‌لامسه‌فای بارزانی و ئه‌مرخانی شکاک» و بپێک له‌ کورده‌ شوێشه‌کان که‌ له‌ کاتی شه‌پدا به‌شداریان کردبوو ده‌ره‌جه‌ی سه‌ره‌هه‌نگیان گرت له‌م کاته‌دا به‌نه‌ینی کرملین بووه‌ نوینه‌ری رووس له‌ ریکخراوی نه‌ته‌وه‌یه‌ کگرتوه‌وه‌کان و خه‌ریکی ئیمزاکردنی په‌یمانێک بوو که‌ ئیتر رووس کاری به‌ کورده‌وه‌ نه‌بیت و له‌ کوشتن و تالانی کوردیش تۆره‌ نه‌بیت. ئیرایش ئیمتیازی نه‌وتی باکووری‌دا به‌ رووس و بالوێزی رووس و قه‌وام له‌ ژیره‌وه‌ و به‌ نه‌ینی ئه‌م بپارنامه‌یان جێ به‌جێ کرد، چون‌ حکومه‌تی ئێران باجی باشی به‌ رووس دا بو و ده‌می رووسی چه‌ور کرد و به‌ چه‌کی نێزامی و هێزی گه‌وره‌ی چه‌کدارانیه‌وه‌ و له‌شکه‌ریکی زۆر که‌وته‌ پێشپه‌وه‌ی له‌ کوردستاندا و له‌م کاته‌دا ئه‌گه‌رچی ئه‌رته‌شی کۆماری کوردستان به‌هێز بوو، به‌لام کورد له‌ سێ لاوه‌ هێرشێ پێ کراو به‌و راده‌یه‌ هێزو توانای نه‌بوو به‌ر ئه‌و هێرشه‌ گه‌وره‌ بگری.

ئه‌گه‌رچی ماوه‌ی چه‌ن مانگ شه‌پبوو و کوشتار و زه‌ره‌ری زۆر که‌وته‌ ئه‌رته‌شی ئێران و هێزی کورد له‌ خۆی قاره‌مانیه‌تی و شه‌پێکی پێ وینه‌ی نواند بوو، به‌لام به‌ داخه‌وا

کوردەکان پێیان وابوو که رووس یارمه‌تیان ئەدات و کاتێ که داوای چه‌ک و شتی تر له رووس ده‌که‌ن یه‌کیک له‌ کاربه‌ده‌ستانی رووس ده‌لی: «له‌ ده‌سه‌لاتی ئێمه‌دا نیه‌».

ئه‌وسا نه‌مر قازی بۆی ده‌رکه‌وت که له‌ نیوان ئێران و رووس ده‌س به‌یه‌ک کراوه‌ و ئیتر له‌ کورد پشتیوانی نا‌کری.

کوردەکان له‌ قاراو هی‌رش‌ی گه‌وره‌ی ئه‌رته‌شی ئێران به‌ ته‌واوی تیک ده‌شکێنن و ناوی کورد و هیمه‌تی پارته‌ی دیموکرات زۆر به‌ ئازایه‌ تی و دلیری ده‌نگ ئەداته‌وه‌ و برێ کوردی تر دینه‌ ریزی جه‌نگاوه‌ره‌کان و به‌ره‌و کرماشان ده‌که‌ونه‌ ری تا به‌ شه‌پنکی قورس کرماشان له‌ ده‌سی بی‌گانه‌ ئازاد بکه‌ن و بیکه‌نه‌ به‌شی کۆماری کوردستان.

له‌ بیستی مانگی (مه‌ی) ١٩٤٦ ی زاینی به‌رانه‌ر به‌ ١٣٢٣ ی هه‌تاوی تا‌قمیک بۆ شناسایی هی‌زی کورد له‌ سه‌قه‌وه‌ که‌ فه‌رمانده‌که‌ی سنه‌یی بوو به‌ نیو سه‌روان خه‌سه‌ره‌وی به‌رێ که‌ وتن که‌ هه‌م سه‌روان خه‌سه‌ره‌وی کوژراو هه‌م ئەوانیتریش ترس و له‌رز که‌وته‌ گیانیان و به‌و چه‌شنه‌ شه‌رز بوون.

له‌م کاته‌ ژیناڵ (ره‌زمنارا) فه‌رمانده‌یی شه‌رده‌گریته‌ ته‌ستو که‌ نزیکه‌ی پینج هه‌زار چه‌کداری له‌ ژێر ده‌سه‌لات‌دا بووه‌ و له‌ پشتیوانی فرۆکه‌ی جه‌نگی و تووپ و تانک قازانجی بردووه‌.

ئه‌مانه‌ ئه‌یانه‌وێت کورده‌کانی به‌ین سه‌قز و سنووری ئێراق به‌نه‌به‌ر هی‌رش و په‌لامار که‌ سی‌زده‌ هه‌زار که‌س بۆون و دیار بوو که‌ ئه‌مه‌ هی‌زی گه‌وره‌ی کۆماری کوردستانن.

پنویسته‌ بلێن تا ئه‌مه‌ و کورده‌کان له‌ سه‌رانسه‌ر جیهان‌دا له‌ شه‌ر و به‌ره‌ره‌کانی ناویان

له‌ سه‌ر زمانان بووه‌ و له‌ نێو هه‌ر نه‌ ته‌وه‌یه‌ک له‌ رۆژ ئاواو رۆژ هه‌لات دا له‌م باسه‌ بیران کردووه‌.

ئه‌مه‌ بۆ هه‌مووان جینگانی سه‌ر سوپه‌مانه‌ که‌ کورد له‌ کاتی سوواری و ئه‌سپ به‌ غاردان توانیویه‌ چه‌ک به‌ کار بێنی و دوژمن شکست بدا و هه‌یشتا ناوی سواری هه‌مه‌ره‌شی خان ویردی زمانی هه‌موو که‌سیکه‌ و سواری کۆماری کوردستان رچه‌شکینی شه‌ره‌ ناله‌ باره‌کان له‌ گه‌ل داگیرکه‌ران بووه‌.

له‌م کاته‌دا زۆرتر له‌ سه‌ر چریکه‌کانی مه‌لامسته‌فا بارزانی باس ده‌کری و کارامه‌یی ئه‌وان فره‌تر بووه‌. بۆ ئه‌وه‌ی که‌ ئه‌وان ده‌وره‌ی چریکی شه‌ریان دیتبوو.

هه‌روه‌ها پیلان و فێلی زیاتریان له‌ شه‌په‌زانی و تا دوژمنه‌کیان به‌ به‌رده‌س نه‌هاتبایا ته‌قه‌یان لێ نه‌ده‌کرد و پاشان به‌ چه‌شنیک هه‌رشیان ده‌کرده‌ سه‌ر دوژمن که‌ رۆژی رووناکیان ده‌کرده‌ شه‌وی تاریک.

تا هه‌رخانی سمکۆ کوپێ سمایل سمکۆ له‌م شه‌ره‌ دلیری و چالاکی چاکی له‌ خۆی نوواند و هه‌موو ده‌سته‌ و سواریه‌کانی کورد له‌ ژێر رکیفی کۆماری کوردستان په‌لاماری ئه‌رتەشی ئێرانیان ده‌دا تا ئێران به‌و باوه‌په‌ گه‌یشت که‌ توانای به‌ربه‌ره‌کانی له‌ گه‌ل کورده‌کانی نیه‌ و ته‌نیا به‌ سیاسه‌ت و رامیاری نه‌توانی له‌ دلی‌خاوین و سافی کوردکه‌لک وه‌ر بگریت و چاره‌ی خۆی له‌ ناو فێلبازی دا دی و هه‌ر به‌و ره‌وله‌یه‌ توانی ئه‌م کۆماره‌ بروخینی.

له‌م باره‌وه‌ ئێران پێشنیاری وتویژی داو کوردی ساکار و دل‌پاک به‌ پێشنیاره‌که‌ی

وه‌لامی به‌ئینی دایه‌وه و بێ نه‌وه‌ی که ئاکامی بێ له ژیره‌وه هیزی له‌شکری ئیران دیسان ناماده‌بوو که شه‌ری ئاخری خۆی به‌ ئاکام بگه‌ینیت، پێشنیاری ناگره‌سی نیوه و ناته‌واو له‌ لایه‌ن کورده‌ کانه‌وه قه‌بوول کرا و له‌م ده‌رفه‌ته‌ بوو که جیره و که‌ل و په‌لی شه‌ره‌اته‌ هانا و یارمه‌تی نه‌رته‌شی ئیرانه‌وه‌ پێ گه‌یشت.

له‌ وت و وێژه‌ که‌دا سه‌ره‌هنگ دووه‌م «ئیزه‌ ده‌بدول نه‌زیر، سه‌رگورد ئیبرایم سه‌لاح و سه‌روکی ستادی نه‌رته‌شی کۆماری کوردستان» حازر بۆن واده‌ی سه‌ره‌خۆیی و خۆدموختاری به‌ کورده‌کان دراو به‌ داخه‌وه‌ نه‌مه‌ پیلان و حیه‌یه‌کی زۆر گه‌وره‌ بوو که‌ پشتی کۆماری کوردستانی ده‌شکاند.

نه‌گه‌رچی له‌م وت و وێژه‌دا بڕیار نامه‌یه‌ک له‌ چه‌ن ماده‌ رێک‌خراکه‌ بۆینه‌ منداڵانی کورد تاپۆلی پینجمی سه‌ره‌تایی ده‌توانن به‌ زمانی زکماکی خۆیان بخوینن و بنوسن، به‌لام هه‌یج ناماژه‌یه‌ک به‌ خۆدموختاری کورد نه‌ کرابوو.

له‌م کاته‌ که‌ کۆماری کورد له‌ کات و سات سه‌خت و دژواره‌کانی خۆی به‌ سه‌رده‌برد ده‌رکه‌وت که‌ ناگره‌س به‌ مانای لا‌بردنی گیر و گرفت و چاره‌نووسی کورد نه‌بووه و ته‌نیا ده‌رفه‌تیک بووه‌ بۆ پێک هه‌ینانه‌وه و ساز کردنی له‌شکری شکست خواردۆی ئیران و له‌ راستیدا ته‌نیا دل‌خۆشی کورد له‌م نانه‌دا یارمه‌تی رووس بوو که‌ چی ته‌وانیش به‌نه‌ینی له‌ گه‌ل ئیران رێک که‌وتبوون و لیره‌دا ته‌نیا بۆ ئیران مه‌ترسی له‌ هیزی بارزانیه‌کان مابو.

نه‌گه‌رچی به‌م چه‌شنه‌ کورد تووشی ته‌جاره‌ت بوو، به‌لام قسه‌که‌ی پێشه‌وا‌ی نه‌مه‌ره‌اته‌ دێ که‌.وتی کوردی ته‌نیا و بێ که‌س نه‌گه‌ر خۆیان یه‌ کگرتوو بن پشتیوانی بێگانه‌یان که‌

ته نیا بۆ ئامانج و قازانجی خۆیه تی ناوی.

سه رههنگ میرحاج و برێک له بارزانیه کان به و رایه گه یشتن که هێرشیک هه موو لایه نه و تۆند به کار بینن تا خاکی کوردستان له ئهرتهش و سیخوری دوژمن پاک کهن و بزیاردراکاتی که هێرشی هه موو لایه نه ده کهن نابێ دهرفه تیان بێ بدری تا هیز و توانای خوی دیسان ساز بکهن.

له م بابه ته وه گه لی کورد زۆر دل و رۆحیه یه کی به هیزیان بوو و هیچ کات یاس و ناھومیدی دایانی نه ده گرت و نه گه رچی ئهرتهشی ئێران زۆرتر زه ره رو زیانی دیتوو، به لام هیزی به هیزتر له کوردان بووه و له باره ی ئه م کاره ساته ده بی بلێن که گه ره ی شوێشی کورد ته نیا به ده س رووس کوژیاوه ته وه و له م بابه ته وه ئینگلیز و نه مریکایش له سه ر لی شیواوی کورد ده ستی و الایان هه بووه.

کاتی که نه مر قازی سه رانی کۆماری کوردستان بانگ ده کا، ده فهرمووی: «من سنی رینگا له به رتان داده نیم، تا ئیوه یه کینکی هه لبژێرن، یه کم ئه مه یه که هیزی کورد گوێ به رووس نه دات و هێرش بیاته سه نه. دوو هه م ئه مه یه که ته سلیمی حکومه تی ناوه ندی ئێران بۆون و سیهه م ... و له م باره بیر کرد نه وه و هه لبژاردنی هه ریه ک له م سنی بیرو پایه ده خه مه ئه ستۆی ئیوه که کامی هه لبژێرن».

حاجی بابا شیخ له باسی شه به وه لی دواو برێک تریان له سه ر پاشه کشی بریاریان داو به م چه شنه ده یانتوانی له گه ل ده وله تی ئێران به شه ر بین به لام رای قازی محه مه دی نه مر له سه ر ناشتی و هیمنایه تی له ریه ی دیپلوماسی بوو.

ئه‌گه‌رچی کۆماری کوردستان له ئاوا ره‌ولێک که ده‌یتوانی هه‌موو گه‌لی کورد دژ به ئێران راهه‌پێنی و هێرشی بباته سه‌ر سنه، به‌لام به‌داخه‌وه به پێی هاتنی سه‌ر کونسولی رووس بۆ کئی قازی بېووه هوێ ئه‌وه‌ی که له‌شکری کورد هێرش بۆ سنه نه‌کات.

له راستیدا ئه‌م پیلانه وه‌ها بوو که کورده‌کانی شاری سنه و ده‌ورو به‌ری بۆ هێزی کورد پێکه‌وه رێک نه‌که‌ون، ئه‌گینا ئه‌گه‌ر وا نه‌بووایا ره‌نگه‌ چه‌رخ به‌ باری تر بسوریا و خه‌باتی گه‌لی کورد ره‌نگ و شینوه‌یه‌کی تری به‌ خۆیه‌وه ده‌گردد.

گه‌رچی له‌م ماوه‌یه‌دا به‌ ناگر به‌س و ناشتی کوتایی هاتبوو و به‌لام مه‌ناف که‌ریمی به‌ په‌له‌ سه‌رده‌شته‌وه فه‌رمانی ناگر به‌سی به‌ کورده‌کان داو له‌و لایشه‌وه له‌ سه‌قز سی نه‌فه‌ر به‌ ناوه‌کانی حاجی‌بابا شیخ و هه‌زار و حاجی محه‌مه‌د بۆ وت‌ووێژ ئاماده‌ بوون. ئه‌م سی که‌سه تا ئاخ‌ر به‌ ده‌ستوری تاران له‌ سه‌ر ئه‌م رایه‌ بۆون تا شاره‌ مه‌رزیه‌کان له‌ ده‌س کورده‌کان بێت و ئه‌م فیل و فه‌نه‌ زۆرتر له‌ خۆخه‌له‌تان شتیکی تری به‌ دوا نه‌بوو.

پێشه‌وا له‌ سه‌ر ئه‌م باوه‌ڕه‌ نه‌بووه که رژیمی کورد ده‌بێ پێته‌ ترسینه‌ری خه‌لک و به‌رده‌وام به‌ خه‌لک ده‌یگوت: «ئه‌بێ ره‌فتار و حه‌ره‌کاتی ئێوه وا بێ که نوینه‌ری چاکی کورد بێت و هێچ که‌سێک نابێ له‌ ژێر ناو حه‌ق‌خوازی کورد له‌ که‌سی دیکه‌ باج وه‌ربگریت و به‌ مرقۆف ئه‌سته‌م کات. ده‌بێ کرده‌وه‌ی ئێوه نوینه‌ری راسته‌قینه‌ی ئه‌م گه‌له‌ بووێت تا خه‌لکی کورد زۆرتر بچنه‌ ریزی بزوتنه‌وه‌که‌ و ده‌بێ له‌ بیر نه‌به‌ین که ئێمه‌ بێ خه‌لک کاریکمان بوو ناگریت و ئه‌م بلیسه‌ی حه‌ق‌خوازیه‌ ئاوات و هیوای له‌ میژینه‌ی هه‌ر کوردیکی خاوه‌ن راو به‌ شه‌ه‌رف بووه‌ و هه‌ر دلسوزیک ده‌بێ هه‌ست به‌ به‌رپرسی ئه‌م

میلله ته بکات بو پاراستنی ئامانجه کانی گه لی کورد ئاماده بی.

ئهمه یه ریازی پیشه واینه ک که هه موو کرده وه کانی خوی له بهر ره زامه ندی خه لک بوو و ژبانی خوی بو رزگاری میلله ته که ئی دانا و تا پای سیداره چوو، که چی سه ری له م ریگایه دانا و وه ها بوو که ده یگوت: «من سویندم خواردوو تا ناخر له گه ل ئهم میلله ته بم» و به هه موو سه روک وه زیره کانی گوتی: «ئیه له شار برونه دهر، من له گه ل ئهم گه له ده مینم».

بو ئه وه ئی ئهرتهش و هیزی داخ له دلی ئیران به درپدانه هیرش نه به نه ناو شاری مه هاباد خوی ته سلیمی ئه وان کرد تا خه لکی هه ژاریش که متر له ناو بچن و بو ئهم هۆوه له سبه یانی تاریک و روون دا له گه ل براکه ئی و ئاموزا که ئی له ریه ی ئامانجه پیرو زکانی نه ته وه ی کورد له سیداره دران و ئه میش هه ر به ئیزنی رووس و پیلانی ئیران بوو.

نهر قازی پاش رویشتنی بو تاران سه رگه ردان ماو کاتیک که ده گه ل قه وامی سه روک وه زیری ئیران و ژینرال ره زم ئارا رویشتنه بالوێزخانه ی رووس بالوێزی رووس به توپه بیه وه به هانه ئی ئه وی گرت که کرده وه تان له گه ل تورکه کان خراپ بووه و شت گه لی تر که قازی بوی دهره که وت که ئهمه خه یانه ته و دواروژی کورد و چاره نووسی کورد نادیاره و ته نیا له رووی رحم و به زه یی ولاته بیگانه کان، ئه ویش به دهم ده توانین بلین: «ئیه تاکه ئی به م قه ومه سه ر سوپی ده که ن و له ماف و حه قی خویان بی به شیان نه که ن».

قه وامی حه وت خه تیش ئهمه ئی بو دهرکه وت بوو که دیپلوماسی ئیران ده توانی به ئیمتیازی داتنی نه وت دهمی رووسه کان بیه سی و بویه ریه ی حيله و فیلبازی گرت بهر.

لێره ده‌بێ ئاماژه بکړی به‌بێ لوتفی مامش و مه‌نگوور که له کورده‌کانی ئازا بۆون به‌لام به‌ هوی که‌م ته‌رخه‌می سه‌رۆکه‌کانیان پشتی کۆماری کوردستانیان خالی هیشت و داخه‌ که‌م نه‌یانده‌زانی که‌ رووسی رووره‌ش ئه‌وانی به‌ نه‌وت موئامیله‌ کردوه.

گه‌لی کورد به‌ تایه‌ت شو‌پش‌گیرانی کورد، هه‌م‌و‌یان چاوه‌ری رای پێشه‌وا بۆون و کاتیک بۆیان روون بوو که‌ ئه‌م کاره‌ ساته‌ دلته‌زینه‌ رووس به‌ سه‌ریانی هیناوه‌، ئیدی بۆ هه‌میشه‌ له‌ رووس قینیان هه‌لگرت و ئیستاکه‌ش ئه‌گه‌ر که‌سینک ئه‌مه‌گ نه‌شناس و پێس بیت پێ ده‌لێن: «وه‌ کوو رووسه‌ کانت پێ هاتوه‌» یان «له‌ رووسه‌وه‌ هاتوته‌ دنیا».

هیندی له‌ کورده‌ چه‌ کداره‌ کانیش ویستیان به‌ره‌ و ئیراق هه‌ل بێن، به‌لام ئیواره‌یه‌ک سه‌رۆک وه‌زیره‌کان له‌ خانووی پێشه‌وای نه‌مردا کۆ بوونه‌وه‌ و پاش ماوه‌یه‌ک ته‌گبیر و تی فکری ته‌ماداری بیروپای قازی محهمه‌دی نه‌مر بوون و ئه‌ویش به‌ وشه‌ی سه‌ر له‌ خوی و به‌ هینمی هاته‌ و تار و گو‌تی: «وا چاکه‌ ئیوه‌ برون، به‌لام من له‌ گه‌ل خه‌لکی مه‌هاباد ئه‌مینم و سویندم خواردوه‌ له‌ گه‌لیانابم و ئه‌مه‌ بزانی که‌ ئه‌گه‌ر حکومه‌تی داگیرکه‌ر من بگرتی ره‌ق و کینه‌ی خوی له‌ سه‌ر من خالی ده‌کا ئه‌دی له‌ سه‌ر خه‌لکی بێ تاوان ده‌گه‌پتی و بۆیه‌ من مه‌جبورم له‌م شاره‌دا بمینم»^۱.

به‌ راستی ئه‌وانه‌ی وا درێژه‌ به‌ رییازی قازی نه‌مر ئه‌ده‌ن ده‌بێ ئه‌م ئامانج و ئارمانه‌یان بیت و ئه‌م کاره‌ مه‌زنه‌ قه‌ت له‌ بیر نه‌به‌نه‌وه‌.

هه‌رچه‌ن که‌ تاقمیک گه‌وره‌ له‌ کۆ بونه‌وه‌ که‌ گو‌تیان: «ئه‌گه‌ر تو ب‌مینی و گیانت بکه‌و‌یته‌

مه‌ترسی، ئیمه‌ حازرین له‌ جیگه‌ی تو‌ راوستین»، به‌لام نهم‌ قازی ئه‌مه‌ی قه‌بوول نه‌کرد و به‌م چه‌شنه‌ قازی دوایی به‌ جه‌نگ هینا و ته‌سلیم به‌ دوژمن بوون و ئینجا کاتی که له‌ رووسی رووره‌ش له‌م‌ باره‌وه‌ پرسیار کرا، ئه‌سه‌دوف گوتی «ئه‌ی خوشه‌وستان مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ نازانن جیهان پره‌ له‌م‌ بازیه‌ سیاسیانه‌ و ئیوه‌ ئه‌ندامینکن له‌ جیهان. ئه‌لبه‌ت منیش بو به‌خت و چاره‌نووسی ئیوه‌ په‌ژنوم».

روژیک دوای ئه‌وه‌ی که قازی نهم‌ و سه‌یف قازی و حاجی‌بابا شیخ و چه‌ن که‌سینکی‌تر ته‌سلیمی ژینرال ره‌زم‌ئارا بوون، ژینرال له‌ نهم‌ قازی پرسیا‌ری کرد که: «بوچی کورده‌کانی ئیرانت بو‌ جیا بو‌ونه‌وه‌ له‌ ئیران هان‌داوه‌». و نهم‌ قازی له‌ ولام‌ فره‌موی: «ئهم‌ پرسیاره‌ چاکه‌ له‌ رووسی براتان بکری و بوچی له‌ رووس له‌م‌ باره‌وه‌ شتیک نا‌پرسن؟»

نهم‌ قازی درێژه‌ی به‌ وتاره‌که‌ی داو‌گوتی: «هه‌ر ئیستاش بارزانیه‌کان رایان وایه‌ له‌ شاری مه‌هاباد به‌رگری که‌ن و بو‌ ئه‌وه‌ی که‌ کوشتاریک له‌ ناو‌شارا نه‌بی و اچاکه‌ که‌ ئیوه‌ له‌ شوینه‌ دیاری کراوه‌کان دا‌برۆن».

ژینرال به‌ قازی نهم‌ گوتی، «تو‌ خۆت بو‌ ریک بوونی ئهم‌ مه‌به‌سته‌ بو‌ مه‌هاباد برو تا خه‌لک بپینن و بارزانیه‌کانیش نیت‌ ده‌س به‌ به‌ر به‌ره‌کانی نه‌ده‌ن».

مه‌لامسته‌فا که‌ هه‌زار و پانسهد چه‌کداری بوو، له‌ رینگای میان‌داوه‌وه‌ به‌ره‌و بو‌کان که‌وته‌ری و له‌ سه‌ر ئهم‌ باوه‌ره‌ بوو که‌ رووبکا‌ته‌ کێوه‌کانی مه‌هاباد. به‌لام نهم‌ قازی وه‌کو جاران پێ خوش نه‌بوو که‌ ژن و مندال به‌ کوشت بدرین و به‌ غه‌فاری ناوینک که‌

سه رههنگی ئه رتهشی ئیران بوو گوتی: «به مه لامسته فابلی که له شه پرکردن دهس هه ل بگری، نه گینا ئه رتهشی داخ له دل دهس نه داته کوشتاریکی زور له م شاره دا و ده بی بزانی که تالان و غاره ت له ناو شاره که دا یه کینکه له نه و نه رکانه ی که سپێردراوه به ئه رتهشی ئیران».

سه رههنگ و ژنرال روژی 17 ی دیسامبر کاره که یان خسته دواوه تا دوو له شکه ره که بگرن، پاش باسیکی درێژ هاو په کانی نه مر قازی به نه و گوتیان: «تو هه ل بی و نیمه نه مینین».

به لام قازی هه ر قسه ی پێشووی خوی ده کرد و گوتی: «نه گه ر من بمینم ته نیا ژین و ژیا نی من نه که و یته مه ترسی و نه گه ر مه ترسیک بو من هه یه به شانازی وه به پیری نه و ده چم و له ریگه ی میلله ته که م سه ر و مال قابیل نه و لا په ره کانی میژووی کورد په ره له شه ره ف و شانازی بو نه م گه له و من هه یج خوم له خه لکی مه هاباد و گه لی کورد زیاتر نارانم».

روژی 17 ی دیسامبر نه مر قازی ها ته پێشوازی ئه رتهشی ئیران و پێشوازی له م له شکه ره دا گیر که ره کرد و پاشان له شکه ره که به ره وه مه هاباد که وته ری و له لای باکووری شاری مه هاباده وه ها ته ناو شارو به پی یه چه په له کانیان شه قامه پیروژه کانیان دا گیر کرد. به م شیوه کوتایی به کاری کوماری کوردستان ها ت و نه م نیشتمان ه شیر په روه رانه دیسان که وته ژیر چه پوکی چه وسینه ران و بارزانیه کان له شار چوونه ده رو و به ره و نه غه ده که وته ری.

له‌م کاته‌دا هه‌موو وینه‌کانی پێشه‌وا سووتێنرا و هیزی ئێران که‌وته‌ بشکاندن. و رووخانی مāl و ژینی کورد و به‌ بوونه‌ی ته‌فتیش کردنی خه‌لک زۆر تālان و دزی کرا و سێ هه‌زار قه‌بزه‌ چه‌ک و سه‌د و بیست موسه‌ل سه‌ل و دوو ته‌ربه‌ تووپ و نارنجه‌ک و زۆر شتی دیکه‌ کۆ کرانه‌وه‌ و قازی نه‌مر به‌ ژینراڵ ره‌زم ئارایی گوت: «من زۆر بۆ ئه‌لی (کۆری ره‌شی) نا‌ره‌حه‌تم که‌ رویشتووه‌ بۆ هاوردنه‌وه‌ی خویندکارانی کورد له‌ باکوو». ژینراڵ ئوتوموبیلیکی نارده‌ شوینی له‌ ته‌وریز و له‌ گیرفانی نامه‌یه‌ک په‌یه‌دا بوو که‌ سه‌در قازی بۆ قازی محه‌مه‌د نووسیوی و له‌و نامه‌ هاتبوو که‌: «تو له‌ گه‌ل ژینراڵ هومایوونی به‌ نه‌رمی وتووێژ بکه‌ تا من دیمه‌وه‌ و من ده‌چه‌م کنی قه‌وامولسه‌لته‌نه‌، ره‌نگ بێ بریاری لێ‌بواردن بۆ کوژتنی تو بدات». هومایوونی ئه‌و نامه‌یه‌ خویندو هه‌ناریدی بۆ قازی.

کاتی که‌ ژینراڵ هومایوونی گه‌یشته‌ مه‌هاباد په‌یامی پێ گه‌یشت و بریار بوو ده‌گه‌ل بارزانی وت و وێژ که‌ن و له‌باره‌ی ته‌سلیم بوونی چه‌ریکه‌کانی بارزانی راوێژ بکری و کاتی هومایوونی به‌ ژینراڵ بارزانی گه‌یشت گوتی: «تۆی که‌ سه‌روک ئه‌شیره‌تیکێ ئێراقی بۆچی هاتووێته‌ ئێران؟»

بارزانی له‌ ولام داگوتی: «ئه‌وه‌له‌ن، ئه‌م جینگایه‌ کوردستانه‌ و خاکی باوک و باوه‌ره‌ی منه‌. دووه‌مه‌ن، تۆی ئێرانی بۆچی به‌ کوردستان هاتووی و ئه‌م خاکه‌ت به‌ زۆر داگیر کردووه‌، ئه‌وساش ده‌بی بلییم که‌ من له‌ گه‌ل تو باسینکم نیه‌ و ده‌بی بچه‌م تاران و له‌وی له‌ گه‌ل بالویزی بریتانیا قسه‌ بکه‌م».

به‌م چه‌شنه‌ له‌م باسه‌دا هوما‌یوونی سنگی داخ به‌ لووتیا چوو و بارزانی به‌ره‌و تاران رو‌یشت. هوما‌یوونی ده‌ستوری دا ته‌واو که‌ سایه‌تیه‌ ناوداره‌کانی کۆماری کوردستان له‌ ساختمانی شاره‌داری کۆ بینه‌وه و پاش پرس و جو چه‌ک و به‌لگه‌کان، پێشه‌وا قازی هه‌موو کاره‌کانی گرته‌ گه‌ردن و تاوانه‌کانی به‌ نه‌ستۆ گرت.

به‌ ئێ ریه‌ر ده‌بی ئاوا بیته‌ که‌ نه‌ته‌وه‌ و گه‌لی خۆی بۆ مه‌رجه‌، نه‌ک له‌ش و گیانی. به‌ راستی ئایا که‌ سیکی ئاوه‌ها نه‌رئیستاش گلکوه‌که‌ی هه‌ر جینگه‌ی ریزو بایخه‌ نه‌بیته‌ ئایا گه‌لی کورد تا ئیستا ریه‌ریکی وای به‌ خۆیه‌وه‌ دیوه‌ یان پێشه‌وا یکی ترمان ئاوالی هه‌ل که‌وێت؟

ئه‌و هه‌موویانی به‌ بی تاوان زانی و نه‌وانی هه‌نارده‌وه‌ مالی خۆیان و خۆی ته‌نیا مایه‌وه‌.

له‌ لایه‌کی تریشه‌وه‌ گه‌لآله‌ی ئه‌لوه‌ندیان بۆ بارزانی پێشنیار کرد و مه‌لامسته‌فا گوتی: «ده‌بی له‌ گه‌ل شیخ نه‌حمه‌دی برام وت و وێژ که‌ین» و هوما‌یوونی قه‌بوولی نه‌کرد و ئاخ‌ری به‌م کاره‌ گه‌ردنی ناو شیخ نه‌حمه‌د گوتی: «ئیمه‌ کاتی که‌ به‌فر لاچی ئه‌م ناوچه‌یه‌ به‌ جێ دیلین و به‌ره‌و کوردستانی ئه‌ودێو له‌ ئیراق ده‌گه‌رینه‌وه‌ و بۆ تۆله‌ی خۆمان خه‌بات نه‌که‌ین».

هوما‌یوونی فێلباز که‌ ئه‌م قسه‌ی پێ ناخۆش بوو ئیسراری ده‌کرد که‌ وه‌زاره‌تی دارایی ئێران سه‌د هه‌زار ته‌مه‌ن بۆ خه‌رجی ئه‌م کورده‌ ده‌ر به‌ده‌رانه‌ ته‌رخان ده‌کا که‌ به‌ ره‌و هه‌مه‌دان بچن و ئینجا که‌ زانی بارزانیه‌کان مل به‌ ئه‌م کاره‌ نانه‌ به‌ تۆپه‌یی گه‌رایه‌وه‌ بۆ

مه هاباد و هه‌په‌شهی کرد که تا دوو رۆژی تر ته‌ته‌شی ئێران نه‌غه‌ده‌ داگیر نه‌کا.

هه‌ر ئه‌و شه‌وه‌ به‌ هوما یوونی هه‌وآل درا که بارزانیه‌ کان به‌ره‌و شنۆ که‌وتوونه‌ ته‌ رێ و یازده‌ که‌س له‌ هۆزی مامشیان کوشتوو و نه‌گه‌رچی به‌م کاره‌ پردي پشت سه‌ر خۆیان خراپ‌ده‌ کرد به‌لام دآ خوشی به‌کیان به‌ ئێران نه‌ما بوو.

پاش ماوه‌یه‌ک ئاخری شه‌پێک له‌ نیوان ئێران و بارزانی رووی دا که له‌ میژوودا وینه‌ی نه‌بووه‌ و ئه‌م شه‌په‌ له‌ جه‌نگه‌ موسه‌له‌سیه‌کان بوو که تا ئه‌و رۆژه‌ له‌ هه‌یج ولاتیک پیش نه‌هاتبوو.

ئه‌م شه‌په‌ سه‌ری له‌ سپای ئێران شیواند و بارزانیه‌ کان ده‌یانویست به‌ زاشا ده‌س‌گیر که‌ن و بارمه‌یه‌ک بۆن بۆ رزگار بوونی قازی محهمه‌دی نه‌مر و به‌ داخه‌وه‌ له‌م رۆژ ره‌شیه‌دا یه‌کیک له‌ خانه‌کانی مامش ده‌س به‌ ته‌قه‌ نه‌که‌ن و بارزانیه‌ کانیش یازده‌ که‌س له‌وان ده‌کوژن و ئه‌میشه‌ نموونه‌یه‌که‌ له‌ به‌ختی هه‌ل گه‌راوی کورد که‌ دژ به‌یه‌ک و به‌ فێلی دوژمنه‌کانی کورد له‌ به‌رانبه‌ر یه‌ک‌دا دژ به‌یه‌ک راده‌وێستن.

نه‌گه‌رچی له‌م ماوه‌یه‌دا کۆلی مآل و مندالی پێشمه‌رگه‌ی کوردی هه‌ژار بآل و جگه‌ریان ته‌زیوو به‌لام دیسان هه‌ر شه‌په‌ که‌ به‌ قازانجی بارزانیه‌ کان دوا یی هات.

به‌لام هه‌ر ئه‌و کاره‌ ساته‌ی وا تووشی کۆماری گوردستان له‌ مه‌هاباد بوو، به‌ سه‌ر ئه‌وبێ که‌ سانه‌ش زآل بوو و لیره‌دا دیسان ئینگلیز و رووسی شه‌رمه‌سار پێنه‌ری ئه‌م تراژدییه‌ خه‌مبار به‌وون و به‌ نه‌ینی بریاریان له‌ سه‌ر کوشتاری ئه‌وان‌دا بوو.

له‌م چه‌ن و چه‌ونه‌ ئه‌م کورده‌ بێچاره‌ که‌ رینگایی بۆ نه‌ما بوو. وێستیان خۆیان به‌ ئێراق

تهسلیم کهن با ئه گهر گه وره کانیاں ده کوژرن لانی کهم مندال و خهزانه کانیاں له برسیا نه مرن.

ئه مانه ئه چنه وه ناو مال و مهسکه نی خویان و به داخه وه زوړیک له ژن و منداله کانی کورد له بهر سه رما و برسیه تیه وه له ناو چوون.

پاش سی حه وته له دوائی شه ری ئیران ده گهل بارزانیه کان، حوکمی له سیداره دانی بنه ماله ی قازی محهمه د و سه یف قازی و سهدر قازی که ده سه لاتیان به سهر ئه رته شی کۆماری کوردستان دا بوو له بهر به یانی نیوه شه وی ٣١ ی مارس ١٩٤٧ ی زایینی پاش چوارده مانگ له به سهر کار هاتی کۆماری مه هاباد به شیوه ی بهرنامه یه کی ئه منیه تی له مه یدانی چوارچرای مه هاباددا له سیداره دران.

کاتی فیوزی گوتی وه کیل، گوتی: «وه کیلی ئیوه رووسه و توش چینی دهستی ئه وانی. ئیوه له رووس ئیزنی کوشتنی ئیمه تان وه رگرتووه و خوتان شیاوی ئه وه نین که ئه م کاره بکه ن. من ئاواتی گه لی کوردم و هاوده ردی با ته مه نم کورت بی. خو به کوشتنی من ناتوانن ههستی کوردا یه تی بفه وتینن.

ئایا ئیوه واده زانن به مه رگی من بزوتنه وه ی کورد ئیتیر کوتایی پی هاتووه؟ ئیوه خوتان حاکمی به سهر هات و ژیا نی خوتان نین و حاکمی ئیوه که سیکی تره و بزنانن که تاروژی که ئه سته م هه یه بزوتنه وه ی کوردیش ههر به رده وامه.

«زمان و ئه‌ده‌بی کوردی»

هه‌روه‌ها که زۆربه‌ی میژوونووسان و پشپوران زمان ناسی بێرو پای خویان ده‌بریه‌وه رایان له‌ سه‌ر ئه‌وه‌یه‌ زمانی کوردی یه‌کێکه‌ له‌ زوانه‌ کونه‌کان ئێران چۆن په‌یوه‌ندی هه‌ره‌زۆری به‌ زوانی ئافیس‌تای و په‌هله‌وی هه‌یه‌، دارمستر له‌ ته‌حقیقی خویدا زوانی کوردی کونترله‌ زوانی پارسی زانیوه‌.

زوان کوردی یه‌کێکه‌ له‌ زوانه‌ زیندوه‌کان جیهان به‌ حیساب ئه‌ژمێرن و بیروپای برێک‌تر وایه‌ که‌ زوانی فارسی له‌ کوردی‌یه‌وه‌ چه‌وتیاوه‌ ته‌ یانی زوانی فارسی له‌قێکه‌ له‌ زوانی کوردی. زوانی کوردی هیچ په‌یوه‌ندیکی به‌ زوانه‌کانی دیکه‌وه‌ نیه‌ زوانی سه‌ر به‌ خو و پرپێته‌ و بوو هه‌ر شتی مانای باشی هه‌یه‌ و هیچ چتی یان وشه‌یه‌ک که‌م و کوپری تێدا نابێتری و چه‌ندین زاراوه‌ی هه‌یه‌ و شاخه‌داره‌ به‌ داخه‌وه‌ برێک له‌ شائیره‌کان و ماموستا

ثانییه کان بو ټارکردنی ههول و تهقلایان نه داوه و بریکیان بوو خویان بون، نه بوو گهل و نیشتمان و ثانیته کان ته نیا له باره یی دین و هاوردنی وشه یی ئه ره بی له جیاتی کوردی وه ک یوم الممات و رازق الرزق و ده یان و وشه ئه ره بی وه «عیه ب» و «جزا» و چون له بهر ره زای خویان زانیوه نه ک ره زای خودا، و شائیره کان له و سه رده مه نه به کوردی نووسیانه و نه کوردی زانیش بوون و حهوت پیتی ئه ره بی (حروف ئه ره بی) هاوردویانه ناو نووسینی کوردی که له کاتی خویندوه دا ریشه و دهنگی و شه که نه گوپی چون له و سه رده مه دل سوزی بو نووسینی پسته کوردیه کان نه بووه و شائیره کانیش هه ر به نووسینی پسته ئه ره بیه کان و وشه فارسی یه کان گه رچی خویندنه که ی کوردیه به لام نووسینی له پسته ئه ره بیه کانه وه که لکیان وه رگروه و پسته ئه ره بیه کان ته مانه ص - ض - ذ - ط - ظ - ع - ث - هم حه ف ت دانه پسته ئه ره بیه له کوردیدا نین و زوانی کوردی زورتری به ئافستیای یه وه نزیک تره. ههروه ها کورد نابی هم پیتانه بیرینه ناو زوانی کوردی بوو نووسین و پیتی کوردی که فارسه کانیش لی که لک وه ر ته گرن وه ک - ه - پ - چ - ږ - ژ - ف - گ - ل - و - ی - هم پیتانه تاییه تی کوردین و هه رکامیان نیشانه یی ره سه نی کوردین - بو نمونه چت له شت کورد تره و گشت له هه موو کوردی تره - ژنه فتم له بیستم کوردی تره - زوانی کوردی وه کو هه ر زوانیکی کون و زیندوی ئیستا دو جو ره پیتی هه یه ده نگ دار و بی ده نگ. و ۳۲ پسته که به م جو ره یه: ئ - ا - ه - ب - پ - ت - ج - چ - ح - خ - د - ر - ږ - ژ - س - ش - غ - ف - ف - ق - ک - گ - ل - ل - م - ن - و - و - و - ه - ی - ی.

سروشتی ئاوا ناسی و فونوتیکی زوانی کوردیش به چه شنیکه که نه بی بزوینه کان به

پیت بنووسری ئه‌گینا رینووسی کوردیش توشی که‌م و کۆریه ئه‌بی و له‌ خویندندا تووشی هه‌زاران هه‌له‌ ئه‌بی. له‌ ۳۲ پیتی کوردی «۷» دانه‌یان پیتی ده‌نگداره که بزۆینیشیان پێ ئه‌لێن پیتی ده‌نگدار کوردی به‌م جۆره‌یه‌: ه - ا - و - ئ - وو - ی - ئ. ئه‌مانه ده‌نگ وال ئه‌که‌نه‌وه و کاری هه‌ر که‌سیک نیه ئه‌بی که‌سیک له‌م باره‌وه وشه‌کان و ولاته دراوسیه‌کان تارا‌ده‌یه‌ک بزانی و زمانه‌وان کوردی پیت^۱ و ئیمه نابێ هه‌ر که‌سیک له‌ ریه‌وه خۆی به‌ ماموستا ئه‌لف بێ زوان ناس دا بنی و هه‌ر چی پێ خوش بو بینووسی یا بلین بو به‌رزی که‌سایه‌تی خۆی گه‌لی کورد ئه‌بی ئه‌وه‌ی کۆری زمانه‌ وانی کورد رای له‌ سه‌ری داوه که‌لک وه‌ر بگرن، ئه‌وکاته وا بۆ یه‌که‌مین جار سومریه‌کان به‌ ئه‌لامه‌تی نیشانه‌ی دیاری کراوه خه‌ت و نووسی‌ینیان دۆزیه‌وه (که‌شف کرد)^۲ کورده‌کان (گوتیه‌کان) به‌ نیشانه‌ی دیاری کراوه‌کێن و به‌ینی خویان به‌وشیوه راگه‌یان‌دوه بو نمونه ئاهو به‌ مانای شادی، وینه‌ کێشانی مار به‌ مانای دوژمن و ته‌وه‌ر به‌ مانای جه‌نگ و ژن و پیاو هه‌ل په‌رپێن به‌ مانای زه‌ماوه‌ند و چیژن بوه. هه‌روه‌ها که‌ له‌ پێش دا باس‌مان کرد زوانی کوردی له‌ سه‌ر بنچینه‌ی زوانی مادی هاتووه و پاش روخاندنی ماده‌کان سه‌رنجی میژوو گه‌لی کورد بده‌ین ئه‌م هه‌موو لی قوماوه‌یه‌و کاره‌ساته‌ دل ته‌زینه که‌ به‌ سه‌ر کورددا هاتووه ئه‌م هه‌ندو کوسپه‌ و له‌ سه‌ر ریگای داسپینرا مرو‌ف سه‌ری سو‌ر ده‌مینی که‌ ئه‌م زوبانه

۱- که‌ چون کاری من نیه له‌م باره‌وه شتی نانوسم وه ئه‌م بابته له‌ سه‌رچاوه‌کان نویسومه.

۲- دوکتور جه‌مال ره‌شید له‌ سه‌ر ئه‌و باوه‌ره بوه سومریه‌کان یه‌کێ له‌ هۆزه پێشویه‌کانی کورد

چۆن به ژيانی خۆی درێژه‌ی داوه پاک و سه‌ربه‌خو له که‌ل ده‌رها‌توو له کاتی‌که‌دا زوانی فارسی و تورکیی به‌و گه‌شته ده‌سه‌لات دا‌ربه‌وه و راژه و خزمه‌ت کردنه هه‌شتا پرڤ له واژه‌ی کوردی و ئه‌ره‌بی نووسینی تایه‌تی بو‌ خو‌یا‌ن نه‌^۱ به و نه‌گه‌ر زوانی فارسی پیته کوردیه‌کان و ئه‌ره‌به‌یه‌کان لێ بژار بکه‌ن زوانی نو‌قه‌سه‌نه له زوان و نووسین دا هه‌شتا کورد له پشه‌وه‌یه‌که‌ و بوو می‌لله‌تی زوانی سه‌ر به‌ خو و نووسینی جیا‌واز له‌ گه‌ل فه‌ره‌نگه‌کانی دیکه‌دا چۆن مافی خویندنی لێ قه‌ده‌غه ئه‌کریت. نه‌گه‌ر چی له به‌ر به‌رژه‌وه‌ندی حا‌که‌مه‌کان کورد روشنبیری ئه‌خه‌نه‌ پشت‌گو‌ی به‌لام لاوه‌کان تازه‌دریژه‌ده‌ری ریڤای هه‌وخه‌شته‌ره تا پشه‌وا‌ی نه‌مر شیخ ئه‌به‌یدو‌ل‌لا تازه‌ به‌ری ئه‌م لافاوه‌ ناگری باشت‌ر وایه داگیرکه‌ره‌کان له جیڤای گوشت و گوشتار و خوین‌رژتن بیر له‌وه‌ بکه‌نه‌وه‌ بینه‌ سه‌ر ئه‌قل به‌ پنج هه‌زار شه‌هیدی کیمیاوی له هه‌له‌به‌چه‌ ئایا شو‌ر‌ش و خه‌بات له ریڤای رزگاری دامرکان یا زیات‌ر کورده‌کان خوینیان به‌ کو‌ل و جوش هات ده‌یان سا‌له‌ ئه‌م کوردستانه‌ به‌ بیانوی شه‌ر به‌ هه‌زاران بومب فڕوکه‌ بوردمان کراوه و چه‌ن هه‌زار کو‌ر و کچ و پیره‌ پیاو پیره‌ژنیان له خورا خنکاند بو به‌ چی مه‌گه‌ر نه‌توانن بلیسه‌ی حه‌ق خوازی له کورد دامرکینی چه‌ندین پیلان و فیل و حيله‌ دروو و فروشتنیان به‌ نه‌وت و کرپن توانییان بو سالی‌ک به‌ خه‌یالی پوچی خو‌یا‌ن دانیشن ئایا شتیکیان برده‌ پشه‌وه‌؟ یا به‌ جیڤای ئه‌و

۱- ئه‌م جو‌ره‌ شیوه‌ نو‌سینه‌ هه‌ر له شیوه‌ی ئه‌ره‌به‌یدا ده‌نوسری ئه‌گینا زوانی کوردی به‌ شیوه‌ خه‌تی ئافه‌ستای بوه. هه‌ر وه‌ها کورده‌کانی تورکیا به‌ شیوه‌ی لاتین ده‌نوسن وه‌ک تورکه‌کان چو‌ن خه‌تی لاتین شیوه‌ نو‌سینی ره‌سمی ولاته‌که‌یا‌نه

باجه و دهم چه ورکردنی ولاته ئیمپریالیسته کان بێن له گه‌ل کورده کان رینک که‌ون و لانی
که‌م تورکه‌کان ئیزنی خویندن و نویسنی کوردی بده‌ن.

نهم چه‌نددانه شیعره له یادمانی (تراژدی) چه‌له‌بجه و تراوه و له شریتی ویدئویی
تومارکراوه.

میژوو ده‌زانی کورد چهن زه‌مانه

به‌شی ههر دهر د و به‌ند و خنکانه

چهن دهر به دهر و سه‌ر لی شیواوه

چهن مافی به زۆر لی زه‌وت کراوه

چهن که‌رهت توشی دهر د و خهم بووه

چهن مأل ویران و دهر به دهر بووه

چهن له ری خه‌بات ره‌نجی کیشاوه

چهن بو سه‌ر که‌وتن قوربانی داوه

چهن لاوی ئازای شه‌هید کراوه

چهن گوند و کیل‌گه‌ی سوتینراوه

چهن جار فروشیا چهن جاریان کپ‌ی

چهن جار له بنا نه‌مامیان بری

چه‌نده به کوردان توجاریان کرد

چهن له گه‌ل کوردا خه‌یانه‌تیان کرد

چه‌ندیان کورد کوشتو چه‌ندیان کورد براند

چه‌ند گۆلی باخی کوردیان هه‌ل وه‌راند

چه‌ن کورپه‌ی ساوای کوردیان سوتاندن

چه‌ن گۆلی باخی کوردیان وه‌راند

چه‌ن به‌ ته‌له‌که‌و پیلان و ته‌ددیتر

چه‌ن لاوی کوردیان به‌ زۆرکرد یه‌خسیر

چه‌ن لاوی کوردیان خزنده‌ زیندان

چه‌ن روله‌ی کوردیان له‌ خورا خنکان

چه‌ن شاری کوردیان لی بوردمان کرد

چه‌ن دێ و دینهات کوردیان وێران کرد

چه‌ن کوپ و کیژی کوردی بیچاره

کران به‌ په‌تی داری سینی داره

چه‌ن سه‌ر داری کورد بێ سه‌ر کراون

چه‌ن سمکو قازی له‌ ناو براون

هه‌شتا خه‌ریکی پیلانو فیلن

نیستاش ده‌گیرن که‌ کورد نه‌هه‌یلین

به‌لام به‌ خوینی کورپه‌ی ناولانکان

به‌ ئاهی سه‌ردی ده‌رونی دایکان

به‌ نه‌شکی روونی هه‌تیوانی کورد
 به‌ خوینی گه‌شی شه‌هیدانی کورد
 به‌و خۆینه‌ گه‌شه‌ئێ له‌ سه‌نگه‌ر پڤا
 به‌و میشه‌که‌ پاکه‌ له‌پێ کورد پڤا
 هه‌تا نه‌گه‌ینه‌ به‌رزی ئاواتمان
 تا سه‌ر نه‌که‌وئێ گه‌ل و ولاتمان
 تا قه‌لای دوژمن نه‌توئێ نه‌نه‌وه
 تا مافی خۆمان نه‌سێنه‌وه
 بیرمان نابه‌زئێ په‌یمانمان داوه
 خۆینمان رڤاوه‌ به‌م خاک و ئاوه

نه‌گه‌ر چی باسه‌که‌ له‌ ره‌وئێ خۆئێ ده‌رچو به‌لام مه‌به‌ست ئه‌وه‌ بو که‌ ئه‌م قه‌ومه‌ به‌و
 هه‌مو که‌ندوکۆسه‌په‌ و ده‌ربه‌ده‌ری چون دێژه‌ی به‌ ژیا‌نی خۆئێ داوه‌ له‌ پالئێ ئه‌وه‌ دا چون
 جل و به‌رگی خۆئێ و زوانی خۆئێ تێکه‌ڵ به‌ بیگانه‌ نه‌ کردوه‌ ئه‌ی چون په‌زاشای خۆئێ
 به‌ هه‌ره‌شه‌ی شه‌به‌که‌^١ و شه‌روائێ کرده‌ به‌ر فارسه‌کان به‌لام کورد به‌و هه‌موو کوشتو به‌ره‌
 هه‌ره‌شه‌ قه‌ده‌غه‌ی زوان و جل و به‌رگی هه‌ر وه‌ک خوره‌تاوی به‌ یانان له‌ که‌ل سه‌ری ده‌ر

هاوردوو و یه کی له میلیله ته زیندوه کانی جیهانه که پاش نۆههزار سال تیکه ل به
 میلیله تانی دیکه نه بووه نه گهر چی له گه لیانا ژیاوه به لام هینشتا هه ر پاک و بێ گهر د
 ماوه ته وه.

چاو فشاندنێ بو بار و دوفی کورد و کوردستان

له پێشهوه باسی رهۆلی کورد و کوردستان له سه ده کانی پێش دا تارا دیه ک لی ی دواين به لام له سه ر نه م باوه به م که که م و کورتی زۆری تیندا بووه و خوم به ر له خوینه ره کانی خوشه و یست ده ستی بو داده کیشم، به لام من مه بستم له ده ردی دل بووه نه ک توژینه وه ی کوردستان ههروه ها که ده زانین لانکی شارستانی هت نه وه یه که سروشتی کوردستان ئاو و خاکی بو هه ر که سی وا به چاوی خوی نه قلی و میشکی نه خاته کار. کورد زۆر بۆمان روون و ناشکرایه که نه گه ر ته نیا له سه ر کینه کان و شاخه کانی کوردستان هه موویان هه ساری نیشتمانن نه ک نه وه ئی به ریان له چاو شو به کان و نه جنه بیه کان گر تووه هه ر وه ک سیمی خاردار^۱ له ده ور تا ده وری کوردستان بو هه ته دیوار و ده ریای بی بنی هه یه و ئاو

خاکه که ئی له زیرو ئالتون گرینگ تره و مه کوئی ته مه دون و فره هنگ قاره مانی و ههروه ها
 فیرگه ئی شهره ف و نامووس داریه هه ره هم کوردستانه و نه گه رنیمه له جیاتی خو په رهستی
 خو به زل زانین و ... خو مان بینه سه ر نه قل و بیر له رابردوو خو مان بکه ینه وه و هه ر
 شکست و سه رکه وتنی پشوو ی باب و با پیرانمان بکه ینه سه ره مشق ژیا نی خو مان که متر
 تووشی دوبه ره کین و برا کوژی هه ر قه وم و حکومه تی له م دنیا دا به دل سو زی بۆ خو مان
 په یدا ی نا که ین کورد نه گه ر خو ی هیمه ت نه کات هیچ قه ومی یان حوکومه تی بۆی دلی
 ناسوتی و گه لی کورد به «چه کوشی میزان کردنی خاوه رمیانه» ناومان ده ر کردوه یانی
 نه گه ر تورکیا له نه و بریارانه وا به نه مریکا و ئینگلیز و ... داوه قه ولی به سه ر نه بات
 کورده کان هه ل نه خرینی و یان ئیراق نه گه ر دژی ولاته دراوسیه کان زولم و زور بکات
 کورده کانی دا به ش کرا و دژی ئیراق سه ر به هه ل دان نه که ن و ئیرانی ش ههروه ها و
 سوریا ش نه گه ر بریک بریارنامه ئیمزا نه کات هه ر به و جو ره ئایا کورد ماشه ئی دهستی
 بینگانه کانن یان ماف خوراوی قهرنی بیستمین.

ئه مه نه وه مان بۆ روون نه کاته وه که بینگانه کان نانی خو یان له ناو کیشه ئی کوردا
 ده ردینن پیوست به چ بیر و باوه ریکه وه تا نه وان ئیتر به گیان و مالی کورد بازی نه که ن و
 مه گه ر غه یر له نه مه یه پیوستی به یه ک گر تنی هه موو لاینه هه یه به ر له هه موو شتی - نه بی
 له رامیاری و زانستن گه لی کورد ناگایان بیت هیچ ناشی و ابو کوردی درووست نه که ن بی
 ده لیل نیه و هیچ میوانی و بینگانه نه یکات بی داو نیه و هه ر جار ی خه ویکمان بۆ نه بینن

تا چۆن بیر حق خوازی کوردی بوون له میشکی کورد لای به‌ری

کورد زۆر جار که‌وتوو داوی بینگانه و په‌روباڵیان وه‌راندوه دوژمن دايم له بیرى
ته‌له‌که‌یه بو گه‌لی کورد چۆن له داویان ده‌ریڤن تارا‌ده‌یک له باره‌ی ته‌مانه له پێشه‌وه
باسمان کردوو.

کورد خاوه‌نی فەرهنگ و زمان و ته‌مه‌دونی میژوویه. ته‌نیا له باره‌ی له‌ت له‌ت بۆنی
ولاتی کوردستان کزن نه‌ویش هی پیشینان کورد بووه دوو که‌لی ته‌وانه وا به‌ چاوی
کوردی ته‌مۆزه‌دا ده‌چن. ته‌وده‌مه‌ی وا خاکی کوردستان دا به‌ش ده‌کرا مه‌گه‌ر کوردی تیندا
نه‌بووه؟ مه‌گه‌ر زه‌وینی چۆل بوو؟ نایا چاویان له ولاته‌کانی تر نه‌بوو بۆ ئاو و خاک چ
خه‌باتی خویناویان ته‌کرد؟ ته‌گه‌ر هه‌ر کوردی له هه‌ر ده‌وره و رۆژگاریندا به‌رامبه‌ر به
حق خوازی کورد شه‌و به‌ بێ خه‌م سه‌ر له سه‌رین بنی مایه‌ی نه‌نگی خویه‌تی ته‌م تا‌قمه
له هه‌ر ده‌وره و رۆژگارینک ژيانی له به‌ر چاوی کوردی نیشتمان په‌روه‌ر و کومه‌لی کورد
دوست به‌ سه‌ر شوپ ناسراون مه‌گه‌ر له و ته‌سه‌ره‌دا مه‌سه‌له‌ی حق خوازی نه‌بووه کورد
ده‌یان و سه‌دان سا‌له له سه‌ر مافی ره‌وائی خۆی به‌ گه‌لی جو‌ر خه‌بات ته‌کات هه‌ر ته‌م له
خۆ بێ خه‌به‌رانه و ئومری ناموباره‌کیان تواو بووه له یارمه‌تی دانی بزوتنه‌وه‌کان خۆیان
بێ قه‌یران کردوو و یان جاسووس خۆ فروش بۆن به‌ ژيانی چه‌په‌لیان به‌م چه‌شنه‌ باسی
شو‌ر شه‌که‌یان کوژاندونه‌ته‌وه له میژوه‌دا دياره‌ کورد هه‌ر پێیان به‌ سه‌کلی ته‌م خو‌فروشانه
ته‌چزی ته‌پانه‌وه‌ی ته‌م حق خوازیه‌ بێی به‌ پاره و به‌چی به‌ گیرفانیان له دوره‌وه سه‌یر
ته‌که‌ن کوشتنی هه‌زاران هه‌زار کورد به‌ په‌ره‌ی کای دیته به‌رچاویان ته‌نیا له بیرى خۆیان و

گیرفانیان هەن ئەم مل پان و حە یوان سفتانە ئەگەر چى شوێرشە کانی کورد بۆ سەر بە خۆى کوردستان تەنیا بوو خویان ژیاون وە دزی و جەردەیی یان لە کوردە کان ئە کرد.

گە وەرە کانی وە ک شینخ ئوبیدوللای شەمزینان و بدرخان و شورشى بۆتان، لە نیوێى دوومی (ناوە راست) قەرنى نوزدە هەم دا و سەرە تا و سەر دەمی ناسیونالیزمی کورد دەنگى دایە وە بە لام بناغە ئى و سەر چاوە کە ئى ئە گەر پیتە وە بۆ سەر دەمی میرانى سۆران و بابانیه کان و ناخرى دە سە لاتندارى ئە ردە لانیە کان و تا سەرە تا ئى ئە وە لى قەرنى بیستم ئەم حەق خوازییە سەر بە خۆى یە لە سەر تا سەرى کوردستان بو بە کیشە ئى جیهانى لە ناو دە و ئە تە کاندالە و لاتە کانی جیهان دەنگى دایە وە و کاتى کە لە سالى ۱۳۰۵ ناکوکى کە و تە و نیوان رووسیە و ئینگلیز لە و کاتە ئینگلیز لە گە ل کوردە کان نیوانى باش بۆ بە لام رووس لە بەر ئە وە ئى ئینگلیز حیسابى لى بیات کە و تە گیانى کوردە کانی ئیرە وان و قەرە باغ و لاچین چۆن ئە و دە مە مە کو ئى کو رى فەر هەنگى کورد لە و شوینانە بۆ و بوە تە با ئیسی تە فرە قە و ناکوکى نیوان ئینگلیز و کوردە کان بەم چە شە کیشە ی کورد بوو راس و باس نیوان دە و ئە تە کان بۆ چارە سەر کردنى ئەم کیشە یە چە ندە گە لى کورد بى کە سن کە دوا جار رووسى و ئینگلیز کوردە کانی خاکی کوردستان بە ش بە ئیران ئە کوشت بە زۆر کوچى پیا ن ئە کرد لە و لاو ه کوردە کانی تورکیا لە ناو خاکی ئیران دژى حکومە تى کە مالیستیه کان خە باتى ئە کرد کوردە کانی دابەش بە ئیراق ئینگلیز پشتى لیان کرد بۆ یە کە و تە و نە بەر هیرشى دڕندانە ئى ئیراق لیرە دا ئە وە مان بۆ روون دە بیته وە کە دوژمن بە گە یشتن بو نامانجى خۆى کوردى ئە ویت نە ک دلى بۆ کورد بسوتى تە نیا ریگای ئە وە یە پە یو ه ندی بە

بینگانه نه‌بێ بۆ یارمه‌تی چۆن له‌ ناو قورنه‌ی شه‌ردا پشته‌ی چۆل نه‌کات له‌ باره‌ی تالان میراتی فره‌هنگ و ته‌مه‌دوونی کورد و ئاسه‌واری میژوویی هه‌ر میلله‌تی که‌ مانای پێ ناسی ئه‌و میلله‌تیه‌ و له‌ راستی شه‌جهره‌ بنه‌ره‌تی ناساندنی مه‌زه‌ب و میژوو و فره‌هنگ و شانازی پێ کردنی ئه‌و میلله‌تیه‌ و پاراستنی و پاسه‌وانی له‌و ئاسه‌واره‌ میژوویه‌ بو هه‌ر مڕۆف خاوه‌ن فام و نه‌قلی واجبه‌ و نه‌رکی مڕۆفایه‌تی خویه‌تی که‌ به‌ ته‌وڤلانیکی میژووی بایه‌خی بو دا بن و فره‌هنگ و پیشه‌ی پیشووی له‌ ده‌وری تازه‌دانا بێ له‌به‌ین بچێ چۆن هه‌ر ئه‌وانه‌ به‌ ئیمه‌ ده‌رسی داها‌توو پیشو ئه‌ده‌ن. به‌ داخه‌وه‌ له‌ میژوودا له‌ کاتێ - حکومه‌ته‌نالایق و خوێریه‌کان له‌ به‌ر چه‌ن ه‌وێ که‌ پێان وتراوه‌ و شل بوونی کار به‌ده‌ستانی (میرات‌ناسی) و نه‌زانی خه‌لکی ده‌ور و به‌ری شوینه‌واره‌ کوونه‌کان که‌وته‌ گیانی ئاسه‌واره‌ میژوویه‌کان و به‌ تالان بردنی سه‌رمایه‌ی میژوو باپیره‌کانمان و به‌م چه‌شنه‌ و جاخی میلله‌تی کورد که‌م ره‌نگ و کز بووه‌. له‌ کاتێ وا حکومه‌ته‌خوێریه‌کان که‌ نیوانیان له‌ گه‌ل فره‌انسه‌ بۆ میراتیه‌ کونه‌کان له‌ گه‌ل یه‌ک رێک ئه‌که‌ون چه‌نده‌ سه‌ر له‌ خواریه‌ و ئاوا حکومه‌تی و یان که‌سی ده‌سه‌لات‌داری خاکی ئێران یان به‌ر پرسی له‌ کوردستان هه‌ل ئه‌که‌ویت یان ئه‌و نه‌رکه‌ گرینگانه‌ به‌ چه‌ که‌س گه‌لی نالایقه‌ ئه‌سپێرن. و بینگانه‌کان و دز و دروزه‌کان ده‌ستگای گه‌نج‌یاب بێرن و به‌ مه‌یلی خۆیان هه‌فاری بکه‌ن بێ ئه‌وه‌ی وه‌همی له‌ دلێانا بیت چۆن ده‌ستیان له‌ گه‌ل حکومه‌تدا له‌ ناو کاسه‌یکه‌. به‌لام ئایا ئه‌مه‌ غه‌یر له‌ ئه‌وه‌یه‌ که‌ زلمی له‌ ئیمه‌ ئه‌چیت بۆ ئه‌وه‌یه‌ برێک له‌ به‌ر خوشی خۆیان و گیرفانی خۆیان ته‌مه‌دون و پیشه‌ و گه‌نجی وا به‌ شه‌و

نخونی و پهنجی پیشیانی کورد سه بهرز کردنی میلله ته که ئی له داهاتودا به گهلی کورد به لمینین که هوزه کانی کورد پیشکه وتو بوون تا چ بگاته ئه وه ئی که به کاسیه کۆن یا سه که یک دهیان لاپه په تر به میژووی روون ئه بیته وه دهردیکی گرانه وا که سی به و ئه مانه تیانه خۆی دزو نامه حهرم بیت ههر خۆی بهر پرسى ئه وه بکه ن مه ته لی هه یه که ده لێن (گورگ نوره ئی رانته) (گورک نه گریا ئه ویت ئه ترسم وا نه بی) و ههر ئه و بهر پرسانه (ئه مانه ت داره کان پای دزه کانی بیگانه به رو شوینه وار کوونه کان ئه کرده وه کوردی هه ژار له م باره یه شه وه تا ته وقی سه ری له قور نیشته وه چون ته نیا کورد له م باره وه و جاخى رووشنه هیچ شوینی کوردستان ههر له ده شته پاناییه کان که شارحو کومه ت بوون جینگه ئی پیشه سازی تاکیه به رزه کان که فیر گه ئی ئایینی ئه شو زه رتو شته بی ئاسه وار نیه به داخه وه له م باریشه وه گه لی کورد شاهیدی تالانی میراتی قهومی میژووی خویه تی چ به دزی و چ به ئاشکرا تالانی کار به دستانی ئاسه واری باستانی زیویه سه قز که خوالخیشبوره شید که ی خه سه روه ی له کتیبی ده و رانی بی خه به ری نسکی ۱ و ۲ سکالائی دلی خۆی ده زبر یوه و شهنگی دز و دروزه کانی ئه م خاک و نیشتمانیه ئی خسته سه ر ئاو و له راستیدا ئابرویکی بۆیان نه هیشتوه و هه مووی به سه نه ده وه که ئه وانه وا به ناو پینجوه ی چ غاره ت و تالانیکی گه نج و زه ر و زیوی خاکی کوردستانیان کردوه له راستیدا چ زه بریکی میژوویان له میژووی کوردداوه و ئه م ناکه سانه به نیوی کارناس باستانشناسی جه نازه مومیایی و خنجه ر و ته لا و موجه سمه و... له زیوه به مائمو ره کانی دیار کراوی ئیسرا ئیل نه فروشن و گوپی هو خشته ره ههر ئه و سه رداره نه مره که به ده سته

توانای حکومه تی ناشووری به زانده له زیویه ی سه قز په یدا نه کهن و نه وانه جنازه که نه فروشن و نیستا له ئیتالیا هه یه ناخ بو ئهم زلمه گه وره یه وا به میرات میژووی کورد نه چیت نه ویش رهنگه هه دهستی دوزمنان گه لی کورد که نایانه وی بایه خی ئهم قهومه میژوویه ده رکه ویت زهنگه دهستی له کارا بیت.

ساله کانی شه پی به که می جیهان (۱۹۱۴ - ۱۹۱۸) به کیک له رووداوه کانی هه ره گرینگه کانی چاره نووسی و ئالو گوپی گه لی کوردی تیدا بو چون کوردستانیش وه ک به شیک گرینگ له رۆژ هه لاتی ناوه راست جینگای یکی دیاری له شه پی به که مده هه بو روداوه نه نخامه کانی شه پ کاریکی گه وره یان کرده سه ر ژیان بو دواروژی گه لی کورد. به لام له گه ل نه وه شدا میژووی کوردستان له ساله کانی شه پی به که می جیهانی دا تا نیستا به ته واهه تی روون نه کراوه ته وه وه ک قوناغیکی تایبه تی له کاریکی به خودانه خراوه ته به ر چاو. شتیکی نه وتو به زمانی کوردی له باره ی ئهم باسه گرینگه وه نه وتراوه میژوونووسانی کورد ماموستایان نه مین زه کی به گ و ره فیتق حه ملی و حوسین موکریانی ته نها باسی لایه ک له وه ده رد و نازاری و برسیه تی و گه لی کوردیان کردووه که گه لی کورد له ساله کانی شه پدا توشی هات و به رله نه وه له شکری رووسی له ساله کانی نه وه شه پده دا گه یشته وه هه موو ناوچه کانی کوردستان و له هه مزیاندا له گه لی له شکری ئوسمانیدا توشی شه پ بوه.

یه کی له نووسه ره کانی رووسی ده لی - که سولتان نه بدوالحمید ویستی نه رهن و ناشوریه کان له نا و به ری له کورد به ولاره که سی بو جی به جی کردنی نیازه کانی و

ناره زوکاني نه دوزيه وه.

نويش به هوئ مه يلى سروشتي يانه وه يانئ کورد و شهرو شور بهم جوړه شه پريکي
 ناييني له نيوانياندا بهر پاکر دکه بوه هوئ کوشتاريکي گه وړه ي نه وتو تا ئيستا له ويژداني
 نهم نه ته وه يه دا دهنگي داوه ته وه سولتان نه بدولحه ميد بو نه جاتي خوي بوو نهم کاره ساته
 و هره شه ي خسته به ين کورد نهمه ن و کورده کان بون به چينوي دهستي سولتان به داخه
 سه رکړده کورده کانيش پيان و ابو که هيچان بو نه هيشته ته وه که سولتان باري قه لايان پي
 ده لي. له شهري ره واندوز که رووس ويستي داگيري بکات نهمه نه داخ له دل کان
 ويستويانه توله بستين و له بهر چاوي رووسه کانه وه که وتنه گياني دانيشتواني ره واندوز
 و هه زاران پياو و ژن نافرته . مندالي کورد بونه ته قورباني و زوربه يان به گولله
 نه کوژراون به زه جر نه شکنجه له به ين چوون.

نایا سه روکه کورده کان به باري قه لای سولتان خه لات و به راتيان پي درا تايا نهمانه وا
 خويان به سه رکړده و دهم سپي کورد خويان له قه لم داوه چون بو دواچار روويان بوه به
 ده ستمال و ريشه وه به جلي پياوا نه وه له ناو نه و خه لکه خويان پيشان بدن چهن هه زار
 کوردیان له خورايي دا به کوشته.

نهمه يه وا ده لين به ردئ وا نادان له چاي بي خات، هه زار دانا ناتوانن دهري بينن.
 کورد وا بهم چه شنه خوي خسته ته ناو کيشه ي شهرو توشي دهر به دهري بوه
 همووي تاواني کوردي نه زان و مالک و ناغا و کونيخاکان و کورده دل سافه کان بوه وا به
 ناو پياوه ماقوله کان حيسابيان ده کرت و ئيستا کوردي نهم نه سره سزاي نه داته وه.

به‌داخه‌وه ئیستاش هه‌ر بڕیک به‌م جوهره‌ وایان له‌ کراسی چاکه‌ نیشان نه‌ده‌ن بیان
وایه‌ که‌ خه‌لک نازانی ره‌نگه‌ بڕیک کوردی دڵ ساف و سه‌رباری خه‌لک به‌ریزه‌وه
به‌وخائنانه‌ بپروانی، به‌لام له‌ زاناکان و دڵ سوتاوه‌کان وای بو دنیا‌ی پیشکه‌وتوی
گه‌له‌که‌یان تی نه‌کوشن به‌قه‌د په‌ر کاییک نرخیان نیه‌. و له‌ به‌ر چاوی کورده‌ نیشتمان
په‌روه‌ره‌کان نه‌و که‌سانه‌ به‌ پشيله‌ی نان به‌ نرخ روژ خور نه‌یانناسن.

نه‌و ده‌ورانه‌ رویشته‌ وای هه‌ر که‌س له‌ ناو گه‌لی کورددا له‌ لادیک وایان شاروچکه‌یک
دو دانه‌ فهرش یان دو گاو په‌زی له‌ هاوسیه‌که‌ی زیاتر بوایه‌ نه‌وده‌م سپی بو، و حوکمی
پادشای نه‌کرد به‌ سه‌ره‌ژارанда و له‌ گه‌ل پیاوه‌ ژاندارمه‌کان ده‌ستیان به‌ یه‌ک نه‌کرد و به
مژینی خوینی کورد خوی به‌ شیوه‌ی گورگ در نه‌هات ئیتر چاکیی به‌ کوفر نه‌زانی. گه‌لی
کورد له‌وه‌ بیر نه‌که‌نه‌وه‌ بزانی کێ بویان دڵ نه‌سوتینی بیر له‌وه‌ ناکه‌نه‌وه‌ که‌ کور کونخا
فلان که‌س یا شیخ فلانی یان کام خانزاده‌ بو... کورد به‌ میزانی له‌ خۆ بوردن بۆ
پیشکه‌وتوی گه‌ل له‌ نه‌و که‌سه‌ ریز نه‌گرێ. دوره‌نگ و چه‌ورزوانه‌کان و هه‌روه‌ها نه‌وانه‌ وای
به‌ ئیمکاناتی ماله‌وه‌ شه‌خسیه‌تی پوچه‌لیان بۆ خویان دروست کردوه‌ له‌ داهاوتی
نزیکه‌دا نه‌مانه‌ په‌تیان له‌ سه‌ر ئاو نه‌خه‌ن و ته‌نیا دروزه‌نه‌کان و لافی پیاوه‌تی نه‌ده‌ن و له
حه‌یوان خوارترن رووپه‌شیان بۆ نه‌مینیه‌وه‌ که‌ وای بۆ له‌ گه‌ل کاروانی زانین و
پیشکه‌وتنی گه‌لی کورد و به‌ گشتی زاناکان و بزوتنه‌وه‌ی فره‌نگیان ریک نه‌خستوه
مرووف به‌ره‌و زانین هه‌ول بدات تا له‌ چینی بی خه‌به‌ران و گیاخوران و ربوی سفته‌تان
حه‌شر و نه‌شر نه‌کری. راستی و چاکیی بیته‌ پشه‌ی ژبان هه‌ر که‌سی وای به‌ خوی

مل شۆری ناسهلمیننی بۆ مالی دنیا. مهردانهیی و ئازایهتی تهکاته سهرمهشقی ژیاانی تا له
پاش مردنی ناوی چاکه‌ی بمیننی و خه‌لک به نه‌بوونی ته‌و بزانی چ په‌ولینکی بوه نه‌ک به
زیندویش هه‌ر وه‌ک مردو بیت.

«یاداشته‌کان»

۱ - بێ شک لاپه‌په‌ی تاریک میژووی ئێران به‌ بریقه‌ی شمشیر کورد روون بووه‌ته‌وه‌ که
 وا بوو نه‌ گهر کورد نه‌ بوا به‌ له‌ خاکی ئێران ئیستا ئێرانی نه‌ بوو له‌ت له‌ت بوو هه‌ر به‌ شیکێ
 به‌ دهم حوکومه‌تی که‌وه‌ درا بوو که‌چی ئیستا کورد خۆی له‌ت له‌ته‌وه‌ بێ نه‌قشه‌ی
 جوگرافی به‌ هوێ راستیه‌ که‌ی ته‌وه‌یه‌ کورد دڵ ساف و بێ ده‌غل و غه‌ل و غه‌شه‌ جا ئایا
 ته‌م ساده‌ بوونه‌ ته‌بێ هه‌روا بێ یا به‌ جوهریه‌ک ئاوژده‌ کرێ و لانی که‌م سنووره‌کان و له‌
 به‌ین خاکی کوردستان دانراوه‌ بشیوی و پالی به‌ خالی پاکی ئێرانه‌وه‌ بدری تا کاتی و
 بینگانه‌کان میژووی ئێران نه‌خوینن به‌ کورد پی نه‌ که‌نن به‌ راستی ته‌م میله‌ ته‌ جگه‌ له‌وه‌ی
 حکومه‌ ته‌ که‌یان داگیر کردوون بیر و میشکیان لی سه‌ندون.

۲ - یه‌کی له‌ شانازی ئێرانیه‌کان به‌ پێی ناساندن میژوو و داب و نه‌ریتی نه‌شو
زه‌رتوشته، نه‌توانین بڵێن هم‌ کورد بووه‌ هم‌ له‌ خاکی کوردستان چاوی به‌ دنیا هه‌ڵیناوه
کتیبه‌ی ئافیه‌ستا به‌ زوانی هه‌ورامی هاتوووه‌ و کراوه‌ خه‌لاتی نه‌شو زه‌رتوشت. لێره‌دا
ماموستای نه‌مر قانع فه‌رموو یه‌تی:

کتیبه‌ی	زه‌رتوشت	که	ئافیه‌ستایه
وه‌ک	باقی	کتیبه‌ی	فه‌رمانی
به‌	زوان	هه‌ورامی	هاته‌
	سه‌ر	به‌شه‌ر	
یانی	های	زه‌رتوشت	بوو به‌
			په‌یغومبه‌ر

۳ - کورده‌کان له‌ سه‌ده‌ی نۆزده‌هه‌م دا به‌و پادیه‌ گه‌یشتن که‌ مافی کورد نه‌بی گرتن بێ.
نه‌ک داتن. چون‌ چه‌ند جار ولاته‌ ده‌سه‌لات‌داره‌کان، بۆ گه‌یشتن به‌ ئامانج و قازانجی
خوێان و یستیان مافی په‌وای کورد به‌ ولاته‌ داگیرکه‌ره‌کان به‌سه‌لمێنن نه‌وانیش ناچار بوون
دان به‌وه‌ بنین به‌لام له‌ ژیره‌وه‌ به‌ نه‌وت و بارمه‌تی زۆر توانییان نه‌و حق‌خوازی به‌
پنچه‌وانه‌ بکه‌ن به‌ ناحق، کورده‌کانیش بۆیان ده‌رکه‌وت که‌ ده‌بی خاک و ولاتی خوێان له‌
چه‌نگ بینگانه‌ رزگار بکه‌ن به‌لام هیچ حکومه‌تی نایه‌وێت که‌ کورد سه‌ر به‌ خو و بیت چون
هه‌ر سال بووه‌ ته‌ چینه‌ ده‌ستی برێک له‌ ده‌وله‌ ته‌ خاوه‌ن ده‌سه‌لات‌داره‌کان له‌ ناوچه‌ی رۆژ
هه‌لاتی ناوه‌ راست. به‌ واتای نه‌مزۆ: چه‌کوشی ته‌ئادۆل. بۆیان روون و ئاشکرا به‌ که‌

کوردیان بۆ ئاژاوه و له ئاوی لێل ماسی بگرن. به رواله‌ت دلسوزی کوردن به‌لام میژووی گه‌لی کورد خه‌یانه‌ت و زه‌ره‌ر و زیانی زۆر لهم دوو ره‌نگ و چه‌ور زوانانه‌ی بێ گه‌یشتووه‌.

۴ - له میژوودا به هه‌وێ نالایه‌قی و ناقبیلی حکومه‌ته‌داگیرکه‌ره‌کانه‌وه زۆربه‌ی ئاسه‌واره‌کۆنه‌کان و باستانیه‌کان رووخێنران و نه‌تیکه‌کان دزران و به‌تالان چوون، له لایه‌ن حکومه‌ته‌کانیش ره‌نگه‌ خۆیان پێان خوش بو ییت چونکه‌ نه‌یان ویستیه‌وه که‌ فهره‌نگی گه‌لی کورد و ته‌مه‌دونه‌کانی و ئه‌و کاسیه‌ نه‌خشینه‌کان و ته‌لا و نوڤره ... که‌ به‌ شتانه‌وه‌ده‌ یان کتێب میژوو کورد به‌ کتێبه‌ میژوویانه‌ زیاتر که‌ پێیان ناخۆش بوو به‌ق و کینه‌یان لێی بوو و موزه‌خانه‌کانی ده‌ره‌وه‌ له‌ ولاته‌ نه‌جنه‌بیه‌کان به‌ موجه‌سه‌مه‌ و شمشیر و ده‌یان په‌یکه‌ر و گه‌نج ئێران رازاوه‌ته‌وه‌ و به‌ راستی تراژدی بێ هاوتایه‌ که‌ لهم بابه‌ تیشه‌وه‌ توش میژوو کورد بوه‌ بوو هه‌ر کوردی دلسوز جیگه‌ی ناخ و داخه‌ بویه‌ بڕیک له‌ نووسه‌ره‌ بینگانه‌کان له‌ به‌ر ئه‌وێ که‌ هه‌یج به‌لگه‌ و سه‌نه‌دیکیان به‌ ده‌سته‌وه‌ نه‌بووه‌ له‌ ئاوی لێل ماسیان گرده‌وه‌ و به‌ گه‌لی کورد ده‌لیت قه‌ومی بیابانی و وه‌حشی و بیه‌ش له‌ فهره‌نگ و ته‌مه‌دونی به‌ قه‌له‌م نه‌ده‌ن. ئه‌مه‌ش یه‌کی تر له‌ بێ که‌سیه‌کانی گه‌لی کورده‌.

۵ - ئه‌گه‌ر چی له‌ بڕیک شینون داچت گه‌لی وه‌ک ده‌سته‌بند و قه‌ل‌خان و شمشیر و که‌ل و په‌ل له‌ خاکی کوردستان دوزراوه‌ته‌وه‌ به‌لام ئه‌مانه‌ له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی که‌ له‌ کورد پشپور و کۆنه‌ناسی که‌م بووه‌ ئه‌وانیشیان به‌ حیسابی هه‌خامه‌نیش یه‌کان یا ئه‌شکانیه‌کان و یان بێ ئه‌وه‌ی ئاشپۆ به‌ قه‌ومه‌ پشپویه‌کانی گه‌لی کورد بکری به‌ قه‌له‌م دراوه‌.

۶- په کی له سیاسته کانی داگیرکړه کانی کوردستان ته وه په دایم بوو گه لی کورد تومی نیفاق و جیاوازی بخه نه نیوان کورده کان و ناوچه کانی که بهم پیلانه بو سهرگرم کردنی کورد به گز په کداداوه تا بیر له سهر خوی نه که نه وه.

۷- مینورسکی نووسه رکتیپی کورد له په یجوی کورده کان ده لی: به بیر و پای من له نیوان ته وای نه ته وه کانی جیهان قهومی تر وه ک گه لی کوردم نه دیوه که له ناوازه و گورانی به ئی حساسی دل شکاویان و ئی حساسی گونا هباری له ده رگای خودا و یان شکایه ت له جیا بونه وه تیدا بیت، نه گهر که سی وا که وتوه ته به ر گیز ولولی روژگار و چه رخی روژگار هاپویه بوو ته سه لی دان به روحی خوی گوئی له گورانی کوردی بگری.

۸- نه گهر گه لی کورد به بونه ئی چندانه شیخی کورد وه ک شیخ ثوبیه وللاو شیخ مه حمود و شیخ سه ئید و شیخ بارزان نه بوایایه له به پیزی ته وان که ته وای ژایانی خویان بوو رزگاری گه لی کورد ته رخاندا تا مردن ده ستیان له خه بات بو رزگاری کورد که م ته رخمیان نه کرد. نه وانه ئی وا بوو رزگاری کورد ناواتیان هه یه و دل به کول و جوشن له کاتی ناو هاوردن شیخ له هه ر شونینک بیت نه گهر هیچیان بوو نکریت نه و جینگا ته رک نه که ن چون بریک له شیخه کان ماوینک دورو و دریز گه لی کوردیان به حه ی و نه ی و سوفی گه ری، شیشه خواردن، سهرگرم کرد و بیری سیاسی و سهر به خویان له میشکیان لابر د بویه تا ئیستاش هه ر ژیرده ستن. خو یانیش له ریگائی حه قیقی دین ئیسلامیش دور بونه وه و پالیان به ته ر یقه ت داووه شه ربه تیان له بیر جووه ته وه و ئیستاش نه گهر که سینک بلای هیچ که س غه یب نازانی جگه له خودای گه وره به هاوردنی ئایه تی قورئان ئی سباتیش

بکه‌یت که بلیت ریگای دینی ئیسلام ته‌بێ له خویندن و تیگه‌یشتن له مانای قورئانی پیرۆز فیر بیت، ده‌رویشه‌کان به‌ خنجهر و زهرگ په‌لاماری بو‌ نه‌به‌ن.

۹- برێک له‌ مه‌لا ئائینه‌کانی کوردیش له‌م باره‌وه‌ بێ ته‌قسیر نین و نه‌بۆن چۆن گه‌لی کورد زۆر به‌ قه‌ولی‌ان نه‌که‌ن و حیساییان لێ نه‌وه‌ن. جا نه‌گه‌ر برێک له‌ مه‌لاکانی کورد له‌ باره‌ی وه‌ته‌ن خوشه‌ویستی و رزگاری و دژی ژێرده‌ستی و کویله‌تی و هه‌روه‌ها له‌ میژووی کورد باس بکه‌ن بێ گومان ئیستا گه‌لی کورد له‌ میژوه‌ رزگار بو‌و چۆن له‌ کوردستان نه‌خوینده‌وار زۆره‌ و یان خوینده‌وار بێ به‌لام له‌ میژووی کورد بێ خه‌به‌رن و باشت‌ترین جینگا هه‌ر مزگه‌وت و شوینه‌کانی واکومه‌لی بو‌و مونا‌سبه‌تی وه‌ک تازیه‌باری و یان نه‌و شوینانه‌ و بو‌و مولودی و مانگی ره‌مه‌زان و ... خه‌لک زۆر کو‌ نه‌بیته‌وه‌ و مه‌لاکانیش هه‌لی زۆریان بو‌و هه‌ل نه‌که‌وی جا نه‌گه‌ر بیانه‌وی له‌ شوێنیک‌دا ته‌نیا پێنج ده‌قیقه له‌باره‌ی سیاسیه‌وه‌ باس بکه‌ن کاری زۆر نه‌کات و زۆرتر گه‌لی کورد به‌ حه‌قی خۆی نه‌گات به‌داخه‌وه‌ نه‌ک وایش ناکه‌ن زۆربه‌ی باسه‌که‌یان به‌ ئه‌ره‌ بی دوپات نه‌که‌نه‌وه‌ که‌ گه‌لی کورد له‌ جیاتی کورد بیت به‌ ئه‌ره‌ب نه‌بیت!!!

۱۰- به‌داخه‌وه‌ برێ نا‌کورد به‌ پاره‌ و به‌ ده‌ست و په‌نجی کورد و مالیات و ... نه‌بن به‌ کارمه‌ند ئیداری یان نه‌بن به‌ دوکتور و موهه‌ندیس ... له‌ دوا‌جارداکه‌م‌ترین بایه‌خێک بو‌و کورد دانانن و که‌سایه‌تیکی دروو کازب له‌ خۆیان درووست نه‌که‌ن تا خۆیان به‌ پیشکه‌وتوو و با ته‌مه‌دوون به‌ خه‌لک بسمه‌لمینن که‌ زانای‌مان له‌ ئیوه‌ چینه‌ هه‌ژاره‌کان فره‌تره‌ به‌داخه‌وه‌ له‌م لایشه‌وه‌ برێک کوردی دڵ ساف و ساده‌ زۆرلیان نه‌ژنه‌فن و به‌

قسه‌یان ته‌که‌ن و حیسابیشیان لی ته‌به‌ن. و یان ته‌گه‌ر کاره‌که‌یان له ژیر ده‌ستی ته‌و نه‌زانه
 وابه‌ ناو زانا به‌لام ناپیاوه‌تی دزی و ده‌یان کرده‌وی نامرو قافه‌ به‌ پای کورد ته‌واوی ته‌که‌ن.
 باش وایه‌ لی‌ره‌دا حیسابی ته‌و ناکوردانه‌ که‌ وا له‌ سه‌روه‌و لی‌ان دوواین له‌ کوردی زاناو
 خاوه‌نی ئیمان بیرو باوړی کوردانه‌ جیا بکینه‌وه‌ ته‌وانه‌وا به‌م چه‌شنه‌ ژیا‌نی ناموباره‌کیان
 نه‌بورن و ته‌نیا پۆل و پاره‌ و ئاسایش و خوشی نه‌بی‌ت هینچی تر بویان بایه‌خی نیه‌ ته‌م
 له‌خۆ بی‌خه‌به‌ره‌انه‌ له‌ ناوی کوردی خاوه‌ن بیرو باوړی نیشتمان په‌روه‌ردا بی‌ بایه‌خ‌ترین
 که‌سن مایه‌ی نه‌نگی کوردن چۆن به‌م چه‌شنه‌ خه‌لکی د‌ل ساف پاک‌داوینی کورد له‌
 سه‌ربه‌خۆی کورد و هه‌روه‌ها ده‌سه‌لات‌داری کورد بی‌زار ته‌که‌ن ته‌وانیش له‌ زالو خراب‌تر
 بوو و می‌لله‌تی کورد زه‌ره‌ریان هه‌یه‌وبائیس د‌ل ساردی له‌ هه‌ستی کوردایه‌تی ته‌بی‌ت. ته‌نیا
 ریگه‌ی ته‌م تاقمه‌ که‌سانه‌ وابه‌م چه‌شنه‌ بونه‌ته‌ سه‌رباری کورد ته‌وه‌یه‌ که‌ له‌ نیو خه‌لک
 شه‌نگیان له‌ سه‌ر ئاو بخرنی و بی‌بایه‌خ و هیچ ریزیک بویان دانه‌نین تا بزائن گه‌لی کورد
 ته‌وه‌نده‌ ساده‌ نیه‌ که‌ هه‌ر گه‌ندوله‌یک وه‌ک ته‌وانه‌ به‌ سه‌ریا خونمای و مانوړی فه‌ره‌نگ
 ته‌قل‌داری بدات. ته‌وانیش بی‌رله‌وه‌ی بکه‌نه‌وه‌ بی‌نه‌ سه‌ر ته‌قلی راسته‌قینه‌ له‌ جیا‌تی ده‌مار
 فروشتن و ده‌سه‌سه‌ری کردن، به‌ ئه‌رکی سه‌ر شانی خۆی بزانی که‌ خزمه‌ت کردن له‌
 پیناوی نیشتمان په‌روه‌ریدا به‌ شانازی بزانی له‌ خۆی مایه‌ دا بنی‌ت بو گه‌لو هوزی ره‌نج
 بکیشی تا ژیان نامه‌ی وه‌ک گیاخوه‌ره‌کان نه‌نووسریت.

۱۱ - ته‌نیا کوردی قسه‌ کردن و کوردی پو‌شین نیشانه‌ی کورد بو‌ون نیه‌. کوردایه‌تی

ته‌بی‌ نامانج و قازانجی می‌لله‌تی بی‌ت. چۆن گه‌لی کورد زۆر زلم و کرده‌وه‌ی نامرو قافه‌ی

له بێگانه كان دیووێ ئێتر سزاوار نیه دیسان له کوردیش مولۆزم بوی پهیدا بێت. ئهركی
 سه‌ر شانی هه‌ر کوردی پاک و بێ گه‌ردی بێت هه‌ر کاتی وا پێویست به یارمه‌تی بووه‌ک
 شمشیری میسری له کیلان نه‌ویستی و کورد بوونی خۆی نیشان بدات و سه‌رو مال قاویل
 نه‌زانی بوو سه‌ربه‌رزی گه‌لی کورد دايم خه‌می کوردی له بیر بێت و ته‌نیا ئاواتی گه‌وره‌ی
 بزگاری ته‌واوی میله‌له ته‌گه‌ی بێت خۆی به ئێرانی ته‌واو بزانیته‌ک ئێراق یان تورکیای
 و سووریای و ... بزانیته‌ک له هه‌یج شوێن کومه‌لێک دا کات و ساتی خۆی به خوخته‌لافه‌ی
 نه‌بویری و له هه‌ر هه‌لێک دا له به‌سه‌رهاتی ئیستا و دووا روژی کورد باس بکات و ده‌رو
 به‌ری خۆی له باری چۆنیه‌تی به‌ره‌و بزگاری تی بگه‌ینی و له جلی کوردایه‌تی ئابرو و
 شه‌ره‌فی کورد خاڵدار نه‌کات و کرده‌وه و ره‌فتاری جوړیک بێت که ده‌رو به‌ری به‌ره‌و
 کورد په‌روه‌ری سه‌ره‌نجیان زا بکێشن.

۱۲ - خاک و سه‌رزه‌وینی کوردستان به ته‌واوی نه‌ونده پێنج کیشه‌و نه‌ره‌بی ته‌بێت.
 جا لیڤه‌دا جێگه‌ی سه‌رسۆرمانه‌که چۆن نزیکه‌ی چل ملوێن کورد و هه‌ر له سه‌ره‌تای
 میژوودا له گه‌ل نه‌ته‌وه‌ی ئاده‌میزاد ناوی کورد و میله‌له‌تی کورد بووه و چه‌رخه‌ی له چه‌مه‌ر
 برێوه ئیستا چۆن له‌ت له‌ت فواره‌ بێت. ئه‌م کاره‌ ناشایسته‌ له ده‌وره‌ی شاسه‌فه‌ویه‌کان دا
 سه‌رزه‌وینی ئێران له‌ت له‌ت بووه به تاییه‌ت کوردستان دا به‌ش کرا و یان له سه‌ر نه‌خشه‌ی
 جوگرافیا ناوی نه‌بێت له کاتیکدا و لا ته‌ ده‌رهاوسیه‌کانی کوردستان هه‌ر کیشه‌ویه‌ک
 نه‌وه‌ندی دانیه‌ی له پارێزگا‌کانی کوردستان پانای و خه‌لکی بێت ته‌وان سه‌ر به‌خوین.
 نه‌ته‌وه‌یه‌که‌گه‌ردوه‌کانی ئوروپا چۆن شه‌رمسار نابن که گه‌لی کورد به میله‌له‌تی ژێرده‌ست

ولایته کان و نه قلییهت و کهم نفوز دای نهین.

دوکتور مهشکور له جوگرافیای ئیران باستان لاپهړه یی ۹۷ دهلی که له دهوری
 ناشوریه کان قومیک به ناوی زیکیرتو له پارسوا (ولاتی پارس) ژبواری نه کرد و نه م
 قوم له تایفه یی پارسه کان نه بون و زورتر نریکایه تی نه ژادیان له کورده کان نه مړوژن
 به لام له ولاتی پارس دا بون. نه م قوم له ماده کان بون و یارمه تی ده ری ماده کان بون
 له دژی داگیر که ران یانی سه کایه کان ناشوریه کان هلوستان کرد تا له کوتای دا نه و دوو
 داگیر که ره سه کایه کان و ناشوریه کان شکست یان خوارد.

به بیرو پای من نه م قوم نه ئیستا دانیشتوانی شاره کانی گیلان و مازنده رانن که زوربه یی
 زمان ناسه کان ده لین (مادزاده کان) بووه و ئیستا به شیوه یی مازنده ران دهر هاتووه به په ی
 گورانکاری زوان و تی په پ بونی ده ورانه کانه وه گورپاوه.

نانزان به بیرو پای زوربه یی میژوونووسان پاشماوه ی گوتیه کان و هاونه ژادی
 کاسیه کان بون کاتی که شوش بو جاری دوه م ناوه دان بوه ته وه حکومتی له وی بووه
 به ناوی نانزان و هیشتا روون نیه که نه م حکومته نیوی شای نه و ولایته بیت یان نیوی
 نه و حکومته که نانزانی بو بیت دیسان مهشکور نه و حکومته یی به رهش پیسه کان ناو
 برده دوکتور مهشکور له لاپهړه یی ۱۰۵ به شک و گومان بنه چه یی ماده کان نه یانباته سر
 کاسیه کان له کاتیکداده یان میژوونووسی خاوه ن رای ده لین بی شک ماده کان پاشماوی
 کاسیه کان نه زانن و چون کاسیه کان له غه ربی ولاتی ئیران له زه نجیره کیوه کانی زاگروس
 ژیاون حوکومه تیان کرده، و پاش روخاندنی حکومته که یان خه لکه که ی، خو به

زه‌وین دا نه‌توانه‌ته‌وه (نه‌تاویاونه‌ته‌وه به‌زوین دا) بێ شک نه‌و نه‌ته‌وه هه‌ر له ولاتی
خوێان (کاسی) ماوه‌ته‌وه و ماده‌کانیش له نه‌و نه‌ته‌وه‌ن له کاتی ده‌سه‌لات داری ماده‌کان
له ئێران زوبانی مادی تارا‌دیک ره‌ونه‌قی په‌یدا کرده‌وه که بوه‌وته زوبانی ره‌سمی ئێران و
له‌ق و پوی تاهیندو و یونانیش چوو به‌بونه‌ی شاره‌زا بوونی ماده‌کان بوو کشت و کال و
په‌روه‌رده‌ی حیواناتی ته‌هللی له‌سه‌رده‌می ماده‌کان تۆش قاتی و قری نه‌بووه‌ بریک جار
ده‌رهاوسیه‌کانی ولاتی ماد بوو بازرگانی که‌ل په‌لی ژیان له‌گه‌ل ماددا زیاتر له‌ ولاتی تر
به‌ره‌و ولاتی ماد هات شوێان نه‌کرد.

۱۳ - به‌بیر و رای نه‌وانه‌ی وا له‌ دوره‌وه به‌سه‌ره‌ات و چاره‌نووسی داها‌تووی کورد
شوێن و چاوه‌دی‌ری نه‌که‌ن چه‌ن جو‌ر بی‌رو رایان هه‌یه‌بوو کورد و کوردستان و هه‌روه‌ها
ترسی که‌ کورد به‌ره‌و نه‌مان نه‌چیت یان بریک ده‌لێن رزگاری کورد سه‌ربه‌خویی نزیکه‌ و
ئه‌م دو ده‌سته مه‌ترسیان له‌ پاش رزگاری کوردستان هه‌یه‌که‌ رزگاری کوردستان دوا‌جار
بکه‌وێته‌ ده‌ستی نامه‌حه‌ره‌مان و تا‌قمینک چه‌ور زبان و ریا‌کار و دوو په‌نگ که‌ له‌ هه‌یج ده‌ور
و روژگا‌ریدا ناهیکشیان بوو کورد هه‌ل نه‌کی‌شا بێت بێته‌ خاوه‌نی کوردستان یان له‌ ناو
کورد په‌خه‌ بکه‌ن و دیسان کوردستان له‌ ده‌ستی دلسوزان ده‌ربچیت ئه‌م‌جاره‌ به‌ ده‌ستی
بریک گیرفان پرکه‌ر بسوریت ئه‌مه‌ ئه‌بێته‌ ئه‌وه‌ی که‌ من‌دالی نه‌بووه‌ لانکی بوو دروست
ئه‌کات به‌لام نه‌وان ده‌لێن: نه‌ به‌ر له‌ باران بارین ئه‌بێ به‌ر تکه‌ باران بگریت شایه‌د ئه‌مانیش
راست بلێن. چون زۆر که‌س به‌ نرخ‌ی روژ نان ئه‌خوات به‌لام ئایا کورد هه‌شتا ماویه‌تی
سزای ئه‌م جو‌ره‌ که‌سانه‌ بکیش‌ت بر‌وا نا‌کرێ چون ئه‌م گیرفان پرکه‌رانه‌ دا‌یم له‌ بی‌ری

خویانن و هیچ شنه و سوزی کوردایه تی له ده ماخیان نه یداوه و ئه بی هه ره ئه و که سانه وا ده یان ساله و یان سه دان ساله بنه ماله ی له ریگیای کورد و کوردستان جه ور و سه ردی و سولی و ههروه ها ده ره به ده ری و کوشتنی برا و باوکو و مندالی ساوای که له بوردمان بووته خوله میش تاج بگات به و بنه مالانه وا جگه رگوشه کانیا ن پاش ۱۰ تا ۲۰ سال له به رگولله و تووپ و ... دوژمن به ئسی جه نگیان کردووه کوردستانی بزگار کرا و ئه بی ئه وانه له ناوی حکومه تی کوردستاندا جیگه یان بی ت چون به خوین نازیزانی ئه وان سه ندراوه ته وه بو یان ئه زیزه نه ک ئه وانه ی وا له دوری شه وه ده ستیان به ئاگری ماله سوتاوه کانیش نه کردووه چاره نووسی داهاتوی میلله ت ئه وان دیاری بکه ن به قه ولی کورد وته نی خو و ده ستی پیوه نه سوتاوه. و به راستی ئه و جو ره کورده بزگیرانه جیگه ی مه ترسین که خویان چاک به قه له م ئه دن زۆر به یان خانزاده و به گزاده که بوو هه لی وا ئه گه رن جا ئیستا ریگیای رزگاری کوردستان.

بیر و رای کوردی راسته قینه ئه گه رچی له سه ره تای له ت له ت بوونی کوردستانه وه تا ئیستا بوو هیچ ساتی و کاتی کورد ناموی له خاکی خوی به له شی نیوی چاوانی خویان زانیوه و پشتاوپشت ته نیا روژنیک شمشیریان نه کردووه ته کیلان به داخه وه هه ره له و سه رده مه دا تا کو ئیمرو هیندی کورد که بونته که ند و کوسپ بو کورد که به قه ولی پیشنیان وه ک (یابوه که ی شیرکه) کاتی که توپی بووه هو ی ژیر کردنی چه ندانه به رخ که له ده ورو به ری خوی بووه، ئه م تا قمه کوردانه جاریکش له به ر خویانه وه ئه یکش بوو کورد هه ل نه کیشاو و (له هه ر لاییک با ی بی ت شه ن ئه که ن) و له شوین کار و کاسبی خویانن.

ئه‌وانه‌ی واخه‌بات ئه‌که‌ن و توشی هه‌زاران کیشه‌ی سه‌خت ئه‌بن گه‌نده‌له‌ کورده‌کان له قاقای پیکه‌نین ناکه‌ون و بێ خه‌یالێن جا من ده‌لیم ئه‌م تاقمه‌ بریار ته‌یموری شه‌ل بویان زیندوو بوایاته‌وه که به‌راستی ئه‌ویش زوڤه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ وا ئه‌کوشت به‌ر له‌وه‌ لیان پرسیاری ئه‌کرد له‌م کومه‌له‌دا چی نه‌قشی و ئه‌رکی پیویستی ژیا‌نی رۆژانه‌ و مرو‌فانه‌کان به‌ ئه‌ستوو‌ه‌ گردوو‌ه‌ پێشه‌و‌کاری ئیوه‌ چیه‌.

ئه‌وانیش له‌ ولام‌دا به‌ گریان‌ه‌وه‌ ده‌یان‌گوت وه‌للا له‌مال‌ خۆمان له‌ گه‌ل مندا‌ل و خه‌زان خۆمان بێ زه‌ره‌ر و بێ زیان بوو خۆمان ژیا‌ن ئه‌که‌ین، ته‌یموریش له‌ ولام‌دا وتویه که ئه‌مه له‌ گه‌ل هه‌یوان چ جیاوازیکی هه‌یه‌ ئیوه‌ ته‌نیا نان خوهری ساده‌ن و بگه‌ره زه‌ره‌رتانی‌ش بوو کومه‌ل زۆره‌ چۆن ئیوه‌ له‌ به‌ین به‌ری خو‌ارده‌مه‌نیه‌کانی پیویستی ژیا‌نی مرو‌فه‌ راسته‌قینه‌کانن و له‌ به‌ین به‌ری پیویسته‌کانی ژیا‌نن که‌وا بو ئیوه‌ له‌م دنیا‌دا زیاده‌ن باشت‌ر وایه‌ نه‌مین چۆن هه‌یج نه‌قشیک‌تان له‌ کومه‌ل‌دا نیه‌ جا ئایا ئه‌مرۆ له‌م کوردستان‌ی پان و به‌ری‌نه‌دا خوتان ببن به‌ قازی هه‌ر ده‌ورو به‌ر خوتان ب‌روانن ئایا نه‌بونه‌ ته‌ هوێ دواکه‌وتن و سه‌رباری کورد. و چه‌ند بی لایه‌ق و ناشایستن که باس‌م کرد هیوا دارم خو‌ینه‌رنه نه‌یی‌کات په‌خنه‌ و لومه‌گله‌یی و هه‌روه‌ها ... بیه‌ته‌ وێرد سه‌ر زوانی لاینگرانی فه‌ره‌هنگ به‌گشتی چینی خاوه‌ن بیرو باوه‌ر من ته‌نیا باسه‌ که‌ی ئه‌وم دو‌پات کردوه‌ ته‌وه‌ ئه‌لبه‌ت له‌ باقی له‌ وڵاته‌کانی تری جیهانی سیه‌م زیات‌ر له‌ هه‌شتاد له‌ سه‌د خه‌لکی گه‌لانی جیهانی سیه‌م هه‌ر له‌ هه‌ژاری‌دا ئه‌ژین کورد زه‌نگه‌ زیات‌ر له‌وان له‌ حه‌ق و ماف خو‌رای‌ی تی گه‌یشتب‌وین. به‌لام ئه‌م تاقمه‌ خه‌لکه‌ ته‌نیا له‌ دووره‌وه‌ شاهیدی ئه‌م کاره‌ ساته‌ن و که‌م

تهرخه من بو له خوبوردن.

بۆ رزگاری جا بیر و رای هیندی له پۆشن بیرانی کورد له باره ئی رزگاری میلله تهوه
 نه گهر زانا کانی کورد واله نزیکه وه ههر یه کی به شیوه یه ک ههول و تهقه لانه ده ن به دو به
 شه وه بن به سه د له سه د چل و پنیج له سه د نه م روشن بیرانه له سه ر نه و باوه رن که به ر له
 هه موو ئی کاری و به په نامه کی نه بی ت له ریگای فرهه نگه وه ته وای خه لکی کوردستان له
 ژن و پیاو پیرو جوان بیر و میشکیان له مافی ره وای گه لی کورد تی بگه ینن و یه کی له م
 هوه که نه م تاقمه روشن بیرانه هه یانه که بوو نمونه ده لێن پاش نزیکه ئی دوسه د سأل
 خه بات له پارچه کانی کوردستان زۆربه ئی له خه لکی ناوچه کانی کوردستان هیشتا پاش
 نه و هه موو ک.شت و کوشتاره وه یا تالان و مال ویرانیه که به سه ر کورددا هاتوه که چی
 بریک له ناوچه کانی تری کوردستان بی خه یال و ده لی به کورده کانی ئیراق وایان کردوه
 به ئیمه چی؟!

یان له کوردستانی ژیر ده سه لاتی تورکیا نه و هه موو شه رو شو رانه نه بی ت بریک له
 ئیران و کورده کانی ناوچه ئی نه رده لان پیان وایه نه وانه تورکیا بین؟؟؟ و نازانن له نه سل دا
 ئیرانی بوون. نه لبه ت لی ره دا نه م تاقمه ههر له و که سانه ن که له پیش دا باس مان کرد و هیچ
 بونی زانیاریک له میشکیان نه یدا وه جگه له بی هه ستوو بی ئوسولی جوگرافیای
 کوردستانیش نازانن و پیان وایه ته نیا کورد له ئیران و ئیراق هه یه نه ویش لینی به رسی چون
 ده زانی ده لی وه لا بیستومه که له تورکیایش کورد هه یه!! و دیسان روشن بیرانی گه لی
 کورد وا له نیزیکه وه خویان شاهیدی به سه رهاتی کورد و یان له و به سه رهاته دا خویان

ده‌خیل بۆن له‌ سه‌ر ئه‌و باوه‌ڕه‌نن له‌ریکای چه‌کداریه‌وه‌ ده‌ست به‌ خه‌بات بکری ئه‌بی
میشک موسه‌له‌ح بێت چۆن زۆربه‌ی ئه‌وانه‌ی وا ده‌ستیان داوه‌ به‌ چه‌که‌وه‌ میشکیان
پووچه‌ل بوه‌ و ته‌نیا هه‌ستی ئیحساس وای لێیان کردوه‌ که‌ چنی پاش ماوه‌یه‌ک چۆن
ده‌ستیان موسه‌له‌ح بوه‌ و میشکیان پووچه‌ل ماندوو بۆن و خۆیان به‌ حکومه‌ت ته‌سلیم
کردوه‌ و بونته‌ هوێ ته‌وه‌ش که‌ ته‌واوی رازه‌ نه‌ینه‌کانی ئه‌و ریکخراوه‌ بوو حکومه‌ت
ده‌ربخات و زۆر جار له‌م بابه‌ ته‌وه‌گه‌لی کورد توشی زه‌ره‌ری گیانی و چه‌رمه‌ سه‌ری بوه‌
که‌ من یه‌کی خۆم له‌ دوباره‌کردن، و یان نووسینی ئاجزم. دوا جار ئه‌وانه‌ی و ماندوو بۆن
له‌ چه‌کیان چۆن به‌ ئیمان و باوه‌ڕ و له‌ ریگه‌ی خه‌بات چه‌کدارانه‌وه‌ ده‌ستیان به‌و کاره‌
نه‌داوه‌ دوا جار پاش ماوه‌یه‌ک ها ته‌وه‌ته‌وه‌ و بوه‌ ته‌ پیاوی حکومه‌ت له‌ ئیراق و کارمه‌ندی
ئێستخبارات و بوه‌ ته‌ دژی گه‌لی کورد و دیسان بزوتنه‌وه‌ی کورد له‌م باره‌وه‌ زه‌ره‌ر و
زیانی زۆری پێ گه‌یشتوه‌.

ئه‌گه‌ر گه‌لی کورد هه‌موویان تا راده‌یه‌ک له‌ باره‌ی میژووی کورد و هه‌روه‌ها ناسینی
راسیته‌قینه‌ی میللته‌ی کورد به‌ هه‌ر شیوه‌یه‌ک کوردستانی ئیراق روو بدت ئه‌و سه‌له‌ سه‌ر
تا سه‌ر کوردستان هه‌ر که‌سیک به‌ شیوه‌یه‌ک لانی که‌م لاینگری خۆی ده‌رئه‌خات و پنجاه
و پینج له‌ سه‌د ئه‌و کورده‌ ڕۆشن بیرانه‌ ده‌لێن چۆن کوردستان بگری سه‌خت دژواره‌ چۆن
له‌ هه‌ر پارچه‌ی کوردستانی تورکیا و ئیراق به‌ هوێ خه‌فه‌خانی و نه‌بونی ئازادی جا ئه‌م
کاره‌ چۆن ئه‌کریت ئه‌بێت شان به‌ شانی شه‌ڕه‌و کاره‌ فره‌ه‌نگیه‌ بکری و به‌ شیوه‌ی
په‌نامه‌کی خه‌لک له‌ هوێ ڕاپه‌ڕینی چه‌کدارانه‌ و ئه‌رکی سه‌ر شانی ئه‌و خه‌لکه‌ بو

یارمه‌تی دان له بزوتنه‌وه که روون بکریته‌وه و نه‌وکه‌سانه‌نی‌ و له ئاوی لیل ماسی نه‌گرن و نه‌یان‌وه‌نی‌ ئاژاوه‌ به‌ر پا بی‌ت بو قازانجی ژیا‌نی خویان نه‌بی‌ی‌ ئه‌م که‌سانه‌ بی‌بایه‌خ بکرن و نه‌گه‌ر به‌قسه‌ رانه‌هاتن و نه‌هاتنه‌ هیللی‌ میلی‌ به‌ هه‌ر شیوه‌نی‌ وه‌ک بی‌گانه‌ له‌ گه‌لێ‌انا ره‌فتار بکری‌. نه‌گینا نه‌وانه‌نی‌ و اجوان یا پیرن نه‌گه‌ر له‌ بیری‌ گیرفانی‌ خویانن به‌ شه‌و به‌ رۆژ هه‌ر تو‌زیکیش خه‌می‌ کوردیان له‌ دڵ بی‌ت هه‌ر نه‌ویش نه‌بی‌ته‌ هو‌ی‌ نه‌وه‌ که‌ به‌رگری‌ له‌ کورد فروشتن به‌ شیوه‌نی‌ جورا‌وجور ده‌رمان نه‌خوشیه‌که‌ی‌ چاره‌ سه‌ر نه‌کری‌ت، له‌ خو‌ر‌ای ده‌سه‌سه‌ری‌ نه‌کات. بو‌ پر کردنی‌ گیرفانی‌ خو‌ی‌ گه‌لی‌ کورد له‌ می‌ژه‌وه‌ ده‌ستی‌ به‌ خه‌باتی‌ شو‌رش‌گیرانه‌ کردووه‌ بو‌ مافی‌ ره‌وای‌ خو‌ی‌ به‌لام هیشتا نه‌یتوانیوه‌ به‌ ئه‌م ئامانجه‌ بگات ئیمه‌ی‌ کورد هیشتا زۆرمان ماوه‌ که‌ له‌ ناو یه‌ک‌دا یه‌کیه‌ تیمان بی‌ت له‌ به‌ر نه‌وه‌نی‌ که‌ له‌ سه‌رپای‌ خو‌مان نین له‌ زۆربه‌ی‌ پ‌ی‌ویسته‌کانی‌ خه‌بات ئایا تا‌کو ئیستا کورد ریبه‌ری‌‌وای‌ لینی‌ هه‌ل‌ که‌وتوه‌ که‌ ته‌واوی‌ کورده‌کان نه‌وکه‌سه‌ به‌ ریبه‌ری‌ بزائن ئه‌م کاره‌ش نیازی‌ نه‌و ریبه‌ره‌ بوه‌ به‌لام له‌ گه‌ل‌ ریبه‌ره‌کانی‌ ته‌واوی‌ کوردستان ریک نه‌که‌ووتون و ئیستا هه‌ر ریبه‌ری‌ کورد خو‌ی‌ به‌ ریبه‌ری‌ نه‌و کورددانه‌ و له‌ هه‌ر کیشوه‌ری‌ نه‌ژیت نه‌زانی‌ نه‌ویش هه‌ر به‌ خه‌یا‌نه‌ت حیساب نه‌کری‌ و با هه‌ر پارچه‌ پارچه‌ بونی‌ کوردستان تاوانی‌ ده‌وله‌ته‌کانی‌ ئینگلیز و رووس بزائن و ئیتر با هه‌ر ته‌وان بن تائ‌یستا له‌ ناوچه‌کانی‌ کوردستان ته‌فره‌ و توونای‌ ده‌س سکر‌تیره‌کان کورد بن. کوردستان هاوسی‌ دیوار به‌ دیواری‌ رووس و تورکه‌کان و ئیراقیه‌کان و نه‌توانین‌ بلین‌ که‌ پردی‌ باش بووه‌ له‌ به‌رکینه‌نی‌ رووسی‌ له‌ گه‌ل‌ ئوسمانیه‌کان به‌لام رووس هیچ کات بو کورده‌کان چاک‌ی‌ نه‌دی‌ ته‌نیا بو

قازانج و هه‌ره‌شه‌کردن له ئێراق، تورکیا جار و بار چرای سوری به‌ ئه‌و حکومه‌تانه‌ داوه‌ هه‌ر کام له‌ کورده‌ دلسوز و نیشتمان په‌روه‌رکان به‌ ئاکام گه‌یشتون له‌ سه‌ر ئه‌و باوه‌ڕن که‌ هوێ سه‌ر نه‌که‌وتن و دامرکاندنێ شوێشه‌کانی کورد هوێ ئه‌سلێ دڵ سافی و خوش باوه‌ڕی په‌یبه‌ره‌کانی کورد بوه‌و یان نیفاق ته‌فره‌قه‌ نیوان کورده‌کان هه‌روه‌ها که‌م زانین له‌ سیاسته‌ت و پال‌دان به‌ دوژمنه‌کانی کورده‌وه‌ بوه‌. گه‌لی کورد ته‌نیا برای ئێرانیه‌کان ئه‌بی هومیدی پیت تا خویان له‌ ده‌ست ئه‌ره‌ب و که‌م‌الیسته‌کان رزگار بکه‌ن و بینه‌وه‌ باوه‌شی دایکی میژینه‌ی خویان، ئێرانی ئازیز.

نمونه‌ی کورده‌کانی ئێراقن دوژمنانی کورد به‌ دوستی خویان ئه‌زانن. که‌ چی خویان کورده‌کان به‌ شیوه‌ی فلسطین له‌ خاک و زیدی خویان بی به‌ش و بی به‌هه‌ر کردووه‌ ئیتر کوشت و بر ده‌ربه‌ده‌ری کورده‌کان به‌ جیگه‌ی خوێ، کورده‌کانی تورکیا هه‌ر به‌و چه‌شنه‌ کوردستانی تورکیا و ئێراق بو‌ موئامله‌ی سیاسی ئه‌ویش نه‌بو پشتیوانی ته‌نیا بو‌ قازانجی خوێ جار و بار له‌ گه‌ل ئه‌م دو حکومه‌ته‌ پێوه‌ندی کپین و فروشتن که‌ل و په‌ل بوه‌، و ئیستا ئاماژه‌ بو‌ ده‌ردی دڵ برپیک له‌ شائیره‌کان بکه‌ین که‌ چۆن ئه‌م دلسوتاوانه‌ بو‌ زید نیشتمان خویان خه‌م و ئاخیان له‌ دڵدا بوه‌ چه‌نده‌ ئاواتی رزگاری نه‌ته‌وه‌ی خویان له‌ دڵدا بوه‌ و ئاواتی رزگاری نه‌ته‌وه‌ که‌ی خوین له‌ دڵیاندا بوه‌ و به‌و ئاواته‌وه‌ سه‌ریان ناوه‌ته‌وه‌. له‌م باره‌یه‌وه‌:

«ئه‌حمه‌دی خانی»

له‌ باره‌ی میرد خاسی کوردان ده‌بیژی:

بهختی مه ژ بو مه‌په بیت یار
 جاره‌ک بیتن ژ خاب هوشیار
 رابت مه ژى جهان په‌ناهه‌ک
 په‌یدا بیتن مه پادشاهه‌ک
 ده‌ردی مه بیتن نه‌لاجی
 ئلمی مه بیتن ره‌واجی
 گه‌ردی هوبوو یا مه سه‌ر فه‌رازک
 ساحب که‌ره‌مه‌ک سوخه‌ن نه‌وازیک
 گه‌ردی بوو یامه پادشاهه‌ک
 لائىق بدی یا خودی کولاهه‌ک
 غالب نه‌دبوو ل سه‌ر مه ئه‌ف رووم
 نه‌دبوو نه خه‌رابه‌یی دده‌ست بووم
 مه‌حکوم نه‌له یهو و سه‌ئالیک
 مه‌غلوب و موتیعی تورک و تاجیک
 نه ماژ نه‌زهل خودی ئوساکر
 ئه‌ف رۆم و نه‌جه‌م ل سه‌رمه‌ را کر
 نا موسهل حاکم و نه‌میران
 تاوان چیه شائىرو فه‌قیران

هرچې بره شویری دهستی هیمت
 زهبت کر ژ خوه راب میری دهولت
 لهو را کو جهان وهکی نهرووسه
 وی حوکم ددهستی شویری پووسه
 نهز مامه دحیکه تا خودنی دا
 کورمانج د دهو لهتا دنی دا
 تایا بچ وهجهی مانه مهحرووم
 بیلجو مله ژ بو جی بوونه مهحکوم
 وان گرت ب شویر شهرتی شوهرت
 تهسخیر کرن بیلادی هیمت
 ههرمیرهکی وان ب بهزلی حاتم
 ههر میرهکی وان ب زهزمنی پوستم
 بفکر ژ نهره ب هتتا فهگورجان
 گورما نجیه بوویه شوبهی بورجان
 نهف روم نهجهم بوان حسارن
 کورمانج ههمی ل چار کنارن
 ههر دوو تهره فان قهیلی کورمانج
 بو تیری قهزا کرینه نامانج

گویا کو سه‌ر هه‌دان کلیدن
 هه‌ر تائیفه‌ سه‌ده‌ده‌ کی سه‌دیدن
 نه‌ف قه‌لزه‌م رۆم و به‌هر تاجیک
 هندی کوبه‌کن خه‌روه‌ج و ته‌ه‌ریک
 کورمانج دهن بخون مه‌له‌ته‌خ
 وان ژیک فه‌د کن مسالی به‌ره‌زه‌خ
 نه‌و خه‌تمه‌ ژ بو قه‌بیلی نه‌که‌راد
 وان دانه‌ ب شویر و هه‌مه‌تی داد
 هندی ژ شو جائه‌تی غه‌یه‌وورن
 نه‌و چه‌ند ژ مننه‌تی نه‌فه‌وورن
 نه‌ف غه‌یه‌ره‌ت و نه‌ف نه‌فه‌تی هه‌مه‌ت
 بوو مانعی هه‌مل باری مننه‌ت
 له‌و په‌نکه‌فه‌ هه‌مه‌شه‌ بی ته‌فاقن
 دایم ب ته‌مه‌ره‌ود و شقاقن
 گه‌ردنی هه‌به‌و یا هه‌ ته‌فاقه‌ک
 فه‌یکرا بکرا مه‌ ته‌نقیاده‌ک
 رۆم و نه‌ره‌ب و نه‌جه‌م ته‌مامی
 هه‌میان ژمه‌ را دکر غه‌لامی

ته‌کمیل دکر مه‌ دین و ده‌وله‌ت

ته‌حسیل دکر مه‌ ئلم و حیکمه‌ت

ته‌مییژ دبوون ژ هه‌ف مه‌قالات

مومتاز دبوون خودان که‌ مالات

به‌ لای د‌ل منه‌وه تائیستا هیچ شائیری وینه‌ی ماموستا قانع بو کورد د‌لیان نه‌سوتاوه و
 خه‌می کوردیان له‌ د‌لدا زۆر بوه‌ هه‌موو شائیره‌ کورده‌کان بو کوردستان و کورد جه‌ورو
 جه‌فا و ره‌نج زۆریان کیشاوه‌ به‌لام ماموستا قانع کات‌ی هه‌ر شیعریک‌ی وا له‌ وه‌سف‌ی
 کوردستان نویسه‌ م‌رو‌ف‌ بی‌ شک له‌ خ‌و‌ی شه‌رم‌سار نه‌بی‌ت که‌ نه‌م که‌له‌ پیاوه‌ چه‌نده
 ئیمان و باوه‌ری بو کورد و کوردستان بوه‌ و له‌ میژووی کوردیش زۆر زانای بوه‌ و
 میژووی کوردی جلی شیعر‌ی له‌ به‌ر کردووه‌ و هیچ کام له‌و شیعرانه‌ و له‌ باره‌ی میژووی
 کورده‌وه‌ نویسه‌وه‌ له‌ گه‌ل کتیبه‌ میژوویه‌کان‌ی باوه‌رپ‌ی کراوه‌کاندا جیاوازی نیه‌ له‌ ریگای
 کونه‌ناسی و جوگرافی و نه‌ده‌بی نه‌ته‌وه‌ پیشوویه‌کان‌ی هه‌مووی نه‌و شیعرانه‌ی میژوویه‌
 ده‌توانین بلین که‌ ماموستا قانع ده‌ریای میژووی کوردی له‌ناو گوزه‌له‌ کو کردووه‌ته‌وه‌ و
 نه‌گه‌ر نه‌وگوزه‌له‌ برژی هه‌روه‌ک لافای ده‌ریا ئاله‌می نه‌گر‌یته‌ به‌ر. و ئیستا نمونه‌یه‌ک له
 شیعره‌کان‌ی ماموستای نه‌مر قانع - ی - د‌ل سوتاو نیشتمان په‌روه‌ر:

ئه‌ی کوردی خه‌فه‌تیار و بریندار و په‌رشیان
 ئه‌ی میله‌ته‌ی بی پشت و به‌ بی یاوه‌رو ئوریان
 کوردینه ئیتر خزمه‌تی ته‌غیار هه‌تا که‌ی
 شوین که‌وته‌نی بیگانه‌ی خوینخوا هه‌تا که‌ی
 دل پاک‌ی له‌ گه‌ل ته‌قره‌بی چزدار هه‌تا که‌ی
 هه‌لگرتن و ماچکردنی ره‌شمار هه‌تا که‌ی
 کوردینه وه‌رن حاڵی بیه‌ن زاری یو شینم
 بوچ وا به‌خه‌م و قوربه‌ سه‌ر و مات و چه‌زینم
 ئه‌ی کوردی سته‌م دیده هه‌تا که‌ی له‌ مه‌لالا
 بیگانه له‌ سه‌ر نیعمه‌تی تو وا جه‌لالا
 ئه‌ی کوردی جه‌فا دیده به‌سه‌ قه‌یدی ته‌ساره‌ت
 نادان به‌ کوته‌ک حاڵی ته‌بی دانا به‌ ئیشاره‌ت
 ئه‌ی وه‌ته‌ن ناو بردنت بو من یه‌قین شیتانه‌یه
 شیره‌کانت بو پاره ته‌مرو خادمی بیگانه‌یه
 من که‌ پاره‌م نیه‌ دوسه‌د کوشش بکه‌م ته‌فسانه‌یه
 ئه‌ی وه‌ته‌ن خه‌لکی ته‌لین پیم (قانع) دیوانه‌یه
 هۆزی کورد یاخوا نه‌مینم بو هه‌ناسه‌ی سه‌ردتان
 بوخه‌م و ئاهی ده‌روون بو ده‌لی پر ده‌ردتان

کوانی نه‌ئهری رۆسته‌مت؟ کوا بیژه‌نی بی ترس و بیم

شیره‌کانت مردن و - بیکاره‌کان ساغ و سه‌لیم

ئه‌ی وه‌ته‌نا! یه‌ئقوبی تۆم و ... یوسفم لی گۆم بوه

ئه‌ی وه‌ته‌ن به‌دناوی تۆم و ئابروم بوتو چووه

کی فروشیتی‌یه به وه‌للّه نانی خویری خواردووه

ریش نامه‌ردی درێژه - سادقه به چکه‌ی جووه

دوژمنانی بۆچی به ناحق هه‌ر خه‌ریکی هاتو چوون

خوله من چاکتر نه‌زانی - ئه‌وله‌گه‌ل کورد بووک شوون

ناخه‌نه خویان ده‌چی بکه‌م؟ بی حه‌یا و بی ئابروون

به‌چکه شیرێ نیشتمانم. شیره‌زای شیرانی زوون

ئه‌ی وه‌ته‌ن پاره په‌ره‌ستی بوو که ئیمه‌ی کرد به پهن

رۆژ هه‌لات و رۆژ نشینت. تا نه‌مان‌وا لی ئه‌ده‌ن

لاوه‌که‌م نووکی قه‌له‌م دل دوژمنی پی هه‌لد‌ره

گه‌ر قه‌له‌م شیوه‌ن نه‌کا، خه‌لفه نه‌مامیکی زپه

ئه‌ی وه‌ته‌ن تو‌ خو‌شی د‌لم و ه‌یزی ئه‌ژنوو با‌لمی
تو‌ چ‌رای پ‌وناکی ده‌ردی ژینی ترشی و ت‌المی
بی درو‌ تو‌ تاجی فه‌خرو سینه‌ری ئیقب‌المی

له‌ خه‌و هه‌ستنه‌ن میله‌ته‌ی کورد خه‌و زه‌هره‌رتانه‌

هه‌موو ته‌ئریخی ئاله‌م شاهیدی فه‌زل و هونه‌رتانه‌

هه‌موو شائیره‌کانی کورد هه‌تا گیانیان له‌ له‌ش بوه‌ ئاواتو ئاره‌زویمان سه‌رکه‌وته‌نی
گه‌له‌که‌یان بوه‌ و شه‌ونوخونی و ده‌ربه‌ده‌ری و به‌ندیخانه‌ و هه‌زاران چه‌رمه‌سه‌ری به‌
سه‌ریاندا هاتوه‌ و شه‌و و روژ بیر و میشکیان بو‌ تیگه‌یشتنی میله‌ته‌که‌یان نه‌سه‌ره‌وتوه‌ و
خه‌لاتیشان ته‌نیا نه‌داری و نه‌بونی و هه‌زاری بوه‌. هیچ شائیره‌ کوردی نه‌یشتمان په‌روه‌ر
نابینری که‌ ژیانیکی خو‌شی و سه‌سانه‌وه‌یکی بی ده‌ردی سه‌ری بیته‌. ئیتر قه‌له‌م
به‌ده‌ستانی کورد له‌ هه‌ر بابه‌تیکه‌وه‌ وابه‌و میله‌ته‌که‌یان زه‌نج و جه‌فای زوریان کیشاوه‌ به‌
جینگه‌ی خو‌ی به‌ داخه‌وه‌ زۆربه‌ی له‌ کوردی ئه‌مڕۆ له‌م کاره‌ساته‌ بی خه‌به‌رن و ته‌نیا پاره‌
دوستی نه‌بیته‌ ئه‌ویش له‌ زیگای دامرکاندنی دژی فره‌هنگ و داب و نه‌ریتی کورد
به‌کاری ده‌هینری. گه‌لی کورد که‌م پاره‌داری بوه‌ بو‌ میله‌ته‌ی کورد سه‌مه‌ره‌ی بیته‌ ته‌نانه‌ت
به‌و پاره‌وه‌ سه‌ر چاوکه‌ی کوردی فه‌وتاندوه‌ چۆن نه‌زان و چاو به‌سراون کورد بوون بۆیان
بایه‌خی نیه‌ ته‌نیا پاره‌ نه‌ناسی ئه‌مه‌یش یه‌ کینکه‌ له‌ که‌ند و کو‌سپه‌کانی گه‌لی کورد.

فولکلور

۱- بهشی داب و نه ریت.

۲- زه ماوه‌ند و هه‌ل په‌رکی کوردی

۳- بهشی لاواندنه‌وه و سه‌ره خوشی.

۴- دلداری و نه‌ئین.

۵- گۆرانی.

۶- گالته و گه‌پ.

بهشی داب و نه‌ریت.

به‌یت و باو و داب و نه‌ریت هه‌روه‌ها گورانی و به‌سته و مه‌قام به‌گشتی له‌ ژیا‌نی کورده‌واری دا‌هه‌ر له‌ سه‌ره‌تای میژووی کورده‌وه‌ تا نه‌م‌پ‌ژ‌شان به‌شانی به‌سه‌ره‌ات و ژیا‌نی کورده‌واری ده‌وری باشی بووه‌ و نه‌م به‌یت و باووه‌ پ‌ن‌وه‌ندی گ‌یا‌نی به‌گ‌یا‌نی له‌ ژیا‌نی کورده‌دا هه‌بووه‌ بو‌یه‌ نه‌بی‌ بایه‌خی زۆربه‌ فولکلۆری کوردی بدری. به‌تایه‌ت گورانی کوردی به‌شاخ و داخ و که‌ژ و ک‌ی‌و - ز‌ی‌د و نه‌شتمان و سه‌روشت، خ‌ی‌رو خوشی، هه‌روه‌ها ده‌رد و ناخوشی و د‌ل‌داری هه‌م‌و‌یا‌ن له‌ چوار چ‌ی‌وه‌ی گورانی‌دا ج‌ی‌گ‌ه‌ی‌ خ‌و‌یا‌ن کرد‌و‌ته‌وه‌ به‌زم و نه‌زمی به‌سه‌ره‌اتی شه‌ره‌کان تا کاری روژ‌انه‌ هه‌م‌و‌یا‌ن له‌ گورانی تایه‌تی خ‌و‌یا‌ن ج‌ی‌گ‌ه‌ی‌ خ‌و‌یا‌ن کرد‌و‌ته‌وه‌ و جار وایه‌که‌ ده‌نگی گورانی کوردی که‌ به‌ ش‌ی‌وه‌ی نه‌شتمان‌ی نه‌و‌ی‌ون، سه‌ره‌نجی ب‌ی‌گانه‌ش به‌ره‌و لای خ‌و‌ی ده‌ک‌یشی له‌

کوردهواری دا هەر له کاتی منداڵی کورد له دایک ئەبێ تا دواڕۆژی ژیاڵی ئاواز و بالوورە
 له گەل ژیاڵی تیکەلە، یاڵی کاتی له دایک بوونی به لایەلایە و له کاتی جوانی تا پیری به
 ئاوازه و گورانی جورراو جورر له کاتی مردنی به بالوورە به دی ده کری یانی کورد هەر له
 دایک بوونی تا مردن دهنگ و ئاوازه ی لی نابری که وایه ئەبێ قوڵی هیمهت هەل مالدن تا
 ئەم بهیت و باوانه که میراتی گەلی کورده به پشت گوێ نه خری، چون سهرده می ئەو باوه
 ئەگریته و بو یازده تا ده ههزار سال پینش که ئایینی میهر پهرهستی بوه و بویه ئاخیان بو
 هەل ئەکیشم مه بهستی من ئەوهیه که یه کم - میژووی ژیاڵی باب و باپیرانی خۆمان چون
 نهرهنگی هەر میلله تی و زیندوی پتوهندی ههیه به ژیاڵی کۆمه لایه تی ئەو میلله تهوه
 ئەگەر ئەم داب و نهریته ئیستا له بیر بجی رهنگه له داها توودا نه زانی که خۆمانیش کیین و
 چیین یان له کام میلله تین و تا ژیاڵی چاکتر ده ستمان که وێ و بۆ هەر میلله تی پویسته
 رابردووی میلله ته که ی خوی بزانی. ئەوهش بلیم که ئیمه ئیستا که له سه ده ی بیستم دا
 ژیاڵ و گوزهران ئەکه ین ئەمه نایته هوێ ئەوه که حاشا له رابردووی خۆمان بکه ین هەر وا
 که ژاپون له پشه سازی ئەم چهرخه دا جیهانی سیمه می به جی هیشتووه هیشتا داب و
 نهریته دیرینه کانی باپیرانیان نه خستووته پشت گوێ ئەگەر ئەوان جیژی چای خوران
 بهرپا ئەکه ن کورد جیژی (میهره گانمان) ههیه که باسی میهر پهرهستی که ئایینی زۆر
 بهرتر له ئەوانه یه وه ک ئەوان جیژی باران و ... ههیه ئیمه ی کورد شهوی چله و جیژی
 نه ورۆزمان ههیه که ئەمانه هه مۆی پر ناوه بۆک تر له جیژی ئەوانه.

به داخه وه ئیمه ی کورد ته نیا ده ردی کاریمان ئەوهیه که فهلسه فه ی بریک له داب و

نه‌ریته کوردیه‌کان نازانین بویه زۆربه‌یان له به‌ین چوون و تفره و تونا بوون
 چهرمه‌سه‌ری ژیا‌نی کوردیش بووه‌ته هۆی ئهم له خو‌و بی‌خه‌به‌ریه. به‌یتی قاره‌مانی و
 به‌یتی دل‌داری یه‌کێکه له به‌شه‌کانی هه‌ره‌گرنگی فولکلۆری کوردی ئه‌گه‌رچی فولکلۆری
 کوردی و حه‌کایه‌ت ئه‌فسانه و قسه‌ئێ نه‌ستق و گالته و گه‌پ - ئه‌گریته‌ خو‌یه‌وه، به‌لام هه‌ر
 کامیان ئه‌گه‌ر به‌ شیوه‌ئێ ورد سه‌ره‌نجی بده‌ین چه‌ند ئه‌وه‌ندی ئهم کتێبه‌ باسی تایه‌تیان
 ده‌وئێ، و شه‌ی فولکلۆر که له کوردی‌دا به‌که‌له‌پووری نه‌ته‌وایه‌تی ئه‌یناسن وێردی سه‌ر
 زمان و وشه‌کانیش هه‌ر به‌شکین له ئه‌ده‌بی فولکلۆری کوردی و که‌م که‌سی هه‌یه‌که‌ و له
 یه‌ک له فولکلۆری می‌لله‌ته‌که‌ی خو‌ی نه‌زانی و یان له ژیا‌نی رۆژانه‌دا به‌کاری نه‌هینرئێ
 به‌تایه‌ت گه‌لی کورد هه‌ر وه‌ک باقی کاره‌ساته‌کانی ژیا‌نی رابردو له‌که‌له‌پووری خو‌ی‌دا
 زۆر ده‌وله‌مه‌نده و سه‌ره‌نجی قه‌له‌م به‌ ده‌ستان و زانا‌کانی بی‌گانه‌ئێ بۆ لای خو‌ی راکیشاوه
 وه‌ک ئه‌بو‌قیان که له‌باره‌ی که‌له‌پووری زیاتر له‌نه‌ته‌وه‌کانی جیهان لێ دواوه و ده‌لێ که‌گه‌لی
 کورد له به‌شی فولکلۆر خوا‌ه‌نی سامانی‌نیک‌ی گه‌وره‌ن نه‌خو‌ینده‌واره‌کانیش گیان و
 هه‌ستی شاعیرانه‌یان هه‌یه‌و به‌که‌ژو‌کیو و سوارچاکی و جوامیرێ و ئازایه‌تی - ژیا‌نی
 ناسوری و به‌سه‌ره‌اتی شه‌ره‌کان هه‌مووی به‌شیوه‌ئێ به‌سته‌و مه‌قام و حه‌یران دایان
 هه‌یناوه که ئه‌گه‌ر په‌نجوی جوانی لێ بکری زۆربه‌یان ئه‌چیته‌وه سه‌ر ئایینه‌کو‌نه‌کانی
 ئێرانی ته‌نانه‌ت رۆژ هه‌لات ناسه‌کان بی‌په‌روایان وایه‌که‌ و لاته‌ دروا‌سیه‌کان کوردستانی
 گه‌وره‌به‌شی زۆری فولکلۆری کوردیان به‌شیوه‌ئێ به‌یتو و باو بۆ خو‌یان داناوه به‌لام
 به‌نه‌په‌ت و به‌ناغه‌ی له‌ناو کوردا بووه و رووی داوه. بویه کورد ئه‌بی به‌ریزه‌وه به‌که‌له‌پووره

نه ته وایته کانمان به شیوه ئی رهسم و یاسا ئه بی به ریوه بیهین و به راستی ئه گهر کوردی که
 بی ئار تهشکی له فولکلۆری خۆی حاشا بکات له دوو حالت به ده ر نه یان به شیر ی
 دایکی کورد گۆج نه کراوه یان پێناسی خۆی لی ون بۆوه گومان له وه دانیه ئه گهر کوردی
 لانی کهم به حه کایهت و ئه فسانه و گورانی کوردیه کان گوئی بگری بۆی ده ر نه که وی که
 ئهم کاره ساته ئاموزگاری روون کردنه وه به سه رهاتی و رووداوه کانی میژووی هه زاران
 سال پێش و زۆر نه هینی له میژوو روون ئه که نه وه و ئه توانین به جوره ئی هۆشیاری له
 جیهان نه زانی به کاروانی هه ول وزانین و ئه زمونی دانین. به بیرو زای هیندی له
 میژوونووسان و ههروه ها فولکلۆر نووسان ده لێن ئه فسانه له یونانیه کانه وه دهستی پێ
 کردووه به لام سومریه کان په ره یان پێ داوه و لێره دا ئه بی بلێن کاتی که ئیران و تورانی
 بوون و له هیرشی ئه فراسیاو شای توران بو ئیران هیرشی کرد تورانیه کان بو ماوه یه ک
 نادیار له ئیران ماونه وه و کتیی ئه وه ل ئافیس تایان برده توران و ئه گهر له داستانه کان باش
 بزانی زۆربه یان له خاکی ئیران که له و سه رده مه نه ته وه ی کورد و زمانی کوردی
 ئافیس تای له ئیران باو بووه و ئه گه پێته وه بو میژووی ده هه زار ساله ئی کورد. من له سه ر ئه و
 باوه په م که زۆربه ی ئه فسانه کانی یونانی داهینه ریان کورد بووه له ق و پوی تا یونان و
 ولاته دراوسییه کانی کورد چووه بو نمونه داستانی دیوو درنج که هیزی خراپه یه له گه ل
 هیزی چاکه (مینو خرد) به شه ر هاتوون که ئه مه هه ر له ئافیس تا باسی کراوه که کتیی
 ئایینی زه رتوشت بووه و هه ر واکه بوو هه مووان روون بۆوه ته وه زه رتوشت کورد بووه. له
 ئه ئیس تادا دیو (ئه نگه ر مینو) و فریشه ئی چاکه - ش (سپنتا مینو) هاتووه که له بریک

باسی ئایینی زه زتوشت، د یو مه بهستی له هه وای نه فس مروځ بووه که چی به شیوهی داستان هر جاری به شیوه یه ک درها تووه و له نه نجام دا به رووناکی دروون که (شهید) بووه د یو پیلانی به تال بووه ته وه. له باسی زه زتوشت له م کتیه تا راده یه ک باسی کراوه، له نه فسانه کوردیه کانداهر دیو و سیحر و و نیرنگ له نه نجامدا به هرو نه مان چوو و ناش به تال بووه.

هیچ داستانی کوردی نه که ناده میزاد چاکه له گه ل مروځه خراپه کان و له سه رده می خویندا زالم بزون له کاتی دلی دا چاکه له گه لیان کراوه نه مهش نه وه مان بو ته سه لمینی ده هر چاکه له م دونیادا بکه یں داستانی خدری زیندوو و هیچ قومیک وه کوو میلله تی کورد به شیوهی نه لسه فهی ناده میزاد راهینه ری نه بووه.

نه گهر نه و داستانی خدریان خزرزیندو و کوردی بگریته وه له گه ل نایه تی قورثانی پیروز یه ک نه که وی که له سووره ی (که هف) باسی کراوه.

کاتی واپیروکی کوردی له پینه ندی له گه ل گیان له به راندا هیه مروځ سه ری سوږ نه مینی که چون به واتای شاهنامه (روسته م حه و ت خوانی) برپوه و چون خوی له گیزه لای دږنده و چه رنده په راندوته وه و چون لیږده دا دلسوزی راسته قینه ی دایک و باوک و یان ده سگیران در نه خات و چون مه بهستی چاکه و سه لماندنی کاری له بیرى مروځ بمینی با دژواریژ بیت بو دوا جاری حه سانه وی هیه. به راستی وینه ی نه م چیروکانه زورن وه ک به اختیار و به دبخت و کورپه که چهل و کچه پادشا، بۆدر هیثانی پاره و نانی مندال جل و بهرگ چون نه م ناده میزاده هه لوه دا و په ربویه ی شاران نه بیت و له

غهریبی شاره‌کان چۆن خۆی پێشان داوه و پاشان چۆن به‌کۆلی خه‌رج و به‌رجی زۆر به‌ رووی سووره‌وه‌ دێته‌وه. زۆربه‌ی چیرۆک و داستانی کوردی له‌ جیاوازی و ته‌فره‌ و توونا بۆن و هه‌روه‌ها به‌زیی و ره‌حم ره‌ولێکی تایه‌ت به‌ خۆ نه‌گریت و گوێ گریش له‌ کاتێ بیستن داستانی کوردی له‌ ته‌فره‌ و نیفاق بێزار نه‌بیت و له‌ سۆزی ده‌رۆنه‌وه‌ ره‌حم به‌زه‌یی نه‌جۆشی له‌ کوتاییدا ده‌رس ئاموژگاری به‌ مرو‌ف نه‌سلمینی.

زۆربه‌ی له‌ چیرۆک و داستان و نه‌فسانه‌ کوردیه‌کان نه‌وه‌ نه‌گه‌ینن که‌ مرو‌ف نه‌بی سهردی و سولی رۆژگار بچێژیت و ره‌نج و ته‌قه‌لای زۆر بدات تا به‌ ئامانجی خۆی بگات و نابێ له‌ هیچ کاتیکدا ناھومیدی به‌ دلێ خۆی رینگه‌ بدات یه‌کی تر له‌ بو سهرنج راکێشانی بێگانه‌ بۆ چیرۆکی کوردی نه‌وه‌یه‌ که‌ باس شه‌ر و شوپی دوو میلله‌ت نه‌کات و چۆنیه‌تی سهرکه‌وتن به‌ سهر زالم یان سوپای تالان‌گه‌ر که‌ چۆن دواجار شکست نه‌خوون، که‌ زۆربه‌یان له‌ شه‌ره‌کانی کۆنه‌وه‌ گیراوه‌ به‌ شیوه‌ی داستان و نه‌فسانه‌ ده‌رهاتوون له‌ هه‌موو داستان و نه‌فسانه‌ و چیرۆکی کوردیدا زۆرتر له‌ قاره‌مانیه‌تی، ئازایه‌تی، دلسوزی و هه‌له‌وه‌دا بوون باس کراوه‌ و زۆربه‌یان له‌م بابه‌تانه‌ نه‌وه‌مان بۆ ده‌ر نه‌خات که‌ گه‌لی کورد پیاوی ئازا و نه‌به‌زی زۆر خوش نه‌وێت.

له‌ داستانه‌ کوردیه‌کان هه‌موو لایه‌نه‌کانی نه‌ده‌بی و هه‌روه‌ها ریز و حورمه‌ت و که‌لام شیرینی و حه‌یا و نه‌ده‌ب به‌ خۆیه‌وه‌ گرتووه‌ و له‌ هیچ داستانی کوردی یا نه‌فسانه‌ و چیرۆکی تیدا نابینری که‌ نه‌ده‌ب و که‌للام یان حه‌یا و شه‌رم - ی تیا به‌رچاو نه‌گیرابێ نه‌مه‌ش نه‌وه‌مان بۆ روون نه‌کاوه‌ ته‌ که‌ گه‌لی کورد تاج راده‌یه‌ک حورمه‌ت شه‌رمی تیا باوو

بووه وهك سهرتان نه‌یشی‌نم، چه‌پكى گولو چه‌پكى نه‌رگس - مه‌رگتان نه‌وینم هه‌رگیزا هه‌رگیز كه له كوتای داستان‌ه‌كه‌وه ده‌بیژن. یان له به‌ین داستان‌ه‌كه‌ ده‌لێن چاوتان روژی خراب نه‌وینی، یان خه‌یر ئیوه نه‌یژم. وه‌روى دوژمنتان بی‌ت - من بى ته‌ده‌ب نه‌وم له‌لاتان له به‌ر چۆنیه‌تى حه‌قاییق داستان‌ه‌كه‌ ته‌مانه له به‌رىك جاردا ده‌وترى وه‌ك كوشتنى پیره‌ژنه‌كه‌كه‌ فه‌ره‌اد به‌ چ شیوه‌ى كوشتویه، به‌ گشتى له هه‌یچ چه‌روكى كوردیدا باس فساد ته‌خلاقى و بى حه‌یایى و بى شه‌رمى تیا نكراوه. لیره ته‌وه‌شمان بو روون ته‌بیته‌وه كه‌ گه‌لى كورد هه‌ر له سه‌ره‌تای میژووى خۆیه‌وه تاكوو ته‌مرو هه‌یچ كاری دژ ته‌رزش مرو‌قائه‌تى له نیو كۆمه‌ل، یان خه‌یزانیدا باو نه‌بوه و زۆر شه‌رافه‌ت مه‌ند و پاك داوین بوون، بۆیه له ته‌فسانه‌كانى كوردیدا ته‌م جوړه شتانه تیدا نیه به‌لام دل‌دارى و ته‌ئین له ده‌رونى هه‌ر مرو‌قێكدا هه‌یه به‌لام له نیو كورددا به‌ شیوه‌ى پاکی و راسته‌قینه به‌رپۆه چووه و تارا‌ده‌یه‌ك ژن له پاش مردنى پیاوى ئیتر می‌ردى نه‌كردوه چۆن تارا‌دیه‌ك خوشی و یستوه كه پى وا بووه هه‌یچ كه‌سى ناتوانى جینگای ته‌و به‌گریته‌وه یان به‌قه‌ولى كورد وته‌نى له جینگه‌ى شابازان كووركووره‌وازان - یان كى به‌مرى و به‌كى بیژن خۆت خوش هه‌روه‌ها له پیاوانیش بووه كه پاش مردنى خه‌یزان ئیتر ژنیان نه‌هه‌ناوه و لیره‌دا و یژدانى خۆینه‌ران به‌قازى بی‌ت ته‌بى ئیمه‌ی كورد كه ئالا هه‌لگری هه‌موولا یه‌ كوردیه‌كانین ته‌بى نه‌هه‌لێن كه ته‌م داستان‌ه‌ و چه‌روك و ته‌فسانه په‌رناوه‌روكانه به‌هوتى هه‌یچ كه‌م ته‌رخه‌مێنك نه‌كه‌ین و به‌ش به‌ توانای خۆمان له مآلو ده‌ر و ده‌شت و به‌ بى خه‌به‌ران را به‌گه‌نین كه له‌م چه‌رخى بیستمه هه‌یچ كام له كرده‌وه و داب و نه‌ریته كوردیه‌كان دوا كه‌وتو و بى پایه و

ئەساس نین داب و نەریته کوردیەکان بە جووێ داپژاوه که له هەر دەوروو روژگارینکدا بە که‌لک و سودە، گەلی کورد ئەوەندە ئەق‌لی بریوه که وه‌ک تازه داستانەکه‌ی دا هینراییت. هەركات دوپاتی ده‌که‌نه‌وه هەر بونی تازه‌یی بدات.

ئەگەر له باره‌ی پەندی پیشنیان باسی کورت بکه‌ین چونکه ئەویش به‌شیکه له فولکلۆری کوردی. گەلی کورد هه‌موو به سه‌رهاته‌کانی خۆی کردوه به پەندو دەرس بۆدوا روژی رو‌له‌کانی خۆی و به‌راستیش له پەندی پیشنیان زۆر شتی وا له مه‌ترسی و سه‌رسه‌ری و خو‌گوم کردن به پەند و دەرس داپژاندوه که ئەم‌رو به‌ شیوه‌ی ره‌سمی له نیو خه‌لکدا باوه.

بو هه‌موو کار و فه‌رمانی یان ژیا‌نی روژانه ریڭای روشن کردوه‌ته‌وه. جیاوازی کو‌مه‌لایه‌تی تا‌کوونیان مرو‌ف که هەر که‌سی به‌ جو‌رینک و بۆ سروشتیش پەندی داناوه وه‌ک ده‌لێن له پیران ته‌وی، له زستان شه‌وی. یان زگم بدری زه‌نگم نه‌زری. خوا حق بزنی کو‌ل له سه‌ر بزنی شاخدار نایلی و هه‌زار پەندی وا که به‌ فه‌لسه‌فه‌ی ژیا‌نی ئاده‌میزاده‌وه پێوه‌ندی هه‌یه‌دایان ناوه. جا‌کی بی‌ت ئەمانه‌ی به‌ چاوی خۆی نه‌دی بی‌ت. ک‌ی بی‌ت به‌ سه‌ریا نه‌ها تبی‌ت ئەمانه هه‌م‌و‌یان به‌راستی مه‌ترسییان بو هەر کارو بارینک داناوه ئەگەر گەلی کورد ب‌لین سه‌دان وه‌ک ئەره‌ستو و سو‌ق‌ه‌رات مان بووه به‌لام چون کوردی بیکه‌س د‌لس‌وزینکی نه‌بوه ناچار هەر پ‌شتاو‌پ‌شت ئەم پەندو مو‌چیارانه‌ی پاراستوه و به‌ داها‌ت‌و‌ان گه‌یان‌د‌و‌یه. ئیستا ده‌لێن هەرکه پیری نه‌وی پیری بسینی. زۆر به‌ی له پەندی پیشنیانی کورد فه‌لسه‌فه‌ی باشی بووه و زۆر له‌ق و پو ئەداته‌وه بۆیه ده‌لێن

وینه‌ی ئه‌فلاتون و ئه‌ره‌ستو له ناو کورد زۆر بوون، به‌لام بێ‌که‌س بون هه‌روا که ئه‌ره‌ستو سو‌قهرات بو هوی نه‌زانین جه‌هل و خه‌لکی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ی یونان بون به‌ فیدای زانینه‌که‌ی خویان.

بۆیه له‌ باب‌ه‌ته‌که‌وه‌ چومه‌ ده‌ری له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی گه‌لی کورد زۆربه‌ی داب و نه‌ریته کوردیه‌کان نه‌چیته‌وه‌ سه‌ر ئاینه‌کانی کۆن و زۆربه‌یان به‌ ئه‌زموون به‌سه‌ره‌ات و زانین نه‌وه‌ پینک هاتوه‌، به‌پاستی جینگه‌ی داخ و ئه‌سه‌فه‌ بو گه‌لی کوردی ئه‌م‌رۆ داب و نه‌ریته‌کانی کوردی هیچ‌کامیان له‌ چه‌رخ‌ی بیستم‌دا جینگه‌ی ته‌شک و ئارنیه‌ که‌ ئه‌م‌رۆ له‌ زۆربه‌ی ناوچه‌کانی کوردستان به‌ ته‌واوی که‌م ره‌نگ بۆنه‌ته‌وه‌ و جینگه‌ی ئه‌و داب و نه‌ریته‌ کوردیه‌ به‌ شیوه‌ی بینگانه‌ بووه‌ته‌وه‌ که‌ له‌ شادی و شیوه‌ن و هه‌موو باب‌ه‌ته‌کان گه‌وزه‌وه‌ که‌ ئه‌وه‌ ته‌ شارستانییه‌تی چه‌رخ‌ی بیستم‌ چۆن به‌یت و باوه‌کان له‌ کوردستان که‌ له‌ بنه‌په‌تدا کوردین هه‌موو لایه‌نه‌کانی تیدا ره‌چاوه‌ کراوه‌ چ له‌ باب‌ه‌تی حه‌یاو ئه‌ده‌ب و شیوه‌کانی م‌رۆ‌فانه‌ و هه‌موو جو‌ره‌ کرده‌وه‌کانی وا ئه‌م‌رۆ دین ئیسلام په‌سه‌ندی ئه‌کات به‌ داخه‌وه‌ برپیک ناکورد له‌م کرده‌وه‌ پ‌ر له‌ مانایانه‌ لایان داوه‌ وه‌ک قه‌ل‌لاسایی که‌رن هه‌رچه‌ند گه‌لی کورد له‌ سه‌ره‌تای به‌ره‌به‌یانی میژووی ئاده‌میزاده‌وه‌ بۆ گه‌لانی دراوسی بۆه‌ته‌ چرای رووناکی و گه‌لی کورد هه‌ر له‌ میژوه‌و شایازی هه‌موو بازه‌ به‌رزه‌ ف‌ره‌کان بۆون و گه‌لانی تر لاسایی کوردیان کردوه‌ کورد شاه‌باز بووه‌ به‌ داخه‌وه‌ ئیستا ناکورده‌کان هه‌ر کوردیان به‌م رۆژه‌ خسته‌وه‌ له‌ به‌یتو باوه‌ کوردیه‌کان کاتی که‌ له‌باره‌ی ژن خواسته‌وه‌ چه‌نده‌ لایه‌نگری له‌ شه‌ره‌ف و نامووس به‌رچاو گیراوه‌.

له کۆنه‌وه له هه‌موو ناوچه‌کانی گوردستان ژنان شان به شانی پیاوانی یار و یاریده‌ری ژبانی کۆمه‌لایه‌تی و شه‌ریکی غه‌م و شادی هاوسه‌ره‌کانیان بۆن یه‌کی له نه‌و میلیله‌تانه‌ی که له ئییراندا بۆ پاراستن سنووری له ده‌س چاو و چنوکه‌کان نه‌ی پاراست کورد بووه له رابردووی نزیک‌دا بوو که کاتی وا ولاته‌ئوروپایه‌کان دیسان بۆ سه‌ر خاک و سه‌ر چاوه‌ ژیر زه‌وینییه‌کانی ئییران که پرله‌گه‌نج و گه‌وه‌ر وه‌ک ته‌لا بگره‌ تا به نه‌وت نه‌گات که ویستیان چاویان شو‌ر بکه‌نه‌وه بۆ تالانی چه‌ندجاره‌یان گه‌لی کورد بۆ به‌رگری له وه‌یرشه‌ حه‌ماسه‌ی خو‌لقاندوه وای لیان کرد که به سه‌ر شو‌رپه‌وه پاشه‌کشی بکه‌ن و دیسان بچه‌نه‌وه سه‌ر جیڭای خو‌یان له سه‌ر ده‌می میژووی ئییران بو پاراستنی نه‌توانن بلین له ناو هیچ قه‌ومیک ئییرانی دا وه‌ک گه‌لی کورد بۆ پاراستنی ئییران کوششی نه‌کردوه به‌لام به‌داخه‌وه له جیڭای قه‌درو ریزی ئییران پادشا‌خاینه‌کانی به برژه‌ی بومب و گولله‌ ده‌ست خو‌شانه‌ی گه‌لی کوردیان داوه‌ته‌وه.

به داخه‌وه به هو‌ی بی باری و ناشایسته‌ی شا‌کانیشه‌وه کوردستانیان به سه‌ر ولاته‌ بیڭانه‌کان‌دا به‌ش کردبۆ هه‌ر ته‌له‌ که و پیلانیک که بۆ کورد بوایت به‌ر له بیڭانه‌کان ده‌سه‌لات‌داره ئییرانیه‌کان له حه‌ق نه‌شناسی هه‌موو گیان‌بازیه‌کانی کورد که بۆ ئییران له سه‌ره‌تای میژووه‌وه کردویه بۆ پارستن ئییران له بیریان برده‌وه و ئییران بۆ له ناو بردنی کورد خه‌ت و نیشان‌دان به بیڭانه‌کان ده‌ستی بالای هه‌به‌وه.

ئاسه‌واری وا له سلیمانیه‌ دوزراوه‌ته‌وه که له به‌رده و ته‌وه‌ر و خنجه‌ر و نه‌یزه و ده‌روش و بریک پێداویسته‌کانی ژبانی نه‌و سه‌رده‌مه‌ درووست کراوه‌ زۆرتر نزیکه‌ به

ئاسه‌واره‌ په‌یدا بووه‌ کانی سه‌رزه‌وین فه‌له‌ستین لێره‌دا تارا ده‌یه‌ک روون و ئاشکرایه‌ که‌ گه‌لی کورد له‌ سه‌رده‌می به‌رد (ئه‌سه‌ر چه‌ره‌) له‌ گه‌ل قه‌ومه‌ کانی دیکه‌دا ئاشنایه‌تی و هات و چووی له‌ گه‌ل قه‌ومه‌ کانی تر دا بووه‌ یان به‌م جوړه‌ که‌ بڕیک له‌ میژوونووسه‌ کان که‌ خه‌تی بزماری ئه‌ناسن.

ده‌لێن له‌ کیوی گوتی (جودی) که‌ ئه‌مڕۆ له‌ ژێر ده‌سه‌لاتی تورکیادا هه‌یه‌ ئاسه‌واری دوزراوه‌ ته‌وه‌ که‌ ناوی کچه‌ که‌ی چه‌ز هه‌تی نوح سه‌روه‌ بووه‌ و که‌ شتی که‌ی نوح له‌ کیوی گوتی (جودی) نه‌ستوه‌ ته‌وه‌ که‌ له‌ قورئانی پیرو زدا له‌ به‌ر ئه‌وه‌ که‌ ئه‌ره‌ب له‌ ریزمانیدانیه‌ به‌ کیوی جودی ناوی لێی براوه‌. ^۱ بۆیه‌ ئه‌م باسه‌ میژوویه‌م هاورده‌ پێش که‌ گه‌لی کورد هه‌ر له‌ سه‌رده‌مه‌ تا کووئێستا هه‌موو به‌ سه‌رهاته‌ کانیان هاورده‌وه‌ به‌ شیوه‌ی پهنده‌ و ده‌س پشت تا پشت تا ئێستا به‌ گه‌لی کوردیان له‌ هه‌ر مه‌ترسی یه‌ک بۆمان شتیکیان داناوه‌ که‌ ئه‌گه‌ر هه‌ر ئه‌و رووداوانه‌ که‌ قازانجی تێدا یه‌ یان زه‌ره‌ر کورت ئاسان بۆمان روونیان کردوه‌ ته‌وه‌ پێشینیان کورد هیچ ناموژگارییان بێ که‌ لک نه‌بوه‌ به‌ لکو به‌ روداوی ناپه‌سه‌ند وایان به‌ چاو دیوه‌ بۆیه‌ ئه‌و باسه‌ یان له‌ چوارچێوه‌ی به‌یت دا داتاشیوه‌ و به‌ شیوه‌ی جوان نه‌خشان دیوانه‌ و تام چێژی تاییه‌ تیان پێ داوه‌ تا وه‌ک ورده‌ چیرۆک و په‌خشان و به‌یت بمینێته‌وه‌ لای من وایه‌ که‌ بینه‌وه‌ خۆناسینی و به‌ره‌مه‌ کانی کورد زیندوو بکه‌ینه‌وه‌، با که‌میک ده‌ست و بازوی لێ هه‌لمالێن له‌ خۆمانه‌وه‌ ده‌ست پێ بکه‌ین نه‌ک زانابین له‌ میژوو به‌یت و باووی کوردی ته‌نیا ئه‌وه‌ مه‌رج نیه‌ ئه‌بێ به‌یت و باوه‌ کان هه‌موویان که‌ به‌ ناڤه‌وا

زیندوو به چال کراون به شیوه‌ی کوردانه می‌شکمان زاخا و بکه‌ین با خۆمان لهو
شوپه‌سوارانه‌ی که به جلله کوردیه‌کانه‌وه و جامانه و چه‌تفه و لفکه و سۆرانی له کاتی
شه‌ردا مرو‌ف له‌رزه له گیانی نه‌نیشت له ریگای شوپه‌سوارانی کورد ئێمه‌ کویریان نه
که‌ینه‌وه چه‌ن خوشتر و جوانتره که چینی زانایانی کورد له خۆیا نه‌وه ده‌ست پێ بکه‌ن
ئه‌وسا رچه‌ شکینی ئه‌وانه بین که له به‌یتو باوی کوردی ناموون.

ئێمه‌ نابێ چاوه‌نواری ئه‌وانه بین به‌لکو ئه‌بێ خۆمان به هه‌ر شیوه‌یه‌ک به‌شدار بکه‌ین
ئه‌وه‌ ده‌زانین که ئه‌ده‌ب و فولکلۆری نه‌ته‌وه‌که‌مان چ تامینک و له‌زه‌تیکه‌ی هه‌یه، رووداوه
دل ته‌زینه‌کانی کوردی گوێ هه‌ر له‌ خه‌و پنا که‌ووتوی رانه‌چه‌له‌ کینن مندا له‌کانی کورد
هه‌ر له‌و روژه‌ی که ده‌چه‌نه‌ ناو بېشکه‌ی جوان و ره‌نگین به‌ ده‌سترازه‌ی سه‌وز و سوور قاچ
و ده‌ستیان ده‌به‌سه‌ریته‌وه‌و میرووی بازی به‌سه‌ردا شوپه‌ ده‌کرێته‌وه‌ ده‌که‌وێته‌ نیوی گه‌لانیان و
ناشنای له‌ گه‌ل ئه‌و بالووره‌ دایکه‌وا به‌ لایه‌لایه‌ دلی پر له‌ سۆز و کۆلی که له‌ دووری برا و
باوک و کوشتن خزمه‌کانی ناو ئه‌بات دلی هه‌ر دل په‌روشی و جوش کۆل دینن و له‌و روژه
مندالی کورد ده‌بیته‌ گوێ رایه‌لی ده‌نگی دایه‌ پیره‌ و باپیره‌ و دایکی که له‌ نیوه‌ شه‌وان
به‌چه‌رینی لایه‌ لایه‌ و ناو که‌سه‌ کوژراوه‌کانی ده‌ماری تو‌له‌سه‌ندن له‌ نیو دلی ناسکی
کوژپه‌که‌ی مۆر ده‌کا و کاتی که‌وته‌ گرو‌گال ورده‌ورده‌ هاته‌ قسه‌کردن به‌ به‌سه‌ر هاتی ئه‌و
سه‌رگۆزه‌شخانه‌ وابه‌سه‌ری باوکو دایکی هاتوو له‌ کاتی دووباره‌کردنیان مندالی کورد
دلۆپه‌ی فرمیسک دێته‌ ژیر چاوی و خه‌وی لی ئه‌که‌وێت و دوا روژ له‌ دلپا ریشه‌دانه‌ کوتی
و بو‌مافی ره‌وای گه‌له‌که‌ی وابه‌ناپه‌وا زه‌وت کراوه‌ به‌ ئازایه‌تی بیر له‌وه‌ ده‌کاته‌وه‌ که یا

کوردستان یا نه‌مان بویه تا ئیستا به‌و هه‌موو کاره‌ساته‌ دڵ‌ته‌زینه‌ وای به‌سه‌ر کوردیان ه‌اوردوو‌ه‌ د‌وژمنانی کورد ه‌ه‌ر نا‌ئومیدن و کوردیش وه‌ک شووشه‌ وایه‌ ه‌ه‌رتا بشکێ تیژتر ته‌بیت که‌ وایش بووه‌ به‌یت و باوی کوردی و فولکلۆری کوردی ه‌ینده‌ زۆره‌ که‌ وه‌ک ه‌ه‌ویر ئاوی زۆر ته‌خواته‌وه‌ که‌ وای بوو ه‌ه‌ر که‌س به‌ پهی ئه‌رکی شانی ته‌وانه‌ بگه‌ڕێ له‌ ته‌ستو چون ه‌ه‌یران و به‌یت و باو و فولکلۆر و - په‌خشان ه‌ه‌ر کام ه‌ه‌زاران لا په‌په‌ی ته‌وی که‌ له‌ باره‌یه‌وه‌ بنووسری لێره‌دا من ته‌نیا مه‌به‌ستم له‌ ئاشیره‌تی کورت و ساده‌یه‌ که‌ له‌ ه‌ه‌ر باخی گ‌ولی بچنریت و سه‌رینک له‌ باغچه‌ گ‌ه‌وره‌کانی فه‌ره‌ه‌نگی کوردیمان دا‌بیت چون تانیستا ده‌یان کتیب له‌ باره‌ی فه‌ره‌ه‌نگ و به‌یتوبای کورده‌واریه‌وه‌ نووسراوه‌ته‌وه‌ و پاش ته‌وانه‌ ه‌یشتا زۆربه‌ی فولکلۆره‌ کوردیه‌کان نه‌خراوه‌ته‌ سه‌ر لا په‌په‌ی کتیب.

«ئاھەنگی زەماوەند و ھەڵپەڕکی کوردی»

ھەروا که بەیتو باوھەکانی تر بۆمان رووێه که گەلی کورد ھەموو بەیتەکانی له میژوو دەستی پێ کردووھە یانی لەنۆ تا شەش ھەزار سال پێش تا دوو ھەزار سال پێش، بێ گۆمان ھەڵپەڕکی کورد یە کێکە له داب و نەریتە کۆنەکانی کورد که ئەگەریتەوھە بۆ سێ تا چوار ھەزار سال پێش چونکە ھەڵپەڕکیەکان کوردی چەن جۆرە یان سوپاس له ئەھورامەزدا بووھە وەک زیکر دەرویشەکانی ئەمرۆ ئەمە له کتییی مەزەدە یەسنا و دەقەکانی ئەدەبی کوردی بە وردی باسی لێ کراوھە و ئێران باستان و تاریخ ماد و ... و ھەڵپەڕکی کوردی ھێچ پەیوھندی تری بە میللەتانی دیکەوھە نیه گەرچی ولاتە دراوسیه‌کان و یان تیکەل بوونی بێرێک لەوانە ھەڵپەڕکی کوردیان تا رادە یەک کەم رەنگ کردووھە تەوھە بەلام پەیدا بوونی ھەڵپەڕکی کوردی بۆچی و بە چ بابەتی بووھە؟ فەلسەفە یکی دور و درێژی ھە یە که تەنیا ناماژە یکی کورتی پێ دەکەم.

باش وایه که بزانی هه‌له‌په‌رکی و شادی ده‌هول و زورنای کوردی له که‌یه‌وه ده‌ست پێ ده‌کات نه‌گه‌ر چی هه‌شتا نه‌م باسه و به ته‌واوی روون نه‌بووته‌وه و کاری ته‌نیا که سینگ نه که پووستی به کۆپی زانیاری باش و بی لایه‌نه چونکه نه‌مانه نه‌بی هه‌مۆیان به به‌لگه میژوویه کان روون بیه‌وه.

نه‌م هه‌له‌په‌رکی کوردیه هه‌روه‌ک باقی داب و نرته کان کورد نه‌گه‌رته‌وه بوو سه‌ره‌تاری په‌یدا بوونی ئینسان (مروڤ) که بوو درێژه پێدان به ژیا‌نی رۆژگار.

نه‌گه‌ر چی بو پێک هه‌نان و رێک هه‌نان دوودانه هاوژین نه‌م زه‌ماوه‌نده و شادیه پێک هاتوو به‌لام هه‌له‌په‌رکیه که چون جینگه‌ی خۆی له‌م شادیه کردوه ته‌وه جینگه‌ی باسه چون نه‌گه‌ر به وردی سه‌رنجی بده‌ین زۆر رۆداوه‌کانی میژوو تێدا به‌رچاو نه‌کریت.

هه‌له‌په‌رکی کوردی داستانی قاره‌مانه‌تی و جه‌نگ و سه‌رکه‌وتن و هه‌روه‌ها شکست و باس چۆنیه‌تی شه‌ر له میژووی کۆندا بۆمان روون ده‌کاته‌وه و هه‌ر له ده‌وری حکومه‌تی گوته‌کان و کاسیه‌کان و لولویه‌کان و هۆریه‌کان و ماننایه‌کان و تا ماده‌کان که له زنجیره‌ کیه‌وه‌کانی زاگروس ژیاون پشتاو‌پشت به ئیمه‌گه‌شته‌وه که نه‌ته‌وه‌کانی نه‌ته‌وانه کورده‌کانی نه‌مه‌رۆژین هاتوو. که وا بو نه‌م باسه لیکۆلینه‌وه و توژینه‌وه‌ی زوری پێسته به‌لام کورته‌ باسی نه‌گه‌ر لێ بکه‌ین له هه‌له‌په‌رکی کردن و چۆپی کێشانمانیش چت‌گه‌لێ قاره‌مانه‌تی و جه‌نگ و شادی و هه‌روه‌ها پارانه‌وه له ئاهورامه‌زدا بۆمان روون نه‌بیه‌وه و هه‌ندی له پسه‌پوران میژوو نووس وه‌ک پرفسۆر مینورسکی و سپایزار نه‌دمونز و دوکتور ئیزه‌دین موسته‌فا ره‌سول: بیرورایان وایه‌ برێک له‌م هه‌له‌په‌رکیانه سه‌رکه‌وتن ماده‌کان به

سەر ئاسوریه کان یا ئاشوریه کان بووه، به لام دیاره که له هەر دهوهرهى حوکومه تیک و له ئێران و کوردستانی ئەرۆژ بووه تا دهوهرهى ئارده لانیه کان بابانیه کان و میرانی سوران و ... هەر کورد خۆی له م سهرزه وینه حاکم بووه و نه گهر چى سوپایى دوزمن داگیرى کرده بى به لام هەر نامویان قه بول نه کردوه و دوزمن نه یتوانیوه حوکم و حاکمى و بیرو راى خۆى به سەر کوردستاندا بسه لمینی.

چون بزمان ده رته که ویت هه لپه رکی کوردی زور به یان له جهنگه وه هاتوه لیره دا نه گهر هەر له ماده وه دهستی پى بکه ین کاتى که ماد له گه ل ئاشوردا به جهنگ دیت که چهند جار شه ریان بووه و جاریش وا بووه ماد شکستی خواردوه.

ئهو هه ئى که دیاره هه لپه رکی ئاههنگى جهنگى و به زم و ره زمى جهنگى تیدا روونه چون ئهم هه لپه رکیه ده لین له سه رکه وتن ماده کان به شیوه ی ره سمى داها توه چون با بو یادگار دوا روژی کورد به مینیتته وه به له زه ماوندو شادیه کانى وا به بۆنه ئى ئه و شادیه وه ده هو ل زور نا وه لپه رکی نه که ن هه لبه ت ته نیا کورد له زه ماوندی تیدا هه لپه رکی نه کرا وه به بو نی جیژنى کوونى ئیرانیه کان و به تایبه ت ئه وانه ئى وا به بۆنه ئى قه ومى کورده وه ریک خرا وه وه ک جیژنى چوار شه ممه سورى و جیژنى میهره گان - جیژنى دروینه و خه له و خه رمان و ... باران و مه رۆ مه لات و ... و زور به ئى هه لپه رکیه کان له شه پوه وه ر نه گیرا وه.

هه لپه رکی کوردی له شه ن کردنى خه له و خه رمان و شکاریش و ده یان جۆى تر له کوردی دا ۳۵ جۆرى هه لپه رکیما ن هه یه ته نیا ۱۷ جۆرى بیره وه رى شه په کانى قه ومى کورده و له بنه ربه ت هەر هه لپه رکی به یادى سه رکه وتنى قه ومه میژوویه کان کورده وه

داهات و ئیمه ئیستا هه‌ر له ماده‌كانه‌وه باس لی ئه‌كه‌ین.

به‌گویره‌ی برینگ له میژوو نووسان، ماده‌كان له کاتێ حکومه‌تی هوه‌خشته‌ره که کوره‌زای دیاکو یه‌که‌مین شای ماد که له هه‌گمه‌تانه (هه‌مه‌دان) نه‌پرۆژ پێته‌ختی دامرزانده‌وه که هوه‌خشته‌ره توانی به‌سپای بچوک که تازه له جه‌نگی لودیه و میتانی رزگار بژون و هیشتا سوپای ماد خوی له توز و گه‌ردی ئه‌م دوو جه‌نگه نه‌ته‌کاند بوو، توش جه‌نگ له‌گه‌ل ده‌وله‌تی ئاشوور به‌سوپای به‌هیزو ئاماده‌کراو هیرشی هاورده‌سه‌ر ولاتی ماد، له‌م کاته‌دا به‌پرسی و ئازایانه به‌خویان هاتن. و به‌گویره‌ باسی میژووی کورد پێه‌سته‌گی نه‌ژادی ئه‌وه، (نووسین مه‌رحوم یاسمی و کورد و کوردستان. ئه‌مین زه‌کی‌به‌گ - تاریخ ئێران باستان مشیرالده‌وله و ...) ئه‌م جیژنه له‌سه‌ر که‌وتنی ماد و به‌ربه‌ره‌کانی له‌گه‌ل لودیه و لیدیه‌کان (قوسته‌نته‌نیه). که پاش هه‌شت سال شه‌ر ئاخری خۆرگیراو ئه‌وانیش به‌ناو جی‌گه‌ری سه‌رکه‌رده‌ی بابل شه‌ره‌که‌یان و یستان و ئه‌م شه‌ره‌ له‌سه‌ر جه‌نایه‌ت سه‌کایه‌کان و هه‌لاتنیان به‌ره‌و ولاتی لیدیه ئه‌ویش له‌کاتێ ماده‌کان و له‌گه‌ل ئاشوریه‌کان ناکۆک بوون، لیدیه به‌شه‌ر له‌گه‌ل ماد ده‌رکه‌وت ماد هه‌شت سال له‌گه‌ل لیدیه شه‌ری کرد و شکستی نه‌خوارد و بۆ سه‌رکه‌وتن له‌و شه‌ره‌دا بیره‌وه‌ری بۆ داهاتوی ئه‌و سه‌رکه‌وتنه ئه‌م شادیه دایان هینا و هه‌ر سال بو بیره‌وه‌ری ئاهه‌نگی شادی و هه‌له‌په‌رکیان نه‌گیرا.

ئیستا باسی چۆنیه‌تی: هوه‌خشته‌ره له‌فه‌رمانده‌ره‌کانی و یستوه که باسی چۆنیه‌تی شه‌ره‌که به‌کن به‌شادی یه‌وه بو خه‌لکی ماد که ده‌ور تا ده‌وری پایته‌خته که خه‌لکی ماد

کۆئەبنەو و بە شیوەی تیاتر (تاتر) فرماندەرەکان بو شای ماد (هوخشتر) و باس
 شەپە که ئەکەن، بەم جۆرە کارە سات و بە سەرھات و ھەروەھا کەوتنیان و شکست لە
 برێک جار وەک شانۆ (نمایش) دەری دێنن و تەماشایەکان بە کەنین و زەقین و شادی
 چاوەنوارن و ھەروەھا لەم بارەییوە لەوکاتە کە کەرەناو دەھۆل ئاھەنگی جەنگ بوە
 ھوخشترە دەستوری دا بیکەن بە شادی تا لە بیرنەچیتەو و ئیستا ئەگەر بە وردی
 سەرنجی ھەلپەڕکی کوردی بدەین ئەو راستەقینەمان بو دەرنەکەوێت چونیەتی
 فرماندەری شەپکردن رەزمی وەکو جەنگی رەزمی و ئەو بوکە لە ئەنجامدا بە پرۆزی
 ماد لەو جەنگەدا کوتایی ھات و ئینجاشای مادەکان بە بونەئێ ئەم سەرکەوتنە دەستوری
 جیژنی گەورەیی ھفت شەو و ھفت رۆژ شادی بە دەھۆل زورنا و ھەلپەڕکی لە
 سەرتاسەری ولاتی ماد ئەدات تا لە میژووی ئەم قەومە بمینی جا لەم شادیەدا چونیەتی
 شەپەکە و سەرکەوتنی دوپات کراوەتەو و لەوکاتەو تا ئەمڕۆ لە ھەر شادی و
 زەماوەندی لە جیاتی شمشیر دەستمال بە مانای ئاشتی بوە و لەجیاتی شمشیریش بە کار
 براو و پشتاویشت تاکو ئیستا ھاتوو و ھەر بەردەوامە.

له کاتې دوباره کردنه‌وی هم فرمانده‌رانه که ټاهه‌نگی شه‌به‌کیان به و جوړه بو پادشاکانیاڼ گیراوه‌ته‌وه به که‌به‌ناکه و ده‌هول پیشان دراوه و نیستاش هر ټاهه‌نگی نیزامی باوه. چونیه‌تی نه‌زمی نه‌وی سهرده‌سته‌ی شه‌به‌که له فرمانده‌ری تا‌کو ژیرده‌سته‌کانی به شم‌شیر و ناموزگاری بو جه‌نگ که له یه‌ک ده‌سته‌دا چنده‌نه‌فهری ده‌س به ده‌ستی یه‌ک به مانای پشت یه‌ک گر‌تنی و له ژیر چاودیری فرمانده‌ری یه‌ک نه‌فهره

بوڼه که ئیستا هه‌لپه‌رکی کورد چهن نه‌هر ده‌س به یه که وه نه‌دهن و یه کی چوپی کیشه که به مانای فه‌رماندره نه‌و که سه هه‌ر جوړی هه‌ل‌په‌ری دوايه که یان به و جوړه هه‌ل نه‌په‌رن و چاویان له چوپی کیش و سه‌ر چوپنه که چۆن رای نه‌وه‌شینن چوپیه که به مانای شمشیره که لاسای وه‌شانندی شمشیره له کاتی جه‌نگدا و ده‌ست له ناو ده‌ست به مانای یه‌کگر تویی و هه‌روه‌ها چوپی به مانای ناشتی له‌گه‌ل نه‌ته‌وه‌کانی دیکه.

چونه‌تی ده‌س پینکردنی شه‌ر وا بووه که نه‌وه‌ل به نه‌رمی که ئیستا له هه‌لپه‌رکی کوردیدا گه‌ریانی پی ده‌لین ورده هه‌نگاونیان سه‌ره‌تای جه‌نگ که جه‌نگی شمشیر به نه‌رمی له نه‌وه‌لیه‌وه دیاره.

هه‌ل‌گرتنی توند نه‌و هه‌لپه‌رکیه به مانای توندی جه‌نگ و پرزی له شه‌ردا نه‌گه‌ینی و سه‌رکه‌وتنی به سه‌ر دوژمن دا روون نه‌بیته‌وه. نه‌و هه‌لپه‌رکیه وا سی جار که له زه‌وین دا به توندی پی به‌زه‌وین نه‌کوتن به مانای دوژمنان له ژیر پی خستن و خه‌ریکی به‌ربه‌ره‌کانین و به‌ره‌و سه‌رکه‌وتن نه‌چن.

هه‌روه‌ها هه‌لپه‌رکی مایه‌شتی یان ماد ده‌شتی که له ده‌شتی ماده‌کان روی داوه له زوربه‌ی شار و لادیه‌کانی کوردستان باون نه‌م هه‌لپه‌رکیه که له ماهیدشت کرماشان روی داوه و نه‌وان (لیدی‌ه‌کان)^۱ هاتونه ماهیده‌شت (ماد ده‌شت) هه‌ر دویان زۆرکوشت و کوشتاریان بووه و ژنه‌کانی ماد به یارمه‌تی پیاوه‌کان هاتون و پاش چهن‌دی به‌ربه‌ره‌کانی

۱- بیرورای جیاواز هه‌یه‌ده‌لین نه‌و شه‌ره له ماهیده‌شت (ماد ده‌شت) کرماشان له‌گه‌ل ناشوردا بووه.

زۆر به هه‌لوێستی ماد سه‌ر نه‌نجام ماده‌کان سه‌ر نه‌که‌ون و تا سه‌رسنووری لیدییه ته‌چن و ئیستا له هه‌له‌په‌رکی کوردیدا مایه‌شتی پێ ده‌لێن و له‌م هه‌له‌په‌رکیه کاره‌سات نه‌و جه‌نگه بومان رونتر ته‌بیت چۆن بڕیک جار به‌ره‌و دوا ته‌چن و بڕیک جار به‌ره‌و پێشه‌وه. یا جار وابوه بو قریودانی دوژمن پاشه‌کشیان کردوه و ده‌یان ره‌مز و فه‌نی جه‌نگی تیدا ته‌بێرنی چهند جو‌ر هه‌له‌په‌رکی گه‌لی دیکه هه‌یه که له کار و کشت و کال و هه‌روه‌ها له شکاردا هاتوه. نیوی ته‌م شادیه و چۆن له میژووی کۆن له ده‌ورانی گوته‌کان که له پێش ماده‌کاندا بۆون و ته‌مانه بڕیک له کاره‌کانیان به‌شیوه‌ی هه‌له‌په‌رکی ده‌ره‌یناوه و مه‌رج نیه که هه‌مووی هه‌له‌په‌رکیه کوردیه‌کان جه‌نگی بیت. به‌لام بیره‌وه‌ری و بو ریز نییان له سه‌ر که‌وتنی ماده‌کان بو‌دایم له شادیه‌کاندا شیوه‌ی په‌سمی به‌خویه‌وه ته‌گریت تا قاره‌مانه‌تی و نه‌به‌زی و جوامیری له خوو بو‌ردویی ته‌م گه‌له بو هه‌تا هه‌تایه بمینی.

ته‌نیا مه‌رج نه‌وه نیه که هه‌ر که‌س هه‌له‌په‌رپی وایه که لێ ته‌که‌ویت چۆن چوپێ کیش نابێ به هه‌ر جو‌ری مه‌رامی دلیه‌تی هه‌له‌په‌رپی و به‌حیسابی ته‌و سه‌رده‌مه‌ی دابینن ته‌بێ خوی له میژووی چونه‌تی ته‌م هه‌له‌په‌رکیه شاره‌زا بیت نه‌ک هه‌ر فیر بیت و ناوی هه‌له‌په‌رکی کوردیش خراب بکات وه‌ک سمت گێژدان خو به‌پشته‌وه وه له خو‌پایی خوو خستن. هه‌له‌ب‌ت ئیستا ئال و گوری زۆر له هه‌له‌په‌رکیه کوردیه‌کان ته‌بینن.

به‌داخه‌وه هیندی که‌س نه‌زان به‌چاوی سوکه‌وه به‌ته‌م که له‌پوری نه‌ته‌واتیه ته‌نوارن. مه‌به‌ست ته‌وانه‌یه وا به‌چاوی سوکه‌وه له‌داب و نه‌ریتی خویان پشتیان هه‌له‌کردوه له کورد، که ته‌نیا به‌زوان کوردن. و میله‌تی پاک‌ره‌سه‌نی کوردیش قه‌د ته‌وزوله‌کوردانه‌واله

ژێانی ناموباره‌کیان هه‌نگاویان هه‌ل نه‌ ناوه‌و بو کورد د‌ل‌یان نه‌سوتاوه‌ له‌به‌سه‌رهاتی
 چه‌رمه‌سه‌ری و سه‌ره‌سوپی کوردی هه‌زار پشتیان کردوه‌گه‌لی کوردیش به‌ کوردی‌ واله
 بنه‌هه‌ت‌دا له‌ بنه‌ماله‌ی خویری و هه‌ره‌کی‌دا چاویان هه‌ل هه‌ناوه‌ ئه‌م تاقمه‌ بنه‌ماله‌یی‌ک
 هه‌رزه‌ هه‌ل که‌وتون. مه‌به‌ست ئه‌وه‌نیه‌ که‌ فلان که‌سی له‌ بنه‌ماله‌ی کام ئه‌ثیان یان ئاغا یان
 خان بووه‌ و یان هه‌یه‌له‌ راستیدا هه‌ر ئه‌م مالک و ئاغا و ... چ‌ل‌ کاو خوهری ئه‌و
 حوکومه‌تانه‌ بوون وابه‌ خوینی کورد تینویه‌تیا‌ن شکاوه‌ ئه‌م جو‌ره‌ که‌سانه‌ مه‌گه‌ر میژووی
 دوا‌روژی کورد رو‌نی بکاته‌وه‌ چ‌ خه‌یا‌نه‌ت و جه‌نایه‌تی به‌م کورده‌ هه‌زاره‌ کردویه‌انه‌.
 چونکه‌ له‌ خاکی پاکی کوردستان ئه‌ژیا‌ن و له‌ ره‌نج و زه‌حمه‌ت و ئه‌رکی سه‌ر شانی
 کورده‌ ده‌ست پینه‌ به‌سته‌وه‌کان و پ‌ی‌ په‌تیه‌کان به‌ ئه‌و پله‌یه‌ ئه‌گه‌یشتن که‌ چی‌ که‌مترین
 هه‌نگاو‌ی بو کورد و کوردستان هه‌ل نه‌گ‌ردوه‌ به‌ ئار و نه‌نگه‌وه‌ ده‌ل‌ین کوردین له‌ گه‌ل
 بی‌گانه‌کان‌دا ده‌ست‌یا‌ن به‌ یه‌ک ئه‌کرد بو‌گیانی کوردی د‌ل‌ ساف ئه‌مانه‌ له‌ میژووی کوردا
 پ‌یا‌ن ده‌ل‌ین خه‌یا‌نه‌ت‌کارانی خومالی مه‌سه‌ل‌یک هه‌یه‌که‌ ده‌ل‌ین: کورده‌ به‌لام کورته‌.
 دوا‌که‌وتوی کورد زو‌رت‌ر ئه‌و نا‌کوردانه‌ن که‌ له‌ قاره‌مانه‌تی و ئازایه‌تی و سه‌ربه‌رز‌ی و
 هه‌زاران شتی به‌ نرخ‌ی تر ئا‌گایان نیه‌ تا و‌یژدانی ئه‌ویه‌یا‌ن بی‌ت لانی که‌م له‌ داب و نه‌ریتی
 ده‌وله‌مندی کورد پشت نه‌که‌ن پ‌یا‌ن وایه‌ ئه‌گه‌ر به‌م کرده‌وه‌ فولکلوریه‌ ره‌فتار که‌ن له‌
 که‌سایه‌تیا‌ن که‌م ئه‌بی‌ ئیستا له‌ شادی و زه‌ماوه‌ندا له‌ کورده‌واریدا ده‌بینن بر‌یک ره‌قس
 ده‌که‌ن ئه‌م تاقمه‌ نا‌کوردانه‌ له‌ راستی‌دا له‌ هه‌ر کو‌ی بی‌ت له‌ بنه‌ماله‌یه‌ک خویری و
 سه‌ره‌سه‌ری هه‌ل که‌وتون ئه‌گه‌رچی‌ به‌ قه‌ولی بر‌یک له‌ بنه‌ماله‌ی فلان ئاغا و ... بوون و یان

هه‌ن به‌لام پێناسی خویان ون کردووه و یان لاسای که‌رن ده‌یانه‌وی خویان به‌ پێشکه‌وتو به‌ قه‌له‌م به‌دن. نه‌وه‌للا وانه‌ له‌ لای بریه‌ک لێزان و خاوه‌ن فه‌ن و قه‌له‌م به‌ده‌ست به‌ خویری به‌نه‌رته‌ ئه‌ژمێرن و به‌ حیساب دین چۆن هه‌ر نه‌مانن که‌ فره‌هه‌نگی ده‌وله‌مهن‌دی کورد پێ شل ده‌که‌ن و به‌ بێگانه‌ په‌ره‌ستی رو نه‌که‌ن نه‌و شتانه‌ و نه‌مڕۆ له‌ کۆمه‌ل‌داتازه‌ باون نه‌ ئیسلام و نه‌ که‌سی و ابونی له‌ پیاوه‌تی برددبێ که‌م په‌سندیان ته‌کات نه‌و ناکوردانه‌ و اجل و به‌رگی کوردی و زوانی کوردی به‌دوا که‌وتوی ته‌زانن و به‌ شه‌رمه‌وه‌ قسان ده‌که‌ن ئایا ته‌مه‌ به‌ مانای ته‌وه‌ نیه‌ که‌ له‌ دایک و بابی خویان نین و زولن. بێ ته‌وه‌ له‌ فه‌لسه‌فه‌ی زوان و فره‌هه‌نگی بێگانه‌کان شتی بزائن. ته‌نیا لاسای که‌رن کاتی لێان ده‌پرسی خویان له‌و کرده‌وه‌دا داماو ته‌بن ته‌نیا بو‌ خو‌ زل کردن رواله‌تی بو‌ه هیچی تر.

نه‌و که‌سانه‌ وابه‌ ره‌قی و هه‌ر کرده‌ویه‌کی ناکوردانه‌ پێان خوشه‌، له‌ راستیدا چاویان له‌ دیتنی فره‌هه‌نگی کورد کویره‌ و دل‌ و ده‌رونیانیشی هه‌ر کویره‌ دوژمنانی گه‌لی کورد هه‌ر نه‌وانه‌ نین و ماڵی کورد و مندالی کورد و ... له‌به‌ین ته‌به‌ن و یان ده‌ربه‌ده‌ر و گوشت و بر ده‌کا و خوینی کورد نه‌مژن نه‌وانه‌ نابێ چاوه‌ نواری چاکه‌ت لێان بێت و دوژمن ناوی به‌ خوینه‌تی به‌لام نه‌و زوله‌ کوردانه‌ چۆن بو‌هه‌ تاهه‌تایه‌ تا مردنی نه‌نگینیان پشتیان له‌ گه‌لی کورد هه‌ل‌ کردووه‌ نه‌وانه‌ دوژمنانی ناوی ماڵن بو‌ کورد چۆن له‌م خاکه‌ کورده‌دا پ‌ژاون به‌لام هیچ کرده‌ویه‌کی کوردانه‌یان نیه‌ له‌ داب و نه‌ریتی باب و باپیره‌ خویان حاشایان کردووه‌ چۆن زیندووی هه‌ر میله‌ته‌تی به‌ فره‌هه‌نگ و داب و نه‌ریتی نه‌و میله‌ته‌ زیندوه‌ ته‌گه‌ر بفه‌وتی به‌ مانای له‌به‌ین چونی نه‌و میله‌ته‌یه‌ نه‌و که‌سانه‌واله‌ ده‌ستوراتی باب و

باپیر گهلی کورد روی کرژ نه که نه وه کورد نین. چۆن نه مانه نه بنه هوئی دواکه وتنی نه م
میلله ته و دلسوز نین له سه ره تای میژووی کورده وه زۆر بۆن که کوردیان وابهم رۆژه
خستوه مه گهر هه ره و کوردی نو هه زار ساله ئی نین که لاپه ره کانی تاریکی میژوویمان
به بریقته ئی شمشیر روون کردوته وه و ده یان جار که وتوه بهر چه رخی چه مه ری رۆژگار
دیسان چه رخی له چه مه ر برپوه و هه ره نه به زتر و نازاتر هاتوه مه یدانه وه و له بهر گیژو
لولی رۆژگاران تهنگو چه له مه کانی رۆژگاری تی په ر کردوه و کورد له نازایه تی و
جوامیری و هه روه ها مل نه دان به زولم ناوینکی به ناو بانگی هه یه.

هه ره له سه ره تای ئاده میزاده وه تا نه مرق خویان خاوه نی فهره هه نگ و میژوون و سه ر
به رز له ناو میلله ته کاندانا سراون له هه ره سه رده مینک واییمه نه ژین که درێژه ده ری میراتی
په ره شانو شکوئ کوردین و جاحی کویر بکه ینه وه و ده بی ئیمه له داب ده ستور و به یتو
باوی میلله ته که مان و هه روه ها ئاسه واره کونه کان به به سه ته و مه قام و په خشانی کوردی به
گشتی هه مو کرده وه کانی کوردی بپاریزین هه موکار و فهرمانی له ژیانماندا له میژووی
کوردی به هه ره بگرین نیشتمان په روه ری په ک ره نگ بوونی کوردانه بیت هه ره له سه ره تای
ژیانمانه وه بایه خی باشی بو دابین و پاک داوینی ناموس و شه ره ف بانی هه مو
نه رکه کانی ژیا نی هه ر کوردی ریشه دار بیت هه ره وه کو هه له په رکی گهنم و جو و ئیستا نه مه
کرده وه په کی راسته قینه ئی میلله ته بو نه وه ژنانی کورد چاو تر سینه ری بیگانه کان بن نه بی
هوشیار و ناگامان له خۆمان بیت تا له م گیژه لولی رۆژگاردا که له هه ره رووداوینکی
چه رخی بیستم دا خۆمان له بهر شتهای بی بایه خ که له که سایه تی هه ره که سینک که م

ئه کاتهوه و چون ئهوان سواريان سواره ئهبن ئيمه ئاگامان له خوومان بێت.

جه نايهت کارانی خوومالی نه بین له جاران چاکتر و پاکتر پارێزگاری له هه مو
 ئاکاره کانی کوردی بکهین تا کو له مه زیاتر له ژیر پێ نهچین کوردی ره سه ن قه د ژيانی
 سه رشوپی قه بۆل ناکات و له داب و نه ریتی خوێ حاشا ناکات. به داخه وه ئيمه ی کورد
 له رابردوی خوومان ئاگاداریکی وامان نیه چونکه له و تورکیا و سوریا و ئیراق هه زاران
 پیلان و فیل بۆ گه لی کورد ئه کهن تا له فهره هنگی خوومان بێگانه بین و له رادیو و
 ته له ویزیون دا به ته واوی ده ست به سراوین و له داب و نه ریته کان باس ناکهن باشت ئه وه یه
 خوومان بیر له چاره نووسی خوومان بکهین ئه وانه ی وا خاکی پیروزی ئیران و کوردستان
 به ئيمه سپاردوه له هه ر بابه تیکه وه پارێزگاری بکهین و به باشی ئه رکی سه ر شانی خوومان
 به جی بێنین تا کو ئه وانه ی بو هه تاهه تایه له دنیا ی روون مال ئاوايان کردووه ناو نیشانی
 ئه م میلله ته له لاپه ره کانی میژوو که م ره نگ نه بێت. ئایا ته نیا به وه ی که کوردی بدوین یان
 ئه بنی ژيانمان کوردانه بێت. کوردی شیاو ئازا بزانی چ به سه ر خاک و ولاتی و گه له که ی
 دیت و نابی شاهید بێت، ئه بنی خو ی له هه مو رووداوه کانی به سه ر هاتی میلله ته که ی
 به شدار بێت و بزانی که میلله ته که ی له هه ر لایکه وه که لی پێ ئه که ویت ئه و کورده که لگیر
 بێت به قه ولی ماموستا هه ژار فره مویه تی به کوردی بژین به کوردی به مرین.

به شتی شیوهن و چه مەری و سەرە فووشی له کوردستاندا

ئەگەر چس له ناو هەر قوم و میلله تی وا خوی داب و نهریتی تاییه تی هه یه به لام گه لی کورد هەر وه ک باقی روداوه کان و به سه رهاته کان جیاوازی له گه ل میلله ته کانی دیکه دا زۆرن.

بنی گۆمان گه لی کورد به شه دارتر له هه موو گه لانی زیندووی جیهانه چون کورد له روداوه کانی رۆژگار شه ر و سه رگه ردانی مال وێرانی چه ره مه سه ری زۆرتری به خویه و دیوه که به بۆنه ی بریک له روداوه کانی رۆژگاره وه ره نگه له نه ته وه کانی دیکه ش هەر به شیوه ی داب و نهریته کان کاره ساتی زۆرتری پێوه هه یه هه ره ها که بۆمان روون بوه ته وه که کورد له درێژای میژوودا روی ئاسوده ی به خویه وه که متر دیوه جگه له ده ره ده ری چون سه ر شوپی به خوی ناسه لمینی و بو ئازادی گیان و مالی به خت کردوه گه لی به

شانازی ده‌زانی که قه‌د له بیر ناچیت‌ه‌وه له ناوچه کوردستاندا کاتی که سی ده‌مریت ته‌گه‌ر جوان بی‌ت و شوپه‌ سواریان له ژن یا پیاوی ئازاو جوامیرو ناودار بی‌ت ئاهه‌نگی تاییه‌تی بۆی سازده‌ کریت ته‌و بنه‌ماله‌ ژنه‌کان یان یانی خزم و که‌س و کاری نزیک‌ی په‌لکه‌ی بۆ ته‌برن و له‌ سه‌ری جلی مرده‌وه‌ که دای ته‌خه‌ن و سه‌رگونیان له‌ کاتی شیوه‌ن زامداری ته‌که‌ن و جلی ره‌ش له‌ به‌ر ته‌که‌ن و به‌ لاوانده‌وه‌ بالوره‌ و پۆ پۆ که‌ دلی هه‌ر دل په‌ره‌وشیک به‌ کول و جوش دیت و پیاوه‌کان به‌ سه‌ر جل و به‌رگی مرده‌وه‌ که‌ وا داخراوه‌ سه‌روین و کلاو و ده‌سمال و پوزه‌وانه‌ی بۆ دانه‌خه‌ن به‌ مانای ته‌وه‌یه‌ که‌ له‌ پاش توکی به‌ ئیمه‌ ریگه‌و رچه‌ی ژیان و پیاوه‌تی بلی و یان ئیمه‌ به‌ بۆنه‌ی تووه‌ پیاوی ناودار بۆین و جلی مرده‌وه‌ که‌ ته‌واوی هه‌ر له‌ سه‌روینه‌ که‌ی تا خه‌نجه‌ری به‌ر شالی دای ته‌خه‌ن و ژنان به‌ لاوانه‌وه‌ی سوارچاکی و جوامیری و نه‌ترسی و ئازایه‌تی ته‌ی لاوینه‌وه‌ و ته‌گه‌ر له‌ شه‌ردا کوژرابی‌ت به‌ سۆزی نیشتمانی پی‌دا ته‌لین که‌ ژنه‌کان به‌ نۆره‌ نۆره‌ له‌ ده‌می یه‌ک به‌ گریان‌ه‌وه‌ ته‌سیننه‌وه‌ یان چه‌مه‌ری بۆ ته‌گیرن وه‌ک ئاهه‌نگی ئاشورای ته‌مروژی شیعه‌کان - و سه‌ره‌موری ته‌م به‌یتانه‌ به‌ بالای ته‌پۆن به‌ سۆزی ده‌روونه‌وه‌ و گریان‌ه‌وه‌ ده‌لین: برا شمشیر کوروژه‌ که‌م رۆ - برای هه‌ل که‌وتو و لینه‌اتۆم رۆ - پیاوی ناوی که‌له‌ پیاوانمان رۆ - وی رۆ برارۆ دایکه‌رۆ باوکه‌رۆ خویشک و براؤ گشت که‌سم رۆ و ته‌م شیعرانه‌ ده‌لین که‌ لاوانده‌وه‌ی سوار چاکیه‌:

سوار هه‌ئێ سوار هه‌ئێ نه‌ترسم رو

له ئوردو براو تورمه پوشم رو

سوار سوار بو وه په‌نج وه شه‌ش

بیژن سوار بو خاوه‌ن ئه‌سپه ره‌ش

سوار سوارگیر که‌فته دواوه

که‌للای پیکیاوه هه‌ر له هه‌واوه

ده‌لال بانگ نه‌کا به‌ده‌نگی زولال

خوێشک بێ برا بکه‌ن زینده چال

وه جار و بار وا بووه که خویان له قور ناوه و به ده‌نگی بالۆره‌وه ناو که‌س و کاری
جوانه‌مه‌رگ و ئازایان بردووه هه‌ر وه‌ک ده‌نگ کی‌شان پیاوان ده‌نگی هۆره جارێش وا بووه
له ناو چه‌مه‌ری دا واوه‌یلا له سه‌ردان براله‌رو براله‌رو ئه‌لێن نه‌گه‌ر هه‌ر که‌س نه‌و کاره‌ ساته
ببینی خوی دلی به‌کۆل و جوش دیت و بێ خوشه‌ که به‌ ئازایه‌تی بمری و به‌ جوامیرانه
بژیت تا له‌ کاتی مردن دا جینگه‌ی ئاخ و فه‌غان بیت و نه‌گه‌ر ژیا‌نی به‌ سه‌ر شو‌پی و

نامەردی و بێ باڵەخی بێت هەر له زیندوویش به مردو حەسێب ئە کریت و مەردانە ژینی
 ئە کاتە پیشەیی ژایانی ئەم ئاھەنگە له راستیدا ئامۆزگاریە بۆ زیندووەکان و مەبەست له ژن
 و پیاو نیە مەبەست له مەردانە ژیان کردنە مەبەست له ئازایەتی و سەر بەرزێ و سەر
 بەستیه له خۆ بوردن بۆ ژایانی بێ زلم و زۆر وەک زانایان و شائیرەکان فەرمویانە:

مەگەر نەت بیستووێ زانای سەرزهوین

مەردانە بژی نەک حیزانە ژین

ئومری کورتم دێ پر بۆ له شانازی و شەرف

ئومری درێژم دێ نەنگ و بێ هەدەف

مەردێ ئەگەر کاری به نامەردانە

باری سەر باری هەموو دەردانە

«ماموستا هەژار»

هەزاران موچیارێ لەم بابەتەووە زۆر کەس بۆون کە لەم رۆداووە و چار پێ کەوتنە
 بیریان له بێ باڵەخی خویان کردووەتەووە و بۆیان رونه مردنە کەیان نەنگە بۆ دوو جاریش و
 یان هەر ئیستاش مردوون.

له کوردەواریدا لەم کارەساتە وا به سەر هاوسێ کەیان هاتوووە لەم بارەووە خویان به
 بەشداری ئەزانن. رادیو کۆک ناکەن و مەلەن سێی ناکەنەووە و زەماوەند ئەگەر له پیشە و بێت

ئەيخەنە دواجار و لە سەر تاشين ريش تاشين تا ماوەيک لە بەر ريزى بۆ هاوسىيەتى و خزم مردووە کە خۆپاريزى ئەکەن و ژنان سەر لە خەنە ناگرن و پاش چل روژ لە بنەمالەى مردووە کە يان دوو پياو لە گەل دوو ژن لە کەس و کارى مردووە کە ئەچنە مالى ئەو هاوسىيە لەو دىھاتە يان ناوچە و کەسانى نزىک والە بەر ئەوان نازىيە تيان گروووە لە ئەوانە مالى ئاوايى لىان ئەکەن تا نازىيەتى بشکينن و لە خەلکى ئاوايىيە کە چەند کەس ريش سىي ئەچنە مالى خاوەن مردووە کە بۆ خولکى ريش تاشين و سەر تاشين و سەر و ريشيان ئەتاشن و جار و ابو ژنان لە بەر هاودەردى کو ئەبنەو و مالى کەس و کارى ئەو مردووە سىي ئەکەنەو و ئەگەر لە ئاوايى يان ئەو ناوچە زەماوەند بوایە لە بنەمالەى مردووە کە ئىزنيان ئەگردد و يان چاووشەکان بەدەھولە کە يانەو دەچوونە بەر مالى بنەمالەى مردووە کە - کە بەدەستى چەپى لى ئەدات بە دەھولە کە و خاوەن مردووە کە - لە بەر پەزەماندى هاوساکەى ئىزنى شادىيە کەى ئەدات و لە بەر ئەو کە هاوسىيەکان بەشداری ئەو زەماوەندە بکەن ئەچوونە ناو زەماوندە کە دەورى هەل پەريون و ئەمەش بومان روون ئەکاتەو کە ئەم مىللەتە چۆن مافى هاوسىيەتى و هاومالى بە چ شىوەيەک جى بە جى بوو و چۆن ريز و حورمەت يان لە يەک گرتوو و چۆن رىنگەى پياوەتى و هاودەردى دەزانن ئىتر ئەو کە تايى روژ مالى هاوسىيە چىشت لىيان بۆ مالى خاوەن مردووە کە و ھەروەھالە کاتى فاتىحە خوانى ھەر مالى ئاويک ئەواتە مالەو و خەلک ژن و پياو تا پادەيەک هاودەردى ئەکەن بنە مالەى مردووە کە بە راستى بويان سەبوورى دىت ئەمە لە کاتى تەنگانەدا کورد کە خوینی يە کىکە يارى دەرى يە کترن لە روژى تەنگانەدا.

بهشی دلداری و ئه‌ئین

ئهم جۆره داستانه بۆیه له ریزی داستانی باسی ئه‌کریت چونکه زۆرتریان به تایبه‌تی له کورده‌واریدا ته‌نیا رۆداوینکی ساده‌ی ئه‌وئین و دلداری ناگریته‌وه به‌لکو له پال ئه‌وه‌شدا که‌ره‌سه‌یکی تێدا‌یه. که به شینوه داستانی قاره‌مانه‌تیدا به‌دی ئه‌کریت داستانی دلداری کوردی له پال سۆز و هه‌ست و خوشه‌ویستی وه‌فاداری و راستگوی دا جۆریک له نازایه‌تی و فیداکاری ده‌رنه‌خه‌ن ئهم خاسیه‌ته وایان لی ئه‌کات له روی رۆداوه‌کانه‌وه خویان له راستی نزیک ئه‌که‌نه‌وه و ئه‌بنه‌ دو لی قوماوی راسته‌قینه‌وه به‌لکو وا رۆداوی راسته‌قینه‌ی میژوویان هه‌یه که ئه‌یانباته ریزی داستانی میژووی‌یه‌وه بۆ نمونه‌وه فهرهاد و شیرین - و به‌ه‌رام و گول‌ئەندام که ده‌ست نووسه‌که‌ی له موزه‌خانه‌ی بریتانیادا نمونه‌یه‌ک لهم داستانه به شینوه زبانی گورانی هه‌یه له کورده‌واریدا ئه‌گرچی گهلانی

دیکه‌ی ولاته‌ دراو‌سیه‌کان کوردستان داستانی شیرین و فره‌اد به‌ه‌رام و گوڵته‌ندام
 نووسیویانه‌ که چی روداو‌ه‌ که هه‌ر ئیستاش له‌ سه‌ر زه‌وی کوردستان وه‌قایه‌ که روی داوه‌
 له‌ بیستون‌دا که خاکی زگماکی کورده‌ و بو‌ نموونه‌ی رووت‌ر خه‌ج و سیامه‌ندو ته‌زیز و
 کوبرا و ده‌یان که‌سی تر دل‌داری پاک و راسته‌قینه‌ و ناودار که هه‌شتا له‌ سه‌ر زاری کوردن
 هه‌ر ماون ئیستاش له‌ لادیه‌کان ماوه‌ که به‌ هوی هه‌ندی جیاوازی روژگار ته‌م دل‌دارانه‌
 خویان به‌ قوربانی داوه‌ و به‌ یادی خوشه‌ویستی گۆرانی دلته‌زین به‌ گریان‌وه‌ ده‌لین لیره‌دا
 به‌ راستی ته‌وه‌ ده‌ر ده‌که‌وی که ته‌م نه‌ته‌وه‌ پاک ئازایه‌ چه‌نده‌ به‌ نه‌ئین و دل‌داری که ته‌و
 په‌پی سنووری بریوه‌ و قوربانی وه‌فاداری راستی و پابه‌ندی به‌ هاوبه‌شی ژین و ژیا‌نی
 خوشه‌ویستیه‌ هه‌موو داستانه‌کانی دل‌داری کورد تیکه‌له‌ به‌ ئازایه‌تی سو‌زی دلته‌زین و له‌
 خو‌بۆردن له‌ پیناوی خوشه‌ویسته‌دا و په‌یمان بردنه‌ سه‌ر یان له‌ سه‌ر په‌یمان تا ته‌و په‌پی
 گیان بردنه‌ گو‌ر لیره‌دا باسی په‌یمان شه‌رتو وه‌فای میلله‌ته‌که‌مان بو‌ ده‌ر ته‌که‌وی که به‌م
 نه‌ته‌وه‌ شانازی بک‌ری

دل‌داری کورد یا سوز و نه‌ئین خوشه‌ویستی پیشان ته‌دات له‌ سنووری خویدا په‌کینه‌
 له‌ به‌ره‌مه‌ به‌دی‌مه‌نه‌کانی ده‌روون و دی‌مه‌نی مه‌ئه‌ه‌وی ناگو‌ری له‌ ناو کوردا جار وابووه‌
 که دوو دل‌دار به‌ نه‌ینی دیاریان به‌ یه‌گ‌داوه‌ و پیشکه‌شیان به‌ یه‌ک‌تر کردووه‌.

وه‌کو ده‌سته‌س‌ر - ئاوینه‌ - شان - قوچکه‌ و نه‌نگو‌ستیله‌ یا ته‌ترو کلکه‌وانه‌. و به‌م جو‌ره‌
 به‌ یادی ته‌و هه‌ناردنه‌ی شی‌ع‌ری هه‌له‌سته‌وه‌ و تیکه‌ل گۆرانی کردووه‌:

یادگاری دۆس چه‌نده‌جوانه
 یان شیشه‌ ته‌تره‌ یان قۆچکه‌^۱ و شانە
 یادگار یه‌ که‌ت ها به‌لامه‌وه
 وه‌ک مه‌له‌م نه‌ینم به‌روی زامه‌وه

ده‌سه‌سه‌زه‌ که‌ت سێ گۆل چه‌بیبی
 بۆمی بنیره‌ هامة غه‌ریبی
 یاخوا هه‌لی که‌ی با که‌نی لاروایی
 با له قۆچکه‌ که‌نی بیخا ئاوایی
 که‌م بێ که‌م بچو له ده‌ر مالمانه‌
 با که‌س نه‌زانێ به‌ ناو کارمانه‌
 مه‌ردم وه‌ حه‌قن من و نانه‌ له‌م
 نه‌شره‌ت ویلم که‌ن و ره‌زای دڵ خۆم.

۱- قۆچکه‌ پارچه‌ له‌ هاوین پیاوه‌کان له‌ به‌ر قه‌رچه‌نی خۆره‌وه‌ له‌ سه‌ری ته‌که‌ن ته‌فین داری کچ
 ته‌م دیاریه‌ که‌ به‌ نه‌هینی بۆ کور ته‌ی تیرن پتوه‌ شاد و دڵ خۆشن و له‌ قوڵای سۆزی ده‌روونه‌وه
 حه‌زی لێ ته‌کات و یان ته‌فین دار به‌م شتانه‌ گۆرانی هه‌لبه‌ستووه‌ به‌ ته‌شقی ته‌و شه‌وی به‌ده‌م
 رۆژه‌وه‌ داوه‌ شه‌ونخونی کێشاوه‌.

یان کوږ وتویه:

بیژن وه کال هوپل قژ کال دیده مهس

پیرسني له من بزانی دهر دم چس

جاریش وا بو نم نه ټین و خوشه ویستیه به نه و پیری سنووری خوی گه یشته که به
 بونه ئی ده خالته و دهس تی بردن خزم و کس و کاری نافرته تی داماو یا تفره قه و
 جیاوازی که وتووه به ینان و نه و دوو نه ټین داره تفره و تونا بون و به یه ک شادنه بونه ته وه
 و فهادکوژه کان له کورده واریدا به که سی و دوو دلدار له یه ک جیا بکاته وه پئی ده ټین
 فهادکوژ: نه ټین داران به داخه وه نه که ونه به رگیژ و لولی روژگار وایان لی نه کات که نه بی
 به هو ی گیان باخت کردن نه و دوو خوشه ویسته که چون ده سیان له یه ک نه گردووه تا
 نه ووی بو یه ک مردن که له م باره وه گوتویانه:

نه گهر من مردم بو من مه کن شین

پشتم له قیبله و روم له نازنین

به حسرت یارم لئی میان سه نه وه

نه وه من مردم هره به و داخه وه

نه گهر من مردم وه سیه تی نه که م

تالی له و زولفه بخه ناو کفنه که م

نه‌کا له قیامه‌ت به‌ین به‌ین یادت که‌م

لێره‌دا حه‌مه‌ بێکه‌س، وه‌لی دیوانه‌ و خه‌ج و سیامه‌ند به‌هه‌رام و گۆل‌ئه‌ندام - شیرین و
فه‌ره‌دا که‌ له‌م دوایه‌دا بێی له‌ ئه‌قین‌داران یادێ ئه‌وان و یان خوێنان به‌ میرات به‌ر ئه‌وان
زانیه‌ وه‌ک:

شه‌رت بێی له‌ داخه‌ت بروم نه‌یمه‌وه
وه‌ک بارام له‌ شوون گۆله‌نامه‌وه
له‌ دوائی مرده‌م تیر بوم بکه‌ن شین
من بومه‌ فه‌ره‌دا ئه‌ویش وه‌ک شیرین

له‌م که‌ین و به‌ینی دله‌داریه‌ چه‌نده‌ میهر و وه‌فای نواندۆیانه‌ بۆ یه‌ک بۆ دايم له‌ دنیا بێ
به‌قا مأل ئاوايی یان کردوه‌ و هه‌سه‌رتی شاد بۆون یه‌ک گرته‌یان به‌ ژیر خاک بردوه‌.
لێره‌دا ئه‌وه‌مان بۆ ده‌ر نه‌که‌وێت و رقوون ئه‌بێته‌وه‌ له‌ پێناوی راستی میللته‌تی کورد ئه‌بێ
بیناسین چۆن به‌ ئه‌هد و میهری خوشه‌ویستی خۆی وه‌فاداری کردوه‌ ئه‌گه‌ر چی به
کو‌تایی پێ هاتنی ژیا‌نی ته‌واو بێت ئایا لێره‌دا نامووس‌داری کورد ده‌توانین یه‌ک له‌ هه‌زار
ناو به‌هێن ئه‌گه‌ر ئێستا وا نه‌ماوه‌ ئه‌وه‌ له‌ بێگانه‌وه‌ بو‌گه‌لی کورد هاتوه‌ و چه‌نده‌

لاپه‌ره‌کانی میژوو له هه‌ر باب‌ه‌ تیکه‌وه‌ پ‌ره‌ له شه‌ره‌ف و شانازی و به‌س. ئیستاش ه‌یشتا له لادیه‌کان کوردستان تا راده‌یه‌ک ئه‌وه‌مان به‌رچاو ئه‌که‌و‌یت که مام‌وستای پایه‌ به‌رزی کورد قانع نه‌مر و هه‌میشه‌ زیندوو له دیوانه‌که‌ئێ فره‌مویه‌تی:

د‌لداری لادی سه‌یری جوانه
 ب‌وت به‌یان ئه‌که‌م زورچاک بزانه
 به‌ ج‌وت ئه‌گه‌ر‌ن له ده‌شت و سه‌حرا
 ب‌ئێ دایک و باوک، ب‌ئێ خوشکو برا
 له ر‌یدا ترسی مه‌شکه‌و دوو رشتن
 تاوی پ‌ینکه‌نین تاوی ئاو پ‌ژین
 هه‌تا ته‌مه‌نیان ده‌ دوازه‌ سا‌له
 پ‌ینکه‌وه‌ ئه‌بن ئه‌و دوو من‌اله
 کو‌ر ئه‌ل‌ئێ به‌ کچ وایه نیازم
 گه‌ر ب‌ۆم ر‌ینک که‌و‌ئێ هه‌ر تو بخوازم
 حه‌زت ل‌ئێ ئه‌که‌م سو‌چی خ‌وم نه‌یه
 د‌ل له سه‌ر تو‌یه ده‌سه‌لات چیه

که‌ وا ب‌ۆ هیوا دارم هه‌موو کوردیک‌ئێ ب‌ئێ گه‌رد و د‌لسوز به‌ کاره‌ ساته‌ فولکل‌وریه‌کان و

که له پوریه کان له چه رخی بیستم دا به هه له نه چن لاه کورده کان وا تازه پی گه یشتون
 نه وانه پی وا له داب و نه ریت به یت و باوی کورده واری یاخی بوون و له نه م کورده
 قاره مانه بیگانه بونه ته وه له راستیدا پی ناسیان ون کردووه و یان کزی که سایه تی یان هه نه.
 خویان له قیتی و قوژی دانه نوینن به هیوای ده رختنی داستانه ره سه ن و فولکلوری
 که له پوری نه ته وایه تی کوردی له سه ر تا سه ری ئیرانی پانو به رین.

«گورانی»

گورانی کوردیش یه‌کیکه له به‌شه ده‌وله‌مه‌نده‌کانی که له پوری کوردی و بریک له کوردناسه‌کان گورانی کوردی نه‌به‌نه‌وه سه‌ر سه‌ره‌تای ژیا‌نی ئاده‌میزاد که هه‌ر له‌و سه‌رده‌مه‌گه‌لی کورد به‌کار و شکار ژیا‌نی رۆژانه‌یان و پارانه‌وه‌ی ئایین هه‌ر یه‌ک به‌جوریک ئاهه‌نگی تایه‌ته‌ی خۆیان بووه‌ می‌ژوو روونی نه‌کاته‌وه‌ گه‌لانی سامی و له‌ بابل و که‌ل‌دانی له‌ نه‌ته‌وه‌ی کورده‌کانه‌وه‌ گورانی فیر بۆون و ئیستا‌گه‌لی کورد تا رادیه‌ک له‌ گورانی و هونه‌ردا ده‌وله‌مه‌ندن که سه‌رنجی و لاته‌ بی‌گانه‌کانیان بولای خۆیان راکیشاوه‌ بوه‌یه‌ ئیستا‌بوه‌ته‌ هو‌ی نه‌وه‌ که له‌ یادمانه‌کانی کوردی له‌ ده‌روه‌ی و لات ده‌یان خاوه‌ن بیر و رای له‌و یادمانه‌ به‌شداری بکه‌ن جا له‌ به‌شه‌کانی ئه‌م کتێبه‌ هاته‌وه‌ که‌ چۆن گورانی کوردی سه‌رنجی بی‌گانه‌کانی به‌رو لای خۆی راکیشاوه‌.

به داخه‌وه ئیستا برێک له هونه‌رمه‌ندانی کورد گورانیه‌کانی کوردی ته‌به‌نه‌وه سه‌ر فارسی و تورکی و ئه‌ره‌بی یان ئاهه‌نگه‌کانی له سه‌ر به‌مه‌ی کوردی ته‌یگورن ته‌م تراژدییه‌ جیگه‌ی مه‌ترسیه‌ بو ته‌یکچونی ئاوازه‌ به‌سه‌نه‌ کوردیه‌کان چۆن ته‌نیا ته‌و تاقمه‌ی که‌ له‌ ناو فره‌ه‌نگی هونه‌ری گورانی دا شاره‌زایان هه‌یه‌ که‌سی تر له‌و کار ساتانه‌ نایزانی و ته‌یه‌ته‌ هو‌ی ده‌وله‌مه‌ندی فره‌ه‌نگی بیگانه‌یان برێک تر گورانیه‌کانی کوردی که‌ ته‌نیا شیوه‌ی تاییه‌تی کات و ساتی خۆی هه‌یه‌ له‌ هه‌ر سات و کاتیکدا ته‌ی بیژن ته‌مه‌ش له‌ گرانی و سه‌نگینی ته‌و ئاوازه‌ جوانه‌که‌م و لاواز ته‌کاته‌وه‌ بو نمونه‌ گورانی هه‌ماسی له‌ ناو شادی و - به‌زمی خوشی ته‌ویژری که‌ ته‌مه‌ بو هه‌ر که‌س ته‌زانی ته‌ئسیری نا‌ه‌وای هه‌یه‌ ته‌نیا لیره‌دا مه‌به‌ست له‌ سه‌ر فه‌ل سه‌فه‌ی گورانیه‌ که‌ تا ته‌نده‌زه‌یه‌ک گه‌لی کورد له‌ هوره‌ که‌ هه‌مان (ناهورا) بوه‌ رونه‌ که‌ له‌ جیگای خویدا باس کراوه‌ و شیوه‌ی که‌ به‌ بالوره‌ی ژنان چۆن هه‌ست بزوینه‌ بیسه‌ران چۆن له‌و بالوره‌ بیرته‌که‌نه‌وه‌ که‌ موقوف گه‌نده‌لانه‌ ژین نه‌که‌ن و که‌سێک بن له‌ ناو خه‌لکدا جیگه‌ی خویان بکه‌نه‌وه‌ یان سیاچه‌مانه‌ چۆن ته‌وانه‌ی وا له‌ ناو کومه‌ل ته‌بیسن له‌ سه‌رده‌می بارام چوبین ته‌م گورانیه‌ به‌ جیکایه‌ک به‌رز گه‌یشته‌ و ئیستاش هه‌ر که‌سێک ئاواته‌کانی که‌ له‌ دلایا مابن به‌ بیستن سیاچه‌مانه‌ ژایانی نوی ته‌که‌وته‌ بیرێ و ته‌توانین بلین که‌ گورانی کوردی کۆنترین ته‌ده‌بی فولکلوری کوردیه‌ و ته‌م هونه‌ره‌ له‌ زۆر کونه‌وه‌ په‌یدا بووه‌ و ته‌بی هه‌یج کامی ته‌یکه‌ل و گورانیگاری نه‌که‌ین و نه‌یفروشین تا ته‌ویش نه‌یه‌ته‌ برێک له‌ وشه‌کانی کۆنی کوردی که‌ ئیستا فارسه‌کان بوو ده‌وله‌مه‌ندی فره‌ه‌نگه‌که‌یان خویان لێی که‌لک وه‌ر بگرن ئیمه‌یش بی به‌ش بین. و فولکلۆر ناسان بیرو

رائی جیاوازیان ههیه له باره ئی سه ره تای گورانی کوردیه وه ئهم دوو رایه ههیه هر
 رینچه که گی نه چیته وه سه ره باوه پئی فلهسه فهی چون رای ئهم دوو بیر و باوه په له سه ره
 بناغه ئی چۆنیه تی داها تنی گورانی که هه ندیکیان له سه ره ئه وه ن که سه ره تای داها تنی
 گورانی کوردی له کار و ژیاواری دهس پئی کردنی ژیا ن ئا دمیزاد و هیندی تریش له سه ره
 ئه و باوه په ن که گورانی له سه ره تای جو لانه وه ی ههستی مرو ف به دین و ئایین که به
 دهنگ لا واندنه وه مونا جات ئایینه کان ئه و مه ئبو ودی خو یانه ستایش کردو وه لی ره دا
 مه به ست له سه ره په رستش کردنی - حه فت فریشته چاکیه کان و ... تا داها تنی ئایینی
 زه رتوشت که له پاش به ئا هورا مه زدا له هوره چرین به ستایش خودا بو وه لی ره دا نا بی
 ستایش له بیر به چیته وه چون مرو ف له سه روشت گورانی بو دیت یا ن له خو شی و پیروز
 بو ون به سه رکه ند و کو سپ و گیر و گرفت که به سه ریا زال بی ت و به ئا واتی خو ی بگا ت
 که ههستی دهرونی ئه بز وینیت یا ن له بهر نا هومیدی و دل شکاوی و هه ست به ته سلیم
 بوونی و زه بوونی له به رام بهر ئه و ئا واته که له دلیا دا نه مرکی و به دی نایت و ئی حساسی
 دل ته نگی بکا ت ئه ویش دیسان مرو ف له بهر دل ته نگی نا چار سکا لای دلی به ئا وازه وه
 ده ره ئه بریت. ئه گه رچی هه ندی ده ئین گورانی ها و تا ی جوانیه و گورانی له کا نگای دله وه
 هه ل ئه قولیت. له گورانی کوردیدا یاد ی رو ودا وه کا نی میژوو با سی شه ره کا نی پی شوی
 تیدا ئه بی ن زو ره ئی شیان له گه ل ها و تا یی پی ری دا یه ک ئه گر نه وه و ئه و پی نه ندیا نه که به
 پیژووی جه نجه وه هه یه که ره سه ی گورا نیه که ئه گو پئی و له سو ز و ههستی ها ن دان شی وه ئی
 شی وه ئه گر یته خو ی که ئه بی ت به تازی بهاری وه ک لا واندنه وه و بالووره و مونا جات که

هه‌موو به‌ ده‌نگی تاییه‌تی خۆی به‌لام به‌ جوړیک که نه‌زمی جورا و جوری هه‌یه و هه‌موئ به‌ ده‌نگی به‌رزوه‌ ئه‌لێن داستان و چیرۆکی کوردی به‌شیکه له فولکلۆره به‌ نرخه‌کانی کوردی که نابێ ده‌ستی که‌می بگری و یان پشت‌گویی خڕئ هه‌ر قه‌له‌م به‌ده‌ستی کورده‌ که تا نه‌و که‌سانه‌ و له‌ داستان ه‌کونه کوردیانه ده‌زانن زووترین کات بێته‌ سه‌ر لا‌په‌ره‌کانی بابته‌ کوردیه‌ کانه‌وه‌ چۆن له‌ به‌ره‌می داستان ه‌کانی کوردیدا هه‌ر رووداوی باری ژیا‌نی ئاده‌میزاد ته‌نیا نه‌ به‌لکو ئاواتی ئادهمیزادیش ئه‌خریته‌ به‌ر چاو و به‌سه‌رهاته‌کانی میژوو هه‌مووی به‌ شیوه‌ی داستان داها‌تووه‌ له‌ به‌ر ئه‌وه‌ که له‌ میژووی کۆندا ئامرازی نووسین و یان زه‌وت کردن نه‌بووه‌ به‌لام هه‌موو به‌ سه‌رهاته‌کان له‌ قالبی داستان دا ده‌ره‌اتوون و ئه‌گه‌ر داستانی کۆن به‌راستی گۆی بو‌ شل بکه‌ین بریک مه‌سه‌له‌کانی میژوو و تا ئیستا پسپۆران له‌ سه‌رئ به‌ یه‌ک نه‌گه‌یشتوون سه‌رته‌نجام دینه‌ سه‌ر بیر و رای یه‌ک‌گرتوو وه‌ک بونی ته‌له‌سم - دیو - درنج - و سیحر و جادو له‌ رۆژگارانی چه‌ند هه‌زار سا‌له‌. هه‌ر به‌ ئاسانی وینه‌ی ئاسانی پیشان ئه‌دات. له‌ داستانی کوردی دا ئاموژگاری یه‌ که‌ مرو‌ف به‌ چاکه‌ کردن چۆن جیگه‌ی خۆی له‌ نیو کۆمه‌ل دا ئه‌کاته‌وه‌ و خه‌لک چۆن له‌ ده‌وریا کۆ بوه‌ته‌وه‌ و ئاخ‌ری که‌ سینک که‌ چۆن له‌ به‌ر زلم و جه‌ور هه‌لوه‌ دا ئه‌بێت و له‌ پاش ماوه‌ی ده‌ربه‌ده‌ری سه‌ختی له‌ ئاخ‌ردا چۆن به‌ ساحیب هه‌موو شتی ئه‌بێت و خراپیی ئه‌و که‌ سانه‌ واده‌ر حه‌قی کردوون چۆن چاکه‌ قه‌ره‌بووی ئه‌کاته‌وه‌.

لێره‌دا هه‌م مو‌چیاریه‌ که‌ له‌ گه‌ل خراپه‌کان مرو‌ف به‌ چاکه‌ ره‌فتاریان له‌ گه‌ل بکات تا پله‌ و پایه‌ی خۆت به‌رزتر بێت و دوه‌م مرو‌ف تا سه‌ختی و برسیه‌تی چه‌رمه‌سه‌ری نه‌کیشی

به ئاره‌زو‌ی خو‌ن‌ا‌گات و برێک داستانه کوردیه کان به شیوه‌ی ئه‌فسانه و خه‌یاڵ ره‌نگیان
گه‌ردووته خۆی به‌لام له ئه‌نجام‌دا به‌سه‌ر که‌وتنی مرۆف له گه‌ل ئه‌و هه‌موو دیوه‌زمه‌ی
روژگار ده‌رئه‌که‌وێت له پاشدا هه‌ر مرۆف زāl ئه‌ییت به‌سه‌ر هه‌موو که‌ندو کۆسپه‌کان و
بۆیان درووست کردوه بۆ نمونه داستانی روسته‌م و زۆراو که‌ فیرده‌وسی شانامه‌ی
خۆی پێ رازاندوته‌وه به‌کوردی نووسراوه و برێک پیره‌ پیاو و پیره‌ژنی کورد به‌ بێ که‌م و
کورتی وه‌ک ئه‌و شانامه‌ دوباره‌ی ئه‌که‌نه‌وه لی‌ره‌دا ئی‌مه‌ دوو مه‌به‌ست مان بۆ روون ئه‌ییته‌و
وه‌ک بیر و میشک ئه‌م نه‌ته‌وه دوهم سه‌رکه‌وتنی مرۆف به‌سه‌ر دیوزمه‌ که‌ له ئایین
زه‌رتوشت ئه‌م ره‌وشتانه له به‌ر چاو ئه‌کریت. و زۆربه‌ی گۆرانیه‌کان پێوه‌ندی گیانی به
گیان له گه‌ل (گاته‌کان)^۱ ئه‌شو زه‌رتوشت دا هه‌یه‌وه‌ک هوره و سیاچه‌مانه‌.

گالته و گه‌پ له ئاو کورده‌واریدا

گالته و گه‌پ له ئه‌ده‌بی جیهانی و فۆلکلۆر گهلان جینگه‌یه‌کی به‌رزى هه‌یه به‌تایه‌ت له
 کۆمه‌لی کورده‌ واریدا. قسه‌ی خو‌شى کورد یا چیرۆکیکی به‌یت ده‌رهاوردن که خه‌م
 ره‌وینی درونه‌و و به‌راستی جلی پینکه‌نین کراوه به‌به‌ردا. و زۆر جار له مه‌ته‌له کورده‌یه‌کان
 بزه‌ی خسته‌وه سه‌ر لیوی دله‌ زامداره‌کان و پرپ له ئازاره‌کان و مه‌به‌ست له سه‌ر نه‌و جووره
 به‌یته‌ داھینه‌ر و له به‌ر نه‌وه‌یه تا نه‌وه به‌سه‌لمینی که چۆن له کورده‌واریدا زیاتر له گهلانی تر
 توشی سه‌ختی ناخوشی ژیان له به‌ر ئازار و ره‌نج و ده‌ربه‌ده‌ری وا به‌ سه‌ر کوردا هاتوه له
 به‌رچاوی دوژمن خو‌ی به‌کز و ناھومید دوژمن نه‌یینی و چه‌ قلی چاوی دوژمن بیت له‌م
 بابه‌ته‌وه گه‌لی کورد به‌ شیوه‌ی فتوتیک و تیات (تاتر) جوانترین مه‌ته‌ل و گالته‌ش وا به
 شان و روخساری هیچ که‌س نه‌گه‌یت کراسی که‌نینی کردووه به‌ر نه‌و جووره‌ گالته و گه‌پ

و مه ته لانه وا جینگایه کی تاینه تی خوی له ژیا نی کۆمه لایه تی هه یه وریشه یه کی نه وتی له ناو کۆمه لی کورددا دا کوتاوه و چون نهو پیکه نینه هه موو پیکه وه نه که نن. و نه نه وه ئی به یه ک بکه نن و نه م گالته و گه پ - ه له کورده واریدا به شینکی زوری له فولکلوری کوردی خستوته نه ستوی خوی چونکه ژیا نی پر پر له پیکه نین و هانی مروف نه دات به هومید و ناره زوو هه ل سگانندی هه ول و ته قه لا بو ژیا نی چاکه خوشی له گه ل کومه ل، نه ک دور و ته نیا بو خوی بژی ت و هه ر نه م گالته و گه پ - ه بو ته هو ئی لابر دنی کینه و ره ق له دل خه لکدا ژیا نی پر له پیکه نین نه بی ت به ئامانجی که سانی ک که هه ولی شادی به ختیاری بدری له نیو کومه لی مروف تا نه وه ی وا هه ر له ئیستا وازیندوو به روا له ت که چی مردوی زیندوو نه مایه چون خوشی له ژیا ن بیری و هیچ شادی ک نایینی ته نیا شه و روژ به سه ریا تی په ر نه بی ت. ل ۶۴ فولکلوری کوردی - د - موسته فاره سول - به شی دو هه می چیروکی گالته و گه پ کوردی که نه م نیشانه ئی به کار هینراوه. نه م جو ره چیرو که ته نیا قالی پیکه نینه که له حکایه تی تری جیا نه کاته وه و به رگی گالته له به ر نه کات و به شیوه ئی تیات ده ر نه که ویت.

بو نمونه جاریک کابرایک که قه د به شار نه چو بوو لهو سه رده مه یش، ئوتوموبیل نه بوه پیاده نه چینه نزیک شار له نزیک ئیواره که هه موو شار چراغان نه بی ت. ده س به جی بهر و دوا هه ل دی که سینک له ریگا توشی دی لی ده پرسنی کاکه بو به توندی ده ر نه چیت له کو ئی ها تو ئی ده لی ویستم بچم بو شار به لام دیم که ته واوی شار ناگری گرتوه. منیش ها تومه ته وه ئیتر نه چوم.

له برێک له گالته و گه په کانی کوردیدا زۆرتر له مروڤی وابه ساوێلکه و نهزان ناوبراوه
که ته ماح کار و پاره دوست که هه موو روداوه کانی له بهر دونیا دوستی هه په و کهم تر له
مروڤی دل ساف و راست کردار ناوبراوه.

و له راستیدا سوکایهتی هه بریو رای نیلمی چاکی له ناو گالته و گه پ کوردیدا به سوکی
نازمیریت و بهدی ناکریت له گالته و گه پ هه موو لاینه کان ره چاو کراوه به تاییهت پله و
پایه ئی شهرف و زانای قهه له گالته و گه پی کوردی. به نزمی نابینری.

یه کی له دهوله مهنديه کانی کوردی له گالته و گه پ دا. که سیک به ناو مه لانه سره دین
ناوینک به ناو بانگ بوه که هه ندی لایان وایه که فارس بوه و یان تورک بوه. من بریو رای
خوم وایه که نه تورکی و نه فارسی بوه و قاره مانی گالته و گه پ یه کیک به ناوی
مه لانه سره دین بوه و مه بهست له سه ر گالته بوه بو رینک کردنی ناویان له سه ر داناوه ته گینا
له ناو کورددا مه لا به نه و په ری ریزو و حورمه ته وه بایه خیای بو داناوه و بو کاره کانی
مه سه له کانی مرو فانه هه ر به مه لا کان پرس کراوه و له کومه لی کورده واریدا هیچ که سیک
نه بوه له مه لا کان ریزی زیاتر بیت ته مهش نیشانه ئی تیگه یشتن و فام ته م میلله ته یه که
ته وه یان بو ده رکه و تووه و به فره مایش قورئان - ئالم دریزه پی ده ری ریگای ته نبیایه
ته مهش نیشانه ی ته و په ری خوشه ویستی و گه وه ئی مه لا کان له ناو گه لی کورد بوه له
کورده واریدا گه لی رو داو ئی وا له ئاخری کاره وه پوو چه ل و یان پر خیر پنت یان شه رو
ناشتی به شیوه ئی گالته و گه پ ده رهاتون و له رووداوه میژوویه کانی ژیانن که رو خساری
گالته یان له بهر کرده وه و ده ماو ده م هاتوه بیره وه ری ته و روداوانه هه روه ها مه ته لیش

به‌شیکه له به‌یتو باوی فولکلۆری هه‌ره‌ کۆنی کوردی که پشتاو پشت تا به‌ نه‌مڕۆ هاتوه و
 ب‌لاو نه‌بیته‌وه. که له‌م کاته‌ ب‌یرو هۆشی م‌رو‌ف نه‌سه‌لمینی و م‌یشکی م‌رو‌ف له‌م پ‌رسیارانه
 نه‌که‌و‌یته‌ جم و جول. له‌ مه‌ته‌ل دا هه‌ر وه‌ک قسه‌ی نه‌سه‌ق شه‌قلی تایه‌تی سه‌ره‌په‌ره‌ستی
 میلله‌ت به‌ سه‌ر رو داوه‌ی جیا جیا ژیاوه‌ ئاشکرایه‌ توانا و به‌ه‌ره‌داری گه‌ل له‌وه‌دا دیاره‌ که
 زۆر به‌ کورتی و پاراوی و له‌ پ‌ال‌ه‌وه‌ که‌سه‌و سه‌روشتی شی‌ع‌ری‌دا به‌م رووداوانه‌ نزیک
 نه‌کاته‌وه‌ که له‌م کاته‌دا بو ره‌مز و رازی زۆر شت ده‌ر نه‌خات و فه‌لسه‌فه‌ی نه‌م مه‌ته‌له‌ جار
 وا بوه‌ بوکات به‌ سه‌ر بردن شه‌وگارانیا‌ن داوه‌ ته‌ده‌م رۆژه‌وه‌ - و مه‌ته‌لیشی چوه‌ته‌ ریزی
 داستانه‌کانی کوردیه‌وه‌ و له‌ ب‌ر‌یک له‌ مه‌ته‌له‌ کوردیه‌کان زۆر جار له‌ دارشتنی له‌ پ‌ال‌ ب‌یری
 ورددا جوانیکی په‌یکه‌ر و وشه‌ هونینه‌وه‌ نه‌بی‌ن.

باش وایه‌ سه‌رنجی خۆینه‌ره‌ ئازیزه‌کان بو نه‌م باب‌ه‌ته‌ توزی راکێشن - که بو ه‌یلکه
 دانراوه‌ و نه‌لی.

سایه‌قه‌ی سامال هه‌وری فه‌ره‌نگی

دوونا و له‌ جامنی هه‌ریه‌ک له‌ ره‌نگی

نه‌ده‌بی فولکلۆر به‌ په‌ی ته‌ج‌ره‌به‌و به‌ سه‌ره‌ات و هه‌روه‌ها به‌راوه‌رد کردن له‌ کاره
 ساته‌کان و رو داوه‌کانی دیسان زۆربه‌ی له‌ باوه‌ره‌کانی کونی سه‌ره‌تای ژیا‌نی ئاده‌میزاد بو
 گه‌لی کورد له‌م باره‌وه‌ وه‌ک باقی فولکلۆره‌کان زۆر ده‌وله‌مه‌نده‌ که زۆربه‌یان له‌ ریگای

ئێلمیه و به هوی که‌لک وه‌ر گرتن له‌ مێشک و بیرو هوشی خویانه‌وه‌ داهێزوه‌ وه‌ک ده‌لێن
چاوی خراپه‌ لێره‌دا بو‌ نه‌وانه‌ی وا به‌ هه‌ر شێوه‌ی ئێلم هه‌ینوتیزم یان (تمرکز حواس) که‌
ده‌توانن برێک کار که‌ له‌ توانای هه‌مو که‌س دا نه‌ییت بیکات و مه‌به‌ست له‌ دڵ و چاوه‌ و
قه‌سد و ئیراده‌ی موروفه‌ که‌ لێره‌دا له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی که‌ باسه‌ که‌ درێژای زۆره‌ لێ شانه‌ چۆل
نه‌که‌ین و له‌م باره‌وه‌ که‌س بیه‌وی له‌ بابته‌ خراپی چاوه‌ که‌ درووسته‌ یا نه‌ به‌ رینگه‌ی
ئێلمی که‌ ئه‌و که‌س قه‌س دی نه‌ییت به‌لام دلی و نییه‌تی کار ته‌کاته‌ سه‌ری ئه‌و شته‌ی که‌ وا
توشی زه‌ره‌ری ته‌کات^۱ له‌و که‌سانه‌ په‌رسیار که‌ن یان بو‌ نمونه‌ که‌ له‌ شه‌وی هه‌ینی زۆر
چرا هه‌ل ته‌که‌ن که‌ مردوو و روحیان دینه‌وه‌ تائیمه‌ به‌ خوشی شادی بوین و نه‌وانیش
روحیان شاد بێته‌وه‌ هه‌ر ئه‌م بیرو رایه‌ که‌ له‌ کورده‌واریدا هه‌یه‌ به‌ر له‌ هاتنی ئایینی ئیسلام
له‌ ناو کورده‌دا باوو بوه‌ وه‌ به‌ راستیشه‌وه‌ نزیکه‌. که‌ روح زیندوه‌ و ناگای هه‌یه‌ له‌ زیندوان
کتیبی ارتباط با ارواح - نو‌سین آلا‌دگار‌دک به‌ راشکاوی له‌باره‌ی روح - وه‌ دو‌واوه‌ که‌ له‌
دا‌ستانه‌کانی کور‌دیدا یان با‌وه‌په‌کانی کور‌دی زۆری تیدا‌یه‌ و به‌ شێوه‌ی ئێلمی رو‌و
کرا‌وه‌ته‌وه‌. که‌ چی گه‌لی کور‌د له‌ چه‌ن هه‌زار سا‌ل پێش نه‌وانه‌ی وا به‌ شێوه‌ی ئێلمی
ناشکرا و رو‌نه‌ نه‌وان تا را‌دیه‌ک زۆر نا‌شنا‌ییان په‌یدا ک‌رد‌وه‌ بو‌ نمونه‌ ته‌گه‌ر له‌ می‌ژو‌ودا
چۆن هه‌یج وه‌سیله‌ی نه‌بو‌ه‌ بو‌ هاتو چو‌ی رینگای دو‌ر ته‌نیا وه‌سیله‌ی که‌ زیاتر لێی که‌لک
ته‌گیرا ته‌سپ بو‌وه‌ و وه‌سیله‌ی رو‌شنا‌ی له‌ شه‌وان کاتنی له‌ ناویک‌تر چرای با‌تری‌دار که‌

۱ - له‌ رینگای زاینی ئه‌مرۆژه‌وه‌ که‌ ده‌لێن برێک چاویان زۆر «ئه‌شعه‌ی ئیکس» تیدا‌یه‌.

مه‌به‌ست نیرو به‌رق^۱ بوه که نه‌و سه‌رده‌مه نه‌ بووه به‌ هوێ پپیوستی چه‌تمی نه‌بوات که به‌ شه‌و نه‌و دیهاته یان نه‌و شوینه خه‌لک به‌چیت.

نه‌گه‌ر نه‌و که‌سه‌ و‌ا به‌ نه‌سپ سواری بو نه‌و جینگا برویشتایه له‌ به‌ین رینگا له‌ نزیک کانی و‌ ئاوی یان تاقه‌دارینک یان دولی ... که‌ بێ خوف ترس رینگای خوی گرتوه‌به‌ر له‌ ناکاو ده‌نگی هاتوه‌ته‌ گوێ های سوار بوکوی ده‌چی - یان ناوکا برایشی نه‌برد، یان بانکی لی نه‌کرا سوار، سورا ئالیره‌وه‌ بێ - نیستا برینک له‌ پسپوران له‌ سه‌ر نه‌م باوه‌ره‌ن که‌ و‌ په‌یجوی له‌ بازه‌ی روح نه‌که‌ن ده‌لێن نه‌وانه‌ نه‌و رو‌حانه‌ن که‌ و‌ا به‌ شیوه‌ی قه‌تل یان کوشتنی خه‌لک و‌ ئازاردان ده‌ستیان نه‌پاراستوه‌ و‌ روحیان هه‌ر جاری به‌ شیوه‌یه‌ک خراپ خویان نیشان نه‌ده‌ن و‌ له‌ بیاوان و‌ دۆل و‌ که‌ژ و‌ کیودا سه‌رگردانن و‌ هیشتا نه‌و روحانه‌ته‌یان ده‌س له‌ خراپه‌ هه‌ل ناگری و‌ بو‌گه‌پاندن و‌ ترساندن زیان زیندوان که‌ له‌ تاریکی شه‌وو له‌ چۆل و‌ هه‌رددا ویلن که‌ که‌سیک ته‌نیا په‌یدا که‌ن و‌ بی‌ترسین.

له‌ باوه‌ره‌کانی کۆنی کوردیدا به‌ می‌رده‌ز مه‌^۲ که‌ ریشه‌ی ناوه‌که‌ی نه‌چیتوه‌ بو سه‌ر زوانی ئافیس‌تای هه‌روه‌ها شه‌وو یان په‌ری و‌ جن و‌ ئال ناویان هه‌یه‌.

من له‌ سه‌ر نه‌و باوه‌ره‌ نیم که‌ هه‌موو بیرو باوره‌ کۆنه‌کانی کوردی به‌ حه‌قایق نزیکن به‌لام زۆربه‌ییشان بێ حکمه‌ت نه‌بوون نمونه‌یه‌کی تر له‌ باوه‌ره‌کانی کۆنی کوردی - نه‌وه‌یه‌ که‌ که‌سی و‌ا تازه‌ ژنی بو‌یێن نه‌گه‌ر زاوا نه‌بن به‌ به‌ستن زاوای نه‌زانن که‌ دو‌ژمن بو

۱- له‌ کوردیدا ئاگروه‌شی بێ و‌ تراوه‌.

۲- می‌رده‌ز مه‌ = دی‌وه‌ز مه‌ = دی‌وه‌یستا

تیک چونی نیوانی ئەو کچ و کوڕه له ریگهئێ دوئا و سیحر و جادوو دهستی به کاره کرد
 بیت ئەم بیرورا بیرو باوهڕه کونه کان ناو نه تهوه کانی کورد بوه که تا هاتن زهرتوشت
 سیحر و جادوو و تلمس له ئەو روژگاره دا له ئیرانی کۆن له ناو کومەل دا دهستی بالای هه‌بوه
 و چه‌زهره‌تی زه‌رتوشت دژی ئەو کاره (دیویه‌سنا) هه‌لۆستی کردو و هه‌مووی به‌ دژی
 مروڤ و نابه‌کاری زانی و برێک له‌ میژوونووسان رایان وایه که چون ئەو جادوگه‌رانه
 ژایانیان که‌وتوه مه‌ترسیه‌وه هانی شای تورانیان دا که هیرش کاته سه‌ر ئێران وایشی کرد
 چه‌زهره‌تی زه‌رتوشت له‌ ئاگر گای خویندا شه‌هید بو که له‌ جینگای خویندا باسی ئێ کراره
 وه مه‌به‌ست له‌ سه‌ر سیحر جادوو که ئەم‌ڤۆ ئەویش به‌ شیوه‌ئێ ته‌رده‌ستی و هه‌روه‌ها
 کاهنه‌کانی هیندی و یان هه‌پنوتیزم ئەم‌ڤۆ برێک له‌و کارانه ئە‌گرت که له‌و سه‌رده‌مه به
 زمانی کوردی جادوی و سیحری پێ و تراوه‌ من له‌ سه‌ر ئە‌و باوه‌ره نیم که شتی داهه‌نهری
 تازه بیت جادو با غه‌ریانه پیا که‌وتو له‌ پیش دا هه‌ر جادوو و غه‌ریانه کراره مه‌به‌ستم له‌ کار
 ئە‌جایه‌ کانی مروڤه که له‌ کوندا ۵ هه‌زار ساڵ پیش زانین له‌ ئێران بووه که پێان وتوه
 غه‌ریانه یا جادوو وه‌ک ئەم‌ڤۆ هه‌پنوتیزم - ی پێ ده‌لێن (که‌ ناوی ئه‌لمیه که‌یه‌تی) گه‌لی
 کورد له‌ به‌ر به‌یانی میژووئێ ئیرانی کونه‌وه پاسه‌وانی به‌یتوبای ئێران بوه که هه‌ر خویان
 ئێرانیان ئاوه‌دان کرده‌وه له‌ میژوو ئێران باستان پیرنیا له‌ په‌ڕه‌ئێ ۲۶ دا هاتوه که له‌ کاتی
 کوشتنی یه‌کی له‌ سه‌رگه‌وره‌ کانی ئێران توانی بێگانه له‌ ولاتی ئێران ده‌ر بکات هه‌منایه‌تی
 خاته ناو ئێران و په‌نج و جه‌فایه‌کی زۆری بو ئێران کیشا ناوی ئە‌م گه‌وره‌ پیاوه (ماسیس
 تووسی) بو که له‌ پلاته‌ کوژرا و ئێرانیه‌ کان بوی تازه‌باری گه‌وره‌یان گرت و پیاوه‌ کانیان

سه‌ریان تاشی و یالی ئه‌سه‌په‌کانیان ئه‌پاچی له‌ به‌ر گیان‌بازی ئه‌و که‌له‌ پیاوه‌ بوو له‌ ناو کوردستان بو ئه‌وانه‌ی وا جوامیر و ئازاوه‌ به‌ز و ناودار بیت هه‌ر ئیستاش ئه‌کریت من له‌ پیره‌کانه‌وه‌ بیستومه‌ که‌ که‌سینک که‌ سواره‌ی رووس له‌ به‌ری ئه‌ترسا به‌ ناوی خالویه‌ که‌ مه‌شهور به‌ یاره‌بال بریاوه‌ بوه‌ که‌ ده‌ستگیر ئه‌بیت به‌ فه‌رمانی ئه‌حمه‌دشاه ده‌ستی‌یان برپوه‌ خودی (ئه‌حمه‌دشا) چاوی پێوه‌ بوه‌ که‌ ئه‌م پیاوه‌ بو به‌ر به‌ست کردنی خوینی ئه‌بوا دستیان به‌ختایا ناو و رونی داخ قرچیاو خوی ده‌ستی خسته‌وه‌ ته‌ ناوی روونه‌ قرچیاوه‌ که‌. ئه‌حمه‌دشا وتبوی بم‌زانیا وا ئازایه‌ نهم ئه‌هیشته‌ بالی ئه‌م پیاوه‌ کورده‌ بپرڤ. له‌ کاتی مردنیا له‌ ناوچه‌ی له‌یلاخ له‌ ئاوی ئاسیاوجو چه‌مه‌ری‌یان بو‌گیراوه‌ له‌ زمانی خزمه‌ پیره‌کانه‌وه‌ بیستومه‌ (نووسه‌ر).

داب و نه‌ریتی کورده‌واری ئه‌گه‌ر به‌راستی ئیمه‌ سه‌رمان برده‌ ناوی که‌له‌ پوری پرڤ سامانی و ده‌وله‌مه‌ندی کوردی بی‌شک و گومان زور نه‌ینی بۆمان ده‌رئه‌که‌ویت و ئه‌وه‌مان بو زون ئه‌بیته‌وه‌ که‌ گه‌لی کورد له‌ پال ئه‌وه‌مه‌و ته‌فره‌ توانایی رۆژگار و هه‌روه‌ها چه‌رمه‌سه‌ری‌یه‌دا چۆن خاوه‌نی ئاوا داب و نه‌ریتی پرڤ ناوه‌رۆکه‌ چۆن له‌ داب و نه‌ریته‌ کوردیه‌کان فه‌لسه‌فه‌ی ژیانی ئاده‌میزاد له‌ به‌ر به‌یانی که‌ تاهانتی فه‌ره‌نگ و زوداوه‌کانی میژووی تیدایه‌ و روخساریکی میژووی و رووداوی داهانتی زانین و ئایینی به‌خوینه‌وه‌ ئه‌گری و به‌راستی سانه‌های سالیشه‌ له‌ سنگی خه‌لکدا پاریزراوه‌. و دورنیه‌ که‌ زۆربه‌ی به‌یتو‌باوه‌ کوردیه‌کان پاشماوه‌ی ئایینی میترا په‌ره‌ستی و مهر په‌ره‌ستنی و خور و رۆژ په‌ره‌ستی تاده‌گاته‌ ئایینی مه‌زدا په‌ره‌ستی وه‌ک گورانیه‌کان به‌ تانیته‌ هوره‌ که‌ له‌ جینگای

خوئی دا باس کراوه و سیاجامه کان و زۆربه ئی داب و نهریته کان ئه مپۆ به شیوه ئی ئیلمی به کاردیت وه ک ده رمانی گیایی و چاره سه ری نه خوشی په وانی به گوئنی گورانی که له م چه رخه دا به و ئاکامه که یشته. چه نده ئه م فره هنگی گه لی کورده ده و له مه ند بووه له و رۆژگارانه دا به داخه وه هیشتا ئیمه نه ماتوانیوه ریز ئه م که له پوره نه ته وایه تیه بزاین. و ئیستا گه رد و توزی بی میهری لی نیشته و رهنگی خوئی له ده س داوه. هیوا دارم له داهاتوی نزیک دا بزوتنه ووه ئی زیندوو کردنی فره هنگ و داب و نهریت دهستی پی بکری و دیسان جینگای خوئی بگریته وه وه به شیوه په ک که له گه ل فونولوژی ئه مپۆ داریک بکه ویت.

«سەر(نچ»

ئەم کتیبە پیشکەش بە وانەئێ وادل تەنگن و بۆ پوناکی ئەگەرن. چۆن مرووف ئەگەر ئەزانی هەر ئەمریت و روژیک مردن دیتە شوینی چاکتر ئەوەیە هەر ئیستا مردوی زیندوونەمانەیت.

کە وابوو هوشیار بیت هەر بەرەو پوناکی هەول بەدات چۆن ئەگەر مرووف ئەزان بیت بەراستی وەک مردوو ئەژمیریت و کەسیک ئەتوانی کە خۆی بە زیندوو دابنیت ئەبێ ئەوەش بزانی کە ژین تەنیا خواردن و نووستن کار و کاسبی ژیان نیە و مرووفی زیندوو بەو کەسە نالین و پێ دەلین مردووی زیندوونەما.

یان بە قەولی سەید قوتب: ئەم دنیا پرە لە مردووی زیندوونەما. ئەمە دیتە سەر ئەوانەئێ واهەر لە سەرەتای ئومری (تەمەن) ناموبارەکیانەووە بێ قازانج و بێ کەلک ئەژین و ئەبنە سەر باری میلیلەتیک و ئەبنە کۆسپ و تەگەرە لەبەو پیشکەوتنی زانین.

چون هم تاقمه هر وهک حه‌یوانی زیانه‌خورو نه‌بیت بو زک تیر کردنی خوی نه‌یانه‌وئی ته‌نیا بو خویان هم‌وو شتیکیان نه‌وئی و له بهر نه‌زانی له دواچار نه‌بته چینی خو فروشی و له هر کارئی خراب چاو ناپوشن و نه‌گر که‌سیک بیه‌وئی به‌ره و روناکی کومه‌لنک یان میلله‌تیک هه‌نگاو هه‌ل بگریت چون به‌زیانی هم له خوبی خه‌به‌رانه ته‌واو نه‌بیت ریځای روناکی لی نه‌گرن به هر شیوه‌یهک نامروځانه بویان ده‌ست بدات دای‌نه‌مرکینن و نمونه‌ی هم نه‌زانی و روژره‌شیه، نه‌مه‌یه که‌وا چون بریک هه‌یه‌تی گهنجی قاروون و بریک نه‌تی بخوات نانودوو. خوشی و ناخوشی سهرکه‌وتن و ژیر که‌وتن له ژياندا کار راستی و هر ره‌وشتی بریک بیر کردنه‌و‌ی بی جی‌یان نه‌بن به خراپه، و چاکه‌یش نه‌که‌ن به خراب و هم چینه ریازی خو خوازی و باس خوازی نه‌گرن. به‌لام گرینگ نه‌وه‌یه هم مروځه به هوش بیه‌وه و فریای خویان که‌ون و خویان بناسن و که‌م و کورته‌کانی نه‌زانی خویان نشان بکه‌ن. و مروځ راسته‌قینه بناسن و ناگایان له دواکه‌وتن و سهر که‌وتن قه‌ومه‌کانی خویان بن و له زیندانی نه‌زانی به‌ره و دنیای زانی روو بکه‌ن. نه‌وسا که که‌م و کورتی و کیسه‌کانیان زانران و کوسپ و ته‌گه‌ره‌کانیان نشان کران نه‌توانریت به‌پی توانای و ریکه‌وت ریازی چاکه بدوزینه‌وه و چاره‌یان له ریځای زانیان راسته‌قینه بگریت. چ مروځ و چ نه‌ته‌وه‌یک که‌شنه‌ی هوشیاری دای له سهر ده‌ماخیان نه‌توانریت چاکه و خراپه لیک بکاته‌وه به هوشیاری ریزی خوی و نه‌ته‌وه‌ی نه‌گریت. شیوه و ناوه‌رووک خویان له جینگه‌ی خویان گرنگیان بداتی. له درۍ نه‌فسانه و سهره‌سوږی باسی به‌تال وه سهر ټیشان و زوورداری و چه‌و سانه‌وه بیت که

چاوى به زۆر به سراپیت دايم هەولێ روژناکى بدات.

نازیرانى خوینەر: وەرگرتن و پەیدا کردنى روشنبیریش تەنھا بە تاقى کردنەو و شارەزابوون خۆت بە زانینى پێک نایت بەلکو زیاتر بە روشنبیری و مروڤایەتى پێک دیت. و روشنبیریش تەنیا بە خویندەوارى نیه واتە هەرکەسێک کە پلەى - خویندنى دانشگاهیان بوئەو پێ نالین روشنبیر چون روشنبیر بە کەسێک ئەلێن کە سەوادى (زانىارى) کۆمەڵایەتى و شوین گرتنى بەسەرھاتى میلیلەتى خۆى بە زانین رەچاو بکرى و شەرىک ئەو بەسەرھاتانە بێت و بەشى زوورى لە چارەنووسى گەلەکە یەو بە ئەستۆ بگریت.

ئە بێ بە فەلسەفەو بێرو باوەرو ھۆشیارى ریزى خۆت و کۆمەڵەکەت بگریت. کەسێک وا ھۆشیارو ئاگاوارانا بێت قەد بە لای تاریکى دا ناچیت کەسێک وا تەنیا بێر لە خۆى ئەکاتەو بۆ خۆى ئەژیت ئەوانە ھەر وەک ھەیان چون تەنیا لە زگ خویان زیاتر ناتوانن شتى کۆبکەنەو یانى ھەر بو خۆى ئەژیت.

ئەو پێ دەلێن مروڤ وا بۆ خەلک ژيانى خۆى تەرخان ئەکات تاگشت کەسى شادى خوشى وەک یەک بێت و تامى ژيانى راستەقینە بە خواردى ھەمووان بدات و ئاسایش و ئازادى بۆ خەلک بێنى. بەلێ: مروڤى راستەقینە ئەو کەسە یە وا خۆى بە چەرمەسەرى و روژ رەشى ژىوار ئەکات و خوشى و ئاسایش بۆ خەلک داخواز ئەکات و ھىوای بە داھاتوو ھە یە کە ئیتر زۆلم و ستم نەمێنى و خەلک بە بچۆکترین خەیانەت بو سەرزیدو مأل و سامان و نامووس و شەرف چاو پووشى نەکەن بەلێ: خوینەرانى بەرپز ئەمە یە

ئاوینە میروڤی زانا و ئازاو جوامیر نهک مروڤ دل پەریشان و گریان له شیوهی نامروڤان^۱ ترسیان بیت.

کونفوسیوس: فیلهسوفی چینی ئەلی زەحمەتە وە شک نابەم کەسانی وا بو خویان ژیاون و خەریکی زک پرکردن و زاو زو بن داھینەری شتی چاکە بن، تەنیا زەرریان زیاتر بووە چون بوونەتە کۆسپ و تەگەرە بۆچینە ھۆشیارەکانیش و خویانیش هیچ شتیکیان لە ھۆشیاری نەزانیووە و دەرونیشیان جینگەئی جەھل و نەفامی زیاتر هیچی نیە ھەر وەھا رۆشنیری سیاسیش بەشیکە لە بەشە گرینگەکانی کۆمەلایەتی پێویستەکانی ژیاانی مروڤ. چون لە کۆمەلای ئەم چەرخەدا حەزو ھەولی دەسەلاتداری و شکۆداری و ئارەزووی زال بوون و خۆسەپاندن بیروباوەری کۆمەلای بەسەرکۆمەلای تردا پێویستە بیر و ھوشی رامیاری بگاتە پلەئی بەرز بە تانیەت گەلی کورد چون میژوو روونی کردووە تەووە کە لە هیچ شۆرشیکدا بە شەر شکستی نەخواردو و شۆرشەکەئی لە رینگە شەرەووە دانەمرکاوە بەلام بە پیلان فیل کە ھەر مەبەست لە رامیاری بە داگیرکەرەکان تەنیا لە رینگای رامیاری توانیویانە بزوتنەووەکان دامرکێتن.

رامیار ئەبێت توانای گورپینی کار و باری ھەبێت بەرو چاکەیی لە بواری ریکەوت و ھەلکەوتدا نەووەندە زانای بێت لە باری سیاسیهووە ئەبێ کاتی کە دوژمن و یدیستی بە ھەرەشە ھێرشی گەل چاو ترسین بکات ئەو گەل ھەر لە رینازی رامیاری یەووە بتوانیت ئاش بەتالی بکات و تەوژم و قورسای و پیلانی دوژمن لە سەرکۆمەل کەم بکاتەووە و لە

ناو گه‌ل دا سیاسه‌ت بگاته راده‌یه‌ک که هه‌ر که‌سێک ته‌ بێ به‌ ته‌رکی سه‌ر شانی خۆی بزانی له‌ ناو کومه‌ڵی میله‌ته‌که‌ی چ را‌هه‌بوری و گه‌ل و میله‌ته‌ به‌ره‌و چ لایێک چاره‌نوسی ته‌ چیت یانی چاکترین رینگا ته‌توانین ب‌لێن هه‌ر له‌ ر‌ی‌بازی ر‌امیاریه‌وه‌ پ‌یک د‌یت. له‌ راستی دا گه‌لی کورد له‌م باره‌وه‌ زۆرتر کزن. له‌ ب‌ر‌یک جاردا ته‌م میله‌ته‌ د‌ل سافه‌ هه‌ر خۆی بوه‌وته‌ قوربانی حکومه‌ته‌ کان و داگیر که‌رانیش له‌م روه‌وه‌ زۆرتر به‌ ئامانجی خۆیان گه‌یشتن و گه‌لی کورد خۆی بوه‌ته‌ تیری قه‌زای دوژمنانی خۆی. هوشیاری هه‌ستی نه‌ته‌وايه‌تی و مرو‌فایه‌تی به‌ نرخ و بايه‌ح‌دان به‌ خاکی نیشتمان و زانین بناغه‌ی دامه‌زاندنی چاکه‌یه‌ و که‌مه‌تر کۆسپ و ته‌گه‌ره‌ د‌ینه‌ ر‌ی‌بازی ژیان و سود به‌خشینه‌ به‌ نه‌ته‌وه‌ و مرو‌فایه‌تی زانین له‌ نیو گه‌ل دا تینکۆشانیکه‌ ب‌ی وچان د‌ژی چه‌وسانه‌وه‌ی نه‌ته‌وايه‌تی و چینه‌ایه‌تی و داگیر کردن بايه‌خ‌دانه‌ به‌ زمان قه‌له‌م و بیر و ته‌قل و ئیمانی راسته‌قینه‌ی - د‌ژی د‌یوی ده‌رونی نه‌زانین جه‌هل و خورافه‌ له‌ تاریکی به‌ره‌وزانین به‌ کاره‌ینانی به‌ پوختی و په‌تی و په‌وان بیژی به‌ نویسنی و به‌ وتن خۆناسینه‌ به‌راستی له‌و‌شته‌ سه‌ره‌کیانه‌ی که‌ مرو‌ف له‌ ئاژه‌ل جیاکاته‌وه‌ زیژه‌نی ناشتی و هوشه‌ - هه‌ر چه‌نده‌ مرو‌ف هوشیار بیت ته‌ونده‌ به‌ سه‌ر ده‌رو به‌ره‌ سروشتی و کومه‌لایه‌تیه‌که‌ی زāl ته‌بیت یه‌کی له‌ پ‌یوانه‌کانی پ‌یشه‌که‌وتنی نه‌ته‌وه‌نیک پ‌له‌ی به‌رزی هوشیاریه‌ و زانینه‌، کاتی که‌ مرو‌ف هوشیار بوو چاوی له‌ به‌رزی خۆی و نه‌ته‌وه‌که‌ی ته‌بیت. روو له‌ درووستکاری و راه‌ینانی کومه‌ل ته‌کات به‌ره‌و رزگاری و زانین کاریک ته‌کات که‌ هه‌موو پ‌یویسته‌ مرو‌فایه‌تیه‌کان زیندوو ته‌کاته‌وه‌ له‌ ده‌رونی مرو‌ف و جم و جو‌لی ئازادی و سه‌ره‌رزی

زید و نیشتمان و هاوژه‌گه‌زی دێته‌ کایه‌وه‌ و قه‌د به‌ لای تاریکی‌ دا ناچیت م‌رو‌فی ساده‌ و ساویلکه‌ هه‌روه‌ که‌ لای دار و یان پ‌و‌وش چ‌و‌ن به‌ که‌زه‌بای به‌ره‌وه‌ هه‌ر لای با ئه‌بیات هه‌ر به‌م ج‌و‌ره‌یشه‌ ده‌یان جار بف‌رو‌شری و بیک‌رن به‌ خ‌وی نازانی له‌ چینی نه‌زانین دا ره‌نگه‌ خ‌وی به‌ب‌وره‌پ‌یاویش بزانی هه‌ر وه‌ها که‌ هه‌زه‌رتی ئه‌لی ف‌ه‌رمویه‌تی نه‌زان وانه‌زانی هه‌مو‌وشتی ئه‌زانی ز‌و‌ر له‌ زانایان بو‌نته‌ ق‌وربان‌ی نه‌زانه‌کان و ک‌وس‌پ ته‌گه‌ره‌یان خ‌ست‌وته‌ به‌ر زاناکان و زاناکان به‌داخی نه‌زانه‌کانه‌وه‌ سه‌ریان ناوه‌ته‌وه‌ ئه‌گه‌ر گه‌لی ک‌ورد له‌ سه‌رده‌می هاتنی دین پ‌ی‌ر‌و‌زی ئیسلامه‌وه‌ ته‌نیا خ‌وی به‌ نوێژ و ر‌و‌ژو خه‌ریک بک‌ردایه‌ چاک‌تر بو‌و تا له‌وه‌ ده‌یان ده‌یان تا‌قم و ده‌سته‌ لی جیا بێته‌وه‌ سو‌فی و ده‌رویش مه‌لاو شیخ و ... هه‌ر کامیان ئه‌وی تریان به‌ جه‌ه‌ندمی زانیوه‌وه‌ له‌ سه‌ر ئاسمان هه‌وت ته‌به‌قه‌ یان ن‌و‌ ته‌به‌قه‌ به‌ گ‌ژ یه‌ ک‌دا چ‌و‌ن گه‌لی ک‌وردیان به‌م شیوه‌ له‌ دین راسته‌قینه‌ی ئیسلامه‌وه‌ دو‌ور خ‌سته‌وه‌ تا چ‌ بگات به‌ بیر نه‌ته‌وه‌ ر‌زگار ک‌ردن کات‌ی که‌ میله‌تانی دیکه‌ بو‌و ده‌رک‌ردنی بینگانه‌کان خه‌باتیان نه‌ک‌رد له‌ د‌ژی داگیرکه‌ران گه‌لی ک‌ورد به‌حه‌ی یه‌لا و یا شیخ لاوه‌ لاوه‌ تیغ و ورده‌ شو‌وشه‌ خ‌واردن خه‌ریک بو‌ون خوینه‌ره‌انی به‌ریز له‌ کوتای دا ئه‌ بی بلین هو‌ی نه‌زانین به‌ لای خرابی که‌ ئه‌گه‌ر له‌ ناو هه‌ر میله‌تیک دا ب‌یت نه‌و میله‌ت ته‌ژیر ده‌ست و ده‌ست به‌ سینه‌یه‌ و له‌ سه‌ر سف‌ره‌ی نانو‌خوانی خ‌وی دا به‌ لاره‌ملی ئه‌ژیت که‌ وا بو‌ئیمه‌ ک‌ورد بیر له‌ راب‌ر دو‌وی خ‌ۆمان بک‌ینه‌وه‌ که‌ کات‌ی قه‌ومی ک‌ورد ته‌مه‌دون و ف‌ه‌ره‌نگی بو‌و یاسای م‌رو‌فایه‌تی له‌ چ‌وار هه‌زار سالی پ‌یش زاین دامه‌زراند نه‌ته‌وه‌ کانی دیکه‌ جیهان له‌ ته‌وه‌ح‌وش و زل کاوی نه‌زانی و بت په‌ره‌ست و قانونی ک‌چ زیندوو به‌ چال ک‌ردنیان لایان

باو بوو یان تورکه کان به پهرهستنى گا و جانهوه ران باوه پريان بووه و ئایینى مرۆف
 فروشتن به شینوهى پهسمى له ناویاندا باو بووه نه مه هوئى چیه که ئیستا نه وان بوته
 خاوهنى دهسه لات و له ناسایش و خوشى دا نه ژین. نه ویش هه ره به چاوهستنى کورد و له
 رینگه ی که لک وه گرگرتن له نه زانینى کورده کانه وا به م روژه که وتون.

«تەواو»

«له سه‌رچاوه‌ی ئەم کتێبانە کە لێم وەر گرتووە»

- ۱- کورد و کوردستان آیت‌الله مردوخ
- ۲- ایران باستان مشیرالدوله
- ۳- تاریخ ده‌هزار ساله ایران عبدالعظیم رضایی
- ۴- فرهنگ ایران باستان استاد پورداد
- ۵- کورد و کوردستان ئەمین زەکی‌بەگ
- ۶- کورد مینورسکی
- ۷- بزوتنه‌وه‌ی کورد ره‌مزی قه‌زار
- ۸- خه‌بات له‌ رینگه‌ی کوردستاندا ن - ن - خه‌لفین
- ۹- کێشه‌ی کورد کاووس ته‌فتان
- ۱۰- تاریخ ایران عباس اقبال آشتیانی و مشیرالدوله
- ۱۱- تاریخ ماد دیاکونف
- ۱۲- گُرد و پیوستگی نژادی او رشید یاسمی
- ۱۳- تاریخ ریشه‌ نژادی گُرد احسان نوری
- ۱۴- گُردها کهن‌دال عصمت (ترجمه‌ دکتر ابراهیم یونسی)
- ۱۵- شهرهای ایران عنایت‌الله رضائی
- ۱۶- مزده‌ یه‌سنا کیخسرو شاه‌رخ
- ۱۷- تاریخ ایران ترجمه‌ کریم کشاورز

- ۱۸ - جونش ملی گُرد کریس کوچرا (ترجمه دکتر ابراهیم یونسی)
- ۱۹ - تاریخ باستان دکتر اسماعیل دولت شاهی
- ۲۰ - تاریخ کامل ایران ترجمه دکتر رازی
- ۲۱ - کوماری کوردستان ویلیام جونیر (وهرگیر سدید موحه‌مه‌د سه‌مه‌دی)
- ۲۲ - جغرافیای غرب ایران عمادالدین دولت شاهی
- ۲۳ - دین مه‌زدایی مهرین مه‌رداد
- ۲۴ - راپه‌پینی کورده‌کان (۱۸۸۰) جه‌لیل ته‌جلیل
- ۲۵ - لیکولینه‌وه‌ی نه‌ده‌بی فولکلوری دوکتور نیه‌ده‌دین موسته‌فا ره‌سول
- ۲۶ - میژووی ولاتی کورده‌واری دوکتور جه‌مال ره‌شید
- ۲۷ - ژبانی کورده‌واری ناواز زه‌نگه‌نه‌کردویه به‌کوردی
- ۲۸ - داب و نه‌ریتی کورده‌واری هه‌رده‌ویل کاکه‌یی
- ۲۹ - بین‌النهرین باستان ترجمه: عبدالرضا هوشنگ مه‌دوی
- ۳۰ - چیم‌دی نه‌حمه‌د خواجه
- ۳۱ - جغرافیای ایران باستان دکتر محمدجواد مشکور
- ۳۲ - فتوح البلدان بخش مربوط به ایران نوشته احمدبن یحیی
- ۳۳ - چهره زه‌رتوشت در تاریخ نوشته داود الهی
- ۳۴ - زمانی به‌گرتو نوسین دوکتور جه‌مال نه‌به‌ز